శ్రీః

ముక్తావళీవ్యాఖ్యామంజూషా.

పట్టాభిరామశాస్త్రి విరచితా.

శ్రీ వెంకటేశవిద్యాశాలా ప్రధానపండితైః

కపిస్థలం- దేశికాచార్యైః

పరిశోధితా.

అభావగ్రంథాంతా

మాళిగి- రామమూర్త్యాచార్యేణ.

శ్రీ తిరుపతి నగరస్థ

పుండరీకనిలయ ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితాసతీ

విజయతేతరాం.

పరీధావినామ సంవత్సర

చైత్రశుద్ధనవమీ.

1912.

శ్రీః

ముక్తావళీవ్యాఖ్యామంజూషా.

పట్టాభిరామశాస్త్రి విరచితా.

శ్రీ వెంకటేశవిద్యాశాలా ప్రధానపండితైః

కపిస్థలం- దేశికాచార్యైః

పరిశోధితా.

అభావగ్రంథాంతా

మాళిగి- రామమూర్త్యాచార్యేణ.

శ్రీ తిరుపతినగరస్థ

పుండరీకనిలయ ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితాసతీ

విజయతేతరాం.

పరీధావినామ సంవత్సర

చైత్రశుద్ధనవమీ.

1912.

శ్రీ

ప్రకటనపత్రికా.

భోభోః సహృదయాః,

అద్యఖలుముక్తావళీమంజూషాఖ్యః

గ్రంథః ప్రభావషట్టాంతః ముద్రాపితః ఉపరితనగ్రంథస్తు ఆత్మవాద

పర్యంతం శీఘ్రమేవ ముద్రాపయిష్యతే.

సర్వేషాంసహృదయానాం.

జ్ఞాపనీయమితివారం వారమభ్యర్థయే.

పుస్తకప్రాపణవిలాసః.

మాళిగి-రామమూర్త్యాచార్యః కుంభిణీపురం,

కడపజిల్లా.

ఇతి,

మూల్యంధాన్య.

సార్థరూప్యకం.

శుద్ధాశుద్ధ పత్రికా.

పుట.	పం.	అశు.	శుద్ధం.
2	18	కాల	కాలా
	22	రిఇత్యై	రిత్యై
3	4	యోబ్య	యోజ్య
	8	ఇర్ధ	ఇర్థ
	16	త్యసా	త్యస్యా
	21	లింగక	లింగ
	22	ధేహా	ధేనా
	23	దరభ్ర	దర్భ
4	3	కానీ	కాని
	11	వ్యేస	వ్యేశ
	,,	సబ్ద	శబ్ద
	12	సబ్దాం	శబ్దాం
	13	మశీ౯	మశ౯
	17	తస్య	,,
	,,	లవ	లావ
	,,	నిష్టా	నిష్ఠా
	22	ష్టాంత	ష్ఠాంత
	,,	తద్ఖా	తద్భా
	,,	ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదన	,,
5	3	త్వైష్య	త్వైప్య
	11	త్రైస	త్రైశి
	,,	ద్వారాజ్ఞః	ద్వారారాజ్ఞః
	18	భిన్న	భిన్నః
	24	ధర్మ	ధర్మి

పుట.	పఙ్క్తి.	అశు.	శుద్ధం.
6	7	రాప్ర	ర[illegible]
	8	దక్సిత	దక్షితద్వితీయ
	18	విపేష	విశేష
6	24	వావాత్	వాత్
7	3	శిష్టి	శిష
	7	విద్య	ద్వ్య
	9	కదేశా	కా
	13	రాప్ర	రప్ర
	19	ఏవంరి	ఏవం
	22	భిష్య	భవ్యా
8	6	నివర్తనివర్త	నివర్త
	9	ధజు	ధజ్
9	1	తేన	తైన
10	23	లోక్వ	లోట్వ
	25	త్రిక	ర్త్రిక
11	3	మహా	మహారాజేవలి
	8	పోతె	ప్రోతె
		సత్వంభావత్వం	సత్వంభావత్వం
	14	నతావర్తిత్వ	నతావర్త్యతత్వ
	17	నుధా	నుపధా
	18	మపిర్త	మపిరర్థశబ్దైకత్వచిద్వ్యవస్థి యుతె తదపినిహాకర్తృ.
12	6	మాన్య	మాన్య
	18	డిత్య	డిత్యవవ
13	3	మురి	విరి
	4	శ్చల	శ్చల
13	10	విశేషణవి	విశేషాయస్యాఇవి

పుట.	పం.	అశు.	శుద్ధం.
13	13	జజనే	జన
		తానతాన	తాన
	15	దేవః	దేశఃయద్యపి
	21	బోధకత్వం	బోధకః
	25	తృప్తి	తృప్తిఃబాధ
14	1	జన్యత్వా	జన్యత్వాదిరూపత్వా
	3	ఏవంచజన్యత్వ	ఏవంచ ద్వివిధంజన్యత్వ
	8	శక్యంకే	క్యశంకే
	24	అపరితి	దతిరిక్తో
		మవశ్యవ	మశక్యవ
	25	హార్య	హార
15	1	బాధం	బాధ
	6	సంభావాత్	సంభవాత్ వర్ణసముదాయ త్వరూప పదత్వ విషయయో గ్యదోషవారణేపితద్వాచ్యా ర్థస్యావ్యావర్తకత్వ శంకాను పపన్నైవ తద్వాచ్యార్థసై్య వాభావాత్ అథ.
	17	యద్యవత్యా	యద్యపిత్యా
16	1	శబ్దైన్యా	శబ్దస్యో
	5	నిపాత	నిపాత
16	6	రభావాత్	రభావ
	11	నహతు	నతుహ
	17	ప్రాతియోగ	ప్రాతిపదికయోగ
	20	పద్యస్యా	పదస్య
	22	నిర్వాహక	నిర్వాహ
	24	దిశ	దిశస్య

పుట	పం	అశు.	శుద్ధం.
	25	శక్తియుక్తి	శక్త్యుక్తి
17	1	నీయుతయా	నీయయా
	5	ర్థకర్త	ర్థసంఖ్యాకర్త
	8	దికరణా	ధికరణా
	24	దంధ	బంధ
18	15	దుఖా	దుఃఖా
	22	ద్రుశ్యతేత్యా	ద్రుశ్యత ఇత్యా
19	5	ప్యసా	ప్యస్యసా
	16	కత్వం	కత్వ
	21	పూ్వ	పూర్వ
	24	శబ్దాది	శబాది
20	7	కాలె	కాల
	12	పాపీకాం	పాకాం
	15	భాహ	భావ
	25	ంధాచ	ధాచ
21	5	తాతు	ధాతు
	18	స్వంద	స్పంద
22	20	దస్థితి	ద స్త్రీతి
		జ్ఞాయతేతి	జ్ఞాయత ఇతి
23	10	ఘజాద్య	ఘషా
	14	త్రరసు	త్రరస్సు
	16	స్యైవ	సై్యవ
23	18	పెయూతె	పేయతే
24	2	కృదో	కృంశో
	6	విశేష్యతా	విశేష్యతయా
	7	కార్యత్వం	కార్యం
	11	కార్యత్వ	కార్య

(శ్రీ)

నిర్విఘ్నమస్తు.

శ్రీ హయవదనాయ నమః.

మంజూషా.

ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం మక్షీణగుణలక్షణం । ముక్తావలీస్థవాక్యార్థ నిరుక్తిః క్రియతే మయా ॥౧॥ ముక్తావలీమనేకప్రాక్తన టీకాదురుక్తిధూళిమలాత్ । గోపాయతాదియం మే తార్కికసిద్ధాంతరత్నమంజూషా ॥౨॥ అనిదంపూర్వగృహీతైః ఘటితాం పట్టాభిరామకృతినేమాం । మంజూషాం యుక్తిమణిభిరాదత్తాం కోవిగోపికాజారః ॥3॥

భాషాపరిచ్ఛేదవ్యాఖ్యానమారభమాణో విశ్వనాథపంచాననః స్వేష్టదేవతాం ప్రార్థయతి * చూడామణీకృతేతి * అచూడామణిశ్చూడామణిః కృతశ్చూడామణీకృతః తాదృశో విధుర్యేనేతి విగ్రహః । అత్ర విగ్రహవాక్యే చూడాసంయోగిత్వరూప చూడామణిసాదృశ్యవిశిష్టస్య నిర్వాహకతాసంబంధేన కృధాత్వర్థే । కృతౌ । వ్యాపారే వాన్వయః । నామార్థధాత్వర్థయోరపి క్వచిద్భేదాన్వయస్వీకారాత్ । ఉపాదానతాఖ్యవిషయతారూపం నివర్తనీయ్యాధర్మవత్వరూపం వా యత్కర్మత్వం తద్విశిష్టోనిష్ఠార్థః తస్య చాచూడామణిపదార్థపూర్వకాలావచ్ఛిన్నచూడాసంయోగిత్వరూప చూడామణీ సాదృశ్యాభావ విశిష్టే తాదాత్మ్యసంబంధేనాన్వయః । తథాచ । చూడాసంయోగిత్వవిశిష్ట నిర్వాహకకృత్యుపాదానతావదభిన్నస్తన్నిర్వాహక వ్యాపారనివర్తనీయ్యధర్మవదభి

నోప్ని వా । పూర్వకాలా వచ్ఛిన్న చూడాసం యోగిత్వాభావ వానిత్యా
కారకో౽చూడామణి శ్చూడామణిః కృత ఇతి వాక్యజన్యబోధః। చూడా
సం యోగో త్పాదికాయాః కృతేర్వ్యాపారస్యవా చూడాసంయోగి
త్వవిశిష్ట నిర్వాహకత్వముక్తం। తన్నివర్తనీయ్యాధర్మ శ్చూడాసం
యోగిత్వా భావఏవ। నిర్వాహకత్వే నివర్తనీయత్వే స్వరూపసంబంధ
విశేషరూపె స్వవృత్తిధర్మ ప్రయోజకత్వరూపంవా। నిర్వాహకత్వం
నచధర్మశ్చూడాసం యోగిత్వమేవ। స్వప్రయోజ్యాభావప్రతియోగిత్వ
రూపంవా నివర్తనీయత్వమితినదోషః। అథవా౽చూడామణి పదా
ర్థస్య పూర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడాసంయోగిత్వాభావ వతస్తదార్థే న
చూడామణి పదార్థే౽న్వయః తస్యచస్వనిష్ఠ ధర్మప్రయోజకత్వరూప
నిర్వాహకత్వసంబంధేన కృధాత్వర్థే౽న్వయః । నచయదికృతిరూపః
తదోపాదానతారూపం కర్తృత్వం నిష్ఠార్థతావచ్ఛేదకం యదివ్యాపార
రూపస్తదాస్వప్రయోజ్య ధర్మవత్వరూపం। తథాచ। పూర్వకాలా
వచ్ఛిన్న చూడాసంయోగిత్వా భావవదభిన్నో యశ్చూడాసం యోగీ
తన్నిష్ఠధర్మప్రయోజికా యాకృతిస్తదుపాదానమితి తాదృశ వ్యాపార
ప్రయోజ్య ధర్మవానితివాబోధః। నచ। ధర్మశ్చూడాసం యోగిత్వ
మేవ। అథవా౽చూడామణి పదార్థస్యనిష్ఠాంతార్థ విశేషణత్వమభ్యు
పేయతే। తథాచపూర్వకాల వచ్ఛిన్నచూడాసం యోగిత్వాభావవద
భిన్న శ్చూడాసంయోగిత్వ విశిష్టనిర్వాహక వ్యాపారప్రయోజ్య
ధర్మవానితిబోధః। యద్వా। అచూడామణి రిత్యస్య చూడామణిః
కృతఇత్యస్యచ నవరస్పరాన్వితార్థకత్వముపేయతే। తథాహి। చూడా
మణిః కృతవిధురిత్యేతత్ కృత్స్నమేవ యుగపద్యదావిగృహ్యతే।
తదా౽చూడామణి శ్చూడామణిః కృతో విధుర్యేనేతి విగ్రహవాక్యం
నిష్పద్యతే తత్రాచూడామణిరిత్యన్యయోనచూడామణిః కృతఇత్యస్యచవి
ధుపదార్థైకత్రద్వయమితిరీత్యాన్వయః యేనేత్యతృతీయార్థః కర్తృ

త్వంతచ్చకృతేర్థాఽతదర్థత్వేఆశ్రయత్వరూపంవ్యాపారస్యతథాత్వేచకృ
తిరూపం తథాచపూర్వకాలావచ్ఛిన్నచూడామణిత్వాభావవదభిన్న
శ్చూడామణిత్వవిశిష్ట నిర్వాహకయదాశ్రయక కృత్యుపాదానాభిన్న
స్తన్నిర్వాహక యన్నిష్ఠకృతిజన్యవ్యాపారప్రయోజ్యధర్మవదభిన్నోవా
విధురిత్యన్వయబోధః యత్రతుచూడామణిః కృతఇత్యేతావదేవ విగ్ర
హ్యతే తత్రాచూడామణిశ్చూడామణిః కృతఇతివిగ్రహవాక్యే చూడా
మణిః కృతఇత్యనేనైకోవిశిష్టార్థః ప్రత్యాయ్యతే ఽచూడామణిరిత్యత్ర
తుయదిచూడామణిత్వం చూడామణిశబ్దార్థః నఞర్థశ్చపూర్వకాలా
వచ్ఛిన్నాభావవానిత్యుచ్యతే తదాఽచూడామణిరిత్యనేనాప్యేకోవిశిష్టా
ర్థః యదిచ చూడామణిపదమేవపూర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వా
భావవల్లాక్షణికంనఞ్పదంతాత్పర్యగ్రాహకమిత్యుచ్యతే తదాఽచూడా
మణిరిత్యస్యనశాబ్దబోధ జనకత్వం కింతుతదర్థోపస్థితిమాత్రజనకత్వం
కశ్చిదిత్యాదిపదార్థాంతరమధ్యాహృత్య తదర్థ అచూడామణి రిత్యస్య
చూడామణిః కృతఇత్యస్యచైకత్రద్వయమితిరీత్యాఅన్వయ ఇతివాస్తు
యద్వా అచూడామణిశ్చూడామణిఃకృతోవిధుర్యేనేత్యత్రఅచూడామణి
త్వవిశిష్టవిధావభిన్నచూడామణిః కృతఇత్యసాన్వయః అచూడామణి
శ్చూడామణిః కృతఇత్యేతావన్మాత్రవిగ్రహేత్వ చూడామణిత్వ విశిష్టో
అధ్యాహృతకశ్చిత్పదార్థే తదన్వయ ఇతితపతేపంచకల్పాః తత్రప్రథమ
కల్పే హరిఃకృతమూర్తికోమూలాకార ఇత్యత్రాహరోహరఃకృతానిమూ
ర్తికానీతి విగ్రహేహానోపపద్యతే కృతశబ్దస్య విశేష్యనిఘ్నతయాహర
పదసమాన లింగవచనకత్వాపత్తేః యత్పదార్థస్యయత్పదార్థేఽభేదసం
బంధేనాన్వయః తయోస్సమానలింగవచనకత్వం యమాత్ తత్రహిసం
దర్భే విశేషవిశిష్టమూర్తికసముదాయోహరశబ్దార్థః పూర్వకాలా
వచ్ఛిన్న సందర్భవిశేషాభావవాన్ అహరశబ్దార్థః తథాచ సందర్భ
విశేషవిశిష్టమూర్తికసముదాయనిర్వాహకయత్కర్తృకవ్యాపారనివర్తి

నీయథర్మవదభిన్నో యః పూర్వకాలావచ్ఛిన్నసందర్భవిశేషాభావవాన్
తదభిన్నాని మౌక్తికానీతి ప్రథమకల్పరీత్యాబోధో వాచ్య ఇతి కింతు అహా
రో హారః కృతాని మౌక్తికానీయెనత్యేవ తత్కల్పే విగ్రహో వాచ్యః ఏవం
హారీకృతాని మౌక్తికాని మాలాకారేణేత్యత్ర హారీకృతానీత్యస్య అహారో
హారః కృత ఇత్యేవ విగ్రహో వాచ్యః ద్వితీయాదికల్పేషుతు హారీకృత
మౌక్తిక ఇతి కృత్స్న విగ్రహే కృతశబ్దార్థస్య మౌక్తికశబ్దార్థ ఏవాభేదేనాన్వ
యాత్తస్య తత్సమానలింగవచనకతా హారీకృతాని మౌక్తికానీత్యత్ర హారీ
కృతానీత్యేతద్విగ్రహే కృతశబ్దార్థాభేదాన్వయి విశేష్యవాచకపదాంతరా
సమభివ్యాహారేపి విశేష్యనిఘ్నపదానాం విశేష్యవాచకపదాసమభివ్యా
హారే స్వాన్వయయోగ్య సన్నిహిత వాక్యాంతరస్థితపదసమానలింగవచ
నకతాస్వాభావ్యే నకృతశబ్దస్య మౌక్తికశబ్దసమాన లింగ వచనకతా
ఏవంకశ్చిదిత్యాది సజ్ఞాంతరాధ్యాహార పక్షేపి సర్వనామ్నాం యత్పదా
ర్థోపస్థితార్థ పరామర్శకత్వాంతత్పద సమాన లింగవచన కత్వనియ
మేన కానిచిదితి నపుంసక బహువచనాంత పదమేవాధ్యాహర్తవ్య
మితితత్పద సమానలింగవచన కతా కృతశబ్దస్య అర్థసమాసార్థ ఉచ్య
తే అత్ర కేచిత్ ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదకీభూతం చూడామణిత్వం చ్వి
ప్రత్యయార్థః తస్య పూర్వకాల వచ్ఛిన్న స్వనిష్ఠాభావ ప్రతియోగి
త్వాధేయత్వోభయ సంబంధేన తత్ర ప్రకృత్యర్థ స్యాన్వయః । తథాచ
పూర్వకాలా వచ్ఛిన్న స్వనిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వ ఆధేయత్వో భయ
సంబంధేన చూడామణి విశేషితం యచ్చూడామణిత్వం తదనుకూలకృ
త్యుపాదానమితి తత్ప్రయోజిక వ్యాపార ప్రయోజ్యధర్మ వానితివాని
ష్టాంతజన్యబోధః ॥ అభూతతద్భావే చ్విరిత్యనుశాసనాత్ । అభూతస్య
పూర్వకాలావచ్ఛేదేన ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదేన ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదకా
భావవతః తద్భావః ప్రకృత్యర్థ తావచ్ఛేదకధర్మః । తస్మిన్వాచ్యే చ్వి ప్ర
త్యయస్స్యాదిత్యర్థః । అత్రాభూతత్వాంశస్తుల్య విత్తివేద్యతయా సంసర్గ

మర్యాదయాభాసతే। యద్వా। అభూతః పూర్వకాలావచ్ఛేదేన ప్రకృ
త్యర్థనిష్ఠాభావప్రతియోగీయస్తద్భావః ప్రకృత్యర్థాసాధారణధర్మ ఇత్యర్థః
అత్రకల్పేప్యభూతత్వాంశ స్సంసర్గమర్యాదయాఽభ్యేత ఏవ పరంతు।
తుల్యవిత్తివేద్యతాశ్రయణమంతరేణైవోపపద్యత ఇత్యాహుః। ఏతన్మ
తేవ్యాససమాసయోస్స మానార్థకత్వంవిరుధ్యతే। యద్యపి రాజ్ఞఃపురు
షో రాజపురుష ఇత్యత్రాపి నవ్యాసస మాసయోస్స మానార్థకత్వం
నిరూపితత్వసంబధేన రాజవిశేషిత స్వత్వప్రకారకాశ్రయతా సంసర్గ
కపురుషవిశేష్యకబోధస్యవ్యాసవాక్యేన రాజనిరూపితస్వత్వాశ్రయ
ప్రకారక తాదాత్మ్య సంసర్గకపురుషవిశేష్యకబోధస్యసమాసవాక్యేనో
దయాత్। తథాప్యాశ్రయ తయాస్వత్వస్య ఆశ్రయస్య వా తాదా
త్మ్యేనాం తరాప్రకారత్వేపి తద్వారాజ్ఞః పురుషాంశేప్రకారత్వమక్షత
మేవేతితావతాతయోస్సమానార్థకత్వ ప్రవాదోప్యుపపద్యతే। నచేవ
తథాసంభవతీతి ధ్యేయం। వస్తుతస్తు పూర్వకాలీన చూడామణిత్వాభా
వవాన్ చ్విప్రత్యయార్థః చూడామణి పదార్థస్యచూడా సంయోగిత్వ
విశిష్టస్యనిర్వాహకతాసంబధేన కృధాత్వర్థ వ్యాపారేణాన్వయః। నివర్తనీ
య్యధర్మవాన్నిష్ఠార్థః। తస్యచ్వి ప్రయార్థే పూర్వకాలావచ్ఛిన్నచూ
డామణిత్వాభావవతితాదాత్మ్యేనాన్వయః। తథాచ। చూడాసంయో
గిత్వ విశిష్టనిర్వాహక వ్యాపార నివర్తనీయ్యధర్మవదభిన్న పూర్వకా
లావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావవానిత్యాకారక శ్చూడామణీకృత ఇతి
వాక్యజన్యబోధః। వ్యుత్పత్తి వైచిత్ర్యేణ చచ్వి ప్రకృత్యయప్రత్యర్థస్యచ్వి
ప్రత్యయోత్తరధాత్వర్థే నిష్ఠార్థస్య చ్విప్రత్యయార్థే చాన్వయస్వీకా
రే బాధకాభావాత్। అనేనచసమాసార్థేన ప్రాథమికదర్శిత విగ్రహ
వాక్యార్థోనురుధ్యతే। అభూతతద్భావే చ్విరితిసూత్రస్య అభూతః। పూ
ర్వకాలావచ్ఛిన్న ధర్మనిష్ఠాభావ ప్రతియోగితద్భావః। ప్రకృత్యర్థతావ
చ్ఛేదకధర్మః। చ్విప్రత్యయబోధ్య ఇత్యర్థః। పూర్వకాలావచ్ఛిన్న ప్రకృ

త్యర్థతావచ్ఛేదకాభావవతః చ్విప్రత్యయ వాచ్యత్వే తుల్య విత్తి వేద్యత
యా పూర్వకాలా వచ్ఛిన్నస్య నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వ విశిష్టప్రకృత్య
ర్థ తావచ్ఛేదకధర్మస్య చ్విప్రత్యయబోధ్యత్వ ముక్తమేవేతి నతద్విరో
ధః అథవా అభూతత్వమేవచ్విప్రత్యయార్థః అభూతత్వం పూర్వకాలా
వచ్ఛిన్నస్య నిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వం తచ్చ ప్రకృత్యర్థ తావచ్ఛేదకీ
భూతచూడామణిత్వేఽన్వేతి తథాచపూర్వకాలావచ్ఛిన్నస్వనిష్ఠాభావప్ర
తియోగియచ్చూడామణిత్వం తద్విశిష్టనిర్వాహక వ్యాపారప్రయోజ్య
ధర్మవానితి బోధః ఇదానీందర్శితవిగ్రహవాక్యార్థః పర్యవసానగత్యా
నురుధ్యతే ప్రకృత్యర్థతా వచ్ఛేదకాన్వితస్య పూర్వకాలావచ్ఛిన్న ధర్మని
ష్ఠాభావప్రతియోగిత్వస్య చ్విప్రత్యయవాచ్యత్వే తద్విశిష్టప్రకృత్యర్థతా
వచ్ఛేదకస్య చ్విప్రత్యయాన్త బోధ్యత్వమిత్యుక్తమితి నతదనుశాసనవిరో
ధః పూర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావ ఏవ చ్విప్రత్యయార్థః
తస్యాశ్రయతాసంబంధేన ప్రకృత్యర్థేఽన్వయః। పూర్వకాలావచ్ఛిన్న
చూడామణిత్వాభావవాన్ తదర్థః తస్య తాదాత్మ్యేన ప్రకృత్యర్థేఽన్వ
యః। ఇదానీందర్శిత ద్వితీయవిగ్రహ వాక్యార్థోఽనిరాబాధమనురు
ధ్యతే సూత్రార్థోఽప్యేతదనుసారేణ స్వయమూహనీయః। యద్వా।
చ్విప్రత్యయార్థస్య పూర్వకాలా వచ్ఛిన్నచూడామణిత్వాభావవతః
తాదాత్మ్యసంబంధేన నిష్ఠార్థవిశేషణత్వమభ్యుపేయతే। తథాచ।
పూర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావవదభిన్నచూడామణిత్వవి
శిష్టనిర్వాహక వ్యాపారప్రయోజ్యధర్మవానితి బోధః ఇదానీందర్శిత
తృతీయవిగ్రహవాక్యార్థోఽనురుధ్యతే। సూత్రార్థస్త్వస్మదుపదర్శితప్ర
థమకల్పరీత్యా ప్రత్యేతవ్యః। పరంత్వత్రకల్పే ధుః చూడామణీక్రియత
ఇత్యాదావగతిః అఖ్యాతార్థకర్తృత్వే చ్విప్రయార్థస్యాఽభేదేనాన్వయా
సంభవాత్। వ్యుత్పత్తివైచిత్ర్యేణ తత్ర చ్విప్రత్యయార్థస్య అఖ్యాతా
ర్థకర్తృత్వే అధేయతా సంబంధేనాన్వయ ఇతివాస్తు చతుర్థవిగ్రహవా

త్యర్థానురోధేన సమాసార్థస్తునసంభవత్యేవ తత్రహి చ్విప్రత్యయార్థ
స్యపూర్వకాలావచ్ఛిన్నచూడామణి త్వాభావవతశ్చూడామణిపదసమ
భివ్యాహృతకృత పదార్థస్యచూడామణిత్వ విశిష్టనిర్వాహకవ్యాపారప్ర
యోజ్యధర్మవతశ్చనపరస్పరాన్వయబోధఃకింతుచూడామణీకృతోవిధురి
త్యత్రవిధుపదార్థ తయోరుభయోరేకత్రద్వయమితిరీత్యాఽన్వయ ఇతి
వాచ్యం తచ్చనసంభవతి చ్విప్రత్యయార్థస్య చూడామణిపదకృతపద
ఘటితసమాసార్థసవిధ్యపేక్షత్వేన తస్యసమాసమధ్య నివేశానుపపత్తేః
నచపరస్పరాన్వ యిత్వలక్షణ సాపేక్షత్వవిరహేపిధవ ఖదిరౌచ్ఛింధీ
త్యాదావివైకదే శాన్వయిత్వలక్షణం సాపేక్షత్వమాస్తామితివాచ్యం
తథాపిచూడామణీకృతం పశ్యేత్యాదౌ ద్వితీయార్థవిషయతాయామేవ
చ్విప్రత్యయార్థస్య నిష్ఠాంతార్థస్యచ పృథగాధేయతా సంబంధేనాన్వయ
స్యవక్తవ్యతయా పూర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావవాన్ చూ
డామణిత్వ విశిష్టనిర్వాహక వ్యాపారప్రయోజ్య ధర్మవతోన్యస్సఏవ
నేతిసంశయ నివర్తకతాయాస్తద్వాక్యజన్యశాబ్దబోధస్యానుపపత్తేః య
త్రనిష్ఠాంతార్థస్య అభేదాన్వయయోగ్యవిశేష్యవాచక పదాంతరసమభి
వ్యాహారోస్తితత్ర చ్విప్రత్యయార్థస్య నిష్ఠాంతార్థస్యచ పదాంతరా
ర్థేతాదాత్మ్యేనాన్వయః యత్రసనాస్తి తత్ర తచ్విప్రత్యయ వాచ్యార్థస్య
నిష్ఠార్థేతాదాత్మ్యేన విశేషణత్వ మభ్యుపేయతే తథాంవ్యుత్పత్తిస్వీకారా
దిత్యుక్తౌతునదోషః ఏవంచిదర్శిత పంచమకల్పరీత్యాపి శాబ్దబోధోయు
జ్యతే చూడామణీకృతోవిధురిత్యత్ర తాదాత్మ్యే చ్విప్రత్యయార్థపూ
ర్వకాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావ వద్విశిష్టే విధ్వర్థనిష్ఠార్థ
స్యవిశేషణత్వం యత్ర విశేష్య వాచక పదాంతరసమభివ్యాహారో
నాస్తి తత్రనిష్ఠార్థ ఏవచ్విప్రత్యయార్థాన్వయ ఇతివక్తుం శక్యత్వాత్
పరంతు సమాస మధ్యనివిష్టకించిత్ప దార్థ విశిష్టపదాంతరార్థ
తత్సమాసనివిష్టేతర పదార్థాన్వయోనక్వచిదానుభావిక ఇతిప్రతిభా

తిసన్నితస్తు ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదకీభూత చూడామణిత్వమేవచ్విప్రత్య
యార్థః తత్ర ప్రకృత్యర్థ స్యాధేయతా సంబంధేనాన్వయః శబ్దసాధుత్వ
మాత్రార్థ కత్వంవా ప్రకృతేరిష్యతే చూడామణీ కృతో విధురిత్యత్ర
విధుపదం పూర్వ కాలావచ్ఛిన్న చూడామణిత్వా భావవిశిష్టవిధులా
క్షణికం నిష్టార్థో నివర్త నీయ్యాధర్మవాన్ తథాచ చూడామణిత్వాను
కూలవ్యాపారనివర్తనివర్తనీయ్యాధర్మవదభిన్నః పూర్వకాలావచ్ఛిన్న
చూడామణిత్వాభావవిశిష్టోవిధురిత్యన్వయబోధః విశేష్యవాచకపదాం
తరసమభివ్యాహార విరహస్థలేతు నివర్తనీయ్యాధర్మవాన్ పూర్వకాలా
వచ్ఛిన్న చూడామణిత్వా భావవాంశ్చ పృథజునిష్టార్థా వ్యుత్పత్తిర్వైచి
త్ర్యా దేకపదోపాత్తయోరపి తయోః పరస్పరమన్వయః తథాచచూడా
మణిత్వప్రయోజకవ్యాపారనివర్తనీయ్యాధర్మవదభిన్నః పూర్వకాలావచ్ఛి
న్న చూడామణిత్వాభావవానితిబోధః అభూత తద్భావేచ్విరిత్యను శాస
నస్యాప్యభూతే పూర్వకాలావచ్ఛిన్నప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేద కాభావవతి
పరంపరయాన్వయినాయి ప్రకృత్యర్థతావచ్ఛేదకోధర్మః తస్మిన్వాచ్యే
చ్విప్రత్యయో భవతీత్యర్థః అభూతపదేన పూర్వకాలా వచ్ఛిన్న ప్రకృ
త్యర్థ తావచ్ఛేదక ధర్మాభావస్య పరంపరయాచ్వి ప్రత్యయార్థ విశేష్య
తావచ్ఛేద కత్వమావశ్యక మిత్యేతావదేవవివక్షితం నతుసమభివ్యా
హృత పదాంతరస్య తద్విశిష్టలాక్షణికత్వ మావశ్యకమిత్యేతావదపి
తేనతాదృశాభావ విశిష్ట బోధకపదాంతర సమభి వ్యాహారో యత్ర
తత్ర ప్రాగశుక్లోఘటి ఇదానీం శుక్లీకృత ఇత్యాదౌ ఘటపదస్యపూర్వ
కాలా వచ్ఛిన్న శుక్లరూపా భావవిశిష్ట ఘటలాక్షణికత్వమితి నపౌన
రుక్త్యప్రసక్తిః పూర్వకల్పేషుత్వభూత త్వస్యచ్వి ప్రత్యయార్థే ప్రకృత్య
ర్థసంసర్గతయా చ్విప్రత్యయార్థ విషయాఽవా లాభసంభవేన ప్రాగశుక్ల
ఇత్యంశేపౌనరుక్త్యం దుర్వారమేవ అత్రకల్పేతునతత్ప్రసక్తిః అత్రప్ర
కృత్యర్థ తావచ్ఛేదకాభావపదం ప్రకృత్యర్థ తావచ్ఛేదకవిరుద్ధధర్మమా

త్రపరం ఏతేన ప్రాక్ నీలో ఘట ఇదానీం శుక్లీకృత ఇత్యాదౌ శుక్లరూప విరుద్ధనీలరూప విశిష్టవాచకపద సమభివ్యాహారేపి ఘటపదస్య నపూర్వకాలావచ్ఛిన్న శుక్లరూపాభావ విశిష్టఘటలాక్షణికత్వం ప్రయోజనాభావాత్ అత్రసర్వేష్వపి కల్పేషుప్రకృత్యర్థ తావచ్ఛేదకభేదేన చ్విప్రత్యయశక్త్యానంత్యాప త్తిరితితున శంకనీయ్యమేవతస్యభావ స్త్వతలావిశిన్నాత్ర విహితత్వతలాదేరివ నానార్థకత్వస్యేష్ట త్వాదిత్యాస్తాంవి స్తరః *యత్తుమహాదేవః*అచూడామణిర్చూడామణిస్సంపద్యత ఇతి చూడామణీకృత ఇతి విగ్రహే తత్తుచ్ఛ్వంసంపూర్వకపద్యతే భ్వవతేరివాసాధారణ ధర్మరూప తాదాత్మ్య వాచకతయా శుక్లోభవతి శుక్లస్సంపద్యతఇత్యాదేః శుక్లవృత్తి తాదాత్మ్యాశ్రయ ఇతిబోధజనకత్వవచ్చూడామణిస్సంపద్యత ఇత్యస్యాపి చూడామణివృత్తితాదాత్మ్యాశ్రయ ఇతిబోధజనకత్వేన సమాస ఘటకీభూతకృత శబ్దార్థస్య విగ్రహ వాక్యార్థప్రవేశాభావేన న్యూన తాపత్తేః అత్రచూడామణీకృతవిధు రిత్యత్ర విధుశబ్దస్యపూర్వకాలా వచ్ఛిన్న చూడామణిత్వాభావాశ్రయ విధువిష్టధర్మనివర్తక చూడామణిత్వ విశిష్టనిర్వాహక వ్యాపారకర్తరిలక్షణాచూడామణీకృతపదం తాత్పర్యగ్రాహకం బహుప్రీహావిగ్రహవాక్యాద్యాదృశ విశేష్య విశేషణ భావాపన్న స్యార్థస్యబో ధస్తాదృశవిశేష్య విశేషణ భావవిపరీత విశేష్య విశేషణ భావాపన్న విశిష్టార్థ చరమ పద లక్షణాంగీకారాదితి సర్వం చతురస్రం.* భవతుభవ్యాయేతి * ఇహతు సంపాదకత్వం భూధాత్వర్థః తదన్వితంనిరూప్యత్వంచచతుర్థ్యర్థః క్లిపిసం పద్యమానే చేత్యనుశాసనాత్ క్లిప్త్యర్థక ధాతుయోగేసంపాదకత్వార్థక ధాతుయోగేయత్సంపద్యతేషజాయతే తద్వాచక పదాచ్చతుర్థీతితదర్థః యద్యప్యేతదను శాసనస్యబీజ మంతరాయభవ తీత్యాదిప్రకృతివికృతి భావమాత్ర విషయకత్వ మంగీకృతందండి ప్రభృతిభిస్తథాపి శామాయనోభవతు గోపకిశోరమూర్తి రిత్యాద్యభియుక్తప్ర

యోగానుకూలత్వేన ప్రకృతివికృతిభావతద భావ్యాభయసాధారణ ప్రయో
జ్యప్రయోజక భావమాత్రవిషయకత్వమేతదనుశాసనస్యావశ్యకమిత్య
న్యదేవత్ అథసంపాదకతార్థక ధాతుయోగేనిరూప్య త్వార్థకచతుర్థీ
యద్యేతదనుశాసన విహితాస్యాత్తర్హి సంపాదయతి ప్రయోజయతి
నిర్వాహయతీత్యా దావపిచతుర్థీస్యాదితి చేద్భాన్తోసిసహితత్రా
నుకూలత్వాపరపర్యాయంస్వరూపసంబంధ విశేషాత్మకంసంపాదకత్వం
ధాతునాప్రత్యాయ్యతే కింతుధాతునాసంపత్తేస్తదుత్తరణిచాతదనుకూల
వ్యాపారఇత్యస్తివిశేషః అథవా భవ్యాయభవతీత్యత్ర సంపాదకత్వ
మేవచతుర్థ్యర్థః అసాధారణధర్మఏవ భూధాత్వర్థః తత్రచతుర్థ్యర్థస్య
సంపాదకత్వస్యాభేదసంబంధేనాన్వయః యద్యపిసుబర్థస్యధాత్వర్థేతాదా
త్మ్యేనాన్వయోనాన్యత్ర దృష్టః తథాపీహావ్యుత్పత్తిర్వైచిత్ర్యాత్తథాన్వ
యస్స్వీక్రియత ఇతినదోషః లోడర్థస్తుప్రార్థనాతస్యాశ్చవిషయతాసం
బంధేనధాత్వర్థేన్వయః ధాత్వర్థస్యచాఖ్యాతార్థాశ్రయత్వేతస్యచభవ
పదార్థేన్వయః భవ్యశబ్దేనచేహావిఘ్నధ్వంసరూప స్సమాప్తిరూపోవా
స్వేష్టోమంగళార్థోవివక్షితః తథాచ ప్రార్థనావిషయీభూతంయద్విఘ్న
ధ్వంస నిరూపితంసంపాదకత్వం తదాశ్రయత్వవానితి ప్రార్థనావిషయీ
భూతోయో విఘ్నధ్వంససంపాదకత్వాభిన్నాసాధారణ ధర్మస్తదాశ్ర
యత్వవానితిబోధః * అర్వాచీనాస్తు * యత్రచైత్రస్యేష్ట సంపాదకో
భవత్వితీచ్ఛయాచైత్రస్యేష్టాయభవత్వితివాక్యమాత్రంమైత్రః ప్రయుం
క్తేనతుమైత్రస్యేష్టం వస్తుతశ్చైత్రస్సంపాదయతి తత్ర తద్వాక్యస్యా
ప్రామాణ్యాపత్తిః ప్రార్థనావిష యీభూతస్యమైత్రేష్టసంపాద కత్వస్య
చైత్రేబాధావతో నిరూపితత్వసంబంధేనధాత్వర్థవిశేషితస్యాఖ్యాతార్థా
శ్రయత్వస్యప్రకారతాసంబంధేనలోడ్విశిష్టోపస్థితప్రార్థనాయాంతస్యా
శ్చవిశేష్యతాసంబంధేనప్రథమాంతార్థేఽన్వయఇత్యాహుఃతన్నధాత్వ
ర్థస్యప్రథమాంతార్థకర్తృకత్వ లాభానుపపత్తేః ఉక్తస్థలేచతద్వాక్యస్య

ప్రామాణ్యం నిష్యతఏవఅభినివేశిప్రయుక్తవాక్యానాం ప్రామాణ్యస్య
ప్రాయికత్వాదితిశిష్యావధానాయ ప్రతిజానీతే *నిజేతి* స్వకృతగ్రంథస్య
స్వయమేవవ్యాఖ్యానం ప్రాయశో సదృష్టచరమతస్తత్రనిమిత్తమాహ *స
ద్రవ్యేతి * ప్రతిపాదకతయా ద్రవ్యైః పృథివ్యాదిభిస్సహితా సద్రవ్యా
హారపక్షే ద్రవ్యంఘనం క్రయణ ద్వారకసాధ్యతయా విక్రయణ ద్వారక
సాధకతయా వా తద్విశిష్టేత్యర్థః మరకతప్రవాళాది నానావిధద్రవ్యఘటి
తేత్యపిమహాదేవః గుణైః రూపాదిభిః గుంభితా ప్రతిపాదకతయా విశిష్టా
హారపక్షే గుణేన సూత్రేణగుంభితాపోతేత్యర్థః కర్మసుసత్త్వం భావత్వం
సత్తాజాతిమత్త్వం వా అవ్యావర్తకత్వాత్ కింతుప్రకృత న్యాయశాస్త్రే
ప్రతిపాద్యతయా వర్తమానత్వం ధర్మశాస్త్రేషుప్రాయశో ధర్మాధర్మ
యోరేవకర్మశబ్దేనవ్యవహారః నతుతావిహతృతీయ్యపదార్థతయాకర్మ
శబ్దప్రతిపాద్యత్వేనాభిమతౌతయోర్గుణేంతర్భావాదేవంధర్మాధర్మ
యోర్విహితనిషిద్ధ కర్మణోర్యాగాది కళంజభక్షణాది రూపయో
రేవక్వచిత్కర్మ పదేనవ్యవహారః నతావత్తృతీయ్యపదార్థతయాఽభి
మతౌ యాగాదేరిచ్ఛారూపత్వాత్ గళాధస్సంయోగానుకూలక్రియా
నుకూలవ్యాపారరూప భక్షణాదేః ప్రయత్నాదిరూపత్వాత్ కయో
శ్చిద్విహిత నిషిద్ధకర్మణోః క్రియారూపత్వేపిధర్మాధర్మానుధాయకశాఖా
దిక్రియాణామసంగ్రహాత్ తథాక్రియతఇతివ్యుత్పత్త్యా కార్యమపికర్మ
శబ్దప్ర తిపాద్యతయాఽభిమతమిత్యేతత్సూచనాయసత్త్వపదం తథాచ
సతాంన్యాయశాస్త్రేవర్తమానానాం కర్మణాంకర్మశబ్దప్రతి పాద్యానా
ముత్క్షేపణాదీనాంజ్ఞాపికాబోధికాహారపక్షే సతాంసమీచీనానాంసత్పా
త్రదానాది రూపాణాం ప్రాక్తనకర్మణాంజ్ఞాపికాఽనుమాపి కేత్యర్థః
గ్రంథపక్షే సత్సామాన్యేత్యాదిరుజ్జ్వలేత్యంతం ఏకస్సమాసః సమాన
స్యభావః సామాన్యమితివ్యుత్పత్త్యాసాదృశ్యమపిసామాన్య పదప్రతిపా
ద్యం తథాగగనాభావాదిరూపస్సాధారణ ధర్మోపిసామాన్య పదప్రతిపా

ద్యః అతస్సదితిసామాన్య విశేషణంన్యాయశాస్త్రే వర్తమానంజాతిరూపంసామాన్యమిత్యర్థః యద్వా సామాన్యంద్వివిధం జాతిఃఅఖండోపాధిశ్చేతి తర్కాలంకారాదిభిస్సామాన్య పదార్థోద్వేధావిభక్తః విశ్వనాథపంచాననస్తు జాతిమేవనిరూపయిష్యతినతు అఖండోపాధి మతస్సదితి ప్రశస్త మిత్యర్థః ప్రాశస్త్యంచ సకలతార్కికసం మతత్వంజాతిర్హిసకలతాంత్రికైస్సంమాన్యతేనత్వ ఖండోపాధిః ఏతేనస్వయమఖండోపాధ్యని రూపణేబీజమపి దర్శితం విశేషః పరమాణూనాం పరస్పరవ్యావర్తకః పంచమపదార్థః మిళితంమేళనంభావే నిష్ఠాప్రత్యయాత్ నిత్యమళితం నిత్యసంబంధస్సమవాయః అభావస్సప్తమపదార్థః ఏతేషాం ప్రకర్షేణోజ్వలాప్రకాశికాఏతేషాంయః ప్రకర్షఃపరస్పరవైలక్షణ్యం తస్య ఉజ్వలాప్రకాశికేతివాతైః ప్రతిపాద్యభూతైః ప్రకర్షేణోజ్వలాప్రకాశమానేతివాఏతేషాంయః ప్రకర్షఃపరస్పరవైలక్షణ్యంతేన ప్రతిపాద్యభూతేనోజ్వలాప్రకాశమానేతివా ఏతేషాంయఃప్రకృష్టః కర్షః కర్షణంప్రతిపాదనమితి యావత్ తేనోజ్వలాప్రకాశమానేతివా అత్ర మిళితేత్యంతం పదంవిభజ్య సత్సామాన్యంజాతిరూపసామాన్యంవిశేషః పంచమపదార్థః నిత్యోనిత్యసంబంధస్సమవాయస్తైర్మిళితా పంతిసామాన్యవిశేషనిత్యమిళితాని యస్యామితివార్థ ఇతిమహాదేవో వ్యాచఖ్యౌ తత్రాకారప్రశ్లేషః క్లేశసాధ్యః ఝడిత్యవగమాదితివిదాంకుర్వంతుశబ్దరసికాః హారపక్షే సామాన్యేభ్యః సాధారణేభ్యఃహారేభ్యోయో విశేషఃవైలక్షణ్యంసకిమపకర్షరూపః నేత్యాహ సదితి సన్ ప్రశస్తః ఉత్కర్షః తేననిత్యంఅనవరతంమిళితావిశిష్టేత్యర్థః సన్ సమీచీనో యస్సామాన్యవిశేషస్తేననిత్యంమిళితా ఇత్యర్వాచీనాః సత్సామాన్యం సమీచీనాజాతిః విశేషోమహత్వనిర్మలత్వాదిస్తాభ్యాం నిత్యంమిళితేతితు మహాదేవః భావానాం సన్నికృష్టపదార్థానాం ప్రకర్షేణోజ్వలా స్వప్రభయాప్రకాశితా భావేషుపదార్థేషుమధ్యేప్రకర్షేణోజ్వ

లాప్రకాశమానేతి వార్థః భావేంతఃకరణే ప్రకర్షేణోజ్జ్వలా ఇష్టతయా స
మీచీనతయా వా ప్రకాశమానేతి వా భా కాంతిః తస్యా వప్రం వలయం
ప్రభామండలమితి యావత్ తస్య కర్షణః కర్షణం తేనోజ్జ్వలా ప్రకాశ
మానేతి వా హారం కరే ధృత్వా పురుషే గచ్ఛతి లంబమానో హారశ్చలన్న
రితః ప్రభామండలం కర్షన్నివ చలతీత్యర్థః * మహాదేవస్తు * అభావే
తేజోభావే తమసి ప్రకర్షేణోజ్జ్వలా అర్థాత్ ప్రకాశికేత్యర్థ ఇతి వ్యాచ
ఖ్యౌ తమసి ప్రకాశమానేత్యర్వాచీనాః సత్యస్సమీచీనాయుక్తయస్సిద్ధాం
తోపపాదక హేతువిశేషాః యస్యాం ప్రతిపాద్య తయా నానాసద్యుక్తిః హార
పక్షే సత్యేన యుక్తిః యస్యాస్సా ఏతచ్చ సత్కర్మణాం జ్ఞాపికేత్యత్ర అను
కూలతర్కానూచకం సతీ సమీచీనాయుక్తిః గ్రంథనవిశేష ఇతి వా ఏవం వి
ధా సిద్ధాంతముక్తావళీ విష్ణోర్వక్షసి విన్యస్తా విన్యాసోపలక్షితం యదవస్థిత
త్వప్రకారకమానసారోపాత్మకం భావనాపరపర్యాయం జ్ఞానం తద్విష
యీకృతా సుకృతినాం మనసో ముదమానందవిశేషజననైకతానతాం వ
తాం వితనుతాం ప్రయోజయత్విత్యర్థః * విఘ్నవిఘాతాయేతి * అత్రమ
హాదేవః ఘాతపదస్య ఉత్పత్తిమదభావపరతయా విపదమనర్థకమితి ప్రతి
భాతి తథాపి విశిష్టవాచకానాం పదానాం సతి పృథక్ విశేషణవాచకపద
సమవధానే విశేష్యమాత్రపరతాయాస్సకీచకైర్మారుతపూర్ణరంధ్రై
రిత్యత్ర కీచకా వేణవస్తే స్వనంత్యనిలోద్ధతా ఇతి కోశాన్మారుత
పూర్ణరంధ్రత్వవిశిష్టవేణుబోధకకీచకపదే దృష్టత్వాద్ఘాతపదమభావ
మాత్రపరమితి ద్రష్టవ్యమితి సమాదధౌ అత్రాహుః విశేషబోధకో విశ
బ్దః క్వచిదభావబోధకశ్చ న తు క్వచిదుత్పత్తిబోధకత్వం ఇత్యాక్షేపోయము
లగ్నక ఇతి తత్ర బ్రూమః నిత్యం విశేషబోధక ఏవ విశబ్దః స చ విశేషః ఉత్ప
త్తేరన్యో ధ్వంసో దుర్వచః ఉత్పత్తిరేవహి ధ్వంసః ప్రాగభావాది
భ్యో విశేషః ఏవం చోత్పత్తిరూపవిశేషబోధకోపి విశబ్దోనర్థకః అన్యాభావత్వ
రూపధ్వంసత్వవిశిష్టవాచక ఘాతపదేనైవోత్పత్తిసంభవాత్ ఉత్పత్తే

శేవ జన్యత్వాదిత్యభిప్రాయేణేదమాశంకితం ఇతి స్యాదేతత్ ఈశ్వర
స్థాపకానుమానే స్వరూపసంబంధరూప మేకం కార్యత్వం ప్రాగభావప్రతి
యోగిత్వరూపం చాన్యత్కార్యత్వం ఏవంచ జన్యత్వమితి తాదృశజన్య
త్వస్య ఘాతపదార్థ ఘటకతయా లాభే ప్యాద్యక్షణసంబంధరూపాయా ఉత్ప
త్తేస్తస్మాదలబ్ధతయా క్వానర్థక్యశంకా నచ స్వరూపసంబంధరూపం ప్రా
గభావప్రతియోగిత్వరూపం ఉత్పత్తిరూపం వా జన్యత్వం ఘాతపదార్థతా
వచ్ఛేదకమిత్యత్ర వినిగమనావిరహాత్త్రయాణామేవ ఘాతపదార్థతావచ్ఛే
దకత్వం వాచ్యమిత్యస్త్యేవానర్థక్యం కేతి వాచ్యం లాఘవేన స్వరూపసం
బంధరూప జన్యత్వస్యైవ తథాస్వీకారాత్ కించ ధర్మత్రయవిశిష్టే ఏకా
శక్తిః పృథగ్వా ఆద్యే ఏకేనైవ అభావాంతరవ్యావృత్తేరితరయోరవ్యావ
ర్తకతాపత్తేః ఘాతపదస్య నానార్థకతాపత్తిః నచ కదాచిత్స్వరూపసం
బంధరూప జన్యత్వవిశిష్టస్య కదాచిత్ప్రాగభావప్రతియోగిత్వవిశిష్టస్య క
దాచిదుత్పత్తివిశిష్టస్య చాభావస్య ఘాత పదాద్బోధేన శక్తిత్రయమావ
శ్యకమితి వాచ్యం లాఘవేనైకధర్మవిశిష్టే శక్తిసిద్ధావితరధర్మవిశిష్టయో
ర్లక్షణయా శక్తిభ్రమేణ వా బోధాంగీకారసంభవాత్ అస్తు వా ధర్మత్రయ
విశిష్టే శక్తిత్రయం తథాపి సకృదుచ్చరితన్యాయాదేకేన ఘాతశబ్దేనైకధర్మ
విశిష్టమేవ ప్రత్యాయ్యేత న తు ధర్మత్రయవిశిష్టం తథా చోత్పత్తిబోధకస్య
విశబ్దస్య న పౌనరుక్త్యం కార్యత్వాంతరవిశిష్టమేవ ఘాతపదేన ప్రత్యాయ్య
తే ఇత్యభిధానాత్ అస్తు వోత్పత్తివిశిష్టాభావ ఏవ ఘాతశబ్దబోధ్యః తథాపి
న పౌనరుక్త్యం కార్యత్వాంతర రూపస్యైవ విశేషస్య విశబ్దేన బోధసంభ
వాత్ నైష దోషః యతో నాత్ర పౌనరుక్త్యమాశంకితురభిప్రేతం కింత్వ
వ్యావర్తకవిశేషణాభిధానం ఘాతపదార్థ ఘటకజన్యత్వవిశేషణేనైవ ప్రా
గభావాదీనాం వ్యావర్తితత్వాదితి ఏవంచ విశబ్దబోధ్యో విశేషః ఘాతప
దార్థఘటకజన్యత్వాదతిరిక్తస్తు మా వా ఉభయథా వ్యావర్తకత్వమవశ్యప
రిహార్యమితి శంకాసంగతిః తతశ్చోత్పత్తిమదభావ పరత్వమేత్యత్రోత్ప

త్తిపదం చ న్యత్వపరం తచ్చ స్వరూపసంబంధరూపం ప్రాగభావప్రతియో
గిత్వరూపం ఆద్యక్షణసంబంధరూపం వేత్యన్యదేతత్ యాదృశం చ జన్య
త్వం ఘాతపదార్థఘటకం తాదృశమేవేహ విశబ్దబోధ్యం ఘాతపదం త్వభా
వమాత్రపరమితి నావ్యావర్తక విశేషణాభిధానమితి చ సమాధేయ్యత ఇతి
న దోషగంధః అద్వైవమపి విపదమిత్యయుక్తం ఉపసర్గాణాం ద్యోతకత్వే
న శక్తత్వరూపపదత్వాసంభవాత్ ద్యోత్యస్యైవావ్యావర్తకత్వేన
కేతి చేత్ తర్హి ఘాతపదమభావమాత్రపరమితి సిద్ధాంతాసంగతిః విశబ్ద
స్యోత్పత్తిరూపవిశేషణవాచకత్వాసంభవాత్ ఇతి చేదత్ర కేచిత్ ఉపస
ర్గాణాం వాచకత్వపక్షమవలంబ్యేదముక్తం మహాదేవ నేతి సమాదధతే
స్వపరమతభేదపరిజ్ఞానవిధురో మహాదేవ ఇత్యభిధానస్యైవ పర్యాయాం
తరమిదం సమాధానం ద్యోతకత్వవాదినైయ్యాయిక మతే విశబ్దద్యో
త్యార్థస్యావ్యావర్తకత్వ పరిహారాభావశ్చ అన్యే తు నాయం విశబ్ద ఉప
సర్గాత్మకః కింతు సుబంతః వాత్యుత్పద్యత ఇతి విః వాగతిగంధనయోరిత్య
స్మాద్ధాతో ర్వా తేర్డిచ్చేత్యౌణాదిక ఇ ప్రత్యయః ధాతూనామనేకార్థక
త్వాద్గత్యర్థకస్యాపి వా తేర్జగదిత్యత్ర గమేరివ సంసార ఇత్యత్ర సరతేరివో
త్పత్త్యర్థకత్వమవిరుద్ధం ఈదృశ ఏవాయం విశబ్ద ఇతి వక్తవ్యం న తూపస
ర్గాత్మక ఇతి విశబ్దద్యోత్యార్థాభావాదిత్యభిప్రేత్య యద్యపత్యాదినా తత్రా
వ్యావర్తక విశేషణాభిధానమాశంక్య పరిహృతమితి వ్యాచక్షతే ఏతచ్చ
బహుతర క్లేశసంవలితం గత్యర్థక దాతో రుత్పత్త్యర్థకత్వమితి నదృష్టచరం వి
నాశప్రతియోగిత్వేనైవ జగచ్ఛబ్దప్రవృత్తిస్వీకారాత్ సంసార ఇత్యత్ర
తూపసర్గవిశేషవశాదుత్పత్తి బోధే బాధకాభావః అత ఏవ ప్రోత్పత్తిరిత్య
త్రగత్యర్థకపదే ఉత్పత్త్యర్థకత్వమప్యవిరుద్ధం ఉపసర్గవిశేషస్యైవ తన్నియా
మకత్వాదితి అన్యే తు యథా ఘాత ఇత్యత్ర భావకృతశ్శబ్దసాధుత్వార్థక
త్వస్వీకారేణ ధాతుత ఏవ ధ్వంసస్యోపస్థితిః తథా కృదంతసముదాయత ఏవ
కదాచిత్తదుపస్థితిరిష్యత ఇతి కృదంతసముదాయస్యాపి తత్ర శక్తిరుపేయా

తెత్ర చయ దాధాతుత ఏవ తదుపస్థితిః తదావిశబ్దస్యోపసర్గత్వోపిక్ప్రదర్శనస
ముదాయాత్మక ప్రాతిపదికేన యదా తదుపస్థితిః తదానతస్యోపసర్గత్వం
ఉపసర్గాః క్రియాయోగ ఇతి ధాత్వర్థయోగ ఏవ తత్సంజ్ఞావిధానాత్తత్ర
చోపసర్గసంజ్ఞావత ఏవ ప్రాదేర వాచకత్వం నైయ్యాయికాభిమతం నతు
కేవలనిపాతసంజ్ఞావతః తథాసతి నిర్మక్షికముపకుంభ మిత్యాదౌ నిరు
పాదేరభావాత్ సమీపాద్యర్థకత్వకథనవిరోధాపత్తేః ప్రకృతేవిశబ్దోనో
పసర్గసంజ్ఞావాంస్తథాసతి పూర్వోక్తరీత్యా తద్యోత్యార్థాభావేన తదానర్థ
క్యాపత్తేః కింతు కేవలనిపాతసంజ్ఞావానిత్యభిప్రేత్యైతత్ప్రాపివిశబ్దార్థస్యో
త్పత్తిరూపవిశేషస్య ఘురాతపదార్థఘటక తద్యైవ లాభాత్తదానర్థక్యమా
శంక్య ఘురాతశబ్దస్య అభావమాత్రపరత్వమాశ్రిత్య నమాహితవాన్మహా
దేవః అత ఏవ ఘరాతశబ్దోత్పత్తి మదభావపరత యేత్యభిహితం నహాతున
ధాతోరితి తథాఘరాతపదమభావమాత్రపరమిత్యభిహితం నతువానధా
తోరిత్యతో నశోపిదోష ఇతి వదన్నిపి తచ్ఛ్యయద్యపి మహాదేవగ్రంథానుగుణ
మేవ తథాపి నతత్ యుక్తిసహం తథాహి విశబ్దస్య ధాతుయోగ ఏవ విశేషబో
ధకత్వం నతు ప్రాతిపదికయోగే శబ్దస్యాభావ్యాత్ విశిష్టజయాదితాత్ప
ర్యేణ హి విజయ జీవితనోతీత్యాది ప్రయుజ్యతే న తు విశిష్టఘటాదితాత్పర్యే
ణవిఘటో విపట ఇత్యాది ప్రత్యుత ప్రాతియోగేన మభివ్యాహృతపదస్య
స్వార్థాభావవిశిష్టలక్షణాతాత్పర్యగ్రాహకత్వమేవ విఫలో విజనో విధన
ఇత్యాదౌ దృశ్యతే అత ఏవ వినీలనవశాకినీ విరళబీజరోమాంకురమితిచా
టుశ్లోకే విశిష్ట నీలతాత్పర్యక వినీలపదస్య అసాధుత్వమేవమనిషిణోమ
న్యం తేత ఇహ దాతుతో ధ్వంసోపస్థితావేవ విశబ్దస్య విశేషబోధోపయోగి
త్వనిర్వాహక ఇక విఫలో యమూయాసః అస్తు వా యత్కించిత్ప్రాతిపదిక
యోగే పి తస్య విశేషబోధోపయోగిత్వం తథాపి భావకృదంతసముదాయా
త్మకప్రాతిపదికధ్వంసశక్తావేవ విశబ్దస్యోపసర్గత్వాభావ ప్రసక్తిః న చ సము
దాయశక్తిముక్తిసిద్ధా వాంతి హాంన్యతే ఘుః కహాస్యమానః పచతిపచ్యతే

పచతి పచ్యమానం ఇత్యాదావవశ్యకల్పనీయతయా ధాతుశక్త్యైవ ఫూతః పాకఇత్యాద్యానాపి శాబ్దబోధసిద్ధ్యా హేంతత్రసముదాయశక్త్యాప్రమాణాభావాత్ అతఏవ సంయోగవిభాగాదిశబ్దానాం నైమిత్తికసంజ్ఞాత్వనిరాకరణం దీధితికృతా సజ్ఞచ్ఛేయత్తుధాతోరివఘుజాద్యంతసముదాయస్యాపిశక్తిరావశ్యకీ అన్యథా పాకంపశ్యతీత్యాదౌ సుబ్విభక్త్యర్థకర్తృత్వాదౌ తదన్వయానుపపత్తేః ప్రకృత్యర్థాన్వితస్వార్థబోధకత్వం ప్రత్యయానామితివ్యుత్పత్తేర్ధాతూనాం సుబ్విభక్త్యప్రకృతిత్వాత్ ప్రకృత్యేకదేశార్థస్యాపి ప్రత్యయార్థాన్వయే పచంతంపశ్యతీత్యాదితోఽధికరణాదిల్యుడంతపచనపద ఘటితాత్ పచనంపశ్యతీత్యాది తశ్చపాకాదే ద్వితీయార్థకర్తృత్వాద్యన్వయాపత్తేః ఏకత్రవిశేషణత్వేనోపస్థితస్యాన్యత్ర విశేషణత్వేనాన్వయస్య అవ్యుత్పన్నతయా తత్ర తదర్థకర్త్రధికరణాదివిశేషణపాకాదేరకర్తృత్వే విశేషణతయాఽన్వయ ఇతిచేత్తథాపి పాకాదివిశేషణతయాసుబర్థసంఖ్యాన్వయసంభవే యత్రపాకకర్త్రాదేర్ద్విత్వాదికంబాధితం పాకాదేస్తదబాధితం తత్రపచంతౌ పశ్యతి పచమానౌ పశ్యతీత్యాదిప్రయోగ ప్రసంగస్యదుర్వారత్వాత్ ధాతూపస్థాప్యార్థే సుబర్థాన్వయబోధంప్రతి తత్తద్ధాతూత్తరప్రత్యయధర్మిక కించిదర్థపరత్వజ్ఞానస్య ప్రత్యయధర్మికకించిదర్థపరత్వజ్ఞానస్యవా ప్రతిబంధకత్వముపగమ్య ఏతాదృశాతిప్రసంగవారణేచగౌరవాత్ ఏవంశోభనంపచనమిత్యాదౌ ధాతుమాత్రేణ పాకాద్యుపస్థితౌ తత్రశోభనాద్యభేదాన్వయానుపపత్తిః విశేషణవిభక్తిసజాతీయవిభక్తిప్రకృత్యనుపస్థాప్యత్వాత్ ప్రకృత్యేకదేశసాధారణతాదృశవిభక్తిప్రకృతిత్వస్యప్రయోజకత్వేతత్రల్యుడాదేః అధికరణాదిపరత్వేపితథావిధాన్వయబోధప్రసంగాత్ ధాత్వర్థేసమానవిభక్తికప్రాతిపదికాంతరార్థాభేదాన్వయబోధంప్రతితత్తద్ధాతూత్తరప్రత్యయధర్మిక కించిదర్థపరత్వజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకతాభ్యుపగమేనతద్వారణేచగౌరవాత్ ఏవంపాకోదృశ్యతే పచనందృశ్యతేపా

కోభవతిపచనం భవతీత్యాదౌ ఆఖ్యాతోపాత్తసంఖ్యాకర్మ త్వాదేర్గ
పాకాదావన్వయబోధానుపపత్తిః ప్రథమావిభక్తి ప్రకృత్యనుపస్థాప్య
త్వాత్ ప్రకృత్యేకదేశసాధారణ ప్రకృతిత్వస్య ప్రయోజకత్వేపచ
దృశ్యత ఇత్యాదావధికరణాది పరల్యుడాదిఘటితే వచనందృశ్యత
ఇత్యాదౌచ తథాన్వయబోధ ప్రసంగాత్ కస్యచిత్ప్రతిబంధకత్వం
కల్పయిత్వా తద్వారణేచ గౌరవాత్ ఏవంస్తోకః పాకః స్తోకం పచ
నంస్తోకేనపచనేనస్థీయత ఇత్యాదౌధాతుతఏవపాకోపస్థితౌ స్తోకశబ్దస్య
పాకాదిశబ్దసమానలింగవచనకత్వానుపపత్తిః క్రియావిశేషణానాంనపుం
సకద్వితీయైకవచనాంతత్వనియమాత్ మమతుధాతుమాత్రస్యైవయత్ర
పాకాదౌతాత్పర్యం తత్రవిశేషణవాచకపదాద్ద్వితీయైవస్తోకంపాక ఇతి
యత్రకృదంత సముదాయస్య పాకాదౌతాత్పర్యం తత్రతాదృశపదాంత
థావిధకృదంతసముదాయ సమానవిభక్తికమేవ తదుక్తంకాత్యత్రపరి
శిష్టేకథంస్తోకఃపాకః కృతందవిశేషణ త్వాద్ధాత్వర్థకాధికరణ్యేతుస్తోక
మోదనస్య పాకఇతిస్యాదేవేతికైశ్చిదుక్తం తథాసతి స్తోకమోదన
స్యపాకాన్నదుఃఖాని స్తోకమోదనస్యపాకోదుఃఖజనకః స్తోకమోదనస్య
చైత్రేణపాకో మైత్రేణబహుదృశ్యత ఇత్యాదావన్వయబోధానుపపత్తేః
తత్రస్తోకమితి క్రియావిశేషణాన్వయాను రోధేనధాతునైవపాకోపస్థితే
రవశ్యంవక్తవ్యతయా తత్రవిభక్త్యర్థాన్వయస్యసమానవిభక్తికాంతరా
ర్థాభేదాన్వయ స్యాఖ్యాతోపాత్తసంఖ్యాకర్తృత్వాద్యన్వయస్య చాను
పపత్తేః కింబహునాతాత్పర్యవశాత్ క్వచిద్ధాతునైవార్థోపస్థితిః క్వచి
త్కృదంత సముదాయేనేతితేనైవోక్తం తతశ్చపాకంపశ్యతిపాకఃశోభ
నఃపాకోదృశ్యతేత్యాదౌ యదాధాతుతఏవార్థోపస్థితిరభిప్రేతాతదా
విభక్త్యర్థాద్యన్వయానుపపత్తిర్దుర్వారైవేతితదనురోధేనప్రకృత్యే
కదేశసాధారణప్రకృతిత్వస్య ప్రయోజకతాయాః పచంతంపశ్యతీత్యా
దావాకాంక్షితదన్వయ వారణాయదర్శిత ప్రతిబంధకతాయాశ్చకల్పనీయత్వ

తత్పూర్వకృదంత సముదాయస్య శక్తికల్పనయా కృతంతదుక్తం శాబ్దికైః కృద
భిహితో భావో ద్రవ్యవత్ప్రకాశత ఇతి భావః క్రియా ధాత్వర్థ ఇతి పూ
వత్ తస్య ద్వే అవస్థే సిద్ధావస్థా సాధ్యావస్థా చ సంఖ్యాకారకాద్యన్వయ
యోగ్యత్వం సిద్ధత్వం తచ్చ ప్రాతిపదికార్థస్య సార్వత్రికం ధాత్వర్థస్య క్వా
చిత్కం సార్థకప్రత్యయాంత ధాతూపస్థాప్య సాధ్యత్వం తచ్చ సం
ఖ్యాకారకాద్యన్వయాయోగ్యత్వం భావతిఙోపి వర్తమానత్వాద్యర్థ
త్వాత్ తదంతధాతూపస్థాప్యస్యాపి సాధ్యత్వమేవ భావకృదంతధాతూ
పస్థాప్యస్యతు సిద్ధావస్థాభ్యుపేయత ఇతి తతశ్చ కృదభిహితో ధాత్వ
ర్థస్సిద్ధః త్ప్రకాశత ఇతి తదర్థః అథైవం స్తోకః పాక ఇతి ప్రయోగానుపపత్తిః
క్రియావిశేషణానాం కర్మత్వం నపుంసకత్వమేకవచనాం తత్వ్యనుశాస
నాదితి చేదత్ర గదాధరః క్రియావిశేషణానాం కర్మత్వమిత్యనుశాసనే క్రి
యాపదస్య సార్థకప్రత్యయాంత ధాతూపస్థాప్యార్థపరత్వాత్ స్తోకః
పాక ఇత్యాద్యనుపపత్తిరిత్యాచష్ట తదపరే న క్షమంతే స్తోకం జుగుప్సతే మృ
దుమీమాంసత ఇత్యాది నిరర్థకసన్నంతస్థలేఽనుపపత్తేః తత్ర తిఙోర్థవత్వేపి గు
పాదిధాతూనాం సనాదిప్రత్యయవ్యవధానేన తదంతత్వావిరహాదితి తత్రై
దముత్తరం సార్థకత్వపదేన కించిదర్థబోధకత్వం కించిదర్థలక్షణా తాత్ప
ర్యగ్రాహకత్వాన్యతరవత్వ వివక్షితత్వాత్ జుగుప్సత ఇత్యాదౌ సనా
దేరర్థోపస్థాపకత్వాభావేపి గుపాదిధాతూనాం గర్హావిచారాద్యర్థ
లక్షణాతాత్పర్యగ్రాహకత్వేన సార్థకత్వసిద్ధేః అస్తువా కించిదర్థబోధక
త్వమేవ సార్థకత్వమిహ వివక్షితం తథాపి నక్షతిః స్వపూర్వప్రత్యయభి
న్నపదపూర్వత్వాభావవిశిష్ట స్వపూర్వత్వసంబంధేన సుబ్విభక్తిభిన్న
సార్థకప్రత్యయ విశిష్టత్వస్యైవ సార్థకప్రత్యయాంతత్వ శబ్దార్థత్వేన జుగు
ప్సత ఇత్యాదౌ సార్థకతిఙ్ప్రత్యయపూర్వసనాదిప్రత్యయపూర్వస్యాపి
గుపాదేస్తథాత్వసంభవాత్ అతఏవ స్తోకం పచతీత్యాదౌ శబ్దాదివికర
ణప్రత్యయస్యార్థబోధకత్వాభావేపి తిఙ్విభక్తిమాదాయైవ పచాదే

స్తథాత్వం స్తోకః పాకః స్తోకం పాకం పశ్యతీత్యాదౌ సంఖ్యాద్యర్థక
సుబ్విభక్తిరూదాయాతి ప్రసంగవారణాయ సార్థకప్రత్యయస్సు
బ్విభక్తిభిన్నత్వేన విశేషితః తదపిసార్థకత్వంనకించి దర్థబోధోప
ధాయకత్వం స్తోకం స్థీయ్యత ఇత్యాదౌ వర్తమానత్వాద్యపివత్యయా
ముపపత్తేః కింత్వర్థబోధౌపయికాకాంక్షాశాలిత్వమేవ క్తస్య
ప్యనంచగతాని రమ్యాణివనాంగనాయా ఇత్యాదావతిప్రసంగః నిష్ఠాప్ర
త్యయరూపస్యభావకృతస్త దానీంభూతకాలే బోధానుపధాయకత్వేపిత
ద్బోధౌపయికాకాంక్షాశాలిత్వస్యాక్షతత్వాదితిత్రేరేవోక్తం తదప్యా
పాతరమణీయ్యమేవ తథాహి స్తోకంస్థీయ్యత ఇత్యాదౌ కదాచిద్వర్త
మానత్వావివక్షాయాం తద్బోధవిరహేపిలక్షణరూపేణ భావతిజోపివ
ర్తమానత్వబోధ జనకత్వంతద్వివక్షాస్థలే నిర్బాధమితితద్బోధ జనక
తావచ్ఛేదకానుపూర్వీవిశేషరూపావికాంక్షాశాలిత్వం త్రతాదృతంగ
తానిత్యాదౌతుక్తాదిపరనిష్ఠాప్రత్యయస్యైవభూతత్వంబోధ్యతేఃతు
భావపరేణేత్యస్యావివాదతయా క్తాది పరనిష్ఠాప్రత్యయతాదృశ
ధాతుపదయోరేవఆనుపూర్వీభూతత్వబోధజనకతావచ్ఛేదికానతుభావ
పరనిష్ఠాప్రత్యయతాదృశధాతుపదయోః తాదృశబోధం ప్రతిధాతుపదా
న్యవహితోత్తరక్తాది పరనిష్ఠాప్రత్యయజ్ఞానస్యైవకారణత్వాదితి
నతస్యసార్థకత్వసంభవఃనచైతావతాగదాధరోక్తంసమ్యగితిమంతవ్యం
స్తోకమోదనస్యపాక ఇత్యాదౌస్తోకమిత్యస్యక్రియావిశేషణత్వానుపపత్తేః
భావకృతాంనిరర్థకత్వస్య తేనైవోక్తత్వాత్ కథం స్తర్హిస్తోకఃపాకః
స్తోకమోదనస్యపాకఇతిద్వివిధప్రయోగయోరుపపత్తిరితిచేదత్రకేచిత్
భావకృతాంక్రియాత్వేనక్రియాసామాన్యమర్థఃతత్రప్రకృత్యర్థస్యపా
కాదిరూపక్రియావిశేషస్య అభేదేనాన్వయః స్తోకంస్థీయ్యత ఇత్యాదౌల
కారస్యాపిక్రియాసామాన్యార్థకత్వమేవ భావార్థకత్వానుశాసనాత్ త
థాచఘఞంతస్తలెయదాస్తోకాదీనాం ఘఞ్ప్రకృత్యుపస్థాప్యపాకాద్యన్వ

యావిక్లిత్తతా స్తోకమోదనస్య పాక ఇతి ప్రయోగః షష్ఠ్యాది ప్రత్యయో
పస్థాపస్య క్రియాసామాన్యాన్వయస్తు యదా వివక్ష్యతే తదా స్తోకాదిపదా
నాం విశేష్యవాచకపదానుసారి విభక్తికత్వమిత్యాహుః తత్తుచ్ఛం భావ
ప్రత్యయశక్యతావచ్ఛేదకస్య క్రియాత్వస్యాఘటత్వాత్ సిద్ధస్య కర్మత్వాం
స్పందో మందం మందం చలనం పశ్యేత్యాదౌ తాదృశతస్యైవ కర్మత్వవిశిష్టోపస్థి
త్యా పౌనరుక్త్యాపత్తేః సంఖ్యాపరిమాణం సంయోగో విభాగస్స్నేహశ్శబ్దో
వాదో బుద్ధిర్జ్ఞానం దర్శనం స్పర్శనం శ్రవణం మననం ధ్యానం కామో రాగ
ద్వేష ఇత్యాదౌ కర్మత్వస్య బాధాచ్చ నాపి గుణకర్మసాధారణసత్త్వం తత్
స్పందస్సన్ బుద్ధిస్సతీ జ్ఞానం సదిత్యాదౌ భావకృత్త్వైవ సత్త్వవిశిష్టోపస్థితౌ పౌన
రుక్త్యాపత్తేః సమవాయో ధ్వంస ఇత్యాదావగతేశ్చ నాపి భావత్వం జన్య
త్వం వా సమవాయో వ్యతిరేక ఇత్యాదావగతేః స్పందో భావో జన్యో వే
త్యాదౌ పౌనరుక్త్యాపత్తేః నాపి ప్రమేయత్వమభిధేయత్వాదికమాదా
య విసర్గహానావిరహాపత్తేః స్పందః ప్రమేయ ఇత్యాదౌ పౌనరుక్త్యాప
త్తేశ్చ కించ కర్మత్వాదేః ప్రమేయత్వాంతస్య దర్శితస్యాన్యస్యాపి ధర్మస్య
అనుపస్థితావపి స్పందః పాక ఇత్యాదౌ శాబ్దబోధోత్పత్తేరానుభావికత
యా తేషాం భావప్రత్యయశక్యతావచ్ఛేదకత్వానుపయుక్తమేవ నచ సకల
ధాత్వర్థసాధారణాఖండోపాధిరేవ క్రియాత్వమితి వాచ్యం తత్ర ప్రమా
ణాభావాత్ నహి స్పందపాకపరిమాణాదిషు పండితపామరసాధారణ్యే
న క్రియాకారానుగత ప్రతీతిరస్తి కింతు ధాత్వర్థత్వవిశిష్టే తాంత్రికైః
పరిభాషితః క్రియాశబ్దః నచ క్రియాశబ్దబోధ్యతయా తాంత్రికపరిభాషితత్వ
మేవ భావకృద్వాచ్యతావచ్ఛేదకమితి యుక్తం తాంత్రికపరిభాషామవిదు
షః స్పందపాకాదిశబ్దాద్బోధానుపపత్తేః క్రియాశబ్దబోధ్యతయా తాంత్రి
కపరిభాషిత ఇతి వాక్యే పౌనరుక్త్యాపత్తేశ్చ అస్తు వా క్రియాత్వమఖండో
పాధిస్తథాపి తం క్రియాపదే ధాతుబోధ్యతావచ్ఛేదకం ఉత కృత్ప్రత్యయ
బోధ్యతావచ్ఛేదకం ఆహోస్విదుభయబోధ్యతావచ్ఛేదకం ఆద్యే

క్రియాభావకృద్వాచ్యేతి ప్రయోగానుపపత్తిః ధాత్వర్థవిశేషణస్య నపుం
సకద్వితీయైకవచనాంతత్వనియమస్య త్వదుక్తత్వాత్ ద్వితీయే
ధాత్వోర్మూకత్వాపత్తిః ప్రకృత్యర్థాన్వితస్వార్థబోధకత్వం ప్రత్య
యానామితి। విరోధశ్చ స్తోకమోదనః క్రియత ఇతి ప్రయోగానుపపత్తిశ్చ
తృతీయే తు పౌనరుక్త్యం స్ఫుటమేవేత్యలమనేకేనేతస్మాద్భావకృదంతస్థ
తిధాతునైవ పాకత్వావిశిష్టం ప్రత్యాయ్యతే భావప్రత్యయస్తు శబ్ద
సాధుత్వమాత్రార్థః పాకత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకాభేద సంసర్గకస్తోక
త్వాద్యవచ్ఛిన్నప్రకారక శాబ్దబోధంప్రతి నపుంసకద్వితీయైకవచ
నాంతస్తోకాది పదపచ్యాదిధాతోస్సమభివ్యాహారజ్ఞానస్య సమాన
విభక్తికయోః స్తోకాది పదపచ్యాదిధాతు ఘటితకృదంతసముదాయ
యోస్సమభివ్యాహారజ్ఞానస్య తత్కారణేమానేన్యాయేన కారణత్వస్వీ
కారాచ్చస్తోకమోదనస్యపాక స్తోకః పాక ఇతి ద్వివిధప్రయోగయోరు
పపత్తిః తత్ర ప్రథమకార్యకారణభావే క్రియావిశేషణానాం కర్మ
త్వమిత్యనుశాసనంబీజం ద్వితీయే కార్యకారణభావేతు కృదభిహితో
భావో ద్రవ్యవత్ప్రకాశత ఇత్యనుశాసనం తత్రకృత్సమభివ్యాహారసిద్ధ
సాధుతాకధాత్వభిహితత్వాత్ కృదభిహితత్వం భావస్యోపచారికం తత
శ్చద్రవ్యవత్ప్రకాశత ఇత్యనేన సంఖ్యాకారకాద్యన్వయయోగ్యత్వం
సమాన విభక్తికప్రాతిపదికార్థాభేదాన్వయయోగ్యత్వంచ ద
ర్శితం తత్ర ద్రవ్యం భవతీత్యనుక్త్వా ద్రవ్యవత్ప్రకాశత ఇతివదతి ప్రత్య
యాభిధానేన సాధ్యావస్థాపి క్వచిదస్తీతిజ్ఞాయతే తేన నపుంసకద్వితీయై
కవచనాంతప్రాతిపదికార్థాభేదాన్వయయోగ్యత్వమపి కల్ప్యతే ప్ర
యోగానుసారిత్వాత్ కల్పనాయా ఇతి అత్ర ప్రత్యయానాం ప్రకృత్య
ర్థాన్విత స్వార్థబోధకత్వమితి వ్యుత్పత్తౌ ప్రకృత్యేకదేశసాధారణప్రకృతి
త్వస్యైవ వివక్షితతయా నపాకం పశ్యతీత్యాదౌ సంఖ్యాకర్మత్వా
ద్యన్వయానుపపత్తిః తద్ధాత్వర్థే సంఖ్యాద్యన్వయబోధనం ప్రతి

తద్ధాతూత్తరప్రత్యయధర్మికకించిదర్థపరత్వజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వకల్ప
నాచ్చ పచంతంపశ్యతీత్యాదౌ నపాకేసంఖ్యాద్యన్వయాపత్తిః ఏవంత
ద్ధాత్వర్థేతిఙర్థాద్యన్వయబోధంప్రతి సమానవిభక్తిక ప్రాతిపదికాంత
రార్థాభేదాన్వయ బోధంప్రత్యపిదర్శితజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వం కల్ప
యిత్వాపూర్వోపదర్శితాతి ప్రసంగోవారణీయః యత్తు ఏతాదృశ
ప్రతిబధ్యప్రతిబంధకభావకల్పనే శోభనఃపాకోదృశ్యతఇత్యాదౌ పాక
సుబర్థసంఖ్యాయాః శోభనాభేదస్యతిఙర్థస్య చాన్వయానుపపత్తిః పచ
ధాతూత్తరసుప్రత్యయ ధర్మికసంఖ్యా పరత్వజ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వ
సత్త్వాత్ నచతద్ధాతూత్తరత్వంతద్ధాత్వవ్యవహితోత్తరత్వం పాకఇ
త్యాదౌసుపోఘఞాద్య వ్యవధానాన్నానుపపత్తిరితివాచ్యం తథాసతి
పచమానా పశ్యతీత్యాదౌశానచశ్శపావ్యవధానేనశానచ్ ప్రత్యయ
ధర్మికకర్తృపరత్వజ్ఞానస్య అకించిత్కరతయాతత్రపాకాదౌసంఖ్యాద్య
న్వయబోధాపత్తిరిత్యాదిదూషణంకేనచిదుక్తం తదయుక్తంతద్ధాతూ
త్తరప్రత్యయపదేన తద్ధాతూత్తరసుబ్విభక్తిపూర్వశ్చయః ప్రత్య
యఃతస్య తద్ధాతూత్తర సుప్పదభిన్నోయః ప్రత్యయఃతస్యతద్ధాతూత్త
రకృత్ప్రత్యయస్యైవవా వివక్షితత్వేనదర్శితదోషాప్రసక్తేరితి వస్తు
తస్తు పచ్యాదిధాతోరివతదుత్తర కృత్ప్రత్యయస్యాపిపాకత్వాద్యవచ్ఛిన్న
శక్తిరుపేయా తేనతుతస్యనిరర్థకత్వంనపుంసకేభావేక్త ఇత్యాద్యనుశాస
నస్య తత్తద్ధాత్వర్థవాచకత్వేనభావకృతాంవిధానాత్ తేషుభావపద
స్యధాత్వర్థపరత్వాత్ నత్వమ్యావాచకత్వార్థకత్వాత్ నచైవంధాత్వ
ర్థతావచ్ఛేదకభేదేన భావకృతాంశక్తిభేదాపత్తిరనాయత్యాతస్యేష్ట
త్వాత్ తత్రయథాధూమాలోకోభయ లింగకలింగపరామర్శాత్పర్వ
తోవహ్నిమానిత్యనుమితిరేకైవజాయతే యథాచ ఘటనయనద్వయ
సంయోగాత్ ఘటఇత్యాకారకంచాక్షుషమేవజాయతే తథాతథా
నానాసంబంధ జ్ఞానరూపోద్బోధకవశాద్ఘటఇత్యాకారకం స్మరణమేవ

జాయతే తథాధాతుకృదుభయశక్తిజ్ఞానాత్పాక ఇత్యాద్యాకారకంస్మరణమేకమేవజాయతే నచధాతుకృదోరన్యతరవైయర్థ్యం న కేవలాప్రకృతిః ప్రయోక్తవ్యానాపిప్రత్యయ ఇతిన్యాయేన ద్వయోరావశ్యకత్వాత్ ఇద్థంచ పాకస్యధాత్వర్థత్వం నామార్థత్వంచేత్యుభయరూపత్వమితి స్తోకమోదనస్యపాకో మైత్రేణేత్యాదౌ నపుంసకద్వితీయైకవచనాంత ప్రాతిపదికార్థాభేదాన్వయ బోధరూపం తృతీయార్థకర్తృత్వాదివిశేష్యతాన్వయబోధరూపం కార్యత్వం నిర్వహతి కారకవిభక్తీనాం ధాత్వర్థవిశేషణస్వార్థబోధకత్వనియమాదేవంపాకం పశ్యతిపాకః శోభనః పాకోదృశ్యతఇత్యాదౌ సుబ్విభక్త్యర్థ సంఖ్యాకర్మత్వాద్యన్వయ బోధరూపంసమానవిభక్తికప్రాతిపదికాంతరార్థాభేదాన్వయా బోధరూపంలింగార్థాన్వయబోధరూపంచనామార్థత్వప్రయుక్తం కార్యత్వమపినిర్వహతీతిసర్వం చతురస్రం * యేతదభిప్రాయకమేవకృదభిహితోభావో ద్రవ్యవత్ప్రకాశత ఇత్యభిధానం యస్తుత్వప్రతాభిధీయతే తస్మాత్ప్రత్యయోక్తార్థత్వప్రయుక్తకార్యత్వమపిధాత్వర్థస్యభవతీత్యర్థ ఇత్యలంప్రసక్తానుప్రసక్తచింతయా తస్మాత్ కృదంతసముదాయస్య శక్తిమభ్యుపేత్య విశిష్టస్యోపసర్గత్వాభావసంపాదనమయుక్తమేవ కించ యద్యేకమభ్యుపేయతే తదాస్తోకోభిషవోదృశ్యతే స్తోకమభిషవంపశ్యతీత్యాదౌ షత్వానుపపత్తిః ఉపసర్గాత్సునోతీత్యాదిసూత్రేణ ఉపసర్గాత్పరస్యైవ సునోతీత్యాదేస్సస్యషత్వవిధానాత్ ఉక్తస్థలే సమానవిభక్తికప్రాతిపదికాంతరార్థాభేదాన్వయానురోధేన ద్వితీయార్థసంఖ్యాకర్మత్వాద్యన్వయానురోధేన లింగార్థాన్వయానురోధేనచనవతిసముదాయస్యైవ బోధకతాయాస్త్వయావాచ్యత్వేనాభిమతశబ్దస్య ఉపసర్గత్వాసంభవాత్ ఏవంశోభనాము పశ్యతి ప్రార్థింపశ్యతీత్యాదౌ ఉపసర్గాద్యభిహితావితి సూత్రవిహితవృద్ధ్యనుపపత్తిః శోభనాభేదాద్యన్వయానురోధేనసిద్ధిరితిసముదాయశక్తౌ రాశ్యకత్వోపాదే ఉపసర్గత్వాసంభవాత్ ఏక

మన్యదప్యూహ్యం అస్తువా యథాకథంచిదత్రవిశబ్దస్య విశేషవాచకత్వం తథాపిసమభివ్యాహృతపదవాచ్యతావచ్ఛేదకకోట్యప్రవిష్టం కంచన విశేషం బోధయన్నేవ విశబ్దస్సార్థకస్స్యాత్ నత్వన్యథానచేహ తథాసంభవతి తత్రైతావతాస్థితస్య గతిశ్చింతనీయేతి న్యాయఏవఅనుసృతోమహాదేవేన నతుస్వసార్థకత్వం సమ్యగుపపాదితంవిశిష్టవాచకానిత్యాది నియమమానాభావః సచ సకీచకైః మారుతపూర్ణరంధ్రైః కూజద్భిరాపాదిత వంశకృత్యమితి కాళిదాసప్రయోగ ఏవతాదృశనియమజ్ఞాపకః అన్యథామారుతపూర్ణ రంధ్రైః కూజద్భిరితి పదద్వయార్థస్య పునరుక్తత్వాపత్తేరితిమహాదేవోక్తం ప్రమాణంయుక్తం కీచకశబ్దస్య వేత్రవంశాది సాధారణం యద్వేణుత్వం తద్వ్యాప్యజాతి విశేషావచ్ఛిన్న ఏవశక్తిస్వీకారేణాపౌనరుక్త్యప్రసక్తేః మారుతపూర్ణరంధ్రత్వవిశిష్టధ్వనిమత్త్వోభయ విశిష్టఏవతత్పదశక్తిస్వీకారే యదాన రంధ్రేషుమారుతపూరణంధ్వనిజననం వాతత్కాలీనస్వరూపమాగతే తస్మిన్ కీచకపదప్రయోగానుపపత్తేః తదుభయస్యోపలక్షణవిధయాతత్పదశక్యతావచ్ఛేదకత్వేపి యాదృశకీచకవ్యక్తౌదైవాద్రంధ్రేషుమారుత పూరణాభావేనకదాచిదపినధ్వనిరుత్పన్నః తత్రకీచకపదప్రయోగానుపపత్తేః మారుతపూరణజన్యధ్వన్యుపలక్షితానాంకీచకానాంసుషిరవ్యాపారాపాదకత్వసంభవేన తదాపాదకత్వరక్షాయై తద్విశిష్టబోధనస్యావశ్యకతయాతదర్థం మారుతపూర్ణరంధ్రైః కూజద్భిరితి తదద్వయస్యావశ్యకత్వాచ్చ ఏతేన మారుతపూరణజన్యధ్వని స్వరూపయోగ్యత్వంకీచకపదశక్యతావచ్ఛేదకం దైవాన్మారుత పూరణాభావేనాజనితధ్వనికాయామపికీచకవ్యక్తౌతత్స్వరూపయోగ్యత్వమక్షతమిత్యపిప్రత్యుక్తంతావతాపిసుషిరవ్యాపారాపాదకత్వోపపాదనాయతాదృశధ్వనివిశిష్టత్వబోధనాయ పదద్వయవైయర్థ్యానవకాశాత్ కించతాదృశధ్వనిస్వరూపయోగ్యత్వం తాదృశధ్వనిజనకతావచ్ఛేదకధర్మవత్త్వం సచధర్మో

వేణుత్వవ్యాప్యజాతివిశేష ఏవేతి తస్యస్వరూపత ఏవ శక్యతావచ్ఛేదకత్వ
ముచితంలాఘవాన్నతు తాదృశధ్వనిజనకతావచ్ఛేదకత్వేనరూపేణగౌర
వాన్నచైవంకీచకా వేణవస్తేస్స్యుర్యేఽస్వనంత్యనిలోద్ధతా ఇతికోశవిరోధ
ఇతివాచ్యం తాదృశజాతివిశేషస్య శబ్దాంతరేణప్రతిపాదనాసంభవేనదీ
ర్ఘగ్రీవప్రలంబోష్ఠో వికటస్పృష్ఠోయః పశుస్స ఉష్ట్రపదవాచ్య ఇతివా
క్యస్యేవతాదృశకోశస్య శక్యతావచ్ఛేదకపరిచాయక ధర్మమాత్రపర
త్వాత్ తథాచ యేయజ్జాతివిశిష్టాః అనిలోద్ధతాస్సంత స్స్వనంతి తేత
జ్జాతివిశిష్టాఃకీచకపదవాచ్యాఇతి తాదృశకోశార్థః ఏవంవాశాంకరవృత్తి
జాతివిశేష ఏవకరీరపదశక్యతావచ్ఛేదకః లాఘవాత్తాదృశజాతివిశే
షపరిచాయక ధర్మసమర్పక ఏవవాశాంకురే కరీరోస్త్రీతికోశ స్తైవాని
న్యారే వంశకరీరనీస్తైరిత్యత్రనపౌనరుక్త్యప్రసక్తిః ఏవం దేవదత్తయజ్ఞ
దత్తాద్యుచ్చరితేషు శబ్దేషు దేవదత్తీయత్వాద్యనుమాపకాః పరస్పర
వ్యావృత్తావేదపౌరుషేయత్వవాదేగంగేశో పాధ్యాయాంగీకృతాజాతివి
శేషా గజతురగమయూరాది శబ్దేష్వ పితాదృశజాతివిశేషా అనుభ
వసిద్ధాస్స ఏవచ బృంహణహేషాకేకాదిపదశక్య కృతావచ్ఛేదకాః
నతుగజాదికర్తృకత్వ విశిష్టశబ్దకత్వంతథాగౌరవాత్ ధైవతంహేష
తేవాజీనిషాదంబృంహతేగజః హయానాంహేషమాణానాం కరిణాం
చాపిబృంహతాం ఇత్యాదౌహయాదికర్తృకత్వ విశిష్ట శబ్దకర్తారో
హయాదయఇతి బోధస్యశిరోవేష్టనేననాసికాస్పర్శ నతుల్యత్వాపత్తేః
హేషాశబ్దంచ శృణ్వాతఇత్యత్ర హేషాపదేనైవహయకర్తృకశబ్దబోధనే
శబ్దపదేపౌనరుక్త్యాపత్తేశ్చ కల్పవృక్షస్సహకారతరురిత్యాదావివసా
మాన్యవిశేష భావేననపౌనరుక్త్యం తేనహయహేషితైకేకీకేకాదృతే
త్యాదావపివిశిష్టవాచకా నామితిన్యాయప్రసరః కించ ఘారతేయు
ద్ధిపంచకేహయహేషితశబ్దైశ్చేతి కరిబృంహితశబ్దైశ్చేతిబహుశః ప్రయు
జ్యతే తత్రచహయగజాదిసంబంధిత్వస్యహయగజాదిపదైశ్శబ్దత్వస్యచశబ్ద

నబోధనెమన్యాలంబమానానాంహేషితజృంభితాదిపదానాం మూకత్వ
మేనపరమతేవ క్తవ్యమిత్యలంపల్లవితేనఅథైవంవిఘ్న విఘాతాయేత్యత్ర
విశబ్దస్యకిం ప్రయోజనమితిచేద్విఘ్నప్రతియోగికధ్వంసే విశేషద్యోతన
మేవేతిబ్రూమఃనచవిశేషోనోత్ప త్తిరూపఃఘాతపదేనైవతల్లాభాత్ ఘాత
పదస్యాఖండోపాధిరూప ధ్వంసత్వవిశిష్టవాచితా స్వీకారేతత్రోత్ప త్తి
రూపవిశేషస్య అవ్యావ ర్తకత్వాత్ కింత్వవిళంబితోత్ప త్తికత్వంవిశేషః
తథాహి జన్యభావస్యవినాశిత్వనియమాత్ ఉత్పన్నోపివిఘ్నోయద్యపి
భోగాదిరూపేణ నాశకాంతరేణావశ్యమేవాస్మిన్న ముష్మిన్వాజన్మని
నంక్ష్యతితథాపి తాదృశోవిఘ్ననాశోన కార్యకారీసమాప్తిప్రతిబంధా
వత్తేః మంగళేకృతేతుఇదానీమేవ విఘ్నోనశ్యతీత్యవిళంబేన విఘ్ననా
శాయమంగళాచరణమితి నవపముఖ్యఃకల్పః ఏవమన్యేపికల్పాఃకవిభిరు
ద్భావితాః యథామంగళస్యనవిఘ్నధ్వంసత్వం నకార్యతావచ్ఛేదకం
భోగాదిజన్య విఘ్నధ్వంసేవ్యభిచారాత్ కింతుభోగాద్య జన్యవిఘ్న
ధ్వంసత్వం స్వావ్యవహితోత్తరక్షణోత్ప త్తికత్వసంబంధేనమంగళవిశిష్ట
విఘ్నధ్వంసత్వంవా అతఏవవక్ష్యతి మంగళంవిఘ్నధ్వంసవిశేషేకారణ
మితి తతశ్చ భోగాద్యజన్యత్వరూపవిశేషద్యోతకోవిశబ్ద ఇతిద్వితీయః
పక్షః మంగళస్యవిఘ్ననాశకత్వేతద్విఘ్న ప్రతిబంధకత్వమపిశిష్టసమ్మ
తం విఘ్నోనశ్యతామితీచ్ఛయేవ విఘ్నోమాభూదితీచ్ఛయాపితదాచ
రణాత్ తత్రచనిష్పన్నోపివిఘ్నధ్వంసోవిఘ్నాంతరోత్పాదేనిష్ఫలః అతో
విఘ్నాంతరోత్పాదవిరహవిశిష్ట విఘ్నధ్వంసఏవోద్దేశ్యస్సచమంగళేనై
వస్యాత్ భోగేనైవతస్యవిఘ్ననాశకత్వేపివిఘ్న ప్రతిబంధకత్వాసంభ
వాత్ ఏవంచవిఘ్నాంతరోత్పాదవిరహవిశిష్టత్వరూప విశేషద్యోతకో
విశబ్దఇతితృతీయఃపక్షః యుక్తంచైతత్ జ్వరార్తస్యౌషధపానేపూర్వ
పూర్వజ్వరోపగమేపియావజ్జ్వరాంతరానుత్పాదంజ్వరోవిహతఇతిప్రయో
గాభావేనవిశబ్దస్యతాదృశవిశేషద్యోతకతాయాఅనుభవసిద్ధత్వాత్ ఏవం

భిన్నభిన్నసమయేషు ప్రాగార్జితాభూయాంసో విఘ్నా యదీదానీంతస్య
స్తైస్సర్వైరపినష్టైరిదానీంభవితవ్యం సర్వేచ తేభోగాన్న యుగపన్న
శ్యేయుస్తత్తత్కర్మవిపాకసమయ ఏవభోగస్యతత్తత్కర్మ నాశకత్వాత్
మంగళంత్వ పరిపక్వానపితానశేషాన్యు గపద్వినాశయేత్ తతశ్చవి
ఘ్నానాంరాసమానకాలోత్పత్తికత్వరూప విశేషద్యోతకోపిశబ్ద ఇతిచతు
ర్థః కల్పః తదర్థస్పష్టనమాత్రఫలకోయంవిశబ్దః అనుభూయతేవావిఘ్నవిఘా
తాయేత్యతోవిఘ్నవిఘాతాయేత్యత్ర శబ్దమైత్రీతదనుభవరసికైరిత్య
ర్వాచీనాః అథమంగళస్యావశ్యకర్తవ్యతాం సాధయితుం ఆశంకతే
* నన్వితి * అత్ర కేచిదాక్షిపంతి విఘ్నవిఘాతాయకృతమిత్యనేనమంగళే
విఘ్నధ్వంసోద్దేశ్యకకృతివిధేయత్వబోధనేపి విఘ్నధ్వంసకారణత్వస్యా
బోధనాత్ అనుపపత్తిశంకాయానావకాశః అప్రసక్తత్వాత్ న చతదు
ద్దేశ్యకకృతివిధేయత్వస్యతత్కారణత్వవ్యాప్యతయా విఘ్నధ్వంసకార
ణత్వమర్థాల్లభ్యతఏవేతివాచ్యం స్వర్గముద్దిశ్యకేనచిత్క్రియమాణచైత్య
వందనాదౌవ్యభిచారేణతాదృశనియమాసిద్ధేః నచతదుద్దేశ్యకభ్రమా
జన్యకృతివిధేయత్వస్యైవతత్కారణత్వవ్యాప్యత్వస్వీకారాన్నోక్తవ్యభి
చారఇతివాచ్యం భ్రమాజన్యత్వాంశస్య విఘ్నవిఘాతాయకృతమిత్యనే
నాలబ్ధత్వాత్ అస్తువాభ్రమాజన్యత్వాంశస్య కంఠతోనుక్తత్వేపిగ్రం
థకృత్ప్రయత్నే సంభావనోపనీతభ్రమాజన్యత్వమవగాహ్య మానసాత్మ
కోదర్శితవ్యాప్యధర్మబోధః కృధాతోర్భ్రమాజన్యయత్నలక్షణ యాశా
బ్దాత్మక ఏవవా ఏతావతామంగళేవిఘ్నధ్వంసకారణత్వస్యార్థతోలాభ
సంభవేపిసమాప్తికారణత్వస్యకథమప్యలబ్ధతయాతదనుపపత్తిశంకానిరవ
కాశైవ అప్రసక్తత్వాదితి అత్రబ్రూమః పూర్వప్రాప్తాయావిఘ్నధ్వంస
కారణతాయా అనుపపత్తావుద్భావితాయాం మంగళస్యవిఘ్న ధ్వంస
ద్వారాసమాప్తికారణత్వాంగీకర్తృప్రాచీన మతేప్యనుపపత్తేరుపస్థి
తత్వేనప్రసంగసంగత్యాసమాప్తికారణతాయాఅప్యనుపపత్తిశంకాయా

స్సంగతేః అస్మద్గురుచరణాస్తు విఘ్నవిఘాతాయకృతమిత్యనేన విఘ్న
ధ్వంసఏవఫలమితినవీన మతస్యైవవిఘ్నధ్వంసద్వారాసమాప్తిః ఫలమితి
ప్రాచీనమతస్యాపి పరంపరయాదర్శితత్వేనమతద్వయేపి అనుపపత్తిశం
కాయుజ్యతఏవ అప్రసక్తత్వాభావాదితిప్రాహుః మహాదేవస్తు ననువి
ష్ఫలత్వాన్మంగళాచరణ మయుక్తంనచనిష్ఫలత్వమేవాసిద్ధం తస్యఫల
విశేషశూన్యత్వరూపహేతునా సాధనాదిత్యభిప్రాయేణశంకతే * న
న్వితి * త్యవతారయాంచకార తస్యాయమాశయః విఘ్నవిఘాతా
యేతివాక్యోపరినేయమాశంకాయేనా ప్రసక్తప్రతిషేధఆక్షిప్యేతకింతు
నూతనేత్యాదివాక్యప్రతిపాద్యంయన్మంగళంతదనుపపత్తిశంకైవేతినదో
షఇతిఅత్రచాయుక్తమిత్యస్య బలవదనిష్టానుబంధీత్యర్థః తథాచమంగళం
బలవదనిష్టానుబంధి నిష్ఫలత్వా దిత్యనుమానంపర్య
వసన్నం అత్రచనకుర్యాన్నిష్ఫలం కర్మేత్యాగమ ఏవానుకూలతర్కః
తత్రలిఙుపస్థాప్యస్య బలవదనిష్టాననుబంధిత్వస్యయోఽ భావోబలవద
నిష్టానుబంధిత్వ రూపః తస్య నిష్ఫలకార్యకృతౌనఞా బోధనాత్
ఏతదనురోధనా య్యైవ మంగళమయుక్త మిత్యుక్త్వా మంగళాచ
రణమయుక్తమిత్యుయుక్తం మహాదేవేన యత్తుమూలకృతాప్రాగేమంగళ
ఏవసఫలత్వస్యసాధయిష్య మాణతయాప్రథమతో నిష్ఫలత్వశంకాయా
అపితత్రైవయుక్తత్వేనతద్ధేతుతయాబలవదనిష్టానుబంధిత్వానుమిత్యాపి
మంగళవిశేష్యకతయైవభవితవ్యమితి పర్యాలోచ్యమంగళం బలవదని
ష్టానుబంధీత్యను మానమేవపర్య వసాయయాంచకార నైతావతామ
హాదేవగ్రంథవిరోధః మంగళాచరణస్య బలవదనిష్టానుబంధిత్వే తద్విష
యీభూతమంగళేపితస్యా చిత్యావర్జనీయత్వాత్ నిష్ఫలత్వం జనకతా
సంబంధావచ్ఛిన్న ఫలత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావః తత్సాధకో
హేతుశ్చ జనకతాసంబంధావచ్ఛిన్న తత్తత్ఫలవ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితాకాభావకూటవత్త్వం విశేషాభావకూటస్యసామాన్యాభావసా

ధకతయాపిస్వతస్సిద్ధప్రయోజ్యప్రయోజకభావమూలకత్వాత్ నాత్రా ప్రయోజకత్వ శంకాఏవంచబలవదనిష్టాను బంధిత్వానుమాపకసఫల త్వాభావసాధకఫల విశేషాభావకూట సాధకో ఽయంవిఘ్నధ్వంసంప్రతీ త్యాదిగ్రంధః నన్వేతావతావిఘ్నధ్వంసరూపఫలజనక త్వాభావసమా ప్తిరూపఫలజనకత్వా భావయోస్సిద్ధావపికథంనిఖిలతత్తత్ఫలాభావకూ టసిద్ధిః నచదర్శితాభావకూటస్యైవ హేతుతాస్త్వితివాచ్యం తథాసతిని ష్ఫలత్వరూపసాధ్యాభావవతి యాగాదౌతాదృశాభావద్వయసత్వేనవ్య భిచారాపత్తేరితి చేన్న విఘ్నధ్వంససమాప్తీతరఫలజనకత్వాభావస్యమం గళేస్వమతసిద్ధతయావిఘ్నధ్వంసరూపఫల జనకత్వ సమాప్తిరూపఫలజన కత్వయోర్నవీనమత ప్రాచీన మతసిద్ధయోరభావసాధనేనిఖిలతత్తత్ఫలా భావకూటస్య సాధితప్రాయత్వాదితివదంతి అథాత్రజనకతాసంబంధావ చ్ఛిన్నతత్తత్ఫలవ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావకూటరూపహే తురసిద్ధః మంగళస్యాపిస్వధ్వంసరూపఫలజనకత్వాత్ నచాత్రాభావప్రతి యోగివ్యక్తిపరిచాయకంఫలత్వంప్రవృత్త్యుద్దేశ్యత్వం అతఏవవిఘ్న ధ్వంసఏవఫలమిత్యగ్రిమముక్తావళీ గ్రంథేఫలమిత్యస్య ప్రవృత్త్యుద్దేశ్య మితి వివరణంకృతంమహాదేవేన తచ్చనమంగళధ్వంససాధారణంమంగ ళధ్వంస ముద్దిశ్యకస్యాపికుత్రచిదపిప్రవృత్త్యభావాత్ తథాచమంగళ ధ్వంసఫలకత్వా భావస్యదర్శితాభావకూటానంతర్గతత్వాన్న హేత్వసి ద్ధిరితివాచ్యంశిష్యప్రవృత్త్యుపయోగినిబంధనరూపమంగళవాచకశబ్దప్ర యోగాయమంగళ ప్రత్యక్షముద్దిశ్యాపికస్యచిత్ మంగళేప్రవృత్తినంభ వేనతస్యనిరుక్తపరిచాయక రూపాక్రాంతతయాతజ్జనకే మంగళేహేత్వ సిద్ధేర్దుర్వారత్వాత్ నచప్రత్యక్షేతరిక్తత్వ మపిపరిచాయకవిశేషణం అతఃప్రత్యక్ష ఫలకత్వాభావస్యాపి ఉక్తకూటానంతర్గతత్వాన్న హేత్వ సిద్ధిరితివాచ్యం తథాపినిష్ఫలత్వాభావరూపసాధ్యాభావవతిప్రత్యక్షమా త్రఫలకేచక్షుస్సం యోగాదావ్యభిచారాపత్తేః నచస్వప్రత్యక్షేతరిక్త

త్వమేవ పరిచాయకవిశేషణం స్వపదంఫలజనకత్వేనాభిమతపరం ధ్వం
సాతిరిక్తతత్ఫలనిష్పత్త్యావిష యతానంబంధానవచ్ఛిన్నాకార్యతా
తన్నిరూపిత జనకత్వాభావకూటవత్త్వంవా హేతురతోనవ్యభిచారఇతి
వాచ్యం తథాపి క్రియావిశేషవాచకశబ్ద ప్రయోగాయక్రియావిశేషప్ర
త్యక్షముద్దిశ్యయత్రప్రవృత్తిస్తత్రస్వప్రత్యక్షాతి రిక్తంయద్యత్ప్రవృత్త్యు
ద్దేశ్యం తజ్జనకత్వాభావకూటవతితాదృశ క్రియావిశేషాదౌ ప్రత్యక్షఫ
లకేనిష్ఫలత్వరూపసాధ్యాభావేనవ్యభిచారాపత్తేః నచతాదృశక్రియావి
శేషస్యస్వప్రత్యక్షాతిరిక్తంతాదృశ శబ్దప్రయోగరూపం ప్రవృత్త్యుద్దే
శ్యంతజ్జనకత్వాన్నవ్యభిచార ఇతివాచ్యం తథాసతిమంగళస్యస్వ ప్రత్య
క్షాతిరిక్తం యన్మంగళనిబంధనరూపం ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యంతజ్జనకత్వేనహే
త్వసిద్ధ్యాపత్తేః యదిచస్వప్రత్యక్షేణాన్యథాసిద్ధత్వాన్నతస్య మంగళని
బంధనజనకత్వ మిత్యుచ్యతేతదాదర్శితక్రియావిశేషస్థ లేపితుల్యయుక్తేర్వ్య
భిచారోదుర్వారః అథమంగళప్రత్యక్షాతిరిక్తత్వమేవ పరిచాయకవిశేష
ణం తేనమంగళప్రత్యక్షం యత్రక్రియావిశేషప్రత్యక్షం ఘటాదిచాక్షుష
ప్రత్యక్షంచ తజ్జనకక్రియావిశేషాదౌ చక్షుస్సంయోగాదౌచహేత్వస
త్త్వాన్నవ్యభిచార ఇతిచేదస్త్వేవం ఏవమపిస్వర్గంసరూపఫలజనకే మం
గళేనిష్ఫలత్వబాధస్యఫలవదన్యప్రవృత్త్యుద్దేశ్యపరతావర్ణనేనవారణేపి
స్వప్రత్యక్షరూపంయత్ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యంతజ్జనకత్వమాదాయ బాధోదు
ర్వారః అథయాదృశమంగళస్యనిబంధనం నకృతంతాదృశమంగళమా
దాయైవ మంగళంనిష్ఫలమిత్యనుమానపర్యవసాన మస్తుపక్షతావచ్ఛే
దకీభూతమంగళత్వ సామానాధికరణ్య మాత్రేణసాధ్య సిద్ధేరుద్దేశ్య
త్వాత్ తథాచ తర్శితబాధోకించిత్కరః ఏవంచహేతావపిస్వ ప్రత్య
క్షాతిరిక్తత్వంపరిచాయక విశేషణంనదేయం పక్షతావచ్ఛేదకసామా
నాధికరణ్యమాత్రేణ సాధ్యసిద్ధేరుద్దేశ్యత్వే భాగాసిద్ధేరదోషత్వేనా
కృతనిబంధన రూపమంగళమాదాయ హేతుపర్యవసానసంభవాది

తిచేన్న స్వసమానాధికరణవిఘ్నస్యాన సంఖ్యాకస్యబలవత్తర విఘ్న
సమానాధికరణస్య నిర్విఘ్నపురుషానుష్ఠితస్యచ మంగళస్యనైరయాయి
కైరపినిష్ఫలత్వాంగీ కారేణమంగళత్వ సామానాధికరణ్యమాత్రేణ
సాధ్యసిద్ధేరుద్దేశ్యత్వేసిద్ధ సాధనాపత్తేః అథాస్తుమంగళత్వా వచ్ఛేదే
నైవసాధ్య సిద్ధిరుద్దేశ్యా ప్రత్యవాయాతిరిక్తప్రవృత్త్యుద్దేశ్య·త్వావచ్ఛిన్న
జనకతాసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావ స్యైవసాధ్యత్వానో
క్తబాధఇతిచేత్తర్హి తాదృశనిష్ఫలత్వహేతునా బలవదనిష్టానుబంధిత్వ
సాధనమయుక్తం బలవదనిష్టాననుబంధినిదర్శిత క్రియావిశేషచక్షుస్సం
యోగాదౌ నిరుక్తనిష్ఫలత్వసత్త్వేన వ్యభిచారాపత్తేః అథమంగళప్ర
త్యవాయాతిరిక్త ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యత్వావచ్ఛిన్న జనకతాసంబంధావచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాకాభావస్యైవ నిష్ఫలత్వపదేన వివక్షితత్వాత్ నాయం
వ్యభిచార ఇతిచేత్తథాపిశిష్యప్రవృత్త్యుపయోగి మంగళవాచకశబ్దప్ర
యోగాయ మంగళప్రత్యక్షముద్దిశ్యాపి యత్రమంగళేప్రవృత్తిస్తస్యన
కుర్యాదితి నిషేధావిషయత్వేనబలవద నిష్టానుబంధిత్వస్య బాధోదు
ర్వారః నచకేవలంస్వప్రత్యక్ష ముద్దిశ్యైవతదాచరణేతస్య మంగళత్వ
మేవనేష్యతే విఘ్నధ్వంసోద్దేశ్యక ప్రవృత్తివిషయ స్యైవమంగళ వ్యవ
హారవిషయత్వాత్ యదివిఘ్నధ్వంసముద్దిశ్యాపితత్ర ప్రవృత్తిః తర్హి
స్వప్రవృత్త్యుద్దేశ్య విఘ్నధ్వంసరూపఫలాజనకత్వా దేవనకుర్యాదితిని
షేధవిషయత్వనిత్య స్యైవతస్యబలవదనిష్టానుబంధిత్వ మితివాచ్యం
నహి యత్రోయత్రఫలద్వయ ముద్దిశ్యప్రవృత్తిస్తదేక తరఫలావిసంవా
దిన్య పితస్యాపరఫలాజనకతయాబలవదనిష్టాను బంధిత్వం తథాసతి
స్వర్గంపశ్వాదిఫలం చోద్దిశ్యకేన చిత్క్రియమాణస్యపశ్వాదిఫలవిసం
వాదినోదర్శపూర్ణమాసాదేర్ధాన్యం తృణపుంజంచోద్దిశ్యక్రియమాణ
స్యతదేకతరఫలవి సంవాదినోకృష్యాదేరపితథాత్వాపత్తేరితి అత్రబ్రూ
మః ఫలంతావద్ద్వివిధం ముఖ్యమానుషంగికంచస్వ విధేయకప్రవృత్తి

ప్రయోజకోత్కటేచ్ఛావిషయీభూతం స్వస్యాముఖ్యం ఫలంతాదృశానుత్కటేచ్ఛావిషయీభూతం స్వస్యానుషంగికంఫలం ఉత్కటానుత్కటత్వేజాతివిశేషౌ ఇచ్ఛానిష్ఠౌ దుఃఖవిశేషజనకస్వరూపయోగ్యానుత్పత్తికఫలవిషయకత్వ ముత్కటత్వం తదన్యంత్వమనుత్కటత్వం ఉత్కటేచ్ఛావిషయీభూత ఫలస్యానుత్పత్త్యా దుఃఖవిశేషజననాదిత్థంచ స్వవిధేయక ప్రవృత్తిప్రయోజకీభూతోత్కటేచ్ఛావిషయఫలవిసంవాదికార్యవిషయతశ్చనకుర్యాదితినిషేధః విఘ్నధ్వంసాతిరిక్తస్వప్రత్యూహాదివిషయకోత్కటేచ్ఛయాపియత్ర ప్రవృత్తిః సతన్మంగళపదవ్యవహార్యంకింతు విఘ్నధ్వంసవిషయ కోత్కటేచ్ఛయాయత్రప్రవృత్తిః తదరిక్తేస్వప్రత్యూహా అనుత్కటేచ్ఛయాచతదా మంగళత్వం సహీయతేతస్యచ విఘ్నధ్వంసజనకతాయాః పరైరఙ్గీకారాత్ నబలవదనిష్టానుబంధిత్వరూపసాధ్యస్యబాధః తతశ్చమంగళప్రతతాతిరిక్తం యత్ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యం జనకతాసంబంధేన తత్ప్రామాణ్యాభావ ఏవనిష్ఫలత్వమితి నకోపిదోషః అథవాస్వవిధేయక ప్రవృత్తిః ప్రయోజకోత్కటేచ్ఛావిషయాజన కత్వమేవ నిష్ఫలత్వం అత్రచ జనకత్వం స్వరూపయోగ్యత్వరూపం వివక్షితం తేనపాపభ్రమేణకృత ప్రాయశ్చిత్తాదౌ పాపధ్వంసానుపధాయకే బలవదనిష్టానను బంధినిదర్శితనిష్ఫలత్వసత్వేపిన వ్యభిచారః తథాచమంగళం బలవదనిష్టానుబంధీస్వవిధేయకప్రవృత్తిప్రయోజకోత్కటేచ్ఛా విషయత్వావచ్ఛిన్నజనకతాసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాత్ చైత్యవందనవత్ ఇత్యనుమానంబోధ్యంఅత్రచహేత్వసిద్ధిశంకాయాంఫలవిశేషజనకత్వాభావకూటసత్త్వేనతత్సాధనీయం అనుమానంచమంగళం జనకతాసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకదన్యతాభావవత్ స్వవిధేయకప్రవృత్తిప్రయోజకోత్కటేచ్ఛావిషయత్వపరిచేయత్తద్వ్యక్తిజనకత్వా భావకూటవత్త్వాదితి అత్రచసామాన్యముఖవ్యాప్త్యైచైత్య వందనందృష్టాంతః ప్రకృతేతాదృశేచ్ఛావి

షయత్వపరిచేయంచవిఘ్నధ్వంసరూపం సమాప్తిరూపంచ ఫలమే వేతిత జ్జనకత్వాభావద్వయమేవగ్రంథ కృతాసాధితమితి అథవాసామాన్యతః ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యాజనకత్వమేవనిష్ఫలత్వం ఏవంతత్సాధన హేతుకోటిప్రవి ష్టఫలపరిచాయకమపిప్రవృత్త్యుద్దేశ్యత్వమాత్రంనచైవం స్వప్రత్యక్షాదిరూ పప్రవృత్త్యుద్దేశ్యరూదాయ బాధోభాగాసిద్ధిశ్చేతివాచ్యంపక్షతావచ్ఛే దకసామానాధికరణ్య మాత్రేణసాధ్యసిద్ధేరుద్దేశ్యత్వాన్న చోక్తరీత్యా సిద్ధసాధనమితివాచ్యం స్వరూపయోగ్యత్వరూప జనకత్వస్యైవతత్రని వేశాత్ విఘ్నధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నంప్రతిమంగళత్వేన సామాన్యతఃకారణ తాస్వకారేణ బలవత్తరాదివిఘ్నస్థలే విశేషకారణవిరహేణ విఘ్నధ్వం సానుపధానేపినిర్విఘ్న పురుషానుష్ఠితమంగళస్థలే విఘ్నరూపకారణాభా వేనతదనుపధానేపిచ స్వరూపయోగ్యతారూపకారణతాయాః మంగళ మాత్రేనైయాయికాభిప్రేతత్వేనసిద్ధ సాధనానవకాశాత్ అస్తువామంగ ళన్యూనసంఖ్యాకవిఘ్న వత్పురుషానుష్ఠితమంగళత్వమేవ పక్షతావచ్ఛేద కంతత్సామానాధి కరణ్యేననిష్ఫలత్వం నైయాయికానామనిష్టమేవేతి నకోపిదోషః నచజన్యమాత్రస్యభోగసాధనతాయాః వక్ష్యమాణత్వాన్న నిష్ఫలత్వమితివాచ్యం నిర్విఘ్నసమాప్తిజనితభోగసాధనతాయాః సమా ప్తిసాధనతా మంతరేణాసంభవాత్ మంగళనిబంధనజనితభోగసాధనతా యాశ్చానిబద్ధ మంగళేభావాత్ అతిరిక్తస్యకస్యచిత్సుఖానుభవరూపస్య దుఃఖానుభవరూపస్యవా తుచ్ఛభోగస్యపూర్వపక్షిభిరవశ్యమంగీకర్తవ్య త్వేపితస్యప్రవృత్త్యుద్దేశ్యత్వాభావాదితి పరంతు అయుక్తమిత్యస్యబలవద నిష్టానుబంధిత్వర్థోనసంభవతినిష్ఫలకర్మమాత్రస్యతథాత్వేమానాభావా త్ బలవదనిష్టానుబంధిత్వంహిదురితజనకత్వంనచతత్రప్రమాణమస్తినచన కుర్యాన్నిష్ఫలంకర్మేత్యాగమ ఏవతత్రప్రమాణంకృతిసాధ్యత్వాభావస్య ప్రత్యక్షబాధితత్వేనేష్టసాధనత్వాభావస్యనిష్ఫలమిత్యనేనైవబోధితత్వేన చవిధిబోధితబలవదనిష్టాననుబంధత్వాభావస్యైవతత్రనఞాబోధనీయత్వా

దితివాచ్యంతథాసతిసర్వేషామేవప్రత్యయానాపత్తేః నహిప్రత్యహమస్మ
దాదిభిఃక్రియమాణంసకలమేవకర్మ సఫలమిత్యస్తినియమః తథాచసర్వేశి
ష్టాఃప్రత్యయేయుఃనహిపూజార్హమతిధీనన్వేష్యమాణానాంఅతిథ్యభావేప్ర
త్యవాయఇతియుక్తంచ వాఫలజననస్వరూపయోగ్యమపికర్మఫలభ్రాంత్యా
రభమాణాః ప్రత్యవయంతితస్మాదవశ్యకర్తవ్య కుక్షింభరణాద్యుపయోగి
మాత్రవ్యతిరిక్తా పంపత్సంపాదనప్రయాసస్యనిత్యనైమిత్తికాద్యావశ్య
కకర్మానుష్ఠానశ్రవణాద్యభ్యాసప్రతిరోధినః ప్రతిషేధక ఏవాయమాగ
మః తథాచనిష్ఫలకర్మశే వృద్ధైశ్వర్యసంపాదకంబహుతరక్లేశజుష్టంక
ర్మోచ్యతేతత్ఫలస్యైశ్వర్యస్యానావశ్యకత్వాత్ తస్యనిష్ఫలత్వవ్యపదేశః
నఞాచాత్ర బలవదనిష్టాననుబంధిత్వాభావోదలవదనిష్టానుబంధిత్వం స
త్కర్మాదివిరోధరూపంబోధ్యతే ఇమమేవార్థంఅభ్యుష్ణాత్సఘృతాదన్నార
చ్ఛిద్రాచ్చైవవాసనః అపరప్రేష్యభావాచ్చ భూయఇచ్ఛేత్సతత్యధ ఇ
త్యాదిస్మృతిరపిఅనురుంధే నచైవంచైత్యవందనాదేః పాపజనకత్వంన
స్యాదితివాచ్యం యాన్యస్మాకంసుచరితానితానిత్వయోపాస్యానినో ఇత
రాణీత్యాదిశ్రుత్యైవశాక్యార్హతాద్యాచారాణాం పాపజనకత్వబోధనా
దితితస్మాదయుక్తమిత్యస్య భ్రమమూలకేచ్ఛాజన్య ప్రవృత్తివిధేయమి
త్యర్థః తథాచమంగళం భ్రమమూలకేచ్ఛాజన్య ప్రవృత్తివిధేయుత్వావిధే
యకప్రవృత్తిజనకేచ్ఛావిషయ జనకత్వాభావాదిత్యనుమానం పర్యవస
న్నంశేషం పూర్వోక్తదిశావసేయం మంగళస్యవిఘ్నధ్వంసం ప్రతిస
మాప్తిం ప్రతిచకారణత్వాభావముపపాదయతి వినాపీతి విఘ్నధ్వంసా
భావేనిర్విఘ్నం అర్థాభావేవ్యయీభావః అభావశ్చాత్రధ్వంసరూపోవి
వక్షితః నిర్విఘ్నంపరిసమాప్తిః నిర్విఘ్నపరిసమాప్తిః నిర్విఘ్నమిత్యస్య
విఘ్నధ్వంసాదిత్యర్థః అవ్యయాదాప్సుపః ఇతిపంచమ్యాలోపాత్ ఉత్త
రత్వంపంచమ్యర్థః తథాచ విఘ్నధ్వంసపూర్వకసమాప్తిదర్శనాదిత్యర్థః
యద్వానిర్విఘ్నమితితృతీయాంతం తదర్థశ్చస్వాశ్రయకర్తృకత్వరూపో

స్వాశ్రయకర్తృకప్రతియోగికత్వరూపంవా వైశిష్ట్యంస్వంవిఘ్నధ్వంసః
నిర్విఘ్నస్వాశ్రయకర్తృకత్వస్వసమానకాలీనత్వోభయసంబంధావచ్ఛి
న్నవిఘ్ననిష్ఠప్రతియోగితాకాభావవతీయాసమాప్తిస్తద్దర్శనాదిత్యర్థస్తు
నసంభవతి తథాసతివిఘ్నధ్వంసం ప్రతిమంగళస్య వ్యభిచారవాధాసంభ
వాత్ మంగళమితిద్వితీయార్థః ప్రతియోగిత్వం వినాపదార్థశ్చాభావః
తస్యసామానాధికరణ్యసంబంధేన విఘ్నధ్వంసవిశిష్టసమాప్తావన్వయః
నాస్తికాదీనామిత్యత్రకర్తృకర్మణోః కృతీతిషష్ఠ్యర్థఃకృతిః గ్రంథశబ్దస్య
కృదంతత్వాత్తథాచనాస్తికాదినిష్ఠకృతిజన్యగ్రంథేష్విత్యర్థః షష్ఠీశేష
ఇతిసంబంధసామాన్యేవాషష్ఠీతి గ్రంథేష్విత్యత్ర సప్తమ్యర్థఘటకత్వ
స్యసమాప్తిపదార్థనిష్ఠచరమవర్ణేన్వయఃసమాప్తిశ్చరమవర్ణధ్వంసఇత్యే
కేపూర్వదినఏవగ్రంథస్సమాప్తఇతివ్యవహారాచ్చరమవర్ణజ్ఞానంచరమవ
ర్ణఏవవాసమాప్తిరిత్యన్యే వర్ణేచరమత్వంసఘటితగ్రంథఘటకవర్ణప్రాగ
భావాసమానకాలీనత్వం తథాచమంగళప్రతియోగికాభావసమా
నాధికరణః యోవిఘ్నధ్వంసవిశిష్టనాస్తికాదిసంబంధి గ్రంథఘటకచర
మవర్ణధ్వంసాదిః తద్దర్శనాదిత్యర్థః అత్రవిశిష్టాన్వయినోఽసతి బాధకేవి
శేషణేనాన్వయ ఇతిన్యాయేనవిఘ్నధ్వంస విశిష్టసమాప్తౌ సామానాధి
కరణ్యసంబంధేనాన్వయినో మంగళప్రతియోగికాభావస్యవిశేషణీభూ
తవిఘ్నధ్వంసేపితేనసంబంధేనాన్వయః స్వీక్రియతే తేనవిఘ్నధ్వంసస
మానాధికరణీభావ ప్రతియోగిత్వరూపస్య సమాప్తిసమానాధికరణీభావ
ప్రతియోగిత్వరూపస్య చవ్యతిరేకవ్యభిచారస్య మంగళేలబ్ధతయా తద
భావఘటితకారణత్వం తత్రనసంభవతీతిభావః మంగళస్యసమాప్తికార
ణతావాదిప్రాచీనమతముపన్యస్యతి అవిగీతేత్యాదినా అత్రమహాదేవః
మంగళంసమాప్తిఫలకం సమాప్త్యన్యాఫలకత్వేసతి సఫలత్వాదితిపరిశే
షానుమానేనసమాప్తిఫలకతాం వ్యవస్థాపయిష్యన్ ప్రథమతోవిశే
ష్యాసిద్ధినిరాసాయసఫలతాంసాధయతి అవిగీతేతివిషయత్వంష్ఠావిష

యసుఖేతి ప్రసక్తం అతఆచారేతి యద్యప్యాచారః క్రియాతథాపివిష
యత్వస్రుతేః కృతిరేవవివక్షితా విషయత్వంవిధేయతయాబోధ్యం తేన
ఫవేవవ్యభిచారః తస్యోద్దేశ్యతయాకృతివిషయత్వాత్ విధేయతయాకృ
తివిషయత్వం చైత్యవందనాదావప్యస్తి అతశ్శిష్టేతి శిష్టత్వంచాత్ర ఇ
ష్టసాధనతాంశేభ్రాంతి రహితత్వం నతువేదప్రామాణ్యాభ్యుపగంతృత్వం
తేనవ్యుత్క్రమేణ కృతేదుగ్ధాదావవ్యభిచారః శిష్టాచారవిషయత్వంశ్యే
నయాగాదావప్యస్తి అతోవిగీతేతి అవిగీతత్వంచబలవదనిష్టానను బంధి
త్వం తేనశ్యేనయాగాదౌ ప్రవృత్త్యుపయుక్తబలవదనిష్టానను బంధీష్ట
సాధనత్వరూపసాధ్యాభావేపినవ్యభిచారః సిద్ధేఅనుమితేత త మంగళే
ఫలజిజ్ఞాసాయాం విశేషతఃఫలజిజ్ఞాసాయాం ననుకథంతర్హి గంగాస్నా
నాదీనామదృష్టార్థకతేత్యతాహ సంభవతీతి బాధాదదృష్టఫవాసంభవే
నతత్రాదృష్టఫలకల్పనేతిభావః ననుతథాపివిశ్వజిన్న్యాయేనస్వర్గపవేష్టః
కల్ప్యతామతఆహ ఉపస్థితత్వాదితి అరబ్ధంకర్మనిర్విఘ్నంపరి సమాప్య
తామితి గ్రంథాదౌప్రవృత్తపురుష కామనావిషయత్వేనపరి శేషాను
మానే ప్రవృత్తమానస్యోపస్థితత్వాదల్యర్థః కల్ప్యతేనుమీయతే అనే
నచమంగళస్య సమాప్తిహేతుత్వేను మానమేవప్రమాణం నతుశిష్టాచా
రానుమితాశ్రుతిః ఇదానీమానుపూర్వీవిశేష నిర్ణయాభావేనతస్యాబో
ధకత్వాదితిసూచితం ఇతివ్యాచఖ్యుః అత్రపరిశేషానుమానేన మాప్త్య
న్యాఫలకత్వం సమాప్తిభిన్నంతజ్జనకవ్యాపార భిన్నంతజ్జన్యభోగభిన్నంచ
యత్ప్రవృత్త్యుద్దేశ్యం తజ్జనకత్వంతేనమంగళస్య సమాప్తిభిన్నంవిఘ్న
ధ్వంసం ప్రతిభోగంప్రతి స్వధ్వంసంప్రతి జనకత్వేపిన హేత్వ ప్రసిద్ధిః
శ్రీః శ్రీః శ్రీః. ఏవంశక్తేరతిరిక్తపదార్థత్వముక్త్వా సాదృశ్యస్యాహ
ఏవమితి నశక్తివత్సాదృశ్యస్యానుమానాపేక్షా తస్యప్రత్యక్షసిద్ధత్వాత్
కింతుతస్యాతిరిక్తపదార్థత్వేతస్త దేవసాధ్యతయాసిద్ధిరితి అతిరిక్తప
దార్థఇతి అత్రచాతిరిక్తత్వమేవసాధ్యం నతుపదార్థత్వమపితత్రప్రవిష్టం

ప్రయోజనాభావాత్ అతిరిక్తత్వస్య ద్రవ్యాదిపదార్థప్రతియోగిత్వ
వాభాయ పదార్థ ఇత్యుక్తం ప్రతియోగివాచకపదాసమభివ్యాహృతా
న్యాతిరిక్తాది పదానాం స్వసమభివ్యాహృతపదార్థ తావచ్ఛేదకాశ్రయ
త్వేనక్లృప్తవస్తు ప్రతియోగికభేదబోధక తాయాస్స్వరసికత్వాత్ య
థా చైత్రమతిరిక్తరూపమితివాక్యాద్రూపత్వాశ్రయత్వేనక్లృప్తనీవాది
ప్రతియోగికభేదబోధఇతి ఏతదేవాభిప్రేత్యసప్త పదార్థాతిరిక్తఇత్యర్థ
ఉక్తోమహాదేవేన తత్ర హేతుమాహ తద్ధీతి హి యత్ర తత్సాదృశ్యం
షడ్భావాంతర్భూతంనభవతి నాప్యభావే అతస్సాదృశ్యమతిరిక్తః పదా
ర్థఇతియోజనా తేనషడ్భావానంతర్భూతత్వే సత్యభావానంతర్భూతత్వాది
తిహేతుఃపర్యవసన్నః తద్ఘటకదళయోఃప్రత్యేకంసాధకంహేతుద్వయం
సామాన్యేపీత్యాదినా సత్వేనేత్యాదినాచ ప్రతిపాదితమేతేనాత్రషడ్భా
వానంతర్భూతత్వే సత్యభావానంతర్భూతత్వాదితి హేతుఃపూరణీయః
తత్రవిశేషణసిద్ధింనిరస్యతితద్ధీత్యాదినేత్యాదిమహాదేవేనవ్యాఖ్యానేపూ
రణమనతిప్రయోజనకంవేదితవ్యం పూరితవాక్యేహిహేతుపంచమ్యా
తాదృశ విశిష్టార్థస్యాతిరిక్తపదార్థత్వ హేతుత్వంబోధ్యతే తచ్చహిశ
బ్దేనైవబోధితం హిశబ్దస్యపూర్వోక్తార్థ హేతుతాయాస్స్వసమభివ్యా
హృతపదార్థ విశేషణతయాబోధ కత్వవ్యుత్పత్తేః బోధకత్వంచశక్త్యా
లక్షణతాత్పర్యగ్రాహకతయావాత్ర ద్వితీయపక్షేనజపవ అతిరిక్తప
దార్థత్వహేతుత్వ విశిష్టాభావవాచకత్వ మవసేయం నను కిమత్రపక్ష
తావచ్ఛేదకం నతావత్సాదృశ్యత్వం తస్యదుర్వచత్వాత్ తద్భిన్నపదా
ర్థాంతర భూతసాదృశ్యవృత్తిరఖండోధర్మస్తస్య సాదృశ్యాతిరిక్తత్వ
సిద్ధ్యధీనసిద్ధికత్వాత్ త్ర్ నాపితద్భిన్నత్వవిశిష్టతద్గత భూయోధర్మవ
త్వం తాదృశధర్మరూపసాదృశ్యేక్లృప్తపదార్థాతిరిక్తత్వ సాధనేబాధా
పత్తేః ఉచ్యతే సదృశపదోల్లిఖితప్రతీతిప్రకారత్వం సదృశపదవాచ్యతా
వచ్ఛేదకత్వంవా పక్షతావచ్ఛేదకం తచ్చనైయాయికమతేప్రసిద్ధం పరే

షాంతుతత్పదార్థాంతర వృత్త్యేవేతిన బాధః సాధ్యంతు సపదార్థత్వావ
చ్ఛిన్నభిన్నత్వం అప్రసిద్ధత్వాన్నాపిక్లృప్తపదార్థత్వావచ్ఛిన్నభేదః క్లృప్త
త్వస్యదుర్వచత్వాత్ నాపిద్రవ్యాద్యభావాంతేషువర్తమానంయత్తావద్వి
షయకప్రతీతివిషయత్వతావదన్యతమత్వా దితదవచ్ఛిన్నభిన్నత్వంసాధ్య
మితియుక్తం నైయాయికమతేకోట్యప్రసిద్ధ్యావిప్రతిపత్తేరసంభవాత్ కిం
తుద్రవ్యత్వాద్యవచ్ఛిన్న భేదకూటవత్వం తాదృశకూటప్రసిద్ధిస్తు తావే
కాలికవిశేషణతయాసాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధేనకోటిప్రసిద్ధేరనావశ్యక
త్వాత్ నచైవంసాధ్యహేత్వోర భేదః ద్రవ్యాదిసమవాయాంతవృత్త్యన్య
తమత్వాద్యవచ్ఛిన్న భేదస్య హేతుఘటకత్వేనఅభేదాప్రసక్తేఃఅథవాద్ర
వ్యాద్యవృత్తి ధర్మవత్వంసాధ్యం ద్రవ్యత్వాద్యవచ్ఛిన్న భేదషట్కవత్వే
సత్యభావాన్యత్వం ద్రవ్యాదిషట్కాన్యతమావృత్తిధర్మవత్త్వే సత్య
భావావృత్తిధర్మవత్త్వంవా హేతుః అవృత్తిత్వంచ స్వరూపసంబంధావ
చ్ఛిన్నవృత్తిత్వాభావః ధర్మపదంవస్తుపరం సాధ్యతావచ్ఛేదకస్తుస్వ
రూపసంబంధః తాదృశధర్మోనైయాయికమతే రూపగగనాదిరేవ
ప్రసిద్ధః పరేషాంతుసాదృశ్యే తాదృశోధర్మః తద్వ్యక్తిత్వాదిరేవ
అంతతోస్తీతిన. బాధః వస్తుతస్తు సాదృశ్యమప్యతిరిక్తః పదా
ర్థ ఇతి నప్రతిజ్ఞా కింతుపక్షపరిగ్రహః తదర్థశ్చద్రవ్యత్వాద్యవచ్ఛి
న్నభేదసప్తకవదితి ఏవంపరిగృహీతేపక్షే భేదాస్సప్తసాదృశ్యే సాధనీ
యాస్సంవృత్తాః తత్రచైకేనహేతునాషడ్భేదాః అన్యేనచైకస్సాధ్యతే
తావతాచభేదసప్తకం సాదృశ్యేసిద్ధమితినాంతరాళిక మనుమానముపే
క్షితం ప్రయోజనాభావాత్ హేతుద్వయవిషయక సమూహాలంబనప
రామర్శాత్సమూహాలంబనానుమితేః ప్రత్యేకసిద్ధ్యుత్తరకాలీన మానస
బుద్ధ్యేర్వాభేదసప్తకప్రకారికాయాస్సంభవేన పక్షపరిగ్రహానిత్వాపాత్
వాశబ్దశ్చాయంపరిగృహీత పక్షవ్యవస్థాపకోయముత్తరగ్రంథ ఇత్యేతా
దృశార్థబోధకస్తథావాశబ్దతుల్యయోగక్షేమేన హేతుత్వార్థక ఇతిసహి

శబ్దస్వరసవిరోధఃసామాన్యేపీతిఅత్రైమహాదేవఃసామాన్యేపిసామాన్యే
తరవృత్తిత్వేసతిసామాన్యవృత్తిత్వాదిత్యర్థఃతేనసామాన్యత్వేనవ్యభిచా
రః వ్యతిరేకిత్వేసతీతి విశేషణేన్యప్రమేయత్వాదౌవ్యభిచారః భావత్వే
చద్రవ్యాదిషట్కాన్యత మత్వరూపేహేతుమతి సాధ్యసత్వాన్నవ్యభి
చారఇతివాచ్యఖ్యా అత్రేదం చింత్యతే సామాన్యేతరవృత్తిత్వ విశేష
ణేనుపాదానేకథం సామాన్యత్వేవ్యభిచారప్రసక్తిః తస్యసామాన్యావతి
రేకాదితిచేత్తర్హి సామాన్యేతరవృత్తిత్వ విశేషణేనకథంతద్వ్యావర్త్యశే
సామాన్యనిష్టస్యహామాన్యే తరవృత్తిత్వస్య తదసతిరిక్తసామాన్యత్వే
ఋర్నివారత్వాత్కించ సామాన్యతదితరోళయ సాధారణస్య ఏకస్య
సాదృశ్యస్యాభావేనస్వరూపాసిద్ధిః యేషుయత్సాదృశ్యంధర్మ్యంతేషుత
త్సాదృశ్యమేక మేవేత్యాలంకారిక సిద్ధాంతఇత్యస్మద్గురు చరణోక్తరీ
త్యాప్రకృత గ్రంథస్యాలంకారిక మతాభిప్రాయకతా స్వీకారేణస్వ
రూపాసిద్ధివారణేపి ప్రమేయత్వస్యప్రమావిషయత్వ రూపస్యవిషయాభే
దేనభిన్నత యావత్రవ్యభిచారఇత్య స్మద్గురుచరణోక్తరీత్యాప్రమేయ
త్వవ్యావర్తకవ్యతిరేకిత్వ విశేషణోపాదా నమనర్థకం కించవ్యతిరేకి
త్వవిశేషణెనకథంతద్వ్యావర్తనం ప్రమేయత్వస్యాపితత్తద్వ్యక్తిత్వా
వచ్ఛిన్నాభావ ప్రతియోగిత్వాత్ అథాత్యంతాభావ ప్రతియోగితాన
వచ్ఛేదకధర్మ శూన్యత్వంవ్యతిరేకిత్వం ప్రమేయత్వే తాదృశప్రమేయ
త్వత్వసత్వాత్తద్వ్యావర్తనం నచైవంసర్వత్రైవతా దృశప్రమేయత్వ
సత్వాద ప్రసిద్ధిరితివాచ్యం తత్తన్నిష్ఠప్రమేయత్వవ్యక్తేః తత్తద్వ్యక్తి
త్వేనాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాత్ యదితుప్రమేయత్వత్వస్యా
పితత్తత్ప్రమేయత్వవ్యక్తివృత్తిత్వ విశిష్టత్వేనాభావ ప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకత్వాత్ కథమనవచ్ఛేదకత్వమితివిభావ్యతే తదాయత్కించిద్వ్య
క్తిసంబంధస్వవిశిష్ట సామాన్యకభిన్నధర్మశూన్యత్వం వ్యతిరేకిత్వంతా
దృశోధర్మశ్చప్రమేయత్వత్వం నతుప్రమేయత్వమితి నదోషః నచైవం

సర్వస్యాపి తాదృశ గగనాభావవిశిష్టసంబంధిత్వాద ప్రసిద్ధి తాదవస్థ్య
మితివాచ్యం ధర్మపదస్యభావపరత్వాదితిచేన్న తథాపిసాధ్యత్వేసాదృ
శ్యత్వరూపతాదృశధర్మసత్వేన స్వరూపాసిద్ధేర్దుర్వారత్వాదితి అత్ర
బ్రూమః సామాన్యేతరనిష్ఠాధికరణతా నిరూపకతావచ్ఛేదకతాపర్యా
ప్త్యధికరణ సామాన్యనిష్ఠాధికరణతా నిరూపకతావచ్ఛేదక తాపర్యా
ప్త్యధికరణధర్మవత్త్వ వివక్షణాన్న సామాన్యత్వేవ్యభిచారః తథాహి
యద్యపిసామాన్యత్వం సామాన్యస్వరూపానతిరిక్తం ఏవంసామాన్యత్వ
త్వమపి సామాన్యత్వస్వరూపాదనతిరిక్తం తథాపి సామాన్యముఖం
దోపాధిః సామాన్యత్వంనిత్యత్వేసత్య నేకసమవేతత్వం సామాన్యత్వ
త్వంతు నిత్యానేకసమవేతేతరావృత్తిత్వే సతినిఖిలనిత్యానేక సమవేత
వృత్తిత్వంనచసామాన్యరూపం సామాన్యత్వం కథంనిత్యానేకసమవేతే
తరావృత్తీతివాచ్యం సామాన్యేతరవృత్తితానవచ్ఛేదకం యన్నిత్యానేక
సమవేతవృత్తిత్వంతస్యైవ సామాన్యత్వత్వరూపత్వాత్ ఏవంచఘట
స్సామాన్యత్వవాన్ ఇత్యప్రతీత్యాసామాన్యం సామాన్యవదిత్యప్రతీ
త్యాచనిత్యానేకసమవేతేతరావృత్తిత్వాదిఘటితవిశిష్టరూపసా
మాన్యత్వత్వస్య ఘటాదినిష్ఠాధికరణతానిరూపకతావచ్ఛేదకతాపర్యా
ప్త్యధికరణత్వాత్తద్ఘటితవిశిష్టరూపసామాన్యత్వస్య చసామాన్యనిష్ఠాధి
కరణ తానిరూపకతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యనధికరణత్వంనస్వీక్రియతేతథా
చోభయనిష్ఠాధికరణతా నిరూపకతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యధికరణైక
ధర్మవత్త్వస్యసామాన్యత్వేఽభావాన్నతత్రవ్యభిచారఃఏవంచప్రమేయ
త్వత్వరూపతాదృశధర్మమాదాయప్రమేయత్వే వ్యభిచారప్రసక్త్యావ్య
తిరేకిత్వవిశేషణం తచ్చపూర్వోపదర్శితధర్మే వ్యతిరేకితావచ్ఛేదకత్వప
ర్యవసితం వ్యతిరేకితావచ్ఛేదకత్వంచ అత్యంతాభావప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకత్వం యత్కించిద్వ్యక్త్యసంబంధస్వవిశిష్టసామాన్యకత్వం వాప్ర
మేయత్వత్వంతున తాదృశమితినప్రమేయత్వే వ్యభిచారః నచైవంసాధ్య

శ్యత్వస్యవ్యతిరేకిత్వాభావాత్స్వరూపాసిద్ధిరితివాచ్యం నిత్యత్వరూపసా
ధారణధర్మాభివ్యంగ్యత్వ విశిష్టసాదృశ్యత్వస్యవ్యతిరేకితావచ్ఛేదకస్యసా
దృశ్యేనత్వాదితి పరంత్వేవంక్రమేణనిత్యత్వప్రకారకప్రమావిశేష్యత్వ
త్వమాదాయప్రమేయత్వేవ్యభిచారఃప్రసజ్యతేఏవంసమవేతత్వేకించద్ర
వ్యాదిషట్కాన్యతమత్వరూపేభావత్వే వ్యభిచారాప్రసక్తావపిసమవాయై
కార్థసమవాయాన్యతర సంబంధేనసత్తాశ్రయ త్వరూపేభావత్వేతాదృ
శాశ్రయత్వత్వమాదాయ వ్యభిచారోదుర్వారఇతి తస్మాదేకధర్మపర్యా
ప్త్యావచ్ఛేదక తాకసామాన్యవృత్తిత్వ సామాన్యేతరవృత్తిత్వోభయవ
త్త్వమేవహేతుఃసామాన్యత్వేవ్యభిచారవారణాయఅవచ్ఛేదకతాకాం
తం తాదృశవృత్తిత్వద్వయస్యప్రమేయత్వసమవేతత్వభావత్వాదిష్వభా
వాన్నవ్యభిచారః యేషుయత్సాధర్మ్యం తేషుతత్సాదృశ్యమేకమేవే
త్యస్మద్గురుచరణోక్తరీత్యా చనస్వరూపాసిద్ధిః అత్రచసాదృశ్యాతిరిక్తత్వ
వాదినాంమతేచస్వాశ్రయస్సమవాయికారణం ఏవంచసామాన్యాదావ
ర్తమానంసాదృశ్యంసామాన్యాదిసమవేతం అతఏవవిశిష్టాతిరిక్తత్వవాదే
విశిష్టసత్తాయాస్సత్తా సమవేతత్వముక్త్వాతదుపరిసామాన్యాదేః కథం
సమవాయిత్వమిత్యాశంక్య యథాసాదృశ్యంప్రతిసామాన్యాదేస్సమ
వాయికారణత్వమితిదృష్టాంతతయోక్తం తథాచసామాన్యసమవేతత్వ
మేవహేతుః అతోనతత్రాపివ్యభిచారః సామాన్యేపీత్యపిశబ్దస్తు ఉక్త
హేతోర్దర్శితసాధ్యవ్యాప్యత్వే అవివాదస్ఫోరణాయేతి యద్యపిశక్యతేవ
క్తుం తథాపినాత్రహేతుభూతవృత్తిత్వే సమవాయావచ్ఛిన్నత్వవిశేష
ణం గ్రంథకృతభిప్రేతం తథాసత్యనేనైవహేతునా అభావభిన్నత్వస్యా
పిసాధనసంభవేనాప్యభావ ఇతిప్రయత్నాంతరవైఫల్యాత్ నాపీత్యపి
శబ్దం ప్రతీయమానత్వాత్ ఇత్యుపరిసంయోజ్య సత్వేనప్రతీయమాన
త్వాదపినాభావ ఇతియోజనయా అపిశబ్దసముచ్చితసామాన్యసమవే
తత్వస్యాపిహేతుతాభావాన్నవిరోధఇతి వ్యాఖ్యానేతుమహాన్క్లేశఃతస్మా

దస్మద్గురుచరణోక్తం సామాన్యేతరవృత్తిత్వ సామాన్యవృత్తిత్వోభ
యవత్త్వమేవ హేతుః ఉభయస్మింశ్చ ఏకధర్మపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వ
నివేశాన్న సామాన్యత్వాదౌ వ్యభిచార ఇత్యప్యూచామః అథాత్ర యది సా
దృశ్యత్వావచ్ఛేదేన సాధ్యసిద్ధిరుద్దేశ్యా తదాముఖవృత్తిచంద్రసాదృశ్యా
దౌ భాగాసిద్ధిః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితిం ప్రతి తదవచ్ఛేదేన
హేతుమత్తాజ్ఞానస్యైవ కారణత్వాత్ యది సాదృశ్యత్వసామానాధికర
ణ్యేన తదాపి సిద్ధసాధనం సదృశపదోల్లిఖితప్రతీతౌ తద్భిన్నత్వవిశిష్టతద్గత
భూయోధర్మవత్త్వస్యైవ తద్గత భూయోధర్మవత్త్వవిశిష్టస్య తద్భిన్నత్వ
స్యాపి కదాచిత్ప్రకారతయా నైయాయికమతే అశక్యవర్జనీయతయా తత్ర
సాధ్యస్య న్యాయమతేపి సిద్ధత్వాత్ ఏవం న్యాయమతేపి విశేషణవిశేష్యభా
వే వినిగమనావిరహేణ తద్భిన్నత్వస్యాపి సదృశపదవాచ్యతావచ్ఛేదక
త్వం దుర్వారం అస్తు వా సాధారణధర్మస్యైవ తత్పదోల్లిఖితప్రతీతిప్రకార
త్వం తత్పదవాచ్యతావచ్ఛేదకత్వం చ తథాపి యత్ర తాభావస్య సాధారణధ
ర్మత్వం తత్ర షడ్భావభిన్నత్వస్య న్యాయమతేపి సిద్ధత్వాదంశతస్సిద్ధసా
ధనం దుర్వారమేవ అథ భావసాధారణధర్మస్థలీయసాదృశ్యవ్యక్తేరేవప
క్షత్వాన్న సిద్ధసాధనభాగాసిద్ధీ పశ్చాత్సాదృశ్యత్వహేతునా తద్వ్యక్తి
దృష్టాంతేన సాదృశ్యత్వావచ్ఛేదేన షడ్భావభిన్నత్వ సాధనాచ్చేష్టసిద్ధిరితి
చేన్న తథా సతి నిత్యత్వసాధారణధర్మక సాదృశ్యస్య గ్రంథకృదుపాత్తస్యా
నన్వయప్రసంగాత్ నిత్యత్వస్య ధ్వంసప్రతియోగిత్వాభావరూపస్య భా
వత్వాభావాత్ ఉచ్యతే సాదృశ్యత్వమేవ పక్షతావచ్ఛేదకం దర్శితవృ
త్తితాద్వయపర్యాప్తిధర్మవత్త్వస్య హేతుత్వాచ్చ న భాగాసిద్ధిః తాదృ
శో ధర్మశ్చ సాదృశ్యత్వమేవ న చైవం సాదృశ్యవృత్తి ప్రమేయత్వాదిధర్మ
మాదాయ ద్రవ్యాదౌ వ్యభిచార ఇతి వాచ్యం సాదృశ్యనిష్ఠప్రమేయత్వ
వ్యక్తేర్ద్రవ్యాదావసత్త్వాత్ ధర్మపదం చ భావపరం నాతో గగనాభా
వాదికమాదాయ వ్యభిచారః వాచ్యత్వవస్తుత్వాదికమపి ప్రతివ్యక్తిభిన్న

మేవేతినతదాదాయామపివ్యభిచారః నచప్రతియోగితాసంబంధేన సామా
న్యతదితరవృత్త్యా సమవాయైకార్థసమవాయేన సామాన్యతదితరవృత్త్యాన
సామాన్యేవ్యభిచారఇతివాచ్యం తయోర్వృత్తినియామకత్వాభావాత్
నచతథాపిస్వరూపసంబంధేనసామాన్యవృత్త్యా కాలికసంబంధేనకాలవృ
త్త్యాసామాన్యేవ్యభిచారఇతివాచ్యం ఏకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వస్యవృత్తి
ద్వయవిశేషణత్వాత్ అథస్యాదేవం సామ్యంయది తత్సధర్మసుకత్వాత్సాదృ
శ్యైకత్వంనయుక్తం నత్వేవం తథానన్యైకస్మిన్నపి నీలదరోగదురి
తమాలిన్యాదినాచంద్రసాదృశ్యస్యాక్షయే కామిన్యంతరవదనేపి ప్రసక్తు
య ప్రసంగాత్ శ్యామంఘటకుటీంద సాదృశ్యస్యపాకోత్తరకాలోత్ప
త్తికత్వానుపపత్తేశ్చేతిచేత్ తథాపియత్రయత్సాదృశ్యం సాధారణతదేక
త్వేబాధకాభావాత్ అతశ్చనిత్యత్వేగోత్వసాదృశ్యమస్వత్వేగగనేచై
కమేవాస్తులాఘవాత్ అన్తతప్రతియోగిభేదేన సాదృశ్యభేదఆవశ్యకః
అన్యథాగోత్వేపిగోత్వ సాదృశ్యప్రసంగాత్ తథాచైకస్యా నిత్యవ్య
క్తౌ తదితరయావన్నిత్యవ్యక్తి ప్రతియోగికానాం సాదృశ్యానాంభేదసత్వ
స్యతేసిద్ధః మమత్వేకైకవ్యక్తి నిష్ఠానామభేదః నతుప్రతియోగిభేదేనభే
దఇతితుల్యతా కింతుత్వన్మతేపకైకస్య సాదృశ్యస్యతదితరయావన్నిత్య
వ్యక్తిసంబంధ కల్పనాగౌరవంపరమతిరిచ్యత ఇతిచేదస్తుగౌరవంతథాపి
త్వన్మతరీత్యాహేతు వరిష్కారోనవిరుద్ధఇత్యస్మద్గురు చరణానామభిప్రా
యః యదిచద్విత్వాదికం ప్రత్యేకత్వాదిబుద్ధేరివపరత్వాదికంప్రతిసన్ని
కృష్టత్వ్యేష్టత్వాది బుద్ధేరివచసాదృశ్యం ప్రతిసాధారణధర్మబుద్ధేర్ని
మిత్తకారణత్వం తదభిమతమిత్యుచ్యతే తదాబహువ్యక్తిష్వేక సాధా
రణధర్మజ్ఞానస్థలేద్విత్వాది రీత్యానుసరణేనఅనుపపత్తిగంధః పరత్వాదిరీ
త్యనుసరణేతుసామాన్య సమవేతత్వమేవహేతుః నాప్యభావఇత్యత్రాపి
శబ్దస్యభిన్నక్రమేణ పూర్వోపదర్శితయోజన యాచనసందర్భవిరోధః
నాపీత్యాదిగ్రంథః ప్రత్యక్షప్రమాణప్రదర్శనపర ఇతికల్పేతునదోషగం

ధః అభావభిన్నత్వస్య అనుమానానిరపేక్షతయానుమితౌ తదప్రవేశ ఇ
త్యభిప్రాయవర్ణన సంభవాత్ ముఖ్యవృత్తిచంద్రసాదృశ్యే భాగాసిద్ధివా
రణంతు పూర్వవదితిసర్వం సమంజసం. ॥ సత్త్వేనభావత్వేనప్రతీయమా
నత్వా త్ప్రమీయమానత్వాదిత్యర్థః నన్వత్ర హేతోస్సాధ్యావిశిష్టత్వం
అసిద్ధ్యత్యభావభిన్నత్వే భావత్వప్రకారకప్రతీతేః ప్రమాత్వాసిద్ధేః త
థాహి నాత్రభావత్వం సమవాయైకార్థసమవాయాన్యతరసంబంధేనస
త్తావత్వం సామాన్యాభావాది మాత్రవృత్తిసాదృశ్యవ్యక్తౌ భాగాసిద్ధి
ప్రసంగాత్ భావసాధారణధర్మస్థలీయ సాదృశ్యేవ్య భావభిన్నత్వస్య
న్యాయనయేపిసిద్ధత్వేనాంశితస్సిద్ధసాధనవారణా యావచ్ఛేదకావ
చ్ఛేదేన సాధ్యసిద్ధేరేవోద్దేశ్యత్వాత్ నాపిద్రవ్యాదిషట్పదార్థాన్యతమ
త్వం స్వరూపాసిద్ధిప్రసంగాత్ నాపిద్రవ్యాదిషట్పదార్థ సాదృశ్యేతత్ప్ర
ప్రకారాన్యతమత్వమప్ర యోజకత్వాత్ నహియత్రాభావభిన్నత్వంసా
ధ్యం తత్రతద్ఘటితాన్యత్వమేవ హేతుర్నిర్ధారితుమర్హతి తథాసతిద్రవ్యా
దిషట్పదార్థధ్వంసైతత్ప్రకారాన్యత మత్వేన హేతునాధ్వంసేప్యభావభి
న్నత్వసిద్ధిప్రసంగాత్ అతఃపరిశేషాదభావభిన్నత్వ మేవభావత్వం త
థాచాభావభిన్నత్వేసాధ్యే అభావభిన్నత్వప్రమా విషయత్వమేవహేతు
రితి సాధ్యావిశిష్టత్వం దుర్వారమితిదర్శితమహాదేవ వ్యాఖ్యానమయుక్త
మితిచేత్తర్హి నత్వేనేత్యస్య ఇత్యుల్లేఖాభావేనేత్యర్థోస్తు తథాచనఇత్యుల్లేఖఃహి
తప్రతీతి విషయత్వాదిత్యర్థః నచైవంనఇత్యుల్లేఖరహితప్రమేయత్వధ్వంసత
త్వాదిప్రకారక ప్రమావిషయేధ్వంసాదావ్యభిచారఇతివాచ్యం. నఇత్యుల్లి
ఖితప్రతీత్య విషయత్వస్య తదర్థత్వాత్ ధ్వంసాదేరపిఘటోనేత్యాది
ప్రతీతివిషయత్వస్య ప్రాచీనైరభ్యుపగమేన తత్రవ్యభిచారాభావాత్ ఏ
తేనేదంతమఇతి ప్రతీతివిషయేతమస్యపివ్యభిచారోనిరస్తః తేజోనేతిప్రతీ
తివిషయతాయాం అపితత్రసత్వాత్ పూర్వపక్షిమతేతమసోద్రవ్యత్వా
చ్చనసాదృశ్యాభావోనేతిప్రతీతివిషయతా మాదాయస్వరూపాసిద్ధిరితి.

వాచ్యం అభావాప్రకారకత్వస్య ప్రతీతివిశేషణత్వాత్ భ్రమాద్యస్య త్వమపిప్రతీతి విశేషణం తేనఘటో౽నేతిప్రతీతౌ ఘటాభావత్వేనరూపేణ కదాచిత్సాదృశ్యస్య భానేపినక్షతిః తథాచప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్నాభావావృత్తి ప్రకారతానిరూపితభ్రమానిరూపిత విశేష్యతాశూన్యత్వాదితి పర్యవసితో౽ర్థః తేననఞిల్లిఖితత్వనిర్వచనప్రయాసగౌరవప్రసక్తిః అస్మద్గురుచరణాస్తు తత్రప్రతీతింప్రమాణయతి సత్వేనేతి భావత్వేనేత్యర్థః ప్రతీయమానత్వాదితి ప్రమావిషయత్వాదిత్యర్థః ఇతివ్యాచఖ్యుః తథాచసత్వేనేత్యాది గ్రంథో౽నసాదృశ్యస్యాభావభిన్నత్వేనుమానప్రదర్శనపరః కింతుప్రత్యక్షప్రమాణ ప్రదర్శనపరఇత్యాశయః ఏతద్వ్యాఖ్యానేపి భావత్వేనేత్యస్యాభావ భిన్నత్వేనేత్యర్థః అభావభిన్నత్వే తద్విషయకప్రత్యక్ష ప్రతీతేరేవసాధకత్వాదితిబోధ్యం అనంతశక్తీతి నమణేర్దాహప్రతి బంధకత్వవ్యవహారాన్యథాను పపత్త్యాశక్తిస్సిధ్యతి కార్యానుకూలధర్మవిఘట కత్వస్యైవప్రతిబంధకత్వ పదార్థత్వాత్ యత్తుప్రతి బంధకత్వంనకార్యానుకూల ధర్మవిఘటకత్వం బాధజ్ఞానస్యానుమితిప్రతిబంధకత్వా భావాపత్తేరితిమహాదేవే నోక్తంతత్తుచ్ఛంమణేర్వహ్నినిష్ఠదాహానుకూలశక్తివిఘటకతాయా ఇవబాధజ్ఞానస్యాపిపరామర్శాత్మమనస్సం యోగాదినిష్ఠానుమిత్యను కూలశక్తివిఘటకతాయాస్సువచత్వాదితిచేదత్ర పృచ్ఛామఃశక్తింప్రతికిం కారణంవహ్నిరితిచేత్తర్హి మణినమవహితేన వహ్నినాకుతో౽నోత్పద్యతే మణినాప్రతిబంధాదితిచేన్మణేర్విశక్తినాశకత్వం త్వయాస్వీకృతం నతుశక్తిప్రతిబంధకత్వం తథాచపూర్వశక్తేర్మణి నానాశేపిశక్త్యంతరోత్పత్తిద్వారా అథోత్పన్నాపిశక్తిర్నాశకసమవధానా న్నశ్యతీతిచేన్నశ్యతాం తృతీయక్షణే ద్వితీయక్షణే చదాహఃకేనవారణీయః అథమణేశ్శక్తినాశకత్వమివశక్తిప్రతిబంధకత్వమపిస్వీక్రియతఇతిచేత్తర్హికిం మణేశ్శక్తిప్రతిబంధకత్వం శక్త్యనుకూలధర్మవిఘటకత్వమితి చేత్కోసౌశక్త్యనుకూల

ధర్మః కి వహ్నినిష్ఠశక్త్యంతరమితి చేత్తదేవకుతోఽసత్ తదానీం మణినాశాదితి
చేన్నశ్యత్కాదస్యాదుత్పద్యతాం తత్రాపి మణిః ప్రతిబంధక ఇతి చేత్తర్హి త
త్రాప్యుక్తైవభక్తికా తథాచశక్తీనామనవస్థా తదేతదభిప్రేత్యగ్రంథకృ
తోక్తమనంతశక్తీతి అథమణిసమవధానకాలీన వహ్నినిష్టదాహశక్తి
త్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ఉత్తేజకానాం వహ్నినిష్ఠదాహశక్తిత్వా వచ్ఛి
న్నం ప్రతి తృణారణిమణిన్యాయేన మణ్యభావప్రాత్తేజకయోరుత్తేజకాభా
వవిశిష్టమణ్యభావస్యైవవా హేతుత్వకల్పనాన్నోక్తదోష ఇతిచేత్స
త్యం కింతుదాహంప్రత్యేవేదృశకారణతాస్వీక్రియతాం కిమంతరాశక్తి
మభ్యుపగమ్యతాం ప్రత్యుక్తకారణతాస్వీకారేణతదేతదభిప్రేత్యో
క్తంఅనేనైవసామంజస్యఇతితథాచాయాతం కారణీభూతాభావప్రతియో
గిత్వస్యప్రతిబంధకత్వపదార్థతయాకించాస్త్వేవంకారణతాస్వీకారఃతథా
పివహ్నినిష్టదాహానులశక్తినాశంప్రతిమణేః కేనరూపేణకారణత్వంమణి
త్వేనేచేత్తర్హ్యుత్తేజకసమవహితేనమణినాకుతోనశక్తినాశః అతఏవశ
క్తిమత్వేనమణౌర్వహ్నినిష్ఠశక్తినాశకతామణి సత్వేతన్నిష్ఠశక్తేరనపా
యాదథమణిఃశక్తేరుత్తేజకావిఘటకా ఇతిచేత్కింవిఘటకత్వంనాశకత్వం
ప్రతిబంధకత్వంవా ఆద్యేపూర్వశక్తినాశేశక్త్యం తరోత్పాదేబాధకాభా
వఃద్వితీయేత్తూత్తేజకస్యమణిశక్తిప్రతిబంధకతాన్యథానుపపత్త్యావహ్ని
నిష్ఠదాహశక్తినాశానుకూలమణిశక్త్యపాదానానుకూలశక్త్యంతరంమ
ణౌతదన్యాస్తీవాయత్రక్వచిదంగీకార్యం తదపితదాకుతోనేత్యాశంకా
యాంతత్రాప్యుత్తేజకావిఘటకావాచ్యా ఇత్యనవస్థా అథమన్యతేదా
హశక్తినాశానుకూలమణిశక్తేర్నాశకాఏవప్రాత్తేజకాః నప్రతిబంధకాః
అతశ్చోత్పన్నమపిదాహశక్తినాశానుకూలం శక్త్యంతరంపునరేవప్రా
త్తేజకేననాశ్యతే నాతోదాహశక్తినాశప్రసంగ ఇతి తత్రబ్రూమః ఉత్ప
న్నంమణౌశక్త్యంతరం తృతీయక్షణేనాశ్యతాన్యథానాస్తికమతప్రవేశ
ప్రసంగాత్ తథాచద్వితీయక్షణేవహ్నౌదాహశక్తినాశప్రసంగః తతశ్చ

త్తేజకాభావ విశిష్టమణ్యభావరూపకారణ బలాత్ప్రవర్త్యమానా దాహ
శక్త్యంతరోత్పాదే నోత్తరక్షణే దాహజనన సంభవే పివహ్నౌ దాహా
విఛిద్యవిఛిద్యోత్పద్యేరన్ అథసత్యోర్మణ్యుత్తేజక యోరెవ్యత ఏవేదంతు
తువ్యవధానస్యదుర్జ్ఞేయత్వాదథవా దాహశక్తినాశానుకూలామణిశక్త
యోద్వితీయక్షణ ఏవ్రా త్తేజకే నాశ్యంతే తాసాంచపూర్వకాలవ్యాప్తిత
యాసహాభావేనచ దాహశక్తినాశానుకూలతా అతోనదాహశక్తేర్నా
శః నచైతావతానాస్తికత్వప్రసంగః కౢప్తస్యజగతఃక్షణికత్వానంగీకా
రాత్ నైకదేశస్యాకారమూత్తేక్షనాస్తికతా తథాసతి నాశస్యాకారతూ
త్తేసక్షర్వేషామేవ తథాత్వప్రసంగాదితిచేదేవం సతియాన్ వ్యణ్యుత్తేజ
కసమవధానముత్పన్న ప్రధ్వంసినీరసఫలామణిశక్తీర్వహ్నిశక్తీర్వాగణ
యితుమీశ్వరోపినేశ్వరః తదిదమభిప్రేత్యోక్తమనంతశక్తిరియదితు
మణిశక్తిం ప్రత్యుత్తేజకాభావస్యకారణత్వాన్నతదాపశా శక్త్యుత్ప
త్తిరితిమన్యతే తదాకిమపరాద్ధం మణ్యభావస్యదాహకారణతయాతథా
చాగతంమణిశక్తిం ప్రత్యుత్తేజకానాం కారణీభూతాభావప్రతియోగిత్వ
రూపతయా ప్రతిబంధకతయా అథమణౌనదాహశక్తి నాశానుకూలా
శక్తిస్స్వక్రియతేకింతుదాహశక్తినాశం ప్రత్యుత్తేజకాభావవిశిష్టమణేః
కారణత్వమతోనోక్తదోష ఇతిచేత్తర్హ్యుత్తేజకాభావవిశిష్టమణేర్మణి
విశిష్టస్యోత్తేజకాభావస్య వేతివినిగమనావిరహాద వచ్ఛేదకగౌరవాచ్చ
మణేరుత్తేజకాభావస్యచ దండచక్రన్యాయేనదాహశక్తినాశంప్రతి
కారణత్వమేవయుక్తం తథాచాగతందాహశక్తినాశం ప్రత్యుత్తేజకానాం
దర్శితప్రతిబంధకతయా యత్త్వత్రకైశ్చిదుక్తం కారణీభూతాభావప్ర
తియోగిత్వస్యైవప్రతిబంధకత్వపదార్థత్వేఽనుమితౌవ్యభిచారజ్ఞానస్యా
ప్రతిబంధకతానస్యాత్తదభావస్యానుమిత్యజనకత్వాదితి తత్తుచ్ఛం ఇష్ట
త్వాత్తత్కారణప్రతిబంధకతయైవనతత్ప్రతిబంధకత్వా వ్యవహారా
త్కథమన్యథా భవతాంతమపపత్తేః అనుమిత్యనుకూలవ్యాప్తిజ్ఞానవి

ఘటకత్వాదితి చేన్న వ్యభిచార జ్ఞానం హ్యుత్పత్త్యనంతరం వ్యాప్తిధియం
ప్రతిబధ్నాతి నతూత్పన్నాం విఘటయతి విఘటకతా హి నాశకతా నతు
ప్రతిబంధకతా అనవస్థానాత్ అథోత్పన్నామపి తాం స్వోత్తరోత్పన్న
గుణవిధయా విఘటయతీతి చేత్తర్హి వ్యాప్తి జ్ఞానానంతరం వ్యభిచార
జ్ఞానస్య ప్రతిబంధకతావిరహప్రసంగః స్వోత్తరోత్పన్న గుణవిధయా
పూర్వ పరామర్శనాశకస్య పరామర్శాంతరస్యానుమితి ప్రతిబంధక
త్వాపత్తేశ్చ తస్మాత్కారణీభూతాభావ ప్రతియోగిత్వమేవ ప్రతిబంధ
కత్వమితి సిద్ధం నను ప్రతిబంధకత్వస్యైతాదృశత్వే కారణీభూత వహ్న్యభా
వాభావ ప్రతియోగినివహ్న్యభావేఽవ్యాప్తిః స్వప్రాగభావప్రతియో
గినిఘటాదౌ చేతి చేదత్ర మహాదేవః తాదాత్మ్యాతిరిక్త సంబంధావచ్ఛి
న్న కారణతాశ్రయీభూతో యోఽభావ భిన్నాత్యంతాభావః తత్ప్రతి
యోగిత్వం వివక్షితం కారణతావిశేషోపాదానాచ్చ స్వాత్యంతాభావ
ప్రత్యక్షే స్వస్య ప్రతిబంధకతాపత్తిః పరాస్తా విషయస్య తాదాత్మ్యసం
బంధేనైవ ప్రత్యక్షే హేతుత్వాదితి నిరవోచత్ తత్ర విచార్యతే అత్యం
తాభావత్వ నివేశేనైవ కారణీభూతవహ్న్యభావాభావప్రతియోగినివ
హ్న్యభావేతి వ్యాప్తివారణసంభవాత్ భావభిన్నత్వనివేశనమఫలం
నచాత్యంతాభావత్వమిహ న త్రైకాలికసంసర్గాభావత్వం యేన వ
హ్నిస్తేనవ్యావర్త్యేత కింత్వనుయోగితా విశేషరూపం భావాభావసా
ధారణమితివాచ్యం తస్యావ్యావర్తకత్వాత్ ప్రాగభావస్యాపిస్వాభా
వాభావ రూపత్వేన తద్వ్యావర్తనాసంభవాచ్చ అథాత్యంతాభావ
పదం స్వాత్యంతాభావపరం స్వప్రతిబంధకత్వేనాభిమతా వ్యక్తిః ఘట
ప్రాగభావశ్చ నఘటాత్యంతాభావ ఇతి తద్వ్యావర్తనమితి చేత్కింస్వా
త్యంతాభావత్వం స్వప్రతియోగికత్వే సత్యత్యంతాభావత్వమితి చేత్తర్హి
ఘటప్రాగభావోఽపి ఘటప్రతియోగికః ఘటప్రాగభావాత్యంతాభావా
త్యంతాభావశ్చేతి కథం తద్వ్యావర్తనం అథ స్వనిష్ఠప్రతియోగితానిరూ

పితాత్యంతాభావత్వరూపానుయోగితా. విశేషవత్త్వంతద్ఘటప్రాగ
భావనిష్ఠాత్యంతాభావత్వంతు నఘటనిష్ఠప్రతియోగితా నిరూపితం కిం
తుఘటప్రాగభావాత్యంతాభావనిష్ఠప్రతియోగితానిరూపిత మితిచేత్త
థాపిదాహకారణీభూతోయోమణ్యభావః కించిద్విశిష్టస్యతస్యాభా
వాపిస్యాత్యంతాభావాత్మకమణ్యభావప్రతియోగిత్వాద్దాహప్రతి
బంధకస్స్యాత్ ఘటప్రాగభావాత్యంతాభావత్వస్య ఘటతద్ధ్వంస
యోరపి స్వీకారేణఘటనిష్ఠాయా ఘటప్రాగభావాత్యంతాభావత్వా
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితా తన్నిరూపితాత్యంతాభావత్వరూపానుయో
గితా విశేషాశ్రయప్రాగభావప్రతియోగిఘటేతి వ్యాప్తేశ్చప్రత్యక్షా
దౌగురుత్వాదేస్తాదాత్మ్యేనప్రతిబంధకతాప్రదర్శకబహుతరగ్రంథ
కారోక్తివిరోధశ్చ కారణీభూతగురుత్వాదిభేదనిష్ఠాయాస్తాదాత్మ్య
సంబంధావచ్ఛిన్నగురుత్వాదినిష్ఠప్రతియోగితానిరూపితాయా అను
యోగితాయా అత్యంతాభావత్వరూపత్వాభావాత్ తస్మాత్కారణతా
వచ్ఛేదకాభావత్వనిరూపితప్రతియోగితాశ్రయత్వం ప్రతిబంధకత్వం
వహ్నిర్దాహకారణతావచ్ఛేదకంవహ్నిత్వంప్రాగభావస్యతద్వ్యక్తిత్వం
ఘటాత్యంతాభావప్రత్యక్షేఘటాత్యంతాభావస్యకారణతావచ్ఛేద
కం విషయత్వంతద్వ్యక్తిత్వం వేతినదోషః అస్మద్గురుచరణైరప్యేత
దేవనిరుక్తం ఉత్తేజకత్వంతు ప్రతిబంధకసమవధానకాలీనకార్యోత్పా
దప్రయోజకత్వం ప్రతిబంధకవిశేషణీభూతాభావప్రతియోగిత్వంవా
అత్రచమంత్రౌషధ్యాదిరూపాణాంఉత్తేజకానాంనోత్తేజకత్వేనాభావా
మణివిశేషణతయాప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టః అన్యోన్యా
శ్రయప్రసంగాత్ కింతు మంత్రత్వౌషధత్వాదినాఉత్తేజకతావచ్ఛేదక
సంబంధస్తు మంత్రాణాముద్దేశ్యతా సాచస్వోచ్చారణప్రయోజకదా
హవత్త్వప్రకారకేచ్ఛావిషయత్వం ఓషధ్యాదీనాంతు యథాయథం
తాదాత్మ్యసంయోగసామానాధికరణ్యసామీప్యాదిః యత్తుమూర్ధ

మాత్రస్య నిరుపాధికతయాదైశిక విశేషణతాయాః ఆవశ్యకత్వేనసవ
వౌషధి విశేషాణాంఉత్తేజకతావచ్ఛేదకసంబంధః తస్యకాలిక విశేషణ
తాతిరిక్తసంబంధాంతరని యతత్వేనావ్యాప్తి ప్రసంగఇతితన్న తస్య
సకలసంబంధి సాధారణతయాతి ప్రసంజకత్వాత్తథాహి యద్వ్యక్తే
స్తాదాత్మ్య సంబంధేనోత్తేజకత్వంత ద్వ్యక్తేర్దైశికవిశేషణతా తత్సం
యోగిన్యప్యక్షతా తథాచమణిసమవధానే తద్వ్యక్తేరివతద్వ్యక్తిసం
యోగినోపిదాహస్స్యాత్ ఏతేనభావాభావసాధారణ విశేషణతాయాః
షధి విశేషనిష్ఠోత్తేజకతా వచ్ఛేదకసంబంధత్వమపి ప్రత్యుక్తంతస్యాపి
నిఖిలసంబంధి సాధారణత్వాదేవంమణేః ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక సంబం
ధస్సంయోగః ప్రతియోగివ్యధికరణత్వ విశిష్టమణ్యభావస్యకారణత్వా
చ్చన మణిసంయుక్తేపిదాహాపత్తిః అస్మద్గురుచరణాస్తు సంయోగసంబం
ధావచ్ఛిన్నాధికరణతాయాః వ్యాప్యవృత్తేః ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక
సంబంధత్వ మంగీచక్రుః ఇదంతుబోధ్యం మణిస్థలీయదాహంప్రత్యుత్తే
జకానాం కారణత్వంకల్ప్యతే లాఘవాత్ నచమణిమంత్రౌషధ్యాదిరూ
పాణాముత్తేజకానామననుగతతయా తత్తత్కారణవైశిష్ట్యం నివేశ్య
మంత్రత్వాదినా.నానాకారణత్వకల్పనే గౌరవాత్ తత్తదుత్తేజకాభావ
విశిష్టమణ్యభావత్వేనైవకారణతా కల్పనమేవయుక్తమితివాచ్యం అవ
చ్ఛేదకతాయా వ్యాసజ్యవృత్తిత్వానం గీకారేణతత్తదుత్తేజకా భా
వానాం విశేషణవిశేష్య భావేవినిగమనా విరహప్రయుక్త గురుధర్మా
వచ్ఛిన్నానంత కారణతాకల్పనా పేక్షయాతదుత్తే జకానామతి
లఘుతత్తద్రూపేణ కతిపయకారణతా కల్పనాయాఏవయుక్తత్వాత్
నను మణి సమవధాన దశాయాం వహ్న్యాది ఘటిత సామగ్రీ
బలాత్ ఉత్తేజకా భావేపి దాహత్వరూప సామాన్య ధర్మా
వచ్ఛిన్నా పత్తిః నచవిశేష సామగ్రీ సమవ హితా యాఏవసా
మాన్య సామగ్ర్యాః ఫలోపధాయకత్వాత్ తావదుత్తేజకాన్య తయ

రూప విశేషసామగ్ర్యభావే సామాన్యసామగ్ర్యాః ఫలాపత్తిరితి వాచ్యం మణ్యాద్యసమవధానదశాయాం ఉత్తేజకవిరహేఽపి వహ్న్యాదిఘటితసామాన్యసామగ్ర్యాః ఫలోపధానేన తేషాం విశేషసామగ్రీత్వాసంభవాదితి చేన్న మణ్యభావవిశిష్టదాహత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి మణ్యభావత్వేనాపి కారణతాంతరం కల్పయిత్వా వహ్న్యాదిఘటిత సామాన్య సామగ్ర్యా ఫలజననే మణ్యభావతదుత్తేజకాన్యతరన్యవిశేషసామగ్రీత్వ కల్పనయా సర్వదోషవిరహాదితి నవ్యానుమానమేవ శక్తౌ ప్రమాణం తథాహి వహ్నిర్దాహానుకూలాద్యతీంద్రియ ధర్మసమవాయీ దాహజనకత్వా దాత్మవత్ తజ్జనకశక్తిమత ఏవ తజ్జనకత్వం సంభవేత్ ఆత్మని త్వదృష్టమాదాయ సాధ్యసంగతిః నచ ప్రతిబంధకాభావవిధయా దాహజనకే జలసంయోగాభావే వ్యభిచార ఇతి వాచ్యం ప్రతిబంధకాభావస్య కార్యమాత్రం ప్రతిజనకతాయాః పరైరనభ్యుపగమాత్ మణేరివ జలసంయోగస్యాపి వహ్నినిష్ఠ దాహశక్తివిఘటకతయైవ తదానీం దాహాపత్తివారణాత్ నచ ప్రతియోగివిధయా పూర్వరూపనాశాత్మక దాహజనకే పూర్వరూపే వ్యభిచార ఇతి వాచ్యం తత్రాపి శక్త్యభ్యుపగమాత్ పూర్వరూపనాశప్రాగభావస్య పూర్వరూపాత్మక ఏవ దాహజనక ఇతి న దాహప్రాగభావే వ్యభిచారః నచ కాలవిధయా ధ్వంసే వ్యభిచార ఇతి వాచ్యం తత్ర శక్త్యనభ్యుపగమే కాలత్వావచ్ఛిన్న జనకతాయాః కాలికాతిరిక్తసంబంధావచ్ఛిన్నజన్యతాయా వా వివక్షితత్వాత్ దాహత్వావచ్ఛిన్నజన్యతానివేశస్తు న సంభవతి దృష్టాంతాసిద్ధిప్రసంగాత్ భావత్వే సతీతి వా విశేష్యతాం తేన ధ్వంసే న వ్యభిచారః ఇత్థం చ జలసంయోగాభావేపి న వ్యభిచారశంకేతి చేన్న అప్రయోజకత్వాత్ తజ్జనకేహి కారణతావచ్ఛేదకవిధయా తదనుకూలధర్మ ఆవశ్యకః నతు తాదృశధర్మస్యాతీంద్రియత్వమప్యావశ్యకం స చ ధర్మో వహ్నౌ వహ్నిత్వమేవేతి న శక్తిసిద్ధిశంకా కేచిత్తు తృణపూత్కారసంయోగారణినిర్మంథనసంయో

గమణిశరణికిరణసంయోగానాంత్రయాణాంవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నంప్రతికా
రణతాయాం పరస్పరజన్యవహ్నౌ వ్యభిచారేణవహ్నౌ కార్యతావచ్ఛే
దకవైజాత్య త్రయస్వీకారే గౌరవేణచ తేషాంత్రయాణామనాయత్యా
ఏకశక్తిమత్త్వేనైవకారణతాయావక్తుముచితత్వేన శక్తిసిద్ధిః ననుత్రిష్వే
కశక్తిర్నసంభవతిసాహినిత్యాఽనేకసమవేతనిత్యధర్మస్యజాతిత్వాత్
వహ్న్యుత్పాద ప్రతిబంధకమణ్యాది సమవధానవినాశ్యత్వాచ్చకింత్వా
త్యావాచ్యాతస్యాశ్చైకత్వేఏకవ్యక్తౌశక్తినాశేవ్యక్త్యంతరమప్యశక్తి
స్స్యాత్ తథాచ కథమేకరూపేణత్రయాణాం కారణతాసంభవః నచ
తృణసంయోగాద్యన్యతమవృత్తి శక్తిత్వేనతాసామనుగమ ఇతి వా
చ్యం మణిసత్త్వేపితృణసంయోగవృత్తిక్రియాద్యుత్పాదానుకూలశక్తి
మాదాయవహ్న్యుత్పాదాపత్తేః తదపేక్షయాతృణసంయోగాదీనా
మేవాన్యతమత్వేనకారణతాయా ఉచితత్వాత్ ఏతేనవహ్న్యుత్పా
దానుకూల శక్తిసత్తద్వ్యక్తిత్వేన ధృత్వాతావదన్యతమత్వేనతా
సాంకారణతావచ్ఛేదకత్వస్వీకారోపిప్రత్యుక్తః నచవహ్న్యుత్పాదా
నుకూలత్వేనతాసామనుగమ ఇతివాచ్యం సిద్ధేతాసాంవహ్న్యుత్పా
దానుకూలత్వేతద్విశిష్టశక్త్యవచ్ఛిన్నకారణతా సత్త్వాద్వహ్న్యు
త్పాదకినిచవహ్న్యుత్పాదేతాసాంతదనుకూలత్వమిత్యన్యోన్యాశ్ర
యప్రసంగాదితిచేన్న వహ్న్యుత్పాదానుకూలశక్తీనాం విలక్షణశక్తి
త్వేనకారణతావచ్ఛేదకతాస్వీకారేణసర్వానుపపత్తివిరహాత్ వైల
క్షణ్యంచశక్తినిష్ఠజాతిరూపమఖండోపాధిరూపంవా ఇత్థమేవవహ్ని
నిష్ఠదాహజనకతావచ్ఛేదకశక్తీనామనుగమోవసేయఇత్యాహుఃత
న్నవహ్నౌకార్యతావచ్ఛేదకవైజాత్యత్రయస్వీకారేణావ్యవహితోత్త
రత్వనివేశేనవాతృణసంయోగాదీనాం కారణతాత్రయస్వీకారేణైవో
పపత్తౌ మణ్యాదిసమవధానాసమవధానప్రయుక్తోత్పాదప్రధ్వంసవిశిష్టా
పరిమితశక్తివ్యక్తికల్పనాయాం మహాగౌరవాత్ కించదాహ్యశక్త్యలక్ష

ణ్యావచ్ఛిన్న శక్తిరూపకార్యస్య పాషాణమృత్సంయోగాదిష్వాత్పత్తివా
రణాయ తదవచ్ఛిన్నం ప్రతితృణసంయోగాదీనాం కారణత్వే వాచ్యేతృణ
సంయోగత్వాదినా కారణతాత్రయకల్పనేపి పరస్పరజన్యశక్తౌ వ్యభిచా
రఃశక్తౌ కార్యతావచేదక వైజాత్య తయంస్వీకృత్యాఽన్యథాహితోత్తరత్వం
నివేశ్యవా తద్వారణేపహ్నిం ప్రత్యేకతథాస్వీక్రియతాం కిమాంతరాలిక
శక్తిస్వీకారేణ యదితువిలక్షణశక్తిత్వావచ్ఛిన్నజనకతావచ్ఛేదకతయా
తృణసంయోగాదిషువిజాతీయశక్త్యంతరాభ్యుపగమః తదానవస్థాతదేత
దభిప్రేత్యగ్రంథకృతోక్తమనంతశక్తీతి మహాదేవస్తు తృణసంయోగాదీ
నాంతృణసంయోగాద్యన్యతమత్వేనైవకారణతాస్వీకారాన్నదోషః నచా
న్యతమత్వఘటకభేదానాం మిథోపి శేషణవిశేష్యభావవినిగమనావిరహే
ణ కారణతావచ్ఛేదకతాభేదాత్కారణతాభేదాపత్తిరితివాచ్యం స్వరూప
సంబంధరూపాయా అతిరిక్తాయా వా కారణతాయా అవచ్ఛేదకతాభేదేప్య
భేదాదితి సమాదధాతస్త్వాయమభిసంధిః కారణత్వస్య స్వరూపసంబంధరూ
పం ప్రాచీనైరుక్తం అఖండోపాధిరూపమతిరిక్తం నవీనైరుక్తం తత్రయాద్యప్ర
ధమంనియతపూర్వవృత్తిత్వరూపం తదాత్కారణస్వరూపం నావచ్ఛేదక
భేదాదవచ్ఛేదకతాభేదః భేత్తుమర్హతి కిం తు కారణీభూతతృణసంయోగాది
భేదాత్ అథయదిపూర్వవృత్తిత్వం పూర్వక్షణరూపం తదాక్షణభేదా
ద్భిన్నం నావచ్ఛేదకతా భేదాద్భేత్తుమర్హతి అథయదిపూర్వవృత్తితావ
చ్ఛేదకధర్మరూపం తదాతదన్యతమత్వాత్మకాతిరిక్తభేదరూపం నావచ్ఛే
దకతాభేదాత్ భిద్యతేద్వితీయేత్వఖండోపాధిరూపాయాః కారణతాయాః
విశేషణవిశేష్య భావేవినిగమనావిరహప్రయుక్తో వచ్ఛేదకతాభేదేపి భే
దోనస్వీక్రియతే ప్రయోజనాభావాత్ తస్మాదుభయవిధాయా అపికా
రణతాయానావచ్ఛేదక తాభేదప్రయుక్తోభేదః ఆశ్రయాదిభేదప్రయుక్త
భేదస్తుమతద్వయేప్య విశిష్టఏవనహి తృణసంయోగఏవారణి సంయో
గత్వాదిపదైరభ్యుపేయతే ఇతి అత్రవిచార్యతే మీమాంసకైశ్శక్తిని

ష్ట కారణతావచ్ఛేదకతా దర్శితవైజాత్యావచ్ఛిన్నే ఏకైవస్వీక్రియతఇతి లాఘవం నైయాయికానాంతు కారణతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదక ధర్మస్యాప కవిధవిశేషణవిశేష్యభావాపన్నపదార్థస్తోమఘటితస్యైకవిధస్యాభావా దవచ్ఛేదకతా భేదో దుర్వారః అవచ్ఛేదకత్వం నామ ప్రతీతిసాక్షికోధర్మః ప్రతీతిశ్చ కారణవిశేషణే కారణతావచ్ఛేదకతాం తద్విశేషణే కారణతా వచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాం తత్తద్విశేషణేషు తత్తన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతావచ్ఛే దకతామవగాహమానా నానావిధాదృశ్యతే తత్ర చకస్యాశ్చ ప్రమాత్వంక స్యాశ్చ భ్రమత్వం ఇతివినిగంతుంశక్యంలాఘవగౌరవయోరభావాత్ తథా చావచ్ఛేదకానాంభేదోదుర్వారఃఅపిచావచ్ఛేదకతాభేదాదవచ్ఛేద్యభేదఃసక లకధకసంప్రదాయసిద్ధస్సర్వైరపితార్కికైరవచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టధర్మా ణాంవిశేషణవిశేష్యభావేవినిగమనావిరహేణ కారణతాభేదస్యలిఖితత్వా న్మహాదేవేనాప్యగ్రేతత్రతత్ర ప్రదర్శయిష్యమాణత్వాచ్చతత్సదనాదరణీ యంమహాదేవవచనం యద్యప్యేషారీతిరన్యథా సిద్ధనియతపూర్వవృత్తి త్వంతదవచ్ఛేదకధర్మవత్త్వంవా కారణత్వమితిపక్షేనప్రసరతితథాపితత్త్వ స్యాప్రామాణికత్వాద్ద్వితీయ పక్షమాశ్రిత్యైవోక్తమస్మాభిర్యథా చనప్రసరతి యథాచాప్రామాణికతాతథావ్యక్తముపపాదయిష్యామో ఽగ్రే కారణతాగ్రంథేవచాన్యతమత్వఘటకానాం భేదానాం త్రయాణా మేకతత్త్వయమితిరీత్యైవ కారణతా వచ్ఛేదకకోటిప్రవేశాన్న విశేష ణవిశేష్యభావేవినిగమనా విరహఇతివాచ్యమవచ్ఛేదకతాయావ్యాసజ్య వృత్తిత్వస్యాన్యత్రదూషణీయత్వాత్ యేతుకామినీచరణఘాతాదశోక తరుషు కుసుమోత్పాదశక్తింప్రాగ్ ప్రతిష్ఠాదినాప్రతిమాదిష్వభిలషి తార్థసంపాదనశక్తించ స్వీకుర్వంతి తేశశధరాదిభిఃప్రత్యుక్తాఃతథాహికా మినీచరణసంపర్కప్రఫ్లానాంతరూణాంమానుషాణామివకతిపయకే లోధాతుస్థానీయావయవాఉద్భిద్యధరణీగర్భానానుపాస్యంతఃపవనోపనీతైః పరమాణుభిః కాలవశేనసైః క్రమాదుచ్ఛూనాః కలికాఃక్రమేణ

సుమానాన్యారభంతేకింతత్ర శక్తిస్వీకారేణఏవం ప్రాణప్రతిష్ఠాపనాదికమే
వబహుతరపరిచర్యాసహకారేణస్వార్థ్యంన సంబంధేనఅభిలషితానర్థా
నంపాదయతీతికింతత్రశక్త్యా యత్త్వతికేచిదాక్షిపంతి కామినీచరణసం
పర్కాదశోకతరూణామి వపిచమందకతరూణా మపికుతోనరేతోధా
తూద్భేదఇతితన్న శక్తిపక్షేపిపర్యనుయోగస్య తుల్యత్వాదిత్యాస్తాం
విస్తరః. ॥ తద్భిన్నత్వేసతీత్య త్రభూయస్త్వం నవివక్షితంఏకధ
ర్మేణసాదృశ్యానుపపత్తేః భూయసాంతిశయితస్తాత్పర్య విషయఇతివా
వ్యాఖ్యేయం నన్వాహ్లాదకత్వం ఆహ్లాదప్రయోజకచాక్షుష విషయత్వం
తచ్చచంద్రముఖసాధారణంనైకంనచతద్వ్యాప్తితావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛి
న్నధర్మవత్త్వం వివక్షితమితివాచ్యం ఘటః పటఇవద్రవ్యమిత్యాదౌ సా
దృశ్యభానానుపపత్తేః తత్రద్రవ్యత్వస్యస్వరూప తఏవభానాదితిచేన్న
యత్రసాధారణ ధర్మస్యస్వరూపతోభానం తత్రతద్గతధర్మవత్త్వమేవ
వాచ్యం యత్రకించిద్రూపేణభానం తత్రపూర్వనిరుక్తమిత్యదోషాత్
అస్మద్గురుచరణేస్తు తద్గతత్వంనలక్షణేప్రవిష్టం కింతుచంద్రభిన్నత్వే స
త్యాహ్లాదకత్వా చంద్రసాదృశ్యమితిరీత్యా విశిష్టైకధర్మాణాం లక్షణే
ప్రవేశః తేచధర్మాఉపమానసాధారణాఏవగ్రాహ్యాః తేనచంద్రభిన్నత్వే
సతికేశాదిమత్త్వంనచంద్రసాదృశ్యమితి స్ఫోరణాయతద్గతత్వోక్తిర్వ్యర్థ
సమిత్యాహుః అత్రతద్గతధర్మవత్త్వస్యోక్తౌ చంద్రేపిచంద్రసా
దృశ్యాపత్తిః అతస్సత్యంతం అనుయోగితాసంబంధ వివక్షణేతు నదే
యమితి మహాదేవః తస్యాయమర్థః ముఖంచంద్రసదృశమితి వ్యవహారా
త్ సాదృశ్యస్యచంద్రః ప్రతియోగీముఖం అనుయోగి చంద్రేతునసాదృ
శ్యానుయోగితా చంద్రశ్చంద్రసదృశ ఇతివ్యవహారాభావాత్ తథా
చానుయోగితా సంబంధవివక్షయైవచంద్రేతివ్యాప్తివారణ సంభ
వాత్ తద్భిన్నత్వేసతీతి విశేషణంనదేయమితి అత్రవిచార్యతే ముఖం
చంద్రసదృశమితిప్రతీతౌ చంద్రగతధర్మానుయోగిత్వస్యానుయోగి

తాసంబంధేన చంద్రగతధర్మస్య వాప్రకారత్వం వాచ్యం అనుయోగి
త్వంచాశ్రయత్వా పరపర్యాయంచంద్రేప్యక్షతం పదార్థాంతరరూపా
నుయోగిత్వస్వీకారేచసాదృశ్యస్యైవాతి రిక్తపదార్థత్వం స్వీక్రియ
తాం ననుసంయోగాదేరను యోగితానామ కోపిసంబంధస్స్వరూప
విశేషాత్మకోతిరిక్తోవానైయాయికై రేవస్వీకృతః సచాత్రాపిస్వీక్రియత
ఇతిచేత్కస్స్యాయ మనుయోగితానామ సంబంధః సాదృశ్యస్యైవేతిచే
త్కింసాదృశ్యం సాధారణధర్మ ఇతి చేత్తత్కిమయమాహ్లాదకత్వస్యము
ఖఏవసంబంధేన చంద్రేతథాసతి చంద్రోముఖసదృశః చంద్రఆహ్లాదక
ఇతినలోకప్రతీయః అథచంద్రగతత్వ విశిష్టనిరూపితాను యోగి
తానచంద్రేకింతుతద్భిన్న ఇతి చేద్విపరీతమవగతం చంద్రగతత్వవిశి
ష్టనిరూపితాను యోగితాహిచంద్రఏవ గుణకర్మాన్యత్వవిశిష్ట నిరూపి
తాను యోగితైవగుణకర్మాన్యస్మిన్ అతస్సాదృశ్యలక్షణే యేతదన్య
త్వంనివేశయంతితే పృథగలక్షణవిధయైనని వేశయేయుః సవిశేషణవిధ
యా అథచంద్రవృత్తిత్వ విశిష్టనిరూపితానుయోగితా యాశ్చంద్రమా
త్రవృత్తిత్వేపి చంద్రప్రతియోగికత్వ విశిష్టాహ్లాదకత్వనిరూపితాను
యోగితాముఖ ఏవశ్యేనప్రతియోగికత్వ విశిష్టసంయోగనిరూపితా
నుయోగితేవ శైలవృత్త్యావధికత్వవిశిష్ట విభాగనిరూపితానుయోగితే
వపర్ణే ముఖంచంద్రసదృశమితిప్రతీతౌ చంద్రప్రతియోగికత్వ విశిష్టా
హ్లాదకత్వనిరూపితాను యోగితైవభాసతే నచైవంముఖంచంద్రస్య స
దృశమితివత్ చంద్రస్యాహ్లాదకమిత్యపి ప్రత్యయస్స్యాత్ ఇతివాచ్యం
సదృశాదిపదోల్లిఖిత ప్రతీతావేవచంద్ర ప్రతియోగికత్వ భానోపగ
మాదితిచేన్న సంయోగాదేః ప్రతియోగిత్వస్యోభయసిద్ధత్వేపి ఆహ్లాద
కత్వాదిధర్మాణాం స్వరూపాదిసంబంధాతిరిక్త ప్రతియోగిత్వాఖ్య సంబం
ధకల్పనే ప్రమాణాభావాత్ అస్త్వేవంముఖంచంద్రస్య సదృశమిత్యత్రస్ప
ష్ట్యైకిముల్లిఖ్యత ఇతిచేత్సాదృశ్యలక్షణే తద్గతత్వమనివేశయతాం భేద

సమానాధికరణధర్మవత్త్వరూపసాదృశ్యఘటక భేదాన్వితంప్రతియోగి
త్వం తన్నివేశయతాం పునఃధర్మాన్వితమాధేయత్వ మపీతిమహాదేవస్య
పునరయమభిసంధిః సాదృశ్యాతిరిక్తత్వవాదిభిరపిముఖం చంద్రస్యస
దృశమితి ప్రతీత్యాసాదృశ్యస్య చంద్రాద్యాప్రతియోగిత్వ రూపసంబం
ధాంతరమస్త్యేష్టవ్యం తచ్చవయమాహ్లాదకత్వాదేరేవ సంబంధతయా
స్వీకుర్మః తథాచచంద్రప్రతియోగికత్వ విశిష్టాహ్లాదకత్వనిరూపితాధిక
రణ తాయాశ్చంద్రేభావాన్న తద్భిన్నత్వవిశేషణం దేయమితిఅథపరైర
పిసాదృశ్యస్య ప్రతియోగిత్వం సంబంధాంతరమభ్యుపగంతవ్యం కింతు
జ్ఞాపకత్వంన మానసజ్ఞానవిషయత్వంవాచంద్రమప్రతీత్యసాదృశ్యస్యాప్రతీ
తేర్న త్వేతదాహ్లాదకత్వస్య శక్యాభ్యుపగమంచంద్రమప్రతీత్యాపిముఖ
మాహ్లాదకం ఇతిప్రతీతేరితి చేదాహ్లాదకపదోల్లిఖితప్రతీతౌ చంద్రప్రతీ
త్యనావశ్యకత్వేపిసదృశాదిపదోల్లిఖితాహ్లాదకత్వాదిప్రతీతౌ తదావ
శ్యకత్వేన మమాపిచంద్రేజ్ఞాపకత్వాదేస్సూపపాదత్వాదితి అత్రచాని
ర్భరమేవ సూచయతిఅనుయోగితాసంబంధ వివక్షణేత్వితిన స్తమీంప్ర
యుంజానోమహాదేవః అపరైరంగీకృతస్యాపిప్రతియోగిత్వ రూపసంబం
ధాంతరస్యస్వయ మంగీకారే ప్రయోజనాభావాత్ జ్ఞాపకత్వాదేస్తు
చంద్రే అబాధితత్వేపితస్యతత్ప్రతీతి విషయతాస్వీకారేప్రయోజనాభా
వాచ్చేతి సర్వంసమంజసం అథాహ్లాదకత్వాదే రేవసాదృశ్యత్వే చం
ద్రఇవముఖ మాహ్లాదకమితి వాక్యేపౌనరుక్త్యాపత్తిః అహ్లాదకత్వస్యైవ
వదైనైవలబ్ధత్వాత్ ఇతిచేన్న ఇవపదేన సాధారణధర్మత్వేనైవాహ్లాద
కత్వబోధనేన పౌనరుక్త్యాభావాదయంతువిశేషః యత్రవిశిష్యసాధార
ణధర్మవాచక పదసమభివ్యాహారోస్తి తత్రసాధారణధర్మత్వేనైవా
హ్లాదకత్వ మివాదిర్బోధయతి యత్రతునాస్తితత్ర పతితాత్పర్యేఅహ్లా
దకత్వత్వేనైవబోధః అన్యథాతుసాధారణ ధర్మత్వేనైవాహ్లాదకత్వాది
ర్బోధ్యతే అతఏవభూయఃపదంతాత్పర్య విషయకమిత్యప్రాచామతం ఇతి

శక్తిపాద్యశ్యనిరూపణం॥ తత్ర క్షితిరితి అక్షితో౽స్యక్షిత్యైఇత్యాదౌ క్షితి శబ్దస్య క్షయవాచకత్వా దాహ క్షితిఃపృథివీతి ఆపోవా అకామయం తేత్యాదౌ అప్శబ్దస్యదేవతావిశేష పరత్వాదాహఆపోజలానీతిఅగ్నయే తేజస్వతేపు రోడాశమష్టాకపాలంనిర్వపేత్తే జస్కామఇత్యాదౌ తేజః పదస్యరూపవిశేష పరత్వాదాహ తేజోవహ్నిరితి వహ్న్యాదివృత్తిజా తివిశేషావచ్ఛిన్నఇత్యర్థః మరుతఏవస్వేనభాగధేయే నోపధావతీత్యా దౌమరుచ్ఛబ్దస్య దేవతావిశేషపరత్వాదాహ మరుద్వాయురితి సైషా భార్గవీవారుణీవిద్యా పరమేవ్యోమన్ప్రతిష్ఠితేత్యాదౌ వ్యోమన్శబ్దస్య బ్రహ్మపరత్వాదాహవ్యోమ ఆకాశఇతి కాలదిశోస్తువివరణం బహుషు పుస్తకేషునదృశ్యతే మహాదేవేనాపినవ్యాఖ్యాతం దేహవిశిష్టార్థకదేహి శబ్దాద్దేహవయవానాముపస్థితేరాహ దేహీఆత్మేతిమహాదేవః తన్నసా మాన్యతస్సంబంధిబోధకతయావిహితస్యాపిమత్వర్థీయప్రత్యయస్యతత్త త్ప్రకృతిసమభివ్యాహారేణ యతసంబంధవిశేషావచ్ఛిన్నబోధకతాయా స్సర్వానుభవసిద్ధత్వేన దర్శితశంకానవకాశాత్ తథాహిమృత్పాదిష్వే వశాఖీతివ్యపదేశోనపర్ణాదిషు అతశ్శాఖాద్యవయవ వాచకపదోత్తర మత్వర్థీయప్రత్యయేన సమవేతత్వమేవబోధ్యతే నసమవాయిత్వం ఏవం పుత్రీత్యాదౌపుత్రతానిరూపకత్వం శాస్త్రీత్యాదావధ్యేతృత్వం ఏవం గోమాన్చైత్రః గోమాన్వ్రజఇతివ్యవహారాద్గవాదిపదోత్తరేణస్వా మిత్వం సంయోగశ్చబోధ్యతే నచైవందేహావయవేహస్తాదౌ దేహీతి వ్యవహారోస్తియేనసమవాయిత్వబోధకత్వం ఆశంక్యేతతస్మాదిత్థమవత రణీయం తథాహి దేహశబ్దోదేహావచ్ఛిన్నపరః లోకేదృష్టః తథాచే శ్వరపరిగ్రహోనస్యాత్ ననుమాస్త్వీశ్వరపరిగ్రహః అతఏవాగ్రేజీవఏ వనిరూప్యతేనేశ్వరః నచేశ్వరస్యానిరూపణాత్ గ్రంథస్యన్యూనతేతిశం క్యం మంగళరూపేశ్వరనిర్దేశస్యైవతన్నిరూపణస్యోక్తత్వాత్ అతఏవ తత్రైవేశ్వరసాధకమానముపన్యస్తం గ్రంథకృతా సహితత్ప్రకరణవివ

తత్తన్నిరూపణమితి నియమః అస్మిన్గ్రంథే వ్యుత్పాద్యతే ఆత్మప్రకరణే బుద్ధిని
రూపణాత్ ఉచ్యతే మాన్యాత్మప్రకరణే ఈశ్వరనిరూపణం తథాపీశ్వరే కేన
చిద్ద్రవ్యవిభాజకేన భవితవ్యమన్యథానవత్వవ్యాఘాతాత్ అథమన్యతే భూ
తావేశన్యాయాత్సాం సారదృష్టవశాద్వా ఈశ్వరస్యాపి దేహిత్వం గ్రం
థకృదభిమతం అతఏవ నూతనజలధరరుచయే ఇతి దేహిత్వేనోక్తస్యైవ సం
సారమహీరుహస్య బీజాయేతి ఈశ్వరత్వం మూలేనిర్దిష్టం సాధితం చ గ్రం
థకృతేతి ఏవమపి నాత్ర దేహిత్వస్య ద్రవ్యవిభాజకత్వం యుక్తం లాఘ
వాదాత్మత్వస్యైవ తథాత్వసంభవాత్ అతఏవాత్మేంద్రియాద్యధిష్ఠాతే
త్యుపరిష్టాదభిధానమపి సంగచ్ఛతే అన్యథా విభాజకీభూత దేహిత్వవిశి
ష్టఏవలక్షణాద్యాకాంక్షయా తత్త్వవివేకే తదభిధానం అప్రకృతం స్యాద
తఏవ చాగ్రే ఈశ్వరే సా జాతి రస్తీత్యాదినా ఈశ్వరేపి ఆత్మత్వజాతిసత్తాం
స్వమతేనోక్త్వా పశ్చాదీశ్వరే తదసంగీకారమతాభిధానవేళాయామీశ్వ
రస్య దశమద్రవ్యత్వాపత్తిమాశంక్య జ్ఞానవత్త్వేన విభజనాదితి సమా
హితమనేన హి స్వమతే ఆత్మత్వజాతిరేవ విభాజకేత్యవగమ్యతే తస్మాదా
త్మత్వజాతేర్విభాజకత్వలాభాయ దేహీ ఆత్మేత్యుక్తం దేహిశబ్దాదా
త్మత్వజాతివిశిష్టలాభశ్చ దేహిశబ్దస్య పంకజాదివత్ యోగరూఢిస్వీకా
రేణ లక్షణయా వోపపాదనీయః తత్ర యోగరూఢిపక్షే ఉపస్థితస్యాపి దే
హావచ్ఛిన్నత్వస్య నవిభాజకత్వం స్వీక్రియతే ప్రయోజనాభావాత్ కిం
త్వాత్మత్వస్యేతి బోధ్యం ఇదమిదానీం నిరూపణీయం కోయం భూతావేశ
న్యాయో నామ కీదృశో వా సంసార్యదృష్టవశ ఇతి తత్ర ప్రథమం భూతావేశ
న్యాయో నిరూప్యతే యథాహి లోకే భూతాని జీవాంతర శరీరమావి
శంతి తథా ఈశ్వరోపి అనుభూయతే హి వేంకటేశ్వరనరసిహ్మాదిసంజ్ఞావా
నీశ్వరో మానుషాణాం శరీరమావిష్టో లోకే సోయం భూతావేశన్యాయ
ఇతి కేచిన్మన్యంతే తదపరే న క్షమంతే జీవవిశేషాఏవ తే వేంకటేశ్వరాది
సంజ్ఞాభిధా విశంతి శరీర మానుషాణామనుగ్రహస్పృష్టిసంజ్ఞయా విష్ణుపు

గాణాదిషుస్సృష్టిప్రకరణేభిహితా వేంకటేశ్వరాదిసంజ్ఞాం వహంతో నానా విధాః పృథగీశ్వరమానినః ఈశ్వరభావనాపూర్విణామేవ పూజాంస్వీకు ర్వాణాస్తదర్థమేవేశ్వరశ్శైవపురాణాదిషునిర్దిష్టాః బలింగాంకుమాణాస్తే హిమంత్రాద్యుపాసనావిశేషైః పురుషాణాంవశీభూతాః కేచిదతిక్షుభితాః కేచిదీషత్క్షుభితాస్స్వోచితత్తదుపాసనావిశేషైస్తారతమ్యేనతుష్యంతి ఉపా సనావిశేషైర్హోమబ్రాహ్మణభోజనాదిభిశ్చతృప్యంతి అభివ్యంజంతిహితు తృప్త్యాదికమావిష్టాగణవిశేషాః తేచకేచిత్ సర్వకర్తృత్వాభిమానినః కేచిన్నరసింహత్వమానినః కేచిద్రామత్వమానిన ఇతివివిధరూపాస్తఏవ ప్రాణప్రతిష్ఠాపనాదిభి రావాహ్యమానాః ప్రతిమాదిష్వనుప్రవిశంతి అను ప్రవేశశ్చసూక్ష్మశరీరేణాంతరవస్థానం ప్రతిమాదిషుస్వశరీరత్వాభిమానో వా అతఏవప్రతిమాదినాశే దాహేవయ వభంగాదౌ స్వేషామేవదాహాదిక మాచక్షతే పురుషేష్వావిశ్యస్థానవిశేషేషు చ వేంకటాద్రిప్రభృతిషుపౌ రాణికేషుతఏవదృష్టి గోచరైస్సైన్యైస్సైన్యశ్శరీరైస్సన్నిదధతే అథైవం స్థానవిశేషేషు ఈశ్వరస్యావిర్భావప్రతిపాదనపరాణి పురాణానివ్యాఖ్యా న్యేరన్ నవ్యాఖ్యాస్యంతే అయమేవహ్యావిర్భావోనా మేశ్వరస్యయదా త్మాభిమానగణవిశేషావస్థానం అన్యస్యానుపపన్నత్వాత్ తేనహిత్రైశ్వరత యాతానేవోపాసీనాః పురుషార్థాన్ భజంతే ఈశ్వరప్రవణానుపపన్నశ్చభ వంతి తదేతదుక్తం ప్రతిమాస్వల్పబుద్ధీనాంసర్వత్ర సమదర్శినామితి తత్త్రిలోకేయంభూతావేశన్యాయో నామాత్రవదంతి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం త్రయాణాం ఏకస్మాత్పరస్పరస్యచపరస్పరస్మాదుత్పత్త్యాద్యభిధాయినశ్శ్రు తిస్మృతీతిహాసపురాణాదయః పరస్పరంవిరుధ్యంతః ఏకవాక్యతయాసమర్థ నీయాః అతోతిరిక్తఏవేశ్వరో జీవభూతానాం తేషాంశరీరేకదాచిత్కదా చిదనుప్రవిశతీత్యంగీకార్యం తథాసతిసర్వసామాన్యా నిర్వాహాదనుప్ర వేశాచ్చధర్వణికమంత్రపాఠాదిభిరితరకర్తృకైశ్చభవతి అనుప్రవిష్టాశ్చతే స్వర్గాదీనివితన్వంతి లోకానాంప్రయచ్ఛంతిచవరాను పాసకానామవత

కంటిచ రామకృష్ణాదిరూపవిశిష్టేః ననుకోఽయమనుప్రవేశో నామనతా
వద్ఘటాదావివచైత్రాదీనామ మూర్తత్వాన్న సంయోగః అవ్యావర్తక
త్వాన్నాపితదవచ్ఛేదేన జ్ఞానోత్పత్తిస్తదవచ్ఛిన్న జ్ఞానవత్త్వంవావ్యా
ప్యవృత్తినిత్యజ్ఞానవత్త్వాత్ నాప్యాత్మన స్తదవచ్ఛిన్నత్వ మవ్యాప్యవృ
త్తిత్వాభావాత్ ఉచ్యతే అనుప్రవేశో నామతన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతావిశేషని
రూపకత్వం అవచ్ఛేదత్వంచ ధర్మాంతరముత్పాద వినాశశాలితదవచ్ఛి
న్నజ్ఞానవత్త్వంవా అనుప్రవేశః భగవజ్జ్ఞానస్యాపికదాచిద వచ్ఛిన్నత్వ
మభ్యుపగమ్యతే వస్తుతస్తుతదవచ్ఛిన్నాత్మత్వప్రకారకలౌకికసాక్షాత్కా
రవిశేష్యత్వంతత్రానుప్రవేశః ఆత్మత్వంచస్వత్వం తథాహి పురుషాంత
రకర్తృకాథర్వణికమంత్రవిశేషపాత్రైరీశ్వరే ఉత్పాదితేనత న్మనసాంవి
జాతీయేనసంయోగేనేశ్వ రంస్వత్వేనాభిమన్యంతే సర్వేంతేహిపురాణే
షుస్వాయనః పురుషాంతరాత్మనివిజాతీయసంయోగేన ఆజన్మపురుషాం
తరకృతాః వ్యాపారాః స్వకృతత్వే నాభిమన్యమానాజీవాస్త తశ్చ
బ్రహ్మాదయః కాలవిశేషేఈశ్వరం స్వత్వేననిర్దిశంతి అనుద్బుద్ధతత్సంస్కా
రాశ్చరామాదయః కదాచిద్దుఃఖకాలతృణాదిభిస్స్మర్యంతే మహాత్మానం
కృతాత్మానంకింన బుధ్యసఇత్యాదినా తేన చోద్బుద్ధసంస్కారాః ప్రాగ
నుభూతం స్వస్యైశ్వరత్వంస్మరం తోఽదుఃఖంవిజహతే సంస్కారాను
ద్బోధోద్బోధప్రయుక్తావే వచరామకృష్ణయోరావృత త్వానావృత
త్వవ్యవహారౌ సంభవతిచేదృశఏవ భూతానాంమానుషశరీరేష్వావేశః
తచ్ఛరీరా వచ్ఛిన్నలౌకిక సాక్షాత్కారవిషయత్వాత్ ఇయాంస్తువిశేషః
భూతానాం లౌకికసాక్షాత్కార స్స్వత్వమాత్రవిషయకః నమానుషా
త్మ విషయకః మనసోభిన్నత్వాత్ భూతీయస్యైవ హిమనస స్తదాత్మ
నావిజాతీయసంయోగః తచ్ఛరీరావచ్ఛేదేనో త్పద్యతేఇహత్వేకస్యైవ
మనసోయుగ పత్స్వత్మనాపరమాత్మనా చవిజాతీయసంయోగాద్ద్వ
యాకారభేదభ్రమఇతిప్రతిమాదిష్వా విష్టానామపిగణానాం శరీరేషుపర

మాత్మనఉద్భశోను ప్రవేశోవనివార్యతే నచైవమీశ్వరస్యలౌకికసా క్షాత్కారా విషయత్వసిద్ధాంతవిరోధః అస్మదాదిలౌకిక సాక్షాత్కా రావిషయత్వస్యైవాభిప్రేతత్వాత్తావతైవేశ్వరేను మానాదిప్రణయన సార్థక్యాత్ బ్రహ్మాదీనామపిలౌకిక సాక్షాత్కారప్రమావిషయత్వస్యే శ్వరే అభావాచ్చపివంచతచ్ఛరీరా వచ్ఛిన్నవిజాతీయమనస్సం యోగా శ్రయత్వమేవతత్రానుప్రవేశ ఇత్యపివక్తుంయుక్తం భూతేశ్వరసాధారణ్యే నఏవంపరమాత్మనః ప్రత్యక్షంనాస్తీతిలేఖనమపిగ్రంథకృతాం అస్మదాది విషయం అన్యథాన్యేనాత్మనా విజాతీయ మనస్సంయోగాత్తదీయజన్మ వృత్తాంతస్యస్వాత్మీయతయాప్రత్యభిజ్ఞాప్రతిపాదనపర పురాణకథావిరో ధాదథవా లౌకికవిషయతా ద్వివిధాలౌకికసన్నికర్షప్రయోజ్యాదోషవి శేషప్రయోజ్యాచతథాచయథా మండూకవసాంజనాది ప్రయోజ్యా ఉరగత్వాదౌ లౌకికవిషయతాయథాచ దేశాంతరగతాదృష్ట చరకా మినీ గుణవిశేషబహుతర శ్రవణజనితవాసనా విశేషోద్బలితరాగవి శేషవితతిపరిభావనాతిశయరూపదోషవిశేషాత్కామినీ పరిరంభాదౌచా క్షుషలౌకిక విషయతాపరిరంభ సుఖచమానసలౌకికవిషయతా తథా త్రాపి తథాహి బ్రహ్మాదయస్సర్వజ్ఞామహాయోగినో విదితతత్వాః కాల విశేషే పురుషాంతరైరీశ్వర త్వేనస్తూయమానా స్సాదరంచతాంస్తుతి మాకర్ణ్య యంతఃతదుద్బోధితాభిరనాదౌ సంసారేపూర్వ పూర్వాను భూతేశ్వరాభేద విషయవాసనాభిః పురుషాంతరప్రార్థ్య మానకర్తృత్వాక ర్తృత్వోద్యోగ సహకృతాభిః యోగ విశేషోద్బలితాభి రపహృతమనస స్స్వాత్మానమేవేశ్వరత్వేనస్వాత్మత్వేనచేశ్వరంమన్యమానాః కర్మవిశేషా నారభంతే అతఏనకర్మవిశేషారంభేషుఅవశ్యమేవన్తాయంతే ఏవంచయ థోపవర్ణితవాసనారూపదోషప్రయోజ్యైవేశ్వరలౌకిక విషయతానతు వౌకికసన్నికర్షప్రయోజ్యేతినదోషః వౌకికసన్నికర్షప్రయోజ్యవౌకికవిష యతా శూన్యత్వస్యైవసిద్ధాంతత్వాదతశ్చ తచ్ఛరీరావచ్ఛిన్నస్వాత్మ

త్వప్రకారక సాక్షాత్కారనిరూపిత లౌకికవిషయతాశ్రయత్వమేవత
త్రానుప్రవేశోనామ ఏవంచైతన్మతేదేహవాచకపదోత్తరమత్వర్థీయ
ప్రత్యయేనదేహావచ్ఛిన్నత్వతదవచ్ఛిన్నజ్ఞానాశ్రయత్వాదికమివతద
నుప్రవిష్టత్వమపిబోధ్యతే మూర్తిహీనస్త్రిమూర్తిమానితి ప్రయోగా
దతోదేహిశబ్దేనేశ్వరస్యాపిలాభసంభవః అథవా యథాహి నిత్యా
యామపి భగవదిచ్ఛాయాంసృష్టిగోచరత్వరూపసిసృక్షాత్వసంహారగో
చరత్వరూపసంజిహీర్షాత్వాదేః కాలికావ్యావృత్తిత్వం తథానిరవ
చ్ఛిన్నవృత్తికాస్వపి తదీయజ్ఞానేచ్ఛాసు తత్తదర్థ విషయకత్వందైశిక
వ్యావృత్తిస్వీక్రియతే తథాహి యదేశ్వరతయా బ్రహ్మాదయస్తూ
యంతే తథాభగవజ్జ్ఞానేతజ్జ్ఞాతవ్యార్థవిషయకత్వమిచ్ఛాయాంచస్రష్టవ్యా
ర్థవిషయకత్వం కృతౌచకర్తవ్యార్థవిషయకత్వం తద్దేహావచ్ఛేదేనభవతి
ఇతరార్థ విషయకత్వంతునశరీరికావ్యావృత్తి ప్రయోజనాభావాత్
అయమేవచసర్గాదౌ వరదానశత్రునిగ్రహాదౌచ బ్రహ్మాదిశరీరేషుకదా
చిద్గణశరీరేష్వీశ్వరస్యానుప్రవేశోయత్తదవచ్ఛిన్నవిషయతావిశిష్టజ్ఞానా
శ్రయత్వం మహాత్మానంకృతాత్మానం ఇత్యాదిలక్షణవాక్యమపి భగవది
చ్ఛాయాస్తచ్ఛరీరావచ్ఛేదేనకర్తవ్యార్థ విషయతాసంబంధ ప్రయో
జకమేవేత్యాదిపూర్వవదస్య దూహనీయం * సోయంభూతావేశన్యా
యః * సంసార్యదృష్టవశోపి దృశఏవ తథాహి పూర్వకల్పావసానప్ర
మితచేతననిచయ సమవేతసదసదదృష్ట విశేషైస్తానత్సముయ పరిపక్వై
స్సామయికసృష్టి విషయతావిశిష్టభగవదిచ్ఛాసనాథైర్ద్వ్యణుకాదిక్ర
మేణ జనితచతుర్ముఖత్వాది విశేషణవిశిష్టంశరీర మీశ్వరసమవేతజ్ఞా
నాదినిష్ఠ తత్తదర్థవిషయతా వచ్ఛేదకంభవతి యోధియ్యతే తచ్ఛరీర
సంపాదనీయార్థానుభావకసంసార్యదృష్టపరీక్షయే పునరపిహిరణ్యకశి
పుప్రభృతిని భృతతపోవిశేషైః తాదృశమేవజాయతే తత్పరదానేచతి
రోధీయతే తమపద్రుతసురాభిలషిత పునరపిప్రాదుర్భవతి నానాస్తానేషు

యుగపదు పాసీనానాంవరదానాయైక రూపాణ్యేవనానా శరీరాణ్యావి
ర్భావయ భగవద్జ్ఞానేచ్ఛా నిష్ఠవిషయతా విశేషానవచ్ఛిన్నానికంచి
దనేహ సమవస్థాయాంతర్ధీయంతే ఏవంవిష్ణ్వాదిశరీరాణ్యపి జ్ఞేయానిత
థాచబ్రహ్మవిష్ణ్వాది శరీరావచ్ఛిన్నా నజీవాః ఏవంరామకృష్ణాద్యవతా
రశరీరేష్వపి రామకృష్ణ యోరానృగత్వానావృతత్వవ్యవహారస్తు గూ
ఢప్రకటప్రభావవత్త్వాభ్యాం అత్రైనంరామకృష్ణాదేర్విష్ణ్వవతారత్వంశ
రభగన్రాదేశ్శి వావతారత్వమిత్యా దివ్యవహారభేదః కథమితిచేదు
చ్యతే విష్వపదుష్ప్లుతాదివాకః ప్రభృతయః మహతాసమాధినాయా
దృశరూపం విశిష్టమనుసందధతే తేషాం తాదృశరూప మేవావిర్భావయవ
రదానప్రతి శ్రుతదనుజవధంవిరోధత్తే పశ్చాచ్చ్యుత దుష్ప్లవనిగ్రహాయ
గృహీతంయాప. తదవతార ఇత్యాచక్షతే శేషంసుధీభిరూహనీయం
వేంకటేశనరసింహాదిస్వప
దేశం భజంతే తేషాంచపరమాత్మా రాధనఫలమేవతాదృశః ప్రభావః
కదమస్యధావిత్రాభరణాదివితరణాల యావరణాదిస్వర్గాణశదపహరణాది
నాప్రీతిద్వేషా వుపపద్యేతాం అపూర్ణేషుజీవేష్వేవతదుపపత్తేః నచని
జార్థనిరపేక్షస్య భక్తరక్షణతద్విరుద్ధశిక్షణైక దీక్షితస్యభగవతోనిరు
క్తప్రీతిద్వేషాశ్రయత్వం నపరిపూర్ణత్వవిరోధిస్యా పేక్షణీయకించిద
ర్థక భిన్నత్వస్యైవాపూర్ణపదార్థత్వాత్ కథమన్యథా రామకృష్ణాద్యవ
తారేష్వాసపత్తిరితివాచ్యం భూతవిశేషాణామేవరామకృష్ణాదివ్యవదేశ
భాక్త్వాదతఏవరాజ్యభ్రంశ పత్న్యపగమనాద్యుపపత్తిః కర్మాపరవశ
స్యేశ్వరస్యస్వబుద్ధిపూర్వకదుఃఖసంపాదక వ్యాపారాచరణానుపపత్తే
రితిప్రాలపర్ తదతితుచ్ఛం వేంకటాద్రిస్థలేషు భగవదావిర్భావప్రతిపా
దకానాం భగవతఏవరామ కృష్ణాదిరూపత్వప్రతిపాదకానాంచబహు
ప్రమాణానాంవ్యాఘాతాపత్తేః యుఏవరామకృష్ణాద్యవతారస్య గుణ
క్రియాజన్మాను భవేనజగద్ధన్యయితుం భగవతాప్రవర్త్యతే తచ్ఛరీర

లోకానాం తత్సంసార్యదృష్టవశ ఇత్యవధేయం ఆచార్యాస్తు భౌతికాని కరణాన్యేవ పరమేశ్వరశరీరాణి తథాహి విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త ఉత విశ్వతస్పాత్ సంబాహుభ్యాం ధమతి సంపతత్రైర్ద్యావాభూమీ జనయన్ దేవ ఏక ఇత్యాదిశ్రుతిభిర్యథాలోకే ఘటాదికార్యం జనయన్ కులాలాదిః పాణిపాదాద్యవయవైర్వ్యాప్రియతే ఏవం ద్యావాపృథివ్యుపలక్షితం కృత్స్నం జగజ్జనయన్పరమేశ్వరోఽపి పాణిపాదాదిభిస్సర్వతో వ్యాప్రియత ఇత్యవగమ్యతే తే చ పాణిపాదాదయః పరిశేషాత్పరమాణవ ఏవేత్యాహురిత్యలం విస్తరేణ ఘృతేతి తథా చ హిరణ్యాదిష్వేవ లోకానాం ద్రవ్యశబ్దోల్లిఖితా ప్రతీతిరితి భావః యద్యపి ద్రవ్యశబ్దోల్లేఖాభావేఽపి పృథివీజలాదిష్వనుగతో జాతివిశేషః ప్రత్యక్షసిద్ధ ఏవ చక్షురాదిసంయుక్త సమవాయసత్త్వాత్ తథాపి తస్య పృథివీత్వాదిసాంకర్యవారణాయ పరమాణుద్వ్యణుకసాధారణ్యాసిద్ధావపి గగనాదిసాధారణ్యం న సిద్ధ్యేదితి సర్వద్రవ్యసాధారణద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధ్యర్థం అనుమానప్రమాణమాహ కార్యేతి కార్యత్వం ప్రాగభావప్రతియోగిత్వం తచ్చ సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నకార్యతా శూన్యధ్వంససాధారణస్య కార్యత్వస్య కథం కార్యతావచ్ఛేదకత్వమితి వాచ్యం కార్యతాతిరిక్తవృత్తిధర్మస్యాపి కార్యతావచ్ఛేదకత్వబాధకాభావాత్ ఏతచ్చ కారణతానిరూపణే స్ఫుటతరముపపాదయిష్యామః మహాదేవస్తు సత్త్వవిశిష్టకార్యత్వం కార్యతావచ్ఛేదకమిత్యాహ అస్మద్గురుచరణాస్తు స్వవృత్తిమహాకాలభేదవత్త్వకాలికవిశేషణత్వసమవాయైతత్త్రితయసంబంధేన సత్తాయాః కార్యతావచ్ఛేదకత్వం అత్ర చ మహాకాలవారణాయ స్వవృత్తిమహాకాలభేదవత్త్వనివేశః శేషం సుగమమిత్యాహుః అయం చ కార్యకారణభావః నీలే నీలాద్యాపత్తివారణాయ స్వీకరణీయః అన్యథా స్వాశ్రయసమవేతత్వసంబంధేన నీలత్వావచ్ఛిన్నవతి నీలే సమవాయేన నీలాపత్తేః ఘటత్వనీలత్వ వ్యాపక కార్యతావచ్ఛిన్న జనకస్య ద్రవ్యత్వ

త్వావచ్ఛిన్నస్య తాదాత్మ్యేన అభావాన్న నీలత్వావచ్ఛిన్నాపత్తిః నచ
సమవాయేన నీలత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి స్వాశ్రయసమవేతద్రవ్యత్వసంబం
ధేన నీలాదేః కారణత్వకల్పనాదేవోక్తాపత్తివారణాత్ తద్భిన్నకార్యకార
ణభావే మానాభావ ఇతి న ద్రవ్యత్వ జాతిసిద్ధిరితి వాచ్యం ద్రవ్యత్వజాత్య
సిద్ధౌ తస్య కారణతావచ్ఛేదకసంబంధత్వ స్వీకారాసంభవాత్ స్వాశ్ర
యసమవేతత్వ ద్రవ్యత్వయోర్విశేషణ విశేష్యభావే వినిగమనావిరహే
ణ కార్య కారణభావభేద ప్రసంగాన్నీల పీతమధురాద్యనంత కారణతా
వచ్ఛేదకసంబంధకోటౌ ద్రవ్యత్వప్రవేశాపేక్షయా కార్యతావచ్ఛిన్నం
ప్రతి ద్రవ్యత్వేనైవ కారణతాయా స్వీకర్తుముచితత్వాచ్చ నను జలా
దౌ నీలత్వాద్య వచ్ఛిన్నాపత్తివారణాయ నీలత్వాద్యవచ్ఛిన్నం ప్రతి పృ
థివీత్వేనా సమవాయికారణతాయా ఆవశ్యకతయా తత ఏవ న నీలా
దౌ నీలాద్యాపత్తిః నచ నీలాదికం ప్రత్యవశ్యకల్పనీయకారణతాకయో
ర్నీలాది విజాతీయాగ్నిసంయోగయోరభావాదేవ న జలాదౌ నీలాద్యా
పత్తిరితి వాచ్యం తథాపి విజాతీయాగ్నిసంయోగవత్యగ్నౌ నీలాద్యాపత్తే
ర్దుర్వారత్వాన్న చాగ్ని ప్రతియోగికత్వవిశిష్ట విజాతీయాగ్నిసంయోగ
స్యాగ్నావితి వాచ్యం నీలాద్యనంత కారణతావచ్ఛేదకకోటౌ వహ్నిప్ర
తియోగికత్వ వైజాత్యయోర్మిథో విశేషణవిశేష్యభావే వినిగమనావి
రహేణ కారణతాభేదాపత్త్యా నీలత్వాద్య వచ్ఛిన్నం ప్రతి పృథివీత్వేన
అతిరిక్త కారణతానామేవావచ్ఛేదకలాఘవేనయుక్తత్వాత్ నచాగ్ని
సంయోగస్య వైజాత్య పురస్కారేణైవ అనుయోగితా సంబంధేన కార
ణతాస్వీకారాన్నాగ్నౌ తదాపత్తిరితి వాచ్యం వహ్నిక్రియాజన్యాత్
ఘటక్రియాజన్యాదుభయక్రియాజన్యాచ్చ సంయోగాన్నీలాద్యుత్ప
త్తేః అగ్నిసంయోగస్యానుయోగితాసంబంధేన కారణత్వే తస్య నీలా
ద్యసమవాయి కారణత్వానుపపత్తేః సమవాయస్వాశ్రయసమవేతత్వ
స్వాత్రసంబంధా వచ్ఛిన్నకారణతాయా ఏవాసమవాయి కారణతావ

దార్థత్వాత్ అథాగ్నిసంయోగనీలాద్యోః పరస్పరజన్యనీలాదౌ వ్యభిచా
రవారణాయ వైకార్యతావచ్ఛేదకత్వేనవాగ్నా నీలపాకయోస్తజ్జా
త్యావచ్ఛిన్నాపత్తిః తదవచ్ఛిన్నంప్రత్యాపాదకాభావాదితిచేదేవంసతి
తుల్యయుక్త్యా నీలత్వేపినీలత్వావచ్ఛిన్నాపత్తిః యదిచనీలాదిజన్యతావ
చ్ఛేదకజాత్యవచ్ఛిన్నమేవనీలాదావాపాద్యేతతదాగ్నిసంయోగజన్య
తావచ్ఛేదకజాత్యవచ్ఛిన్నం కుతోనశక్యతేగ్నావాపాదయితుం తద్వా
రణంచ తాదృశజాతివ్యాపకనీలత్వావచ్ఛిన్నంప్రతి పృథివ్యాః కార
ణత్వకల్పనయాశక్యమేవకించజాతేర్నియామ్యత్వేవ సర్వేషాంసర్వ
జాతీయత్వం ఏకజాతీయత్వంవాస్యాదితి జాతేర్నియామకాపేక్షాయాం
కార్యమాత్రవృత్తిజాతేః కార్యతావిశేషనియామ్యతాయాః సిద్ధాంత
సిద్ధత్వేన తత్రాగ్నిసంయోగావయవనీలాదిజన్యతావిశేషయోర్ద్వ
యోర్నీలత్వాదిజాతినియామకత్వే గౌరవాపత్త్యానీలత్వావచ్ఛి
న్నంప్రతిపృథివీత్వేనహేతుతాంస్వీకృత్యతాదృశజన్యతావిశేష
స్యైవనీలత్వాదిజాతినియామకత్వం ఆవశ్యకమతఏవకార్యమాత్ర
వృత్తిజాతేః కార్యతావచ్ఛేదకత్వమితినియమః నియామ్యనియామ
కభావశ్చాయం ప్రాతిస్వికస్వరూపసంబంధవిశేషః తథాచకింకార్య
త్వావచ్ఛిన్నంప్రతి ద్రవ్యత్వేనకారణతాస్వీకారేణేతిచేన్న గుణాదా
సమవాయసంబంధేన కార్యత్వావచ్ఛిన్నానుత్పాదే కార్యత్వవ్యాప్యత
త్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నజనకసామగ్ర్యభావకూటస్యప్రయోజకత్వకల్పనా
పేక్షయా ద్రవ్యభేదస్యైకస్యానుగతస్య ప్రయోజకతాస్వీకారేలాఘ
వానురోధేన తాదృశకారణతాయా ఆవశ్యకత్వాత్ నచగుణాదాభా
వత్వప్రమేయత్వాద్యనంతధర్మావచ్ఛిన్నానాం సమవాయేనానుత్పా
దప్రయోజకభేదప్రతియోగితయా కారణాంతరాణిస్యురితివాచ్యం
సమవాయేనభావత్వావచ్ఛిన్నోత్పత్తింప్రతి సమవాయేనయాశ్య
వత్వాత్తదవచ్ఛేదకీభూతకార్యత్వావచ్ఛిన్నజనకద్రవ్యభేదస్యైవన

మవాయేన భావత్వావచ్ఛిన్నానుత్పాద ప్రయోజకత్వసంభవాత్
నచతథాపి ద్రవ్యజన్యతావచ్ఛేదకం కార్యత్వం భావత్వాదికమేవేత్యత్ర
వినిగమనా విరహ ఇతి వాచ్యం కార్యతాయాః బహుతరవ్యక్తివ్యాప్య
త్వధర్మస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వేన భవతి తత్సాధారణధర్మస్య కా
ర్యతావచ్ఛేదకతాయా అన్యాయ్యత్వాదేవంచ ఉక్తకార్యతావచ్ఛేదక
తయైవసత్తా జాతిరపిసిద్ధ్యతి తస్యాశ్చ ద్రవ్యత్వాదినా సాంకర్యవారణా
యనిత్య సాధారణ్యాత్కార్యతాతిప్రసక్తధర్మస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వా
సంగీకారేత్వస్మద్గురుచరణోపదర్శితసంబంధత్రయస్యకార్యతావచ్ఛేదక
తావచ్ఛేదకత్వం వాచ్యం సమవాయేన కార్యత్వస్యభావత్వాద్యవచ్ఛిన్నోత్ప
త్తివ్యాపకతావచ్ఛేదక సత్త్వావచ్ఛిన్నజనకద్రవ్యభేద ఏవ సమవాయేన
కార్యత్వభావత్వాద్యవచ్ఛిన్నానుత్పాదప్రయోజకః ఏవంచ అఖం
డానుగత ధర్మస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వే లాఘవమపి కార్యత్వభావ
త్వాదేరతథాత్వే వినిగమకమిత్యాస్తాం విస్తరః ద్రవ్యత్వజాతావనుమా
నాంతరమాహ సంయోగస్యేతి ననుకిమర్థోయం కార్యకారణభావః న
చ గుణాదౌ తదాపత్తివారణాయ స ఆవశ్యకః తత్తద్వ్యక్తిసమవేతసత్తా
మాత్రం ప్రతి తత్తద్వ్యక్తిత్వేన సమవాయికారణత్వావశ్యకత్వేన త
ద్వారణాత్ తథాహి సుఘటాదౌ ప్రసిద్ధాస్సంయోగవ్యక్తయః గుణాదౌ
తత్తద్వ్యక్తిత్వేనాపాద్యంతే ఉతసంయోగత్వావచ్ఛిన్నం ఆద్యేతత్కా
రణతయాభిమతానాం సంభవతి తత్తత్సంయోగవ్యక్తిత్వవ్యాపకతద్ఘటా
దివ్యక్తిసమవేతసత్త్వావచ్ఛిన్నజనకతద్ఘటాదివ్యక్తేస్తాదాత్మ్యేన
గుణాదావభావాత్ నచతద్ఘటవ్యక్తిసమవేతసంయోగద్విత్వాదివ్య
క్తేఃపటాదావుత్పత్త్యా వ్యభిచార ఇతి వాచ్యం తత్తద్వ్యక్తిసమవేతత్వ
స్యవిశేషణవిధయా కార్యతావచ్ఛేదకత్వే తద్విశిష్టసత్తాత్వేనోత్పత్తేః
ఉపలక్షణత్వేపి కార్యతావచ్ఛేదకాక్రాంతయాత్కించిద్వ్యక్తినిష్ఠకారణ
యావద్వ్యక్తినిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వేనైవ వ్యభిచారపదార్థత్వేనదోషా

భావాచ్చ నచతథాపి తత్సంయోగవ్యక్తేస్తాదాత్మ్యసంబంధేన తద్ఘట వ్యక్తిరూపకారణాభావేపి యథా ఘటాదావుత్పత్తి స్తథా గుణాదావపి స్యా దితి వాచ్యం తత్పటవ్యక్తిసమవేతసత్సంయోగస్య ప్రతితత్పటవ్యక్తేరపి న సమవాయికారణతయా తత్కార్యతావచ్ఛేదకధర్మస్యాపి తత్సంయోగవ్య క్తిసాధారణ్యేన తత్క్రియాదివ్యక్త్యాసమవాయేన తత్సంయోగవ్యక్త్యా జన నీయాయాం తద్ఘటవ్యక్తితత్పటవ్యక్త్యోస్తాదాత్మ్యేన సహకారిత్వస్వీకారా త్ తత్సహకారిత్వం చ తన్నిష్ఠకార్యవ్యాప్యతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టత్వం నహి సంయోగత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి కించిత్కారణమస్తి ద్వేహి సంయో గకారణే సంయోగః కర్మ చ తయోశ్చ కార్యతావచ్ఛేదకం వైజాత్యద్వ యం స్వాన్యవహితోత్తరక్షణోత్పత్తికత్వసంబంధేన తత్త్వవిశిష్టసంయో గత్వం వా సంయోగకర్మణోరభావాదేవ న తత్కార్యతావచ్ఛేదకావ చ్ఛిన్నాపత్తిరితి కిం సంయోగత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ద్రవ్యస్యైవ కారణతయేతి చేన్న గుణాదౌ సంయోగత్వావచ్ఛిన్నానుత్పాదే సంయోగత్వవ్యాప్యత త్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నజనకసామగ్ర్యభావకూటస్య ప్రయోజకత్వే గౌరవేణ తదావశ్యకత్వాత్ యది తు సంయోగత్వవ్యాపకసత్త్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ద్రవ్యస్యైవ దర్శితకారణతయోపపత్తిరితి మన్యతే తదా కార్యమాత్రస్య త్తేస్సంయోగత్వజాతేః కార్యతావచ్ఛేదకత్వానురోధేన వ్యాప్తకారణ తావశ్యకీతి బోధ్యం ఏవం విభాగస్థలేపి అత్ర ద్విత్వాదిసమవాయికారణ తావచ్ఛేదకతయాపి ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిరస్మద్గురుచరణైరుక్తా నచాత్ర పర్యాప్తిపరంపరాసంబంధేన గుణత్వస్యైవావచ్ఛేదకత్వమస్త్వితి వా చ్యం సాక్షాత్సంబద్ధధర్మబాధే సత్యేవాయుక్తేః పరంపరాసంబద్ధధర్మవి షయకత్వస్య వాచ్యత్వాదేకత్వైకపృథక్త్వత్వసంఖ్యాత్వాది నాదాయవినిగమనావిరహాచ్చ అత్ర కేచిద్ద్రవ్యవతి ద్రవ్యాంతరానుత్ప త్త్యాసమవాయేన ద్రవ్యస్య ప్రతిబంధకత్వం కల్పనీయమితి ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకతయా ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిః ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకంతు వ్యక్తి

వ్యాదిచతుష్టయమాత్ర వృత్తిస్పర్శసమవాయి కారణతావచ్ఛేదక
తయా ద్రవ్యసమవాయికారణతావచ్ఛేదకతయా వా సిద్ధజాతివిశేషా
వం పృథివీత్వాదినా సాంకర్యవారణాయ స్వీకృతాంత్యావయవివృత్తిత్వం
భూతత్వం నతు ద్రవ్యత్వం మూర్తత్వం వా బహుతరనిత్యద్రవ్య వ్యావృ
త్తధర్మస్య ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వే సంభవతి తత్సాధారణ ధర్మస్య త
థాత్వానౌచిత్యాత్ భూతత్వస్య ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వే తు మూర్త
త్వస్య తథాత్వమాదాయ వినిగమనావిరహః నచ తస్య గగనాదివృత్తి
త్వమానాభావ ఇతి వాచ్యం భూతత్వేన తుల్యవ్యక్తికత్వాపత్త్యా వినిగ
మనావిరహేణ గగనాదివంతవృత్తిత్వాభ్యుపగమాత్ నచ ఘటత్వకల
శత్వయోరివాభేదస్వీకారేణ తుల్యవ్యక్తికత్వవారణమస్త్వితి వాచ్యం
తావతా భూతత్వస్యైవ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వ ప్రాప్త్యా మూర్త
త్వస్య తథాత్వమాదాయ వినిగమనా విరహస్య వారణాత్ నచ గగనాది
వృత్తిత్వకల్పనేపి మూర్తత్వేన సాంకర్యవారణాయ మనోవృత్తిత్వస్యా
వశ్యకతయా కిం గగనాదివృత్తిత్వకల్పనే నేతి వాచ్యం తథా సతి మూర్త
త్వజాత్యా ద్రవ్యత్వస్య తుల్యవ్యక్తికత్వాపత్తేః అభేదస్వీకారే చ భూత
త్వస్య ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతా మాదాయ వినిగమనా విరహాపత్తే
రిత్యాహుః తన్న అత్యంతాప్రతిబంధకబహుతరవ్యక్తి వ్యావృత్తధర్మ
స్య ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకత్వే సంభవతి తత్సాధారణధర్మస్య తథా
త్వానౌచిత్యేన అణుకపివిశేషస్య వసాయకర ఇతి న్యాయేన మూర్తత్వ
స్య తథాత్వమాదాయ వినిగమనావిరహాప్రసక్తేః అభావేన భూతత్వస్యై
వ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వసంభవాత్ సాధర్మ్య ప్రకరణే జలత్వాదీ
నాం ద్రవ్యత్వసాక్షాద్వ్యాప్యత్వస్య అగ్రే వక్ష్యమాణతయా దర్శితభూ
తత్వమూర్తత్వజాత్యోః గ్రంథకృదభిమతత్వాచ్చ కించ పృథివ్యాది
చతుష్టయవృత్తి భూతత్వజాతౌ ప్రమాణమస్తి తద్ధి న ప్రత్యక్షేణ ద్రవ్య
త్వాతిరిక్తమనుభూయతే నాప్యనుమానగమ్యం యోగ్యవృత్తిజాతేర్యో

గ్యత్వాపత్తే రనుమానస్యాప్యసంభవాచ్చ తద్భిన్నద్రవ్యసమవాయికార ణతావచ్ఛేదకతయాసిద్ధ్యతి ద్రవ్యారంభకవిజాతీయావయవసంయోగా భావాత్ సమవాయేనద్రవ్యం ప్రతిస్పర్శస్యసమవాయ సంబంధేన హే తుత్వ స్వీకారాద్గగనాద్యద్రవ్యోత్పత్తివారణసంభవేన అతిరిక్త భూతత్వజాతి పురస్కారేణపృథివ్యాదీనాం కారణతాయా అప్రామా ణికత్వాత్ నాపిస్పర్శసమవాయికారణతావచ్ఛేదకతయాతత్సిద్ధిః తత్ర ప్రమాణాభావాత్ నహిస్పర్శత్వం కార్యమాత్రవృత్తి యేన కార్యతావి శేషనియామ్యతయైవతథాత్వమావశ్యకం స్యాత్ అనుపదోక్తద్రవ్యకా రణత్వాదేరేవస్పర్శస్య జాతినియామకతాయామతద్వయోర్వ్యావశ్యక త్వాత్ నచగగనాదౌస్పర్శత్వావచ్ఛిన్నాభావే అనుగత ప్రయోజక లాభాయతద్ధేతుత్వమావశ్యకమితివాచ్యం యోగ్యవృత్తిజాతేర్యోగ్య త్వనియమేన పృథివీజలాదిషుద్రవ్యత్వాదతిరిక్త స్యానుగతధర్మస్యప్ర త్యక్షతోనుపలంభేనకల్పయితుమశక్యతయాస్వాశ్రయ సమవేతత్వ సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకానుష్ణాశీతా ద్యభావసమవాయిసం బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక విజాతీయాగ్నిసంయోగా భావకూట స్యైవ అనాయత్యాతత్ప్రయోజకతాయా వక్తవ్యత్వాత్ అన్యథా రూపసమవాయికారణ తావచ్ఛేదకతయా పృథివ్యాదిషుత్రిషురససమ వాయికారణతావచ్ఛేదకతయా పృథివీ జలయోర్నైమిత్తిక ద్రవత్వ సమవాయికారణ తావచ్ఛేదకతయా పృథివీ తేజసోరనుష్ణాశీతస్పర్శ సమవాయికారణ తావచ్ఛేదకతయా పృథివీవాయ్వోశ్చ జాతిసిద్ధి ప్రసంగాత్ అథపృథివ్యాదిష్వను భూయమానోనుగతోర్థో భూ తత్వమేవాస్తు న ద్రవ్యత్వమితి చేద్భ్రాన్తోసి నవద్రవ్యసాధారణం కించన ధర్మంలభావాన ప్యనుమన్యతే సచగగనాదిష్వయోగ్యః పృథివ్యాదిషు యోగ్య ఇతి చభవతాప్యంగీకార్యం కింతు తదతిరిక్తం పృథివ్యాదిచతు ష్టయమాత్ర వృత్తింకమపిధర్మ మంగీకుర్వాణోభవాన్ పృచ్ఛ్యతేకిమితి

రిక్తంకమపిధర్మం ప్రత్యక్షేణానుభవసీతిపతేన మూర్తత్వమపిప్రత్యా
ఖ్యాతం ద్రవ్యత్వాద్యభేదేనతస్యా నుపలబ్ధేర్వ్యక్త్యపిస్పందత్వం కార్య
మాత్రవృత్తితయా వశ్యం కార్యతావచ్ఛేదకంవాచ్యం తథాపితదవచ్ఛి
న్నకారణతావచ్ఛేదకం నజాతిరూపం కింత్వపకృష్టపరిమాణవత్త్వం
యథాచాపకృష్టత్వం మూర్తపరిమాణేష్వను గతంతథాగ్రేపారి మాం
డల్యేతిశ్లోకవ్యాఖ్యా నావసరేవక్ష్యతేనచస్పంద సమవాయికారణతా
వచ్ఛేదకమేవజాతిరూపమస్తుసంయోగాది సమవాయికారణతావచ్ఛేదక
మన్యదాస్త్వితివాచ్యం తత్రానుగతస్యైకస్యవినిగంతుమశక్యత్వాత్
తదేతత్సర్వమభిప్రేత్యైవ వక్ష్యతిజలత్వాదీనాంద్రవ్యత్వ సాక్షాద్వ్యాప్య
వ్యత్వా మూర్తత్వాపకృష్ట పరిమాణవత్త్వమితిచ గ్రంథకృత్ తర్హి
ద్రవ్యం ప్రతిద్రవ్యస్య ప్రతిబంధకతాయాం కింప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకమితి
చేత్ ద్రవ్యత్వమేవతస్యా నాయత్యాబహుతరనిత్య సాధారణ్యేపితత్తే
రభావాత్ జన్యత్వంవావిశేష్యతాం పూర్వోక్తసంబంధ త్రయస్య
కార్యతా వచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వంవాస్తు ఏవంచోక్తప్రతిబంధకతావ
చ్ఛేదకతయా ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిః పరంసిష్ప్రిత్యాహ వేత్యలమతిజల్ప
నేన.దశమద్రవ్యమితి పృథివీత్వాదిశూన్యద్రవ్య మిత్యర్థఃననుతమసస్స
త్త్వేపనకిమ్మానం సత్త్వేవాకథంద్రవ్యత్వం ద్రవ్యత్వేవాకుతః పృథివీత్వా
దిశూన్యత్వమిత్యాశంకా త్రయంక్రమేణవారయతి తద్ధీత్యాదినాఅత్ర
గంధశూన్యత్వాదితి గంధాభావస్య హేతుత్వోక్తౌ ఘటగతగంధప్రతి
యోగికాభావమాదాయపటే వ్యభిచారః అతస్తచ్ఛూన్యత్వముక్తం
హేతుశ్చప్రతియోగి వ్యధికరణస్సమవాయ సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతి
యోగితాకోపిబోధ్యః తేనోత్పత్తికాలీనేనసంయోగ సంబంధావచ్ఛి
న్నగంధాభావవతివాఘటేన వ్యభిచారః ఇతిమహాదేవః తత్రసగంధ
త్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వం శూన్యపదసమభివ్యాహారేణైవల
భ్యతే ప్రతియోగివ్యధికరణత్వాదికంతు వైవక్షికమితిభావః అత్రప్ర

తియోగివ్యధికరణత్వం ప్రతియోగ్యనధికరణవృత్తిత్వం ప్రతియోగ్య
ధికరణావృత్తిత్వంవా ఆద్యే ప్రతియోగ్యనధికరణత్వంసమవాయసంబం
బంధేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సంబంధేనవా ఆద్యే గంధసమవాయిభి
న్నజలవృత్తేర్గంధాభావస్యోత్పత్తికాలావచ్ఛేదేన ఘటసత్వాద్వ్యభి
చారతాదవస్థ్యం ప్రతియోగ్యనధికరణవృత్తిత్వే విశిష్టస్య హేతుత్వే తావ
తైవగంధ సమవాయిభిన్నజలాదివృత్తిత్వ విశిష్టస్యసంయోగ సంబంధా
వచ్ఛిన్నగంధాభావస్య ఘటేభావాదేవ తత్రవ్యభిచారవారణే సమవా
యసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వ విశేషణమనర్థకం ద్వితీయేసమ
వాయసంబంధావచ్ఛిన్నగంధాభావస్యాపి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూత
విశేషణతాసంబంధేన కించిద్విశిష్టస్యాభావ రూపప్రతియోగ్యధికరణమే
వజగదిత్యప్రసిద్ధిః భావనిష్ఠప్రతియోగితాని వేశేపి సంయోగేన గంధా
భావస్య స్వరూపసంబంధేన గంధాభావస్యసంయోగసంబంధేన వాచ్య
త్వాభావస్య చత్రయాణాంసమనియతతయా భేదాభావేన సంయోగేన
గంధాభావస్య స్వరూపసంబంధోపి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధఃవా
చ్యత్వమపి ప్రతియోగితి తదనధికరణాప్రసిద్ధ్యా సంయోగేనగంధాభా
వేన ప్రతియోగివ్యధికరణఇతి సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నత్వనివేశో
వ్యర్థః స్వీయభావనిష్ఠతత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన తత్ప్రతియో
గితాశ్రయానధికరణత్వస్య స్వీయగంధనిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకసం
బంధేన గంధనిష్ఠప్రతియోగితాశ్రయానధికరణత్వస్యవావివక్షణేతుతా
దృశసంయోగ సంబంధేనగంధాధికరణత్వస్యైవాప్రసిద్ధ్యాసుతరాం అ
థాస్తుస్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేనస్వ ప్రతియోగ్యధికరణవృత్తి
యత్తదన్యత్వం ప్రతియోగివ్యధికరణత్వమితిచేత్తర్హి సమవాయేన గంధా
భావస్య ప్రతియోగ్యధికరణేఘటే ఉత్పత్తికాలావచ్ఛేదేన వర్తమాన
త్వాదప్రసిద్ధిరితిచేదత్రబ్రూమః స్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన
స్వప్రతియోగి సమానాధికరణం యత్తద్భిన్నత్వమేవేహ ప్రతియోగివ్య

ధికరణత్వం మీమాంసకమతే అధికరణస్వరూపానతిరిక్తస్యాభావస్యాధి
కరణభేదేన భిన్నతయాతమోనిష్ఠస్య గంధాభావస్యనిరుక్త ప్రతియోగి
వ్యధికరణత్వోపపత్తిః అథవాస్వీయాభావనిష్ఠ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసం
బంధేన భావరూపప్రతియోగ్యనధి కరణవృత్తిత్వం ప్రతియోగి వ్యధికరణ
త్వం సంయోగపదంచ సమవాయాతిరిక్తత్వేన రూపేణకాలికవిశేషణతా
విషయితాదిసంబంధపరం అతస్తత్సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకా
భావమాదాయ వ్యభిచారవారణాయ సమవాయావచ్ఛిన్న ప్రతియోగి
తాకత్వ విశేషణసార్థక్యం ఇతిబోధ్యంపరంతుసమవాయేన ప్రతియోగ్య
నధికరణ వృత్తిత్వవిశిష్టగంధాభావ గంధాధికరణత్వాభావగంధ వద్భేదా
దేరపిలఘోర్లక్షణత్వాంతరస్యసంభవః అస్త్వేవమపినానాజాతీయ గంధవద
వయవారబ్ధ స్యావయవినోనిర్గంధ తాయాఅగ్రేవక్ష్యమాణ తయాతత్ర
వ్యభిచారః నచసమవాయ సామానాధికరణ్యాన్యతర సంబంధేనగంధ
శూన్యత్వ వివక్షయానవ్యభిచార ఇతివాచ్యంనిర్గంధ కపాలారబ్ధఘటేని
ర్గంధకపాలావయవారబ్ధకపాలారబ్ధ ఘటాదౌచవ్యభిచారస్య తావతాప్య
పరిహారాదితిచేన్న గంధవద్వృత్తిద్రవ్యత్వవ్యాప్య జాతిశూన్యత్వస్యగం
ధవదవృత్తి జాతిమత్త్వస్యవాపి వక్షితత్వాత్ ననుతమసోద్రవ్యత్వేద్ర
వ్యనిష్ఠ లౌకికవిషయతా సంబంధేనచాక్షుషత్వా వచ్ఛిన్నంప్ర
త్యాలోకసంయోగస్యా లోకావచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగస్యవా కారణ
తాయాం వ్యభిచారః నచాలోకచాక్షుషే వ్యభిచారవారణాయస్వాశ్ర
యావహితోత్తరక్షణోత్పత్తి కత్వసంబంధేన ఆలోకసంయోగవైశిష్ట్యస్య
తదవచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగవైశిష్ట్యస్య వాకార్యతావచ్ఛేదకకోటౌ
అవశ్యంనివేశనీయతయా తమశ్చాక్షుషేనవ్యభిచార ఇతివాచ్యంఆలో
కసంయోగస్యా లోకవృత్తిసంయోగత్వేన కారణతయాఆలోకచా
క్షుషేప్యా లోకవృత్తిగగనాదిసం యోగస్యావశ్యంతత్సంభవేన తత్ర
వ్యభిచారప్రసక్త్యభావాత్ అతఏవసంయోగసంబంధేనా లోకస్యకా

రణతాం పరిత్యజ్యాలోకసంయోగ స్యైవకారణతాస్వీక్రియతే అన్య
థాసంయోగసంబంధేనా లోకస్యాలోకావచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగ
స్యవాభావేన వ్యభిచారాపత్తేః అతఏవగృహ్ణాతి చక్షుస్సంబంధాదా
లోకోద్భూత రూపయోరితిమూలె ఆలోకపదంఆలోకసం యోగ
పరతయా వ్యాఖ్యాస్యతి గ్రంథకృత్ అథాలోకవృత్తిత్వసంయోగ
త్వయోర్విశేషణ విశేష్యభావేవినిగమనా విరహేణకారణతాద్వయా
పత్త్యాసంయోగసంబంధే నాలోకస్యతదవచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగస్య
వాకారణతైవయుక్తా తథాచాలోకచాక్షుషే వ్యభిచారవారణాయ
కారణ వైశిష్ట్యస్యకార్యతా వచ్ఛేదకకోటౌనివేశ నీయతయాంతమ
శ్చాక్షుషే.వ్యభిచారః నచాలోకచాక్షుషే వ్యభిచారవారణాయాలో
కభిన్నద్రవ్యచాక్షుషత్వమేవకార్యతావచ్ఛేదకంస్వీక్రియతే అవ్యవహి
తోత్తరత్వనివేశేగౌరవాత్ తథాచతమశ్చాక్షుషే వ్యభిచారోదుర్వా
రఇతివాచ్యం ఏతద్దోషవారణాయ గౌరవేపిఅవ్యవహితోత్తరత్వఘ
టితధర్మస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వ స్వీకారసంభవాదితిచేన్న యథో
క్తకారణ వైశిష్ట్యస్యకార్యతా వచ్ఛేదకకోటౌ నివేశేపితాదృశకార
ణవైశిష్ట్యచాక్షుషత్వయోర్విశేషణవిశేష్యభావేవినిగమనా విరహే
ణకారణతాద్వయస్యావిశిష్టతయాఅవ్యవహితోత్తరత్వనివేశప్రయుక్త
గౌరవాధిక్యేనతదపేక్షయా ఆలోకవృత్తిసంయోగత్వేన కారణతా
యాఏవయుక్తత్వాత్ కించాలోకస్యతదవచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగస్య
వాన్యవిశిష్టచాక్షుషం ప్రతికారణతాస్వీకారే ఆలోకస్యతదవచ్ఛిన్న
చక్షుస్సంయోగస్యవా భావదశాయాముద్భూత రూపాదిఘటితసా
మాన్యసామగ్రీబలాత్ ఘటాదౌద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛిన్నాపత్తిః
కారణతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్నసత్వేకార్యతా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నోత్పత్తే
రావశ్యకత్వాత్ నచవిశేషసామగ్రీసమవహితాయా ఏవసామాన్యసా
మగ్ర్యాఃఫలోపధాయకత్వేనోద్భూతరూపాది ఘటితసామాన్యసామ

గ్ర్యాఫలజననే ఆలోకస్యతదవచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగస్యవా విశేష సామగ్రీత్వాన్నాను పపత్తిరితివాచ్యం ఆకాలోదికంవి నాప్యుద్భూత రూపాది ఘటితసామగ్ర్యాఅలోకే ద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛిన్నోత్పా దేన ఆలోకాదేర్విశేష సామగ్రీత్వాసంభవేన తత్తత్ఫలోత్పాదకతా వచ్ఛేదక ధర్మానవచ్ఛిన్నఘటిత సామగ్ర్యా ఆలోకాద్యసంయుక్త ఘటా దావప్య విశిష్టతయాతత్రఫలాపత్తేర్దుర్వారత్వాత్ అతఃఆలోకచాక్షు షంప్రతితాదాత్మ్యేన ఆలోకస్యసమవాయేనాలోకవృత్తి చక్షుస్సం యోగస్య వా హేతుత్వాంతరంపరికల్ప్య ఉద్భూతరూపాదిఘటితసా మగ్ర్యా ఫలేజననీయేసంయోగతాదా త్మ్యాన్యతరసంబంధే నాలోక స్యాలోకావచ్ఛిన్నచక్షుస్సంయోగాలోకవృత్తిచక్షుస్సంయోగాన్య తరస్యవావిశేషసామగ్రీత్వ స్వీకారేణనాలోకాద్యసంయుక్త ఘటాది చాక్షుషత్వాపత్తిరితి వక్తవ్యంతదపేక్షయా ద్రవ్యచాక్షుషం ప్రత్యా లోకవృత్తిసంయోగత్వేనైవకారణతా కల్ప్యసంయుక్తమితితమశ్చా క్షుషేవ్యభిచారోదుర్వారః అథతమోభిన్నద్రవ్యచాక్షుషత్వస్యైవా లోక సంయోగాదికార్యతా వచ్ఛేదకత్వాన్నతమశ్చాక్షుషే వ్యభి చారః నచతమోభిన్నత్వస్య కార్యతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవేశేగౌరవం తమోభిన్నత్వ ద్రవ్యత్వయోర్విశేషణ విశేష్యభావే వినిగమనా విర హేణకారణతా బాహుళ్యంచేతివాచ్యం ద్రవ్యాధికరణకాభావవిషయ కలౌకిక చాక్షుషంప్రతిస్వాశ్రయ విశేషణతాసంబంధే నాలోకసం యోగస్య లోకసంయోగావచ్ఛిన్న చక్షుస్సంయోగాశ్రయవి శేషణ తాయావా కారణతాయాం తమశ్చాక్షుషే వ్యభిచారవార ణాయతత్కార్యతా వచ్ఛేదక కోటౌతమో భిన్నత్వస్యాభావే విశే షణతయా నివేశస్యత్వన్మతే ఆవశ్యకత్వేనసామ్యాత్ ప్రత్యుతత మో భిన్నత్వ ద్రవ్యాధికరణకత్వా భావత్వానాం త్రయాణాం విశే షణ విశేష్య భావేవినిగమనా విరహ స్తవమతే మన్మతేతు తమోభిన్న

త్వే ద్రవ్యత్వయోర్ద్వయోరేవేతి లాఘవమితి చేన్న తమోఽతిరిక్తత్వాది
భిరపేక్షాలోకో నాస్తీత్యాలోకాభావచాక్షుషస్య దురపహ్నవతయా
లోకాభావభిన్నత్వస్య తత్కార్యతావచ్ఛేదక కోటావవశ్యంనివేశనీయ
త్వేనాలోకాభావస్యైవచాస్మాకం తమఃపదార్థత్వేనతత్రాధికస్యానివే
శనీయత్వాత్ ద్రవ్యచాక్షుషనిష్ఠకార్యతావచ్ఛేదకకోటౌ తమోభిన్నత్వ
నివేశనస్య తవమతేఽధికత్వాత్ నను రూపాదిమత్త్వేన తమసో ద్రవ్యత్వ
సిద్ధౌ ద్రవ్యచాక్షుషనిష్ఠకార్యతావచ్ఛేదకకోటౌ తమోభిన్నత్వనివేశన
ప్రయుక్తగౌరవం సదోషాయప్రామాణికత్వాత్ నచైవమాలోకాభావే
ప్యతమోభిన్నద్రవ్యచాక్షుషత్వస్యైవకార్యతావచ్ఛేదకత్వే ఆలోక
సంయోగాదిశూన్యతాదశాయాముద్భూతరూపాదిఘటితసామాన్య
సామగ్రీబలాత్ తత్కార్యతావచ్ఛేదకీభూతద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛి
న్నాపత్తిః ఆలోకసంయోగాదికం వినాప్యుద్భూతరూపాదిఘటితసా
మగ్ర్యాతమసి ద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛిన్నోత్పాదేన తత్సామగ్ర్యఘట
కనే ఆలోకసంయోగాదేర్విశేషసామగ్రీత్వాసంభవాదితి వాచ్యం ఏ
వంసతి ద్రవ్యాధికరణకాభావచాక్షుషనిష్ఠకార్యతావచ్ఛేదకకోటావపి
తమోభిన్నత్వనివేశస్యాప్రామాణికత్వాపత్తేః తథాహితమోభిన్న
ద్రవ్యాధికరణకాభావచాక్షుషత్వస్యైవాలోక సంయోగాదికార్య
తావచ్ఛేదకత్వే ఆలోకసంయోగాద్యభావదశాయామపి భూతలాదౌ
ఘటాభావాది చాక్షుషాపత్తిః తమశ్చాక్షుషే క్లృప్తసామాన్యసామ
గ్ర్యాస్తత్రాప్యక్షతత్వాత్ ఆలోకసంయోగాదికం వినాసామాన్యసా
మగ్ర్యాతమశ్చాక్షుషజననేన ఆలోకసంయోగాదేర్విశేషసామగ్రీత్వా
సంభవాదితి చేన్న అభావచాక్షుషనిష్ఠకార్యతావచ్ఛేదక కోటావాలో
కాభావభిన్నత్వంనివేశయతస్తవాప్యేతద్దోషస్యావిశిష్టతయాలోకా
భావచాక్షుషం ప్రత్యాలోకాభావస్యతాదాత్మ్యేనాలోకాభావ
వృత్తిచక్షుస్సంయుక్తవిశేషణతాయావాకారణతాంతరం పరికల్ప్య

సామాన్య సామగ్ర్యాద్ర వ్యాధికరణకాభావ చాక్షుషరూపఫలేజననీ
యే ఆలోకసంయోగాలోకాభావాన్యతరస్యా లోకసంయోగావచ్ఛి
న్న చక్షుస్సంయుక్త విశేషణతాలోకాభావవృత్తి చక్షుస్సంయుక్త
విశేషణతాన్యతరస్యవా విశేషసామగ్రీత్వస్వీకారేణోక్త దోషస్యవా
రణీయతయాతమః పదేనైవాలోకా భావంవ్యవహారతామ స్మాకమ
వ్యుక్తదోషవారణసంభవాత్ తమోఽతిరిక్తత్వవాదినస్తు ఆలోకసం
యోగాద్యభావదశాయాం సామాన్యసామగ్రీబలాద్ఘటాది చాక్షుషం
దుర్వారమితిదూషణ మవశిష్యతఇత్యతఆహతత్ప్రత్యక్షే చేతి తమఃప్ర
త్యక్షేచేత్యర్థః ఆలోకనిరపేక్షమితి ఆలోకసంయోగాసహకృతమిత్యర్థః
చక్షురితి చక్షుస్సంయోగాదిఘటితసామాన్య సామగ్రీత్యర్థః కరణమితి
ఉత్పాద ప్రయోజకమిత్యర్థః అయమాశయః తమోభిన్నద్రవ్యచాక్షు
షంప్రతి ఆలోకసంయోగస్య సమవాయేన తమశ్చాక్షుషం ప్రతి
చతాదాత్మ్యేనతమసః కారణత్వంకల్పయిత్వా చక్షుస్సంయోగో
ద్భూత రూపాదిఘటిత సామాన్యసామగ్ర్యా ఫలేజననీయే ఆలోక
సంయోగ తమోన్యతరస్య విశేషసామగ్రీత్వం స్వీక్రియతే ఏవంచ
నాలోకసంయుక్త ఘటాదిచాక్షుషాపత్తిః తత్రసమవాయేనాలోక
సంయోగస్య తాదాత్మ్యేన తమసోవాభావాత్ తమశ్చాక్షుషంతు
తమోరూప విశేష సామగ్రీబలాదేవోపపద్యత ఇతి నత్రచక్షు
స్సంయోగాదిఘటిత సామాన్యసామగ్ర్యా ఆలోకసంయోగసాపేక్ష
త్వమితి ఏవంచాలోకసంయోగస్య స్వాతంత్ర్యేణైవచాక్షుష కారణ
త్వం నతుచక్షుస్సంయోగనిష్ఠకారణ తావచ్ఛేదకఘటకత్వ మితిమతా
భిప్రాయేణ స్వారసికోయంగ్రంథః తన్మతస్యైవప్రసిద్ధత్వాత్ ఆలోక
సంయోగస్యచక్షుస్సంయోగవిశేషణత్వమేవేతివక్ష్యమాణసిద్ధాంతపక్షే
తుతమోభిన్నద్రవ్య చాక్షుషంప్రతి ఆలోకసంయోగావచ్ఛిన్న చక్షు
స్సంయోగస్య తమశ్చాక్షుషంప్రతితమోవృత్తి చక్షుస్సంయోగస్యచ

కారణతాద్వయం పరికల్ప్య ఉద్భూతరూపాదిఘటిత సామాన్యసామ
గ్ర్యాఘటితజనకీయేదర్శిత చక్షుస్సంయోగద్వయోరన్య తరస్యసహ
కారిత్వమితికిత్యా ఉపపాదనీయమేతన్మతేచక్షుస్సంయోగస్య విశేష
సామగ్రీత్వేనసామాన్య సామగ్రీత్వాభావాత్ అథ వాలోకనిరపేక్షం
చక్షుః కారణమిత్యస్యా లోకసంయోగావచ్ఛిన్నత్వా విశేషిత
స్తమోవృత్తిత్వవిశేషితశ్చక్షుస్సంయోగస్తమః ప్రత్యక్షత్వావచ్ఛిన్నం
ప్రతిహేతు రిత్యర్థకతయాసిద్ధాంతపక్షే పీతాద్యశ్రగంధసమర్థనం యు
క్త్యతఏవేతిబోధ్యం నచ కార్యకారణభావ ద్వయకల్పనేగౌరవం ఉప
దర్శిత యుక్త్యా దవ్యత్యసిద్ధా ఉపదర్శితగౌరవస్య ప్రామాణికత్వా
దితి తాత్పర్యం భ్రమరూపేతి నీలంనభ ఇతిప్రతీతివదితి శేషః ననుగౌత
మాదిభిర్గుణాశ్చతుర్వింశతిరుక్తాః కథమిహత్రయోవింశతి రేవోచ్యంత
ఇత్యతఆహ ఏతేగుణాఇతి తత్రధర్మాధర్మయోః పృథగభిధానాచ్చతు
ర్వింశతిత్వం ఇహాత్వదృష్టత్వేనత యోర్విభాగాత్త్రయో వింశతిత్వం
తథాచైతఏవ గుణాశ్చతుర్వింశతి సంఖ్యాభవంతీత్యర్థః ననుకణాదసూ
త్రేసప్తదశానా మేవోక్తత్వాత్తద్విరోధ ఇత్యతఆహకణాదేనేతి పృథ
గితిఉత్క్షేపణాది భిన్నమిత్యర్థః ఇదంచహేతుగర్భవిశేషణం తథాచయ
స్మాద్భ్రమణాదికం ఉత్క్షేపణాదిభిన్నంకర్మ తస్మాదధికతయా ఉత్క్షేపణత్వా
దిభిన్న విభాజకరూపేణకులోనోక్తమిత్యర్థః మూలేగమనాదేవేతివి
భాగవాక్యఘటకగమనపదాదేవేత్యర్థః నను విశేషధర్మప్రకారకజ్ఞానా
నుకూల వ్యాపారరూప విభాగస్యవిశేష ధర్మప్రకారక జిజ్ఞాసాయాం
సత్యామేవసార్థకతా విశేషధర్మజిజ్ఞాసాచసామాన్య ధర్మజ్ఞానేసత్యేవ
భవతి తస్యచేహాభావాత్ సామాన్యంద్వివిధమిత్యాది విభాగోనుపప
న్న ఇత్యతఆహ ముక్తావళ్యాంతల్లక్షణంత్వితి నచవ్యాఖ్యానేలక్షణాభిధా
నమాత్రేణకథం మూలస్థవిభాగప్రయోజక విశేషధర్మజిజ్ఞాసోదితి
వాచ్యం ద్రవ్యంగుణఇత్యాద్యుద్దేశవాక్యఘటకసామాన్యపదైర్వతదుప

స్థితిరిత్యభిప్రాయాత్ అతఏవద్రవ్యగుణ కర్మణాంలక్షణాం తరాణినాభి
హితాని ఉద్దేశవాక్యఘటకద్రవ్యాదిప దోపస్థాపితద్రవ్య త్వాదీనామేవ
తల్లక్షణత్వాత్ తేషాంచాఖండతయా ననిరుక్త్యపేక్షేతి జాతిరూపత్వం
వ్యవస్థాపితం ఇహతుసామాన్యత్వస్య జాతిరూపత్వాభావాత్ నిరుక్తిః
కృతా అత్రచక్షిత్యప్తేజ ఇత్యాదితద్విభాగవాక్యఘటక ద్రవ్యాది
పదైరేవసామాన్య లక్షణలాభం కేచనమన్యంతే తత్తునసమీచీనతయా
వయంప్రతీమః సామాన్యధర్మజ్ఞానజనిత విశేషధర్మజిజ్ఞాసోత్థాపనీయ
విభాగవాక్యఘటక ద్రవ్యాదిపదైస్సామాన్యధర్మ ప్రతిపాదనస్యవిరు
ద్ధత్వాత్ అథైవంద్రవ్యంగుణ ఇత్యాద్యుద్దేశవాక్యవ్యాఖ్యానావసర
ఏవద్రవ్యత్వాదీనాంజాతిత్వం సామాన్యత్వాదిస్వరూపంచవక్తవ్యంస్యా
న్నతు తత్తద్విభాగావసరఇతిచేన్న తత్తద్విభాగదశాయాం తత్తద్వి
భాగప్రయోజక జ్ఞానవిషయసామాన్యధర్మస్వరూప ప్రతిపాదనేపిబాధ
కవిరహాత్ ఇమానిచలక్షణాని వ్యావహారికాణ్యేవ నతువ్యావర్తకాని
వ్యావహారికత్వం వ్యవహారజనకజ్ఞానవిషయత్వం వ్యావర్తకత్వంచఇతర
భేదానుమితిజనకజ్ఞానవిషయత్వంతదుక్తంవ్యావృత్తిర్వ్యవహారోవాలక్ష
ణస్యప్రయోజనమితి లక్షణప్రతియోజనత్వంలక్షణజ్ఞానజన్యత్వం అత్రచ
పృథివ్యాః పృథివీత్వంవ్యావహారికంలక్షణం గంధవత్త్వంతువ్యావర్తక
లక్షణం తథాహిపృథివీతివ్యవహారేపృథివీత్వజ్ఞానంకారణం వ్యవహారే
వ్యవహర్తవ్యతావచ్ఛేదక జ్ఞానస్యకారణత్వాత్ వ్యావర్తకత్వంతు
తస్యనసంభవతి పక్షతావచ్ఛేదక హేత్వోరైక్యేనసిద్ధసాధనాపత్తేః గం
ధవత్త్వంతు వ్యావర్తకంతేనపృథివ్యామితరభేదానుమితిజననాత్ నతు
వ్యావహారికత్వం తస్యసంభవతివ్యవహర్తవ్యతావచ్ఛేదకత్వాభావాత్
ఏవంచోద్దేశ్యవాచక పదప్రతిపాద్యతావచ్ఛేదక ధర్మరూపంలక్షణం
వ్యావహారికం అన్యద్వ్యావర్తకమితినిష్కర్షః అయంచగదాధరభట్టా
చార్యస్యాభిప్రేతః పక్షః వ్యావహారికత్వేనాభిప్రేతస్య దుష్టహేతు

లక్షణస్య దుష్టపదప్రతిపాద్యత్వ[illegible] పపాద్యతదుపరితల్లక్షణస్యతత్పద ప్రతిపాద్యత్వాభావమాశంక్యేతర భేదానుమాపకమేవేదంలక్షణమిత్యభిధానాత్ అత్రచేతరభేదానుమాపకమేవలక్షణం తస్యవ్యావహారికత్వంతుకాదాచిత్కం ఆస్తాంవాపూవానచైవం ప్రమేయత్వస్యైవ లక్షణత్వానుపపత్తిరిష్టత్వాన్న చైవంపృథివీత్వస్య పృథివీలక్షణత్వంనస్యాత్ పక్షతావచ్ఛేదక హేతోర్వైరైక్యేనతస్యవ్యావర్తకత్వాసంభవాదితివాచ్యం తత్రపృథివీపదవాచ్యత్వస్యైవలక్ష్యతావచ్ఛేదకత్వస్వీకారాత్ అతఏవప్రమాకరణం ప్రమాణమిత్యాదిలక్షణేషు ప్రమాణపదవాచ్యత్వాదికమేవ లక్ష్యతావచ్ఛేదకత్వేనాభిహితం గ్రంథకారైః నచప్రమాణప్రమేయేత్యాద్యుద్దేశవాక్యఘటకప్రమాణపదోపస్థాప్యతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నే వ్యావర్తకధర్మాకాంక్షాయామేవ ప్రమాకరణంప్రమాణమితిగ్రంథోక్తిత్యాప్రమాణ పదవాచ్యత్వావచ్ఛిన్నే లక్షణాభిధానే అసంగతిరితివాచ్యం ఉద్దేశవాక్యఘటకీభూత ప్రమాణాదిపదానామపి ప్రమాణపదవాచ్యత్వావచ్ఛిన్నోపస్థాపకతాయా ఏవస్వీకారాదితికేచన మన్యంతే తన్మతేద్రవ్యంగుణ ఇత్యాద్యుద్దేశవాక్యే ద్రవ్యాదిపదానితత్తత్పదవాచ్యత్వావచ్ఛిన్నపరాణ్యేవ ఏవంచద్రవ్యాది పదవాచ్యత్వరూపసామాన్య ధర్మజ్ఞానాత్త్విత్యప్తైజ ఇత్యాదివిభాగసంగతిః ముక్తావళ్యాంక్షితిః పృథివీత్యాదివివరణంతు తత్తత్పదవాచ్యవ్యక్తిప్రదర్శనపరం ద్రవ్యత్వాదీనాం జాతిత్వవ్యవస్థాపనం సామాన్యత్వాది నిర్వచనంచన సామాన్య దర్మజ్ఞానాయ కింతుద్రవ్యపదవాచ్యత్వాద్య వచ్ఛిన్నస్య వ్యావర్తక ధర్మజ్ఞాపనాయేతిబోధ్యం నచైతన్మతేద్రవ్యాది పదవాచ్యత్వస్యైవపదార్థత్వావచ్ఛిన్నవిభాజకతా స్యాన్నతుద్రవ్యత్వాదేస్తదవచ్ఛిన్నోద్దేశ్యకవిభాగవాక్యజన్యశాబ్దబోధప్రకారతావచ్ఛేదకత్వస్యైవతదవచ్ఛిన్న విభాజకత్వపదార్థత్వాదితివాచ్యం ఇష్టత్వాత్ తదవచ్ఛిన్నోద్దేశ్యకవిభాగ వాక్యజన్యశాబ్దబోధ ప్రకారతావచ్ఛేదకీభూతవా

చ్యతావచ్ఛేదకత్వ స్యైవతదవచ్ఛిన్న విభాజకత్వపదార్థత్వసంభవాత్
మహాదేవస్తు వ్యావహారికత్వం నవ్యవహర్తృవ్యతావచ్ఛేదక విధయావ్య
వహార ప్రయోజకత్వం కింతులక్ష్యవాచకపదవ్యవ హర్తృవ్యతానుమితి
జనకజ్ఞానవిషయత్వం తచ్చపృథివీత్వఇవగంధవత్త్వేప్యక్షతం పృథివీత్వ
స్యపృథివీపద వ్యవహర్తృవ్యతాయాం అవచ్ఛేదకత్వేనతద్వ్యాప్యతా
జ్ఞానవత్ తద్వ్యాప్యతయాగంధ వత్త్వేపిపృథివీ పదవ్యవహర్తృవ్యతా
వాప్యత్వజ్ఞానసంభవాత్ ఏవంచజ్ఞేయత్వాదేరపి లక్షణత్వమక్షతమితి
మన్యతే ఏవంసర్వత్రోద్దేశవాక్యఘటక విధేయపదాని స్వశక్యతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నపరాణ్యేవ నతుతత్తత్పదవాచ్యత్వావచ్ఛిన్నపరాణీతతశ్చ
తత్తత్పదశక్యతావచ్ఛేదకధర్మాణామేవ విభాజకత్వం లక్షణాకాంక్షా
చద్వేధాసంభవతి క్వచిత్తత్తత్పదవాచ్యత్వావచ్ఛిన్నేక్వచిదుద్దేశవా
క్యఘటకపదశక్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నేచఅనుభవసిద్ధంచైతత్ తథాహి
క్షిత్యప్తేజ ఇత్యాద్యుద్దేశవాక్య శ్రవణానంతరం యథాక్షితిత్వావచ్ఛి
న్నస్యకిం లక్షణమితిజిజ్ఞాసాస్వారసికీ తథాక్షిత్యప్తేజఇత్యత్రక్షితి శబ్దనిర్ది
ష్టస్యకిం లక్షణమితిజిజ్ఞాసాపితతోభిధేయ మానేషులక్షణేషుతత్తత్పద
శక్యతావచ్ఛేదకధర్మస్యతత్తత్పద వాచ్యత్వస్యచయథాయోగం లక్ష్య
తావచ్ఛేదకత్వసంభవః యత్రచలక్షణలక్ష్యతావచ్ఛేదకయోరభేదప్ర
సక్తిః తత్రతత్తత్పదవాచ్యత్వమేవ లక్ష్యతావచ్ఛేదకం యత్రచభేద
స్తత్రోభయమపియథాకామం సంభవతీత్యపిమహాదేవామన్యతేనను
సర్వమతేపి సామాన్యధర్మజ్ఞానం వినావిభాగోనసంభవ తీత్యవిశిష్టంత
త్రద్రవ్యంగుణ ఇత్యాదివిభాగేకాగతి రితిచేత్తత్రప్రథమం సర్వేషిపదా
ర్థఇతివాక్య మధ్యాహృత్యైవతదుపరి ద్రవ్యంగుణఇత్యాదివి భాగవా
క్యమవతరణీయ మితిమన్మహే ఇత్యాస్తాంవిస్తరః అనేకేతికిమిదమనేక
త్వం ఏకభిన్నత్వమితిమహాదేవః యుక్తంచైతత్ ఏకంనభవతీతివ్యుత్ప
త్త్యాతదర్థసిద్ధేః నచైకత్వస్యకేవలాన్వయితయాతదవచ్ఛిన్నభేదో ప్రసి

ద్ధఇతివాచ్యం ఏకత్వపర్యాప్త్యనవచ్ఛేదకో భయత్వాద్యవచ్ఛేదేనైక
త్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదస్వీకారే బాధకాభావాత్ నచైకదేశ
వృత్తేర్వ్యాసజ్య వృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నాను యోగితాకభేదప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకత్వం నాస్తీతివాచ్యం తాదృశనియమానంగీకారాత్ అతఏవవ
క్ష్యతిప్రత్యేక మేకత్వసత్వేపిపృథివీజలయోర్నగంధ ఇతివదుభయం
నైకమిత్యస్య సర్వజనసిద్ధత్వాదితి గ్రంథకృత్ నచతథాపి ఏకత్వావచ్ఛి
న్నప్రయోగితాక భేదాధికరణోభయానతిరిక్త ప్రత్యేకజలపరమాణువృ
త్తిరూపాదావతివ్యాప్తిర్దుర్వారేతివాచ్యం ఏకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగి
తాకభేదా వచ్ఛేదకయత్కించిద్ధర్మాధి కరణయావద్వ్యక్తివృత్తిత్వస్య
తాదృశయత్కించిద్ధర్మవ్యాపకత్వస్య వావివక్షితత్వాత్ తాదృశభేదా
వచ్ఛేదకశ్చోభయత్వాదిః తత్రజగతఏవతాదృశభేదా వచ్ఛేదకధర్మాధిక
రణతయా తాదృశయావద్వ్యక్తి వృత్తిత్వస్యతాదృశభేదావచ్ఛేదకధర్మ
త్వావచ్ఛిన్న నిరూపితవ్యాపకత్వస్యచా సంభవవారణాయ యత్కించి
త్వనివేశః ఏకత్వంచసంఖ్యారూపమేవ తదవచ్ఛిన్నభేదా వచ్ఛేదకత్వస్య
రూపాదిషు ప్రత్యేకమాత్రవృత్తితద్వ్యక్తిత్వాదౌసత్వేపి తదధికరణస
మవేతత్వస్య జాతావేవసత్వేన దోషాభావాదితి యదిచైకదేశవృత్తే
ర్వ్యాసజ్యవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నాను యోగితాకభేదప్రతియోగితా వచ్ఛే
దకత్వం నాభ్యుపేయతే తద్వైకభిన్నత్వ మిత్యస్య స్వసమానాధికరణయ
త్కించి దేకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదవత్వమిత్యర్థః సముభివ్యా
హృతపదార్థ సంబంధినిష్ఠయత్కించిదేకత్వా వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభే
దవద్బోధకతాయా అనేకపదస్యాంగీకారాత్ యథా అనేకపితాచైత్ర
ఇత్యుక్తే స్వవృత్తిపితృతానిరూపకవ్యక్తినిష్ఠైకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగి
తాక భేదవన్నిరూపితపితృత్వాశ్రయశ్చైత్రఇతిబోధః చైత్రస్యపుత్రా
అనేకఇత్యత్రాపి చైత్రపుత్రాః చైత్రపుత్రనిష్ఠయత్కించిదేకత్వావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకభేదవంతఇత్యర్థః తథాచస్వసమానాధికరణయత్కిం

చిదేకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదత్సమవేతత్త్వం పర్యవసన్నం
స్వాంలక్ష్యత్వే నాభీమతం ఏకత్వంచాత్రనసంఖ్యారూపం రూపత్వాదావ
వ్యాప్తేః కింతుతత్తద్వ్యక్తిత్వాదితస్యచన తత్తద్వ్యక్తిత్వేనఅనేకప
దార్థశరీరేప్రవేశః తత్తద్వ్యక్తిత్వస్యానుగతస్యాభావాత్ కింతుస్వస
మానాధికరణావ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మత్వేనఅవ్యాసజ్య వృత్తిత్వవిశేషా
న్నద్విత్వావచ్ఛిన్న భేదమాదాయ జలపరమాణు రూపేతివ్యాప్తిః
ఏవంచస్వాధికరణవృత్త్య వ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా
కభేదవద్వృత్తిత్వమితి అథవా ఏకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాయా
వంశోభేదాః యథాసంభవంతావదాశ్రయసమవేతత్వమర్థః జలపర
మాణురూపంతునతాదృశం తాదృశయావద్భేదాంతర్గత తత్పరమాణు
వ్యక్తినిష్ఠైకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేదాశ్రయసమవేతత్వాభా
వాత్ ఏతాదృశార్థలాభస్తు ద్రవ్యాదయఃపంచభావా ఇతిశ్లోకవ్యా
ఖ్యానావసరే స్ఫుటీభవిష్యతి అనేకసమవేతత్వపదస్యాక్షరలభ్య ఏవా
యమర్థః స్వప్రతియోగివృత్తిత్వ స్వసామానాధికరణ్యోభయసంబంధే
నభేదవిశిష్టత్వం స్వవృత్తిత్వస్వభిన్నవృత్తిత్వోభయసంబంధేనకించిద్వి
శిష్టత్వం స్వసామానాధికరణ్యస్వాభావసామానాధికరణ్యోభయసం
బంధేనకించిద్విశిష్టత్వమిత్యాదయోర్థాస్తైవక్షికా ఏవేతిబోధ్యందినకర
స్తుఅనేకాశ్రితాగుణాఇతిమూల వ్యాఖ్యానావసరేగుణనిరూపణే ఏక
త్వభిన్నసంఖ్యా విశిష్టవాచకత్వం అనేకపదస్యేతివ్యాచఖ్యౌ తద్రీత్యా
యద్యపిప్రకృత లక్షణంపరిష్కర్తుంశక్యతే తథాప్యేకత్వభిన్నసంఖ్యా
విశిష్టవాచకత్వ మనేకపదస్యేత్యేతదేవాస్మాకమరుంతుదం అనేకపదం
హి ఏకంనభవతీతివ్యుత్పత్త్యా ఏకభిన్నమాచష్టే తత్పురుషఘటకనఞ
స్స్వోత్తరపదప్రతిపాద్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న భేదబోధకతాయాఃవ్యు
త్పత్తిసిద్ధత్వాత్ అన్యథా అనశ్వఇత్యాదేరశ్వత్వభిన్న జాతివిశిష్టా
ర్థకత్వసంభవేన తాదృశపృథివీత్వాదిజాతిమాదాయాశ్వేప్యనశ్వ ఇతి..

వ్యవహారాపత్తేః నచనఞః ఏకశబ్దేనతత్పురుషే సతినిష్పన్నమిదమనేక పదం కింతుప్రకృత్యంతరం ఏకత్వభిన్నసంఖ్యావిశిష్ట వాచకమితివాచ్యం తథాసతి ఏకశబ్దోత్తరపదకత్వాభావేనసర్వనామసంజ్ఞావిరహాత్ అనేకస్మై అనేకేఇత్యాదిషు స్మాయాదేశాద్యనుపపత్తేః ఏతేనైకశబ్దేనైకత్వముచ్యతే తత్సమభివ్యాహృతనఞాతద్భిన్నసంఖ్యాసజాభేదసాదృశ్యయోర్బోధనాత్ సంఖ్యాత్వేన సాదృశ్యస్యచేహ వివక్షితత్వాత్ తతోమత్వర్థీయః అర్శఆద్యచ్ గుణవచనాద్వామతుపోలుక్ తతశ్చేష్టార్థసిద్ధిరిత్యపిప్రత్యుక్తం తదాసీమపిమత్వర్థీయప్రత్యయార్థోపసర్జనతయాతిసర్వ ఇత్యాదావివసర్వనామసంజ్ఞావిరహాపత్త్యాదేతత్ (ప్రక) తలక్షణంతునసహాయతే ఏకత్వభిన్నయత్కించిత్సంఖ్యావ్యాపకత్వస్యైకత్వభిన్నసంఖ్యాపర్యాప్త్యనచ్ఛేదకయత్కించిద్ధర్మావ్యాపకత్వస్య వావివక్షణేనాతివ్యాప్త్యభావాత్ ద్విత్వాదిపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకధర్మశ్చతానవద్వ్యక్తి వృత్త్యన్యతరత్వాదిః రూపాదావపిగుణరూపసంఖ్యాయాఅభావేపి అపేక్షాబుద్ధివిశేష విషయత్వరూపాసంఖ్యాత్మైవ కేచిత్వనేకసమవేతత్వమిత్యర్థాః అనేకంచ తత్సమవేతత్వంచేతికర్మధారయః తత్పురుషాపేక్షయాతస్య లఘుత్వాత్ సమవేతత్వేఅనేకత్వంచైకభిన్నత్వం సామాన్యనిష్ఠసమవేతత్వవృత్త్యేకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేదవత్త్వమితియావత్ అస్మిన్ భూతలేఘటా అనేక ఇత్యతఏతద్భూతలవృత్తిఘటనిష్ఠైకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక భేదవంతఇతిప్రత్యయాత్ తథాచ స్వనిష్ఠసమవేతత్వవృత్త్యేకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేదవత్త్వమనేకత్వమితిపర్యవసన్నమిత్యాహుః ఇదంచాధికరణతాభేదేనాధేయతాభేదమభ్యుపేత్య తదనభ్యుపగమేతు అనేకాధికరణతానిరూపకత్వంస్వనిరూపితాధికరణతానిష్ఠైకత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితానిరూపకభేదవదధికరణతానిరూపకత్వపర్యవసితంవివక్షణీయమితిసర్వం సమంజసం ॥ ఏకవ్యక్తిమాత్రవృత్తిరితి మాత్రపదస్యసమభివ్యాహృత పదా

ర్థసంసర్గిత్వా భావవ్యాప్యభేదప్రతియోగిత్వ బోధకత్వం వ్యుత్పత్తిసి
ద్ధంపృథివీమాత్రేగంధో వర్తతఇతివాక్యాద్గంధనిష్ఠ వృత్తితానిరూపక
త్వాభావవ్యాప్యభేద ప్రతియోగిపృథివీనిరూపిత వృత్తితాశ్రయోగంధ
ఇతిబోధాత్ తథాచస్వనిష్ఠవృత్తితానిరూపకత్వా భావవ్యాప్యభేదప్ర
తియోగ్యేక వృత్తిర్యోధర్మస్సనజాతిరిత్యర్థః యత్కించిదేకవ్యక్తిభిన్నా
వృత్తిత్వే సతి తాదృశవ్యక్తివృత్తిర్యో ధర్మస్సనజాతిరితీయావత్ వ్యక్తే
రితి వ్యక్తేస్స్వాశ్రయస్యా భేదస్వాశ్రయనిష్ఠైకత్వా వచ్ఛిన్నప్రతియో
గితాకభేదా భావస్స్వాశ్రయనిష్ఠైకత్వా వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేద
వద్వృత్తిత్వాభావవత్త్వమితియావత్ తజ్జ్ఞానంచానేకవృత్తిత్వ ఘటి
తజాతిత్వ జ్ఞానేగ్రాహ్యాభావానవగాహితయా ప్రతిబంధకం ననుజాతిత్వం
నిత్యత్వే సత్యనేకసమవేతత్వ మితియదుచ్యతే తద్దైవవ్యక్త్యభేదస్య
జాతిత్వ గ్రహప్రతిబంధకజ్ఞాన విషయత్వరూపంజాతిత్వ బాధకత్వంస్యా
త్ తత్రైవచ నిర్బంధంనపశ్యామః నిస్సామాన్యత్వేసతివిశేషాన్యత్వే
సతిసమవేతత్వస్యైవ జాతిలక్షణత్వసంభవాత్ నచనిస్సామాన్యత్వం
సామాన్యశూన్యత్వం సామాన్యత్వంచజాతిత్వ మేవేత్యాత్మాశ్రయఇతి
వాచ్యం సామాన్యపదస్య సమవేతధర్మపరత్వాత్ తథాచసమవాయి
త్వాభావోనిస్సామాన్యత్వమితిపర్యవసన్నమితిచేన్న బహువృత్త్యేకధర్మ
స్యైవ సామాన్యపదేనలోకే వ్యవహారదర్శనాత్ అనేకవృత్తిత్వఘటి
తస్యైవ సామాన్యత్వస్య నిర్వాచ్యత్వాత్ అథైవమాకాశత్వస్యాపి
స్వాశ్రయైక భిన్నఘటాదౌ కాలికసంబంధేనసత్వాదేకవ్యక్తికత్వా
నుపపత్తిః స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్న వృత్తిత్వనివేశేతు తజ్జ్ఞానస్యసమ
వాయసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తిత్వఘటిత సామాన్యత్వగ్రహేగ్రాహ్యా
భావానవగాహితయా అప్రతిబంధకత్వాపత్తేః సమవాయసంబంధావచ్ఛి
న్నవృత్తిత్వ నివేశేభూతత్వేంద్రియ త్వాదావపిసమవేతత్వ ఘటితైక

వ్యక్తికత్వే నైవజాతిత్వవారణేసాం కర్యాదేర్జాతిత్వబాధకత్వంనస్యా త్సమవేతత్వాభావ మాత్రస్యైవసామంజస్యేనసమవేతత్వే స్వాశ్రయైకభిన్నీయత్వనివేశవైయర్థ్యంచ సనుభూతత్వేంద్రియత్వాదేర్జాతిత్వాభావనిశ్చయాత్పూర్వం స్వాశ్రయైకభిన్నసమవేతత్వస్యాపి సంభావితత్వేనతదభావస్య దుర్నిశ్చేయతయాసాం కర్యస్యజాతిబాధకత్వోపపత్తిః జ్ఞానకారణమనస్సంయోగ రూపేంద్రియత్వేతు సుతరాం ఏవమాకాశత్వస్య జాతిత్వాభావగ్రహాత్పూర్వం సమవేతత్వాభావస్యదుర్నిశ్చేయత్వాత్ విశేషశబ్దాదిరూపే ఆకాశత్వేతదసంభ వాచ్చస్వాశ్రయైక భిన్నీయత్వనివేశసార్థక్య మితిచేదత్రేవం ఏవమపిస్వాశ్రయైకభిన్నీయేత్యత్రస్వాశ్రయత్వంయదియెనకేనాపిసంబంధేనతదాకాలికసంబంధేనస్వాశ్రయఘటభిన్నాకాశ సమవేతత్వేనసంభావితస్యాకాశత్వస్యైకవ్యక్తికత్వాభావాపత్తేఃస్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నాశ్రయత్వనివేశేసమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాశ్రయత్వఘటిత సామాన్యత్వగ్రహప్రతిబంధక గ్రహావిషయత్వానుపపత్తిః సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నాశ్రయత్వ నివేశేశబ్దాశ్రయత్వరూపాకాశత్వే వస్తుతః ఏకవ్యక్తికత్వానాపత్త్యాస్వసమాన విశేష్యకజాతిత్వగ్రహప్రతిబంధకప్రమావిషయత్వానుపపత్తిః ఉచ్యతే స్వసమవాయ్యేకభిన్న సమవేతంయత్తద్భిన్నత్వంమిహైకవ్యక్తిత్వం తచ్చశబ్దరూపేశబ్దాశ్రయత్వరూపేచాకాశత్వే సంభవతి బహువ్యక్తివృత్తిధర్మేచజాతిత్వాభావనిశ్చయాత్ప్రాక్ దుర్గ్రహంచేతి యదిత్వేకత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకయావద్భేదాశ్రయసమవేతత్వం సామాన్యత్వఘటకమిత్యుచ్యతే తదాతాదృశయావద్భేదాశ్రయ సమవేతత్వాభావ ఏవవ్యక్తేరభేదఇత్యనేన వివక్షణీయః యదితుస్వసమవేతత్వస్వభిన్నసమవేతత్వోభయసంబంధేన ప్రమేయవిశిష్టత్వం సామాన్యత్వఘటకముచ్యతే తదా తాదృశోభయసంబంధేన ప్రమేయవిశిష్టాన్యత్వమేవైకవ్యక్తికత్వం వాచ్యం ఏవంపూర్వోక్తప

రిష్టా రాంతరేప్యపిబోధ్యాః కేచిత్తు సర్వాధారతాప్రయోజక సంబంధ
భిన్నసంబంధేనస్వాశ్రయత్వంతదేకభిన్న వ్యక్తివృత్తిత్వంచ వివక్షితం
ఆలోచనదోషః సమవాయస్యాపను వాయఘటిత సామాన్యత్వగ్రహేపి
రుక్తాతిరిక్తసంబంధేన తద్వృత్తైకవ్యక్తికత్వగ్రహస్యాగ్రాహ్యతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నాభావానవగాహిత్వేపి సాంకర్యాదిగ్రహస్యేవ తదభావ
వ్యాప్యవత్తా జ్ఞానముద్రయైవప్రతిబంధకత్వోపపత్తేః ఏవంచజాతిత్వస్య
సిత్యానేకసమవేతత్వ రూపతావత్పూర్వోక్త నిస్సామాన్యత్వఘటిత
ధర్మరూపత్వేపిసద్వృత్తిత్వే సతినిరవచ్ఛిన్నవిషయతా శ్రయత్వాది
రూపవత్త్వేపిచనక్షతిరిత్యాహుః నను నిర్ధర్మితావచ్ఛేదకకజ్ఞానస్యాప్ర
తిబన్ధ్యత్వాద ప్రతిబంధకత్వాచ్చ ఆకాశత్వత్వధర్మితావచ్ఛేదకక జాతి
త్వగ్రహేతద్ధర్మితా వచ్ఛేదకత్వైకవ్యక్తికత్వ జ్ఞానస్య ప్రతిబంధకత్వం
వాచ్యం తచ్చనసంభవతి ఆకాశత్వత్వంచశబ్దాశ్రయత్వంశబ్దత్వంవా
తతఏవజాతిత్వగ్రహో బాధ్యతే కించిత్పదార్థఘటితత్వగుణత్వశబ్దత్వా
దీనాం జాతిత్వాభావవ్యాప్య భూతానాంజ్ఞానేనైవ జాతిత్వగ్రహప్రతి
బంధకసంభవాదితిచేన్న కించిత్పదార్థఘటితత్వాదే ర్జాతిత్వాభావవ్యా
ప్యత్వగ్రహవిలంబేనశబ్దాశ్రయత్వం కించిత్పదార్థఘటితమితి శబ్దాశ్ర
యత్వత్వావచ్ఛిన్నే తద్వత్తాజ్ఞాన విలంబేనచతస్య ప్రతిబంధకత్వాసంభ
వాత్ కించాకాశపదార్థతావచ్ఛేదకత్వేన ఆకాశపదోల్లిఖిత ప్రతీతివి
షయతా వచ్ఛేదకత్వేనవాకాశత్వగోచర జాతిత్వజ్ఞానప్రతిబంధకత్వం
ప్రాయశస్తదవచ్ఛిన్నధర్మికైకవ్యక్తికత్వజ్ఞానస్యైవయుజ్యతే తదానీం
శబ్దాశ్రయత్వత్వాదేరేవ అనుపస్థితత్వాత్ యద్యపిచకించిత్పదార్థఘటి
తత్వగుణత్వాదేరపి జాతిబాధకత్వంసంభవతి తథాపితస్యజాతిత్వాభావ
నిశ్చయాత్ప్రాక్ ప్రాయశోదుర్నిశ్చేయత్వాత్ అనుపాదేయమితిబో
ధ్యం ఏవమగ్రేపితుల్యత్వం స్వభిన్నజాతిసమనియతత్వం తద్జ్ఞానస్యజాతి
త్వాభావవ్యాప్యవత్తా జ్ఞానముద్రయాజాతిత్వగ్రహప్రతిబంధకత్వం

తన్యచజాతిత్వా భావవ్యాప్యత్వేలాఘవమనుకూలతర్కః యథాఘట
త్వసమనియత జాత్యంతరసత్వేఘటకలశకుంభాదినానాశబ్దానాంద్వేశ
క్యతా వచ్ఛేదకేస్యాతాం దండాదిజన్యతావచ్ఛేదకే చద్వేఖినిగమనావి
రహాత్ తథాచకంబుగ్రీవాది మత్త్వతావదస్యతమత్వాదా జాతిత్వా
భావవ్యాప్య జాత్యంతరసమనియతత్వవత్త్వాజ్ఞానాత్ జాతిత్వజ్ఞానంప్ర
తిబధ్యతేధర్మితా వచ్ఛేదకధర్మశ్చ అత్రఘటత్వభిన్నత్వ విశిష్టఘటత్వస
మనియతధర్మత్వం కంబుగ్రీవాదిమత్త్వత్వాదకం కంబుగ్రీవాదిమాని
త్యాది ప్రతీతిప్రకారతావచ్ఛేదకం వాయదిచాన్యతమత్వస్య ఖండైక
భేదరూపస్య ఘటత్వవ్యాపకత్వసంభవేపి కంబుగ్రీవాదిమత్త్వస్య కంబు
సదృశగ్రీవాస మవేతత్వరూపస్య ప్రత్యేకవిశ్రాంతతయా కథంఘటత్వ
వ్యాపకత్వం తత్సమానాధికరణాత్యంతా భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదక
ధర్మవత్త్వస్య వ్యాపకత్వరూపత్వే ద్రవ్యత్వవ్యాప్యస్య ద్రవ్యత్వసమా
నాధికరణాంత్యంతాభావ ప్రతియోగితాన వచ్ఛేదకసమవేతతాదిమతః
పృథివీత్వాదేరపి ద్రవ్యత్వాదినాతుల్యత్వాపత్తి వారణాయస్వానధికర
ణతజ్జాత్యధి కరణకభిన్నత్వస్య తత్సమానాధికరణాత్యంతా భావప్రతి
యోగితాన వచ్ఛేదకతద్వ్యక్తిత్వ కత్వస్యవావాచ్యత్వాదితి విభావ్య
తేఱదాతుల్యత్వం నసాక్షాజ్జాతిగ్రహప్రతిబంధకం కింతుజాతిత్వగ్రహప్ర
తిబంధక తర్కోద్భావకతయాబాధకం తథాహి తద్విశిష్టబుద్ధింప్రతిత
దాపాదకశాపత్తేః ప్రతిబంధకతయాకంబుగ్రీవాదిమత్త్వంయదిఘటత్వ
సమనియతజాతిస్స్యాత్తర్హి ఘటత్వవత్కంబుగ్రీవాది మత్త్వస్యాపిఘట
త్వసమనియత కార్యతావచ్ఛేదకత్వంస్యాదితితర్కఃకంబుగ్రీవాదిమత్త్వం
ఘటత్వసమనియత జాతిరితిజ్ఞానంప్రతిప్రతిబంధకః తాదృశతర్కేచ ఆపా
ద్యవ్యాప్యాపాదకవత్తా జ్ఞానముద్రయాఘటత్వ సమనియతత్వవిశిష్టజాతి
త్వవత్తాగ్రహః హేతుః ఏవంచఘటత్వసమనియతత్వ విశిష్టజాతిత్వగ్రహ
ప్రతిబంధకీభూతో యో వినిగమనావిరహప్రయుక్త గౌరవసంపాదకత

యాదృశభూతఘటత్వసమనియతకార్యతా వచ్ఛేదకత్వాపాదనాత్మకత
ర్కః తజ్జనకసంభావనావిషయత్వేన ఘటత్వసమనియతత్వం జాతిత్వ
బాధకం సంభావనాచ అప్రామాణ్యజ్ఞానవిషయీభూతజ్ఞానం తర్కం
ప్రతిహి అప్రామాణ్యశంకాస్కందితమేవాపాదకవత్త్వాజ్ఞానం కారణంతత్ర
చజాతిత్వాంశే ఘటత్వ సమనియతత్వాంశేపి యద్యప్రామాణ్య శంకా
స్యాత్తదా కింనః చ్ఛిన్నం నచవిపర్యయపర్యవ సాయిన స్తర్కస్యఘ
టత్వ సమనియతత్వాభావాంశే పర్యవసానసంభవేన దర్శితతర్కస్య
కంబుగ్రీవాదిమత్త్వం ఘటత్వసమనియతజాతిరితి జ్ఞానప్రతిబంధకత్వసం
భవేపి కంబుగ్రీవాదిమత్త్వం జాతిరితిజ్ఞానప్రతిబంధకతాన ఘటతఇతి
వాచ్యం కంబుగ్రీవాదిమత్త్వస్య ప్రత్యేకవిశ్రాంతత్వాధీనో యోఘట
త్వసమనియతత్వాభావః తస్యజాతిత్వాభావనిశ్చయాత్ ప్రాగ్గుర్నిశ్చే
యతయాదర్శితతర్కస్య ఘటత్వసమనియతత్వాభావ ఇవజాతిత్వాభా
వాంశేపి పర్యవసానాత్ కించాత్రసమనియతత్వఘటకం వ్యాప్యత్వంవ్యా
పకత్వంచసమవాయ సంబంధావచ్ఛిన్నమేవ గ్రాహ్యంకస్యకంబుగ్రీవా
దిమత్త్వాదౌబాధేపిదర్శితతర్క మవతారయతః పురుషస్యజాతిత్వాభావ
నిశ్చయాత్ప్రాక్సంభావయితుంశక్యత్వాత్ అథవాఘటత్వ యదిస్వస
మనియత జాతికంస్యాత్తర్హి జాతిర్న స్యాదితితర్కః తేనచఘటత్వస్య
సమనియతజాతికత్వాభావేసిద్ధేజాతిత్వా వచ్ఛేదేనతత్సమనియతత్వా
భావపర్యవసానాత్ తత్సమనియతత్వావచ్ఛేదే జాతిత్వాభావపర్యవ
సానాదిష్టసిద్ధిః యద్వాకంబుగ్రీవాదిమత్త్వస్య ప్రత్యేకవిశ్రాంతత్వంయ
దిప్రాగేవనిశ్చితం తదావ్యక్త్యభేద ఏవజాతిత్వబాధకః యదాతునజ్ఞాతం
తదాతుల్యత్వమితి యచ్చాధేయతా వచ్ఛేదకభేదేనైవ ఆధేయతాభే
దఃనత్వాధేయ భేదాదిత్యుచ్యతే తదాకంబుసదృశగ్రీవానిరూపితసమవా
యసంబంధావచ్ఛిన్నాధేయతైవైవేతినానుపపత్తిః కింత్వాధేయభేదా
దాధేయతాభేదః సిద్ధాంతసిద్ధఇతిబోధ్యం అత్రకల్పేవ్యాప్యత్వం వ్యాప

కత్వంసర్వాధారతా ప్రయోజకభిన్నసంబంధేన సమవాయస్వరూపాన్య
తరసంబంధేనవాబోధ్యం కేచిత్తుతుల్యత్వం జాత్యేకదేశబాధకం యథా
సుఖసమవాయికారణతా వచ్ఛేదకతయాసిద్ధజాత్యపేక్షయా దుఃఖసమ
వాయికారణతా వచ్ఛేదకతయాసిద్ధజాతేర్భేదేత దాచతుల్యత్వంజాతిస
మనియత జాతిరిత్యాహుః సంకరశ్చస్వసమానాధి కరణ్యాప్యభావసా
మానాధి కరణ్యస్వసమానాధి కరణాత్యంతాభావ ప్రతియోగిత్వైతత్త్రి
తయసంబంధేన జాతివిశిష్టత్వంతజ్జ్ఞానస్యచ తదభావవ్యాప్యవత్తా జ్ఞాన
ముద్రయాజాతిత్వ గ్రహప్రతిబంధకత్వం తస్యచజాతిత్వా భావవ్యాప్య
త్వేబ్రహ్మత్వక్షత్రత్వాదీనామేకతరబీజేనా పరక్షత్రత్వాదితస్య శరీరస్య
బ్రహ్మత్వ క్షత్రియత్వాద్యాత్మక జాతిద్వయనిగాసనపర స్మృతి పురాణా
న్యేవప్రమాణం అన్యథాతత్తజ్జాతిద్వయ స్వీకారసంభవేపతద్విగుద్ధనూ
తత్వాది జాత్యంతరవైఫల్యాత్ ఏతచ్చక్వచిద్విగమనా విరహాద్ద్వయో
ర్జాతిత్వే బాధకం యథాభూతత్వమూర్తత్వయోః క్వచిదన్యతరస్య ప్రబ
లప్రమాణేన జాతిత్వేనిర్ణీతే ఇతరస్యైవజాతిత్వంబాధతే యథామంధస
మవాయికారణతా వచ్ఛేదకతయాప్రత్యక్ష ప్రమాణేనచపృథివీత్వస్య
జాతిత్వే నిర్ణీతే తేనసహాసంకరాదిం ద్రియత్వంనజాతిరితి అత్రచదళద్వ
యఘటకవృత్తిత్వయోః తృతీయదళఘటక ప్రతియోగిత్వేపిచ సబంధవి
శేషావచ్ఛిన్నత్వా నివేశేప ఏకకాలికసంబంధేన వర్తమానస్యఘటత్వ
స్యపటత్వేన పృథివీత్వాభావాధికరణే కాలికసంబంధేనవర్తమానస్యఘ
టత్వాదేః పృథివీత్వేనఘటత్వస్యాభావీయ సంబంధాంతరావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితా శ్రేయస్యపృథివీత్వాపేక్షటత్వేచ సంకరోదుర్వారః వృత్తి
త్వయోస్సమవాయసబంధావచ్ఛిన్నత్వనివేశేనాన కారణమనస్సంయో
గాశ్రిత్వవ్యత్వరూపేం ద్రియత్వేతస్య బాధః స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నత్వ
నివేశే ఇంద్రియత్వస్యజాతిత్వవాదినం ప్రతిసాంకర్యోద్భావనానుపపత్తిరి
తిచేదత్ర కేచిత్ స్వాధికరణసమవేతంయత్సముపేతంతద్భిన్నత్వం స్వసమా

నాధికరణత్వం తచ్చేంద్రియత్వస్యజాతిత్వే తదభావేచత్రాతాకుతం ఏవం స్వాభావసామానాధికరణ్యమపిస్వాభావాధికరణసమవేతంయత్సమవేతంతద్భిన్నత్వం ఏవంతృతీయదళంతు స్వసమానాధికరణాభావీయ సమవాయ సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాశ్రయత్వమేవేత్యాహుః తదపరేనక్షమంతే ఏవంసతిజాతిబాధకాంతర విలోపప్రసంగాత్ తథాహికంబుగ్రీవాదిమత్త్వ గగనత్వయోస్సమవేతత్వాభావేఽనిరుక్తత్రితయసంబంధేన జాతివిశిష్టత్వమవ్యాహతం ఏవంసామాన్యాదిష్వత్తిధర్మ సామాన్యస్యైవసమవేతత్వాభావేఽనిరుక్తత్రితయసంబంధేనయత్కించిజ్జాతిమత్త్వరూపబాధకాత్ జాతిత్వాభావేసిద్ధేసామాన్యాదీనాం జాతిశూన్యత్వేఽనుపపత్తిత్యాగాత్సిద్ధమితి అనవస్థిత్యాదీనామపిజాతి బాధకతానస్యాదితి తన్నవిచారసహం తథాహిగగనత్వస్య జాతిత్వాభావనిర్ణయాత్ప్రాగ్గనసమవేతత్వం సుగ్రహమిత్యుక్తం తథాచగగనత్వేపృథివీత్వాదిభిస్సాంకర్యంనిర్ణేతుం ఉక్తాపమితుంవాశక్యం తదధికరణాసమవేతత్వ విశిష్టసమవేతత్వ సంభావనయావిశిష్టభేదస్య దుర్గ్రహత్వాత్ పాపిద్రవ్యత్వవత్తాభ్యాంతథా కాళత్వేద్రవ్యత్వాద్యధికరణాసమవేతత్వ సమవేతత్వయోః పరస్పర వ్యతిరేకనియతత్వేనవిశిష్ట భేదరూపప్రథమదళనిర్ణయ సంభవేపిద్వితీయదళనిర్ణయాసంభవాత్ ఉపాధ్యాయతఃపురుషస్యకాళత్వం శబ్దాశ్రయత్వమితి నిర్ణయదశాయాందర్శితసాంకర్యస్యాకాళత్వేగ్రహీతుంశక్యత్వేపి శబ్దరూపమాకాశత్వమితి నిర్ణయదశాయాంతస్యసమవేతత్వాఽనిశ్చయేనసాంకర్యోద్భావనస్య సుతరామశక్యత్వాచ్చ ఏవంకంబుగ్రీవాదిమత్త్వేన పటత్వాదీనాంసాంకర్యంసుగ్రహం ప్రథమదళనిర్ణయాన్నఘటత్వేనద్వితీయతృతీయదళయోర్దుర్నిర్ణేయత్వాత్ ఏవంసామాన్యత్వాదేర్న కయాచనజాత్యాసాంకర్యంసుగ్రహం ప్రథమదళానిర్ణయాదితిన్యాయోక్తభేదాదీనాంసర్వేషాం సార్థక్యమితి అన్యేతువృత్తితాద్యయం ప్రతియోగిత్వంచ సర్వాధారతాప్రయోజక సబంధభిన్నసంబంధావచ్ఛి

న్నత్వేన సమవాయస్వరూపాన్యతరసంబంధావచ్ఛిన్నత్వేన వావిశేషణీ
యమితిన కాప్యనుపపత్తిరిత్యాహుః తత్రేదమాశంక్యతే శబ్దేతరో
ద్భూతవిశేష గుణానాశ్రయత్వే సతిజ్ఞానకారణమనస్సంయోగాశ్రయ
త్వరూపేంద్రియత్వే నోక్తత్రితయసంబంధేన పృథివీత్వజాతిమత్త్వేన భ
వతస్తస్య ప్రతివ్యక్తి విశ్రాంతతయా పృథివీత్వ సామానాధికరణ్యాత్తదభావ
సామానాధికరణ్యయోరేకత్రాసంభవాత్ స్వాధికరణవృత్తితావచ్ఛే
దకస్వాభావాధికరణవృత్తితావచ్ఛేదకస్య సమానాధికరణప్రతియోగి
తావచ్ఛేదకధర్మవత్త్వసంబంధేన జాతిమత్త్వవివక్షణే అభావీయవిశేష
ణతాసంబంధేన యత్స్వాధికరణం తన్నిరూపితసమవాయసంబంధావచ్ఛి
న్నవృత్తితాత్మక సామానాధికరణ్యసంబంధేన నీవాన్యత్వాదివిశిష్టజా
తిత్వాదేరపి తాదృశతయా తద్ఘటిత సంబంధేనఘటత్వాదిమతః పృథివీ
త్వాదేరపి జాతిత్వాభావాపత్తేః అత్రాహుః ఇంద్రియత్వాదేర్యదాప్ర
త్యేకవిశ్రాంతత్వజ్ఞానం తదావ్యక్త్యభేద ఏవజాతిత్వబాధకః యదాన
తజ్జ్ఞానం తదాసాంకర్యం అథ వాయుదపృథివీత్వం స్వసంకీర్ణజాతికం స్యాత్
తర్హి జాతిర్నస్యాదితి తర్కేణపృథివీత్వేన్యసంకీర్ణజాతికత్వాభావేసిద్ధే
పృథివీత్వసంకీర్ణత్వావచ్ఛేదేనవాజాతిత్వాభావేసిద్ధేంద్రియత్వాదౌ
జాతిత్వాభావనిర్ణయాత్ప్రాక్ ప్రత్యేకవిశ్రాంతత్వస్యదుర్జ్ఞేయత్వే యత
యాసంకీర్ణత్వాభావ నిర్ణయాసంభవేనజాతిత్వాభావ ఏవపర్యవసానం
బోధ్యం ఇత్థంచజాతిత్వగ్రహవిరోధి సంభావనావిషయత్వాదస్య జాతి
త్వబాధకత్వంబోధ్యం ఉక్తాన్త్రీణిజాతిత్వబాధకాని అథజాతిబాధకా
న్యుచ్యంతే అన్యోన్యవ్యవస్థాపదర్శనాయాథశబ్దః ప్రయుక్తః అనవస్థితిరనవ
స్థాపాచనైకరూపా ప్రక్రియేజాత్యనాశ్రయవృత్తి పదార్థవిభాజకధర్మ
శూన్యత్వరూపా తద్జ్ఞానస్యచ తర్కవిధయాజాతిమత్త్వగ్రహప్రతిబం
ధకత్వం తథాహి జాత్యాకారానుగతప్రతీత్యా జాతీనాంయదిజాతిమ
త్త్వంస్వీక్రియతే తదాస్వీకృతజాతావపిజాత్యాకారానుగతప్రతీతేరవి

శిష్టతయా ఘటత్వాదిజాతిషు తత్సమవేతజాతౌచ జాత్యంతరస్వీకారా
పత్తిః ఏవంతత్రాపితదాకారానుగతప్రతీత్యా ఘటత్వాదిజాతిషు తత్స
మవేతజాతౌ తద్వ్యాప్తిజాత్యంతరే చైకజాత్యంతరస్వీకారానవస్థితిః ఏవం
ఏవంత్రాపి తథాపిజాత్యనాశ్రయ జాతిరేవన ప్రసిద్ధ్యతి తథాచయదిజా
తిర్జాతిమతీస్యాత్తర్హి జాత్యనాశ్రయవృత్తిపదార్థ విభాజకధర్మవతీన
స్యాదితితర్కేణ జాతిర్జాతిమతీతిజ్ఞానం ప్రతిబధ్యతఇతిరూపహానిరితిరూ
పంనిష్పామాన్యత్వే సతిసామాన్యభిన్నత్వే సతిసమవేతత్వరూపంవిశేష
లక్షణం తస్యహానిరిత్యర్థఇతికేచిత్ తన్నతస్యైవవిశేషలక్షణత్వం వక్త
వ్యమితినిర్బంధాభావాత్ సహ్యాన్మముక్తలక్షణానురోధేనీ విషయసిద్ధిః
కింతుప్రమాణానురోధినీతి రూపంస్వరూపం తచ్చ విశేషాణాంవిశేష
త్వంవిజాతీయ పరమాణూనాంపరస్పరవ్యావర్తకత్వలక్షణంతస్యహాని
రభావః తద్జ్ఞానస్యవిశేషోజాతిమానితి జ్ఞానంప్రతితర్కవిధయా ప్రతిబం
ధకత్వం తథాహివిశేషాణాం జాతిమత్త్వేసామాన్య ప్రశ్రయణాంసామాన్య
రూపేణైవ వ్యావర్తకత్వనియమాత్ విశేషాణాంసామాన్యరూపేణైవ
భేదసాధకత్వేతు విశేషాణాంపరమాణుషు పరస్పరభేదసాధకత్వంనసం
భవతి వ్యభిచారాత్ తాదృశనియమానంగీకారే పరమాణుగతైకత్వా
దీనాంతత్తద్వ్యక్తిత్వేనైవ పరమాణ్వంతరభేదవత్త్వే సంభవేనవిశే
షస్య వైయర్థ్యప్రసంగాత్ తథాచయదివిశేషో జాతిమాన్స్యాత్తర్హి
పరమాణుషుపరస్పర వ్యావర్తకోనస్యాదితితర్కేణ బోధ్యతఇతికేచిత్
తత్రవిచార్యతే సామాన్యాశ్రయస్యసామాన్య రూపేణైవభేదసాధక
త్వమిత్యస్య కోర్థఇతికింసామాన్యాశ్రయనిష్టభేదకత్వం సామాన్యరూప
ణైవేతి కింవాసామాన్యాశ్రయస్య అవశ్యంసామాన్యరూపేణ భేదకత్వ
మితి అథవాసామాన్యరూపేణ భేదకత్వంసామాన్యాశ్రయస్యైవేతి
ఆద్యేనిత్యజ్ఞానాదీనాం ఈశ్వరలక్షణత్వం జన్యజ్ఞానాదీనాం జీవలక్షణ
త్వంచనస్యాత్ నిత్యత్వజన్యత్వాదిఘటిత రూపేణతేషాంవ్యావర్తకత

యాతదసంభవాత్ నచసామాన్యరూపేణైవేత్యస్య సామాన్యరూపఘ
టితరూపేణైవేత్యర్థః అతోఽసత్యత్వవిశిష్టజ్ఞానత్వాదినా తేషాంవ్యావర్త
కతాయుజ్యతే ఏకత్వవిశిష్టవిశేషరూపస్య ఏతద్విశేషత్వస్యతు పరమా
ణ్వంతరభేదకతావచ్ఛేదకత్వంన సంభవతివిశేషత్వాంశేవైయర్థ్యాప
త్తేరితివాచ్యం తథాసతి సత్యద్రవ్యాణాంతరేభ్యోభిద్యంతే జాత్యతిరిక్త
నిత్యధర్మవత్త్వాదిత్యనుమానోచ్ఛేదాపత్తేః పరమాణ్వేకత్వాదీనాం
తేనరూపేణ భేదకతయాతదసంభవాత్ వ్యాప్తిపక్షధర్మతాగ్రహాసత్త్వే
తత్రతానుమితే ర్దురపహ్నవతయా ఇష్టాపత్తేరయోగాత్ ద్వితీయేవిశేషా
ణాంపరమాణుషు పరస్పరభేదకతాయా విశేషత్వేనరూపేణా సంభవేపి
నిత్యద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నేష్వితరభేదకతాయా విశేషత్వేనరూపేణసంభ
వేనతాదృశనియమవ్యాఘాతాభావాత్ నాపితృతీయః అప్రసక్తనిషే
ధాపత్తేః ప్రకృతానుపయోగాచ్చ ప్రమాణమస్మిన్నియమేవ్యక్తమత్రా
పిహి తస్మాత్సామాన్యాశ్రయత్వాదినియమోపష్టంభేనవిశేషస్య
జాతిమత్త్వనిరాకరణం నాతిరమణీయమిత్యస్మాకం ప్రతిభాతివస్తుతస్తు
పరమాణుషు పరస్పరవ్యావర్తకతయా విశేషాస్సిధ్యంతిఃఅవ్యావృత్తా
ఏవావ్యావర్తకా ఇతిపరస్పరమవ్యావృత్తానాం వ్యావర్తకత్వాసంభ
వేనతత్రవ్యావర్తకాంతరాపేక్షాయాం అనవస్థాపత్త్యాస్వత ఏవపరస్పర
వ్యావృత్తాః సిధ్యంతిస్వతోవ్యావృత్తత్వంచ వ్యావర్తకాంతరానపేక్షసి
ద్ధివిషయ పరస్పరభేదకత్వం తచ్చవిశేషాణామేకజాతీయత్వే నోపపద్య
తేఏకజాతీయానాంహి పరస్పరభేదఃప్రత్యక్షతో నగంతవ్యఃపరస్పరవ్యా
వృత్తధర్మాద్వానచేహ ప్రత్యక్షసంభవః పరస్పరవ్యావర్తకధర్మస్తుత
నవస్థితః ఏవంచవిశేషాణాం వ్యావర్తకతానస్యాత్ ఏవంచవి
శేషాణాంయావం వ్యావర్తకాంతరానపేక్ష సిద్ధివిషయపరస్పర భేదకత్వ
రూపస్వతో వ్యావర్తకత్వం పరమాణుషుపరస్పరవ్యా వర్తకత్వమేవ
వాస్తు తస్యహానిః విశేషాణాంజాతిమత్త్వేబాధకై వేతిన్యాయమహః

అసంబంధ స్సమవాయాభావః సచయది ప్రతియోగితాసంబంధే నసమ
వాయాభావః తదాగగనాదౌ జాత్యభావప్రసంగః యద్యనుయోగితా
సంబంధే తదభావః తదా శేషైవసామాన్య విశేషయోర్జాతిమత్త్వా
రణాదన వస్థితిరూపహాన్యోఃపృథగ్జాతి బాధకత్వం స్యాదిత్యాలోచ్య
ప్రతియోగితాను యోగితాన్యతరసంబంధేన సమవాయాభావ ఇత్యు
క్తవాన్మహాదేవః ప్రత్యేకసంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావద్వ
యాదయమతి రిక్తోభావఇతి నైయర్థ్యశంకా యదిచాన్యతరత్వేనసం
బంధానాంన ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సంబంధతాస్వీక్రియతే తదాసమ
వాయప్రతియోగిత్వ సమవాయానుయోగిత్వా న్యతరాభావఏవతథా
అయంచసమవాయాభావయోర్జాతిమత్త్వే బాదకః జాతిబాధకత్వంచా
స్యతదభావ వ్యాప్యవత్త్వాజ్ఞానముద్రయా తథాహి యత్రసమవాయా
నుయోగిత్వం నాస్తినతత్రజాతిర్భవితుమర్హతి తస్యసమవేతత్వాసంభవాత్
తథాచసమవాయానుయోగిత్వాభావస్య జాత్యభావవ్యాప్యత్వేసిద్ధే
సుతరాంత ద్వ్యాప్యస్యసమవాయ ప్రతియోగిత్వానుయోగిత్వాన్యత
రాభావస్య జాత్యభావవ్యాప్యత్వమితి అస్మద్గురుచరణాస్తు అసంబంధో
జాతిత్వే జాతిమత్త్వేచభాధకః తథాహియథాసమవాయానుయోగి
త్వాభావో జాత్యభావవ్యాప్యః తథాసమవాయప్రతియోగిత్వాభావో
జాతిత్వాభావవ్యాప్యః తతశ్చసమవాయప్రతియోగిత్వాను యోగిత్వా
న్యతరాభావస్య జాతిత్వజాతిమత్త్వా న్యతరాభావవ్యాప్యత్వమక్షతమితి
తాదృశాన్యతరత్వా వచ్ఛిన్నవత్త్వాజ్ఞానవిరోధిత్వం అసంబంధస్య తథా
చవ్యక్త్యభేదాదిత్రయం జాతిత్వభాదకం అనవస్థితిరూపహానీతు జాతి
బాధికే అసంబంధస్తూభయబాధకః తేనసమవాయాభావయోర్జాతి
త్వంజాతిమత్త్వంచ బాధ్యతఇత్యాహుః అథసమవాయాభావయోస్స
మవాయప్రతియోగిత్వాభావస్య జాతిత్వాభావనిశ్చయాత్సమవాయా
నుయోగిత్వాభావస్యచజాత్యభావనిశ్చయాత్ప్రాగ్గుక్తి శ్చేయతయోః

ధంజాతిత్వ జాతిమత్త్వగ్రహప్రతిబంధకత్వం ఇతిచేన్న జాతిత్వజాతిమ
త్త్వాభావనిశ్చయాత్ప్రాగేవతయోర్నిశ్చేతుంశక్యత్వాత్ తథాహిసమ
వాయస్యాపి సమవేతత్వమభ్యుపేత్య పిత్యానేకసమవేతత్వా జ్జాతిత్వస్వీ
కారే సమవాయప్రతియోగిక సమవాయస్యాపిసమవాయత్వా విశేషా
త్సమవేతత్వా పత్త్యానవస్థానాత్ ఏవంసమవాయోన సమవాయాను
యోగీ తత్ప్రతియోగ్యనిరూపణాత్ తద్భిన్నసమవాయత్వాభావత్వ ప్రమే
యత్వాది తథానతితత్సమవేతతయా సమవాయనిష్ఠానాంతేషాం సమ
వాయాతిరిక్తత్వ స్వీకారేగౌరవాత్ కించ సమవాయత్వం యదిసమ
వేతంస్యాత్ తర్హి సమవాయానుయోగికస్సమవాయత్వప్రతియోగికో
యస్సమవాయః తత్రాపిసమవాయత్వం సమవేతంస్యాదేవంతదనుయో
గికసమవాయే పీత్యనవస్థా తస్మాత్సమవాయస్యకుత్రాపి స్వరూపమేవ
సంబంధః నచయద్యపివస్తుగత్యా సమవాయానతిరిక్తస్తథాపితస్యస్వ
రూపత్వేనైవసంబంధతా నతుసమవాయత్వేనేతిబోధ్యం ఏవమత్యంతా
భావోనజాతిః అసమవేతత్వాత్ అన్యథాఘటానయనానంతరమపిఘ
టాభావబుద్ధిస్స్యాత్ ప్రతియోగినోఘటాభావస్యానుయోగినోభూతల
స్యసమవాయస్యచ సంబంధస్యావ్యవహితపూర్వం ప్రతీతస్యానపగమా
త్ ఘుమతువిశేషణతాఖ్యస్యసంబంధస్య తదానీమభావాత్ భూతలాది
స్వరూపస్యవాతత్కాలాంతర్భావేణ సంబంధత్వానుపగమాన్నానుపప
త్తిః నత్వేవంసమవాయస్సతోః ప్రతియోగ్యనుయోగినోః కదాచిత్సం
బంధోభవతి కదాచిన్నేతిక్వచిద్దృష్టం నవాజాతేఃకాలికావ్యాప్యవృత్తి
త్వంకించ సమవాయేయోఘటాత్యంతాభావః సయదిసమవాయసమవే
తస్స్యాత్తర్హి సమవాయానుయోగికో ఘటాత్యంతాభావప్రతియోగి
కోయస్సమ వాయస్సవ్యతిరిక్తస్స్యాత్ ఏవంతత్రాప్యనవస్థా ఏవంఘ
టాత్యంతాభావేయః పటాత్యంతాభావస్సయది ఘటాత్యంతాభావసమ
వేతస్స్యాత్తర్హిసాధికరణభిన్నస్స్యాత్ నహిసఏవతత్సమవేతోభవితు

మర్నాతి అన్యథాహ్యభావస్య సంబంధిసమవాయసంజ్ఞాపారిభాషికీస్యా
న్నతువాస్తవికంసమవాయత్వం నహ్యభిన్నయోస్సమవాయస్సంబంధః
స్వరూపంతుస్యాత్ ప్రమేయత్వేస్వరూపసంబంధేన వర్తమానస్యప్ర
మేయత్వస్యాధికరణస్వరూపానతిరిక్తత్వాత్ ఏవమత్యంతాభావత్వాన
జాతిమాన్ అసమవాయిత్వాత్ నహి ససమవాయానుయోగీ తత్ప్ర
తియోగ్యనిరూపణాత్ తద్భిన్నాత్యంతాభావత్వాదితథానత్యత్యంతాభావ
నిష్ఠానాం ధర్మాణాంతదతిరిక్తత్వస్వీకారే గౌరవాత్ కించైవంఘటాత్యం
తాభావేయదత్యంతాభావత్వంతత్రయోఘటాత్యంతాభావస్సకిమాశ్ర
యభూతాద్ఘటాత్యంతాభావాద్భిద్యతే ఉతన ఆద్యేగౌరవం ద్వితీయే
తత్సమవేతత్వస్యతదాశ్రయత్వానుపపత్తిః నహిస్వవృత్తిధర్మసమవే
తత్వం జాతిస్తదన్యస్యవాకస్యచిద్దృష్టం లోకేస్వరూపసంబంధేన వర్త
మానత్వంతుస్వవృత్తి ప్రమేయత్వేప్రమేయత్వస్యదృష్టం ఏవమన్యోన్యా
భావస్యసమవేతత్వే సమవాయేనసహఘటాన్యోన్యా భావస్యసమవా
యాంతరస్వీకారాపత్తిః ఘటాన్యోన్యాభావాధికరణకస్యఘటాన్యోన్యా
భావస్య భేదాపత్తిశ్చ అన్యోన్యాభావస్యసమవాయిత్వేచఘటాన్యోన్యా
భావేయదన్యోన్యాభావత్వంతస్యఘటాన్యోన్యాభావాశ్రయత్వానుప
పత్తిః స్వస్యస్వవృత్తిధర్మసమవేతత్వానంగీకారాత్ ధ్వంసప్రాగభావ
యోస్తూత్పాదవినాశశాలిత్వాదేవజాతిత్వాప్రసక్తిః తత్రచధ్వంస
స్యసమవేతత్వాంగీకారేతు కపాలసమవేతకార్యనాశంప్రతి కపాలనాశ
స్యహేతుతయా కపాలనాశేనతికపాల సమవేతరూపాదేరివఘట ధ్వంస
స్యాపినాశాపత్త్యా వినష్టఘటస్యపునరున్మజ్జనప్రసంగః కార్యతావచ్ఛే
దకకోటౌ భావత్వనివేశేచగౌరవం ప్రాగభావేత్వభావత్వ హేతునా
అసమవేతత్వం సాధనీయమేవంతేనైవ హేతునాసమవాయిత్వాభావో
పిధ్వంస ప్రాగభావయోస్సాధనీయః యుక్త్యంతరంతుమృగ్యం నను
సామాన్యంద్వివిధ మిత్యాదిమూలోక్త విభాగోనుపపన్నః పరాపరత

యోనిరూపయిష్యమాణద్రవ్యత్వాద్యసంగ్రహాత్ పరత్వేనాపరత్వేన
పరాపరత్వేనచ విభాజనీయతయాన్యూనతాయాదుర్వారత్వాత్ న
చాపరంద్వివిధం కేవలాపరం పరాపరంచేతి పరాపరస్యాపరత్వరూపవి
భాజకధర్మాక్రాంతత్వాన్నన్యూనతేతివాచ్యం పరభిన్నాచయాజాతి
స్సైవాపరతయోచ్యత ఇత్యుక్తస్య రభిన్నత్వరూపస్యాపరత్వస్యఘట
త్వాద్యపేక్షయా పరభూతేషుద్రవ్యత్వాదిషు అసంభవాదితి చేన్న పరభి
న్నాచయాజాతిరిత్యస్య కేవలాపరత్వనిర్వచన పరత్వాత్తథాహిద్ర
వ్యాదిత్రికవృత్తిరిత్యాదినా పరజాతిముక్త్వాద్వివిధాము పరజాతింక్రమే
ణాచష్టే పరభిన్నేత్యాదినా సైవేత్యేనకారోభిన్నక్రమః అపరతయైవే
త్యర్థః ఏవకారేణపరత్వవ్యుదాసాత్ కేవలత్వలాభః తథాచయాజాతిర్య
త్కించిదపేక్షయా పరానభవతి సాకేవలాపరేత్యర్థః సాచఘటత్వాది
రూపా అతఏవబహుషువ్యక్తేషు సైవాపరతయోచ్యత ఇత్యుక్తిస్తా
ద్రివ్యత్వాదీత్యతశ్చప్రాక్ ఘటత్వాదికజాతిస్తు తేనాపరతయోచ్యత
ఇత్యపిపారః తత్రచాపరతయేత్యస్య అపరతయైవేత్యర్థః యస్యాస్త్వపర
త్వజాతౌ పరత్వమపిసాపరాపరేత్యాహ ద్రవ్యత్వాదీతితథాచసర్వజాతి
వ్యాపకత్వం పరత్వంజాతివ్యాప్యత్వమపరత్వం తత్రజాత్యవ్యాపకత్వేసతి
జాతివ్యాప్యత్వం కేవలాపరత్వం జాతివ్యాప్యత్వేసతి జాతివ్యాపకత్వం
పరాపరత్వం తదేతదభిప్రేత్యోక్తం ముక్తావళ్యాం సకలజాత్యపేక్షయా
సత్తాయాఃపరత్వం తదపేక్షయాచాన్యాసాం జాతీనామపరత్వమితి అథ
వాపరభిన్నేత్య పరసామాన్యలక్షణమేవ తత్రచపరశబ్దస్సత్తాత్వేనరూ
పేణద్రవ్యాదిత్రికవృత్తిత్వేనవాపూర్వోపస్థిత సత్తామాచష్టే సైవే
త్యేవకారశ్చ కార్త్స్న్యపరః సాసర్వాపీత్యర్థః తథాచసత్తాభిన్నత్వం
అపరజాతిసామాన్యలక్షణం తత్రచఘటత్వాదిక జాతిస్త్విత్యాదినాకే
వలాపరజాతిరుక్తా ద్రవ్యత్వాదికజాతిస్త్విత్యాది నాతుపరాపరజాతిః
సచఘటత్వాదికజాతిష్వేవ అపరత్వేనపిత్యక్త తద్భిన్నత్వేసపత్వాసాం

పరత్వముక్త్వాత్రసత్తాయాః కేవలపరత్వంద్రవ్యత్వాదీనాంచ పరాప రత్వంకుతోనోక్త మితివాచ్యం ఘటత్వాదీనాంబహుతయా తేషాం అప రభిన్నత్వరూపపరత్వ ఘటకభేదప్రతియోగితయాని వేశేగౌరవాదితిస ర్వంసమంజసం ద్రవ్యాదిత్రికవృత్తిరితి పరజాతేర్లక్షణంతదర్థశ్చద్రవ్యవృ త్తిత్వేసతి గుణవృత్తిత్వేసతికర్మవృత్తిత్వం తత్రచద్వయోరేవదళయో ర్లక్షణత్వసంభవేతృతీయదళోపాదానంలక్షణ త్రయలాభాయతద్యథాద్ర వ్యవృత్తిత్వేసతిగుణవృత్తిత్వంగుణవృత్తిత్వే సతికర్మవృత్తిత్వంచగుణక ర్మమాత్రవృత్తివైజాత్యస్వీకారపక్షేతుతృతీయలక్షణస్యాతివ్యాప్తత్వా ల్లక్షణద్వయమేవాభిప్రేతంఅథవాద్రవ్యాది త్రికవృత్తిరిత్యనేనస్వేతరని ఖిలజాతివ్యాపకత్వం వివక్షితంతచ్చస్వసమానాధికరణాన్యోన్యాభావప్రతి యోగితానవచ్ఛేదకస్వేతరజాతికభిన్నత్వంతద్భిన్నత్వమపరత్వంస్వసమా నాధికరణాన్యోన్యాభావ ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకస్వేతరజాతికత్వపర్యవ సితం ద్వితీయకత్వేపర భిన్నేత్యస్యస్వసమానాధికరణయత్కించిజ్జాతిమ దన్యోన్యాభావసమానాధి కరణభిన్నేత్యర్థోబోధ్యఃకల్పద్వయేపివ్యాపక త్వాదిత్యస్యస్వసమానాధికరణ యత్కించిజ్జాతిమదన్యోన్యాభావసమా నాధికరణత్వాదితి వ్యాప్యత్వాదిత్యస్యచస్వ సమానాధికరణాన్యోన్యా భావప్రతియోగితానవచ్ఛేదక స్వేతరజాతికత్వాదిత్యర్థః ఇమే ఏవచాధిక దేశవృత్తిత్వాల్పదేశవృత్తిత్వే అత్రచసత్తాజాతిసిద్ధిః ప్రాగేవాస్మాభిరుప దర్శితా అన్యేతుసామాన్యాదౌప్రతియోగితా సంబంధేన ధ్వంసత్వా వచ్ఛిన్నాభావేతత్తత్ప్రతియోగివ్యక్తిభేదకూటస్య ప్రయోజకత్వేకల్ప నేగౌరవాత్సామాన్యతః ప్రతియోగితాసంబంధేన ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతితాదాత్మ్యసంబంధేనసతః కారణతాయావాచ్యతయా తదవచ్ఛేద కతయాసత్తాజాతిసిద్ధిః తస్యాశ్చద్రవ్యత్వాదినా సంకరవారణాయనిత్య సాధారణ్యం నచైవంపరమాణ్వాదౌ ధ్వంసాభావేనధ్వంసస్య ప్రతి యోగిత్వాసంభవేన తత్తత్ప్రతియోగివ్యక్తిభేదకూటస్య ప్రయోజకతా

యా అవశ్యంవాచ్యతయా సామాన్యాదావపితత్రతస్యైవ కూటస్య
ప్రయోజకత్వ మాస్త్వితివాచ్యం తత్రానాయత్యాభేద కూటస్య
ప్రయోజకత్వేపి సామాన్యాదావద్భేదస్యైకస్య ప్రయోజకత్వేలాఘ
వాసహాయాత్ కార్యతావచ్ఛేదకంచధ్వంసత్వం తచ్చాఖండోపాధిరూ
పం అనుయోగితావిశేషరూపం జన్యాభావత్వరూపంవా తత్రప్రథమ
ద్వితీయపక్షయోః ప్రాగభావేవ్యభిచారః ఘటాత్మకేఘట ప్రాగభావ
ధ్వంసేపి ధ్వంసాకారానుగతప్రతీత్యా అఖండోపాధిరూపస్యానుయోగి
తావిశేషరూపస్యచ ధ్వంసత్వస్యతత్రసత్వాదతః ప్రాగభావవృత్తిప్రతి
యోగితాభిన్న ప్రతియోగితాయాంకార్యతావచ్ఛేదకసంబంధత్వమభ్యు
పేయం తద్భిన్నత్వవిశిష్టధ్వంసత్వ మేవవాకార్యతావచ్ఛేదకంనచైవం
తద్భేదస్య ప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్నధ్వంసత్వావచ్ఛిన్న ప్రతి
యోగితాకాభావ ప్రయోజకత్వాసంభవః ప్రాగభావేతద్భేదసత్వేపి
తద్విశిష్టాభావాభావాదితివాచ్యం ప్రాగభావవృత్తి ప్రతియోగితాసంబం
ధేన ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతిప్రతియోగితాసంబంధేన ధ్వంసత్వావచ్ఛి
న్నం ప్రతివా ప్రాగభావస్యాపి హేతుత్వాంతరంకల్పయిత్వా ప్రతియో
గితాసంబంధావచ్ఛిన్న ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావే ప్రా
గభావవృత్తి ప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్న ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్న జన్య
త్వతద్భిన్న ప్రతియోగితాసంబంధావచ్ఛిన్న ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్న జన్య
త్వద్వయనిరూపక సత్ప్రాగభావభేదద్వయస్య ప్రయోజకత్వోపగ
మాత్ ఏవంసధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతిప్రాగభావత్వేనహేతుత్వాం
తరం కల్పయిత్వాధ్వంసత్వవ్యాప్యసదన్య ధ్వంసత్వసధ్వంసత్వావచ్ఛిన్న
జనకసత్ప్రాగభావభేదద్వయస్య ప్రయోజకత్వకల్పనేనానుప పత్త్యభా
వాత్ తావతాప్యనంతభేదకూటస్య ప్రయోజకత్వాకల్పనేనలాఘవాన
పాయాత్ తృతీయపక్షేతు భావభిన్నత్వరూపాభావత్వఘటితస్య జన్యాభా
వత్వాత్మకధ్వంసత్వస్యఘటే అభావాన్నఘటప్రాగభావాదౌ తద్విశిష్టా

ర్యకార్యకారణభావస్య వ్యభిచారప్రసక్తిః తథాహి ఘటప్రాగభావో
ధ్వస్త ఇతి ప్రతీతిః ఘట ఘటధ్వంసం వావగాహతే నాతిరిక్తం మానా
భావాత్ తత్రచఘటాత్మకో యోధ్వంసః సనభావభిన్నః ఘటధ్వంసస్తుయ
ద్యపిభావభిన్నః ఘటప్రాగభావప్రతియోగికశ్చ తథాపినవ్యభిచారప్రస
క్తిః ప్రతియోగితాసంబంధేన తద్వతిఘటేతాదాత్మ్యేన సతస్సత్త్వాత్
శేషంతుపూర్వవత్ నచనద్భిన్నధ్వంసత్వస్య జన్యాభావత్వస్యవాకా
ర్యతావచ్ఛేదకత్వపక్షే ప్రతియోగితాసంబంధేనఘట ప్రతియోగికధ్వం
సవతి ఘటప్రాగభావేసత్తాదాత్మ్యాభావా ద్వ్యభిచారోదుర్వారఇతివా
చ్యం కార్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న యత్కించిద్వ్యక్త్యధికరణయావద్వ్య
క్తినిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వస్యైవవ్యభిచారపదార్థత్వాత్ అథవాఘట
ధ్వంసస్యద్వేప్రతియోగితే ఏకాఘటోధ్వస్త ఇతిప్రతీతిసిద్ధాఘటనిష్ఠా
ప్రతియోగితా అన్యాతుఘటప్రాగభావోధ్వస్త ఇతిప్రతీతిసిద్ధాప్రాగ
భావనిష్ఠా సాచఘటేనతద్ధ్వంసేనచనిరూప్యతే ఉభయనిరూపితయోః
ప్రతియోగితయోర్భేదమానాభావాత్ తథాచనప్రతియోగ్యనిరూపి
తప్రతియోగితాయాః కార్యతావచ్ఛేదకసంబంధత్వే స్వీకారాన్నానుపప
త్తిరియమేవప్రాగభావవృత్తి ప్రతియోగితాభిన్న ప్రతియోగితానా
మేవేతిపక్షత్రయమప్యుపపన్నం సద్భిన్నత్వంతుక్వచిదపిసని వేశనీయం
ప్రయోజనాభావాదిత్యాహుః అత్రేదంబోధ్యంఘటధ్వంసాత్యంతాభా
వాభావస్య ఘటధ్వంసరూపత్వేన ఘటధ్వంసస్యతదత్యంతాభావోపి
ప్రతియోగీతి తత్రతద్రూప కారణాభావాత్ వ్యభిచారోదుర్వారః
ప్రాప్నోతిసచేత్థం వారణీయః కార్యతావచ్ఛేదకసంబంధేన కార్యతావ
చ్ఛేదకవిశిష్టాధికరణనిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వ మేవహివ్యభిచారః కార్య
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్ననిరూపితకార్యతావచ్ఛేదకసంబంధానుయోగిని
ష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వమితియావత్కార్యతావచ్ఛేదకంచేహధ్వంస
త్వంతచ్చనఘటధ్వంసాత్యంతాభావనిష్ఠప్రతియోగితానిరూపకతావచ్ఛే

దకం। కింతు- అత్యంతాభావత్వం ఘటధ్వంసాత్యంతాభావౌ ధ్వస్త ఇత్య
వ్యవహారాత్ ఘటధ్వంసాత్యంతాభావౌ నాస్తీత్యేవం వ్యవహారాత్
ఇదంచధ్వంసత్వ మఖండోపాధిరూపం జన్యాభావత్వరూపంచేతి పక్షే
ధ్వంసత్వ మనుయోగితావిశేష రూపమితిపక్షేతు స్వవృత్తిధ్వంసత్వని
రూపిత ప్రతియోగితాయాః కార్యతావచ్ఛేదక సంబంధత్వస్వీకారాత్
నకోపిదోషఇతి ఏవంచోక్తప్రమాణేనకస్యాశ్చిజ్జాతేఃసిద్ధౌతస్యాః ద్రవ్యం
సదిత్యాది ప్రతీతివిషయత్వం బాధకాభావాదిష్యత ఏవేత్యాస్తాంవి
స్తరః॥ మూలస్థాంత్యపదం సవివరణంవిగృహ్ణాతి అంతేఅవసానఇతి నను
అంతత్వస్యసనంబంధి కత్వాత్తత్సంబంధ్యా కాంక్షాయాం పరిశేషాదవ
యవధారైవ సంబంధినీవాచ్యా సాచపరస్పరావయవావయవి భావాప
న్నబహుపదార్థ సముదాయరూపా స్వఘటకపదార్థనిరూపి తావయవ
త్వవ్యాపకస్వ ఘటకతాకసముదాయ రూపేతియావత్ తదంతత్వంచ
తన్నిష్ఠనిరవయవ పదార్థఘటితత్వనిరూపకత్వం తన్నిష్ఠసావయవఘటి
తత్వాక భిన్నత్వేసతితద్ఘటకత్వంవా తతశ్చాంతపదంనిరవయవద్రవ్యపరం
ఇత్యాయాతం తద్వృత్తిత్వంచనిత్యద్రవ్యవృత్తి రిత్యనేనైవలబ్ధమితిపున
రుక్తిర్దుర్వారేత్యతఆహ యదపేక్షయేతి అయమాశయః లోకేచర
మాంత్యాదిశబ్దాస్స జాతీయసాపేక్షమేవచరమ త్వాదికంస్వభావతో
భిదధతేయథాబ్రహ్మక్షత్రాదిపరంపరానుచరమంబ్రాహ్మణంపశ్యేత్యుక్తే
బ్రాహ్మణసముదాయా వధికమేవచరమత్వం స్వభావతఃప్రతీయతే తది
హాంత్యో విశేషఇత్యుక్తే విశేషసముదాయ సాపేక్షమేవ అంత్యత్వంప్ర
తీయతే అథవావిశేషశబ్దస్యావృత్తిస్తే నాంత్యోయోవిశేషః పరికీర్తితః
విశేషశబ్దేనతాంత్రికైః పరిభాషితః నపునఃకపాలాదిరూపా అపివిశేషా
విశేషశబ్దేనతాంత్రికైః పరిభాష్యంతఇత్యర్థః తథాచేహాంతశబ్దః విశేష
ధారాంతపరః విశేషధారాచస్వఘటక నిరూపితవిశేషత్వవ్యాపకస్వఘ
టకతాకసముదాయరూపా తస్యాశ్చాంతస్స్వ ఘటకావిశేషవిశేషఘ

ఘటితత్వం తత్రైవ వర్తత ఇత్యస్య చ తత్ప్రయోజకో భవతీత్యర్థః భోజనేన వర్త తేధనార్జనే వర్తత ఇత్యాదౌ తథాదర్శనాత్ తథాచ తాదృశసముదాయ నిష్ఠం యత్స్వఘటకావిశేష విశేషఘటితత్వం తత్ప్రయోజకతా తాదృ శసముదాయఘటకస్య కస్యచిద్విశేషస్య విశేషాంతరావిశేష్యస్యైవ భవ తి అతశ్చాంత్యా ఇత్యాదేః విశేషాంతరరహితో యో విశేషః స ఇహ విశేష శబ్దేన పరిభాషిత ఇత్యర్థో లభ్యత ఇతి తదిదమభిప్రేత్యోక్తవాన్ యదపే క్షయా విశేషో నాస్తీత్యర్థ ఇతి యదపేక్షయాన్యో వ్యావర్తకో నాస్తీత్య ర్థః వ్యావర్తకధారాం తదంత్యత్వాంచ విశేషాణాముపపాదయతి ఘటాదీ నామిత్యాదినా కేచిత్తు అంత్యత్వాంచ నిరవయవద్రవ్యవృత్తిత్వమేవ తచ్చ నిత్యద్రవ్యవృత్తిరిత్యనేన సిద్ధముపవిశేషాంతర శూన్యత్వలాభాయ పున రుక్తమిత్యాహ యదపేక్షయేతి నిరవయవవృత్తిత్వోక్త్యా తత్కృత్త్వేన విశే షాంతర శూన్యత్వం కథం లభ్యత ఇతి తు న శంక్యం కపాలాద్యవయవానా మేవ ఘటాదివిశేషకతయా విశేషాణాం నిరవయవవృత్తిత్వోక్త్యా తల్లా భసంభవాత్ నను విశేషాణాం నిరవయవవృత్తిత్వోక్తికృత్తేన తదాశ్ర యభూతానాం పరమాణూనాం వ్యావర్తకాంతర శూన్యత్వం లభ్యతే న తు విశేషాణాం న చ యదపేక్షయేత్యాదేర్వ్యతిరిక్తః పరమాణూనాం వ్యావర్తకో నాస్తీత్యర్థకల్పనయా పరమాణూనాం వ్యావర్తకాంతరశూ స్యోక్త్యా చ సమేవ గ్రంథకృదభిప్రేతమస్త్వితి వాచ్యం స తు స్వతఏవ వ్యావృత్తస్తేన తత్ర విశేషాంతరాపేక్షా నాస్తీత్యుపరితనోపసంహార గ్రంథసందర్భే విశేషాణామేవ వ్యావర్తకాంతరశూన్యత్వస్యోపసం హృతత్వేనోపక్రమోపసంహారయోర్విరోధాపత్తేరితి చేన్న పరంపర యాసూచనసంభవాత్ తథాహి పరమాణూనాం నిరవయవత్వోక్తేన తే షాం అవయవరూపవిశేషవిరహస్సూచితః తతో విశేషాణాం తద్వృత్తిత్వక థనంచ తేషాం పరస్పరవ్యావర్తకతాం సంభావ్య విశేషాణాం పరస్పరస్మా దవ్యావృత్తత్వే పరస్పరాశ్రయవ్యావర్తకత్వాసంభవేన వ్యావర్తకాంత

తాపేక్షాయా మనవస్థాపత్త్యా తేషాం స్వతో వ్యావృత్తత్వ కల్పనయా
వ్యావర్తకాంతర శూన్యత్వం సూచయతీతినానుపపత్తిరిత్యపివదంతి
తత్తదవయవభేదాదితి యద్యపిద్వ్యణుకేషుకథంచిత్త్రిసరేణుషు చపర
స్పరస్మాద్భేదస్య ప్రత్యక్షాసంభవేపి యోగ్యసన్నికర్షేణ ఘటాదిషుపర
స్పరభేదః ప్రత్యక్షసిద్ధ ఏవేతి నతత్ర వ్యావర్తక ధర్మాపేక్షా తథాపి పటాది
షుపరస్పరసంశ్లిష్టావయవేషు ఆలోకాదిషుచతథా విధేషుపరస్పరావ
యవభేదగ్రహణస్యాయ వ్యతిరేకానువిధాయి భేదగ్రహోవయవినాందృ
ష్టోనాపహ్నోతుమర్హతి సచక్వచిత్ప్రత్యక్షరూపః సంశయోత్తర ప్రత్యక్షే
విశేష దర్శనస్య కారణత్వాత్ యదాతు ప్రత్యక్షసామగ్ర్యాః పరికర
న్యూనతా తదానుమితిరూపః ఉభయథాపి తత్తదవయవభేదస్య వ్యావర్త
కత్వమవ్యాహతం భేదబోధజనకధీ విషయత్వమేవహి వ్యావర్తకత్వంకిం
చక్వచిత్ప్రత్యక్షాపగతమపి భేదమప్రామాణ్య శంకాకళంకాపనయనా
యదృఢతర సంస్కారసంపాదనాయ పరం ప్రతిసమ్యగుపపాదనాయ చ
యుక్తిభిస్స్థిరీచికర్షవః తత్రతత్తదవయవభేదమేవయుక్తిం తయావగచ్ఛంతో
దృష్టాః అతఏవప్రోక్తం ప్రత్యక్షపరికలితమప్యర్థమనుమానేన బుభుత్సం
తేతర్కరసికాఇతి అతో వ్యావర్తకత్వం తత్తదవయవభేదస్యాసిద్ధమేవ
నహివహ్నిపర్వతేకస్య చిత్ప్రత్యక్షయోగ్యతా మాత్రేణధూమస్యత
దనుమాపకతా పరాహంతుంశక్యా అస్మద్గురు చరణాస్తుపరస్పరంభేద
ఇతిసిద్ధ్యతీతి శేషః కేషాంచిచ్చతుష్షాం కేషాంచిన్మనసావయవభేదప్రయుక్త
భేదోజ్ఞాతుం శక్యతఏవేతిఫలితోర్థ ఇతివ్యాచఖ్యుః సజాతీయేతివిశేషప
దార్థాతిరిక్తపరస్పరవ్యావర్తకధర్మశూన్యానామిత్యర్థః ఏతేనత్ర్యణుకా
నామనుమానే అర్థాంతరంనిరాకృతం పరస్పరభేదక ఇతి పరస్పరభేదాను
మితిజనకజ్ఞాన విషయఇత్యర్థః ఏతేనానుమానంసూచితం తథాహిపర
మాణుషు పరస్పరభేదానుమితిః యత్కించిల్లింగప్రమాజన్యా భ్రమాజ
న్యానుమితిత్వాత్ వహ్న్యాద్యనుమితివత్ ద్వ్యణుకారంభప్రయోజకప.

రమాణుషు పరస్పరభేదః యత్కించిల్లింగజ్ఞానజ్ఞాప్యః భేదత్వాద్ఘటాది
భేదవత్ ఇతి వా అనేకపరమాణుషు పరస్పర భేదానుమితిజనకప్రమాణవి
షయాస్సిధ్యంత ఇతరబాధాదతిరిక్తా ఏవ సిద్ధ్యంతీతి నను విశేషాః పరస్పర
వ్యావృత్తివిశేష భిన్నత్వేనాజ్ఞాతాః కథం పరస్పర స్మాత్పరమాణూనాం
భేదకా భవిష్యంతీత్యత ఆహ స్వానీతి స్వత ఏవ ధర్మిగ్రాహకమానేనైవ
వ్యావృత్తాః పరస్పరభిన్నతయా సిద్ధాస్తేన ధర్మిగ్రాహకమానసిద్ధపర
స్పరభేదకత్వరూప స్వతోవ్యావృత్తత్వేన తత్ర విశేషేషు విశేషాంతరా
పేక్షా వ్యావర్తకాంతరాపేక్షా నాస్తీతి తథా చ యథా క్షిత్యాదికం కృతి
జన్యమిత్యనుమితౌ తస్యాః కృతేరనిత్యత్వే గౌరవమితి గౌరవజ్ఞానసహకా
రాజ్జాయమానానుమితిః కృతౌ నిత్యత్వమప్యవగాహమానా క్షిత్యంకు
రాదికం నిత్యకృతిజన్యమిత్యాకారికైవ జాయతే ఏవమేషాం వ్యావర్త
కాంతరవ్యావృత్తత్వేఽనవస్థా గౌరవమితి జ్ఞానసహకారాజ్జాయమానాను
మితిః పరస్పరభిన్నత్వమప్యవగాహమానా పరమాణుషు పరస్పరభేదా
నుమితిః పరస్పరభిన్నలింగప్రమాజన్యేత్యాకారికైవ జాయత ఇతి న విశే
షాణాం పరస్పరభేదసిద్ధయే లింగాంతరమపేక్షణీయమితి భావః తథా చ
స్వతోవ్యావృత్తత్వం స్వగ్రాహకమానసిద్ధపరస్పరభేదకత్వం యత్త్వ
ర్వాచీనాస్స్వతోవ్యావృత్తత్వం స్వాత్మకలింగజ్ఞానజన్యానుమితివిష
యత్వం విశేషేషు హి పరస్పరభేదః స్వాత్మకలింగేనైవ సిద్ధ్యతి ఏతద్వి
శేషస్తద్విశేషాద్భిద్యతే తాదాత్మ్యసైతద్విశేషాదితి న తు స్వభిన్నలిం
గేన అనవస్థాపత్తేరితి పారయంతి తత్తుచ్ఛం విశేషాణాం పరస్పరభేదస్య ధ
ర్మిగ్రాహకమానేనైవ సిద్ధత్వేన తత్రానుమానాంతరానపేక్షణాత్ కిం
చైతద్విశేషే తద్విశేషభేదో యది ప్రాగసిద్ధస్స్యాత్తదా తద్విశేషభేదం
ప్రతి తాదాత్మ్యసైతద్విశేషస్య వ్యాప్యతైవ దుర్గ్రహా యది సిద్ధస్తదా సి
ద్ధసాధనమిత్యధికం వివేచయిష్యామః మూలే అంత్య ఇత్యనేన విశేషసద్భా
వే సపరికరం ప్రమాణం దర్శితం తల్లక్షణమాహ నిత్యద్రవ్యవృత్తిరితి అని

త్యద్రవ్యావృత్తిరిత్యర్థః. తథాచానిత్యద్రవ్యవృత్త్యావృత్తి పదార్థవిభాజ
కోపాధిమత్త్వం అనిత్యద్రవ్యావృత్తిపదార్థ విభాజకోపాధిశూన్యత్వంవావి
వక్షితమితిన నపరమాణ్వాకాశాదావతివ్యాప్తిః అనిత్యద్రవ్యావృత్తిత్వం
చ సర్వాధారతాప్రయోజక సంబంధభిన్న సంబంధేనేతి నానుపపత్తిః అత్ర
మహాదేవః స్వతోవ్యావృత్తత్వంస్వభిన్నలిఙ్గ జన్యస్వవిశేష్యకస్వసజాతీ
యభేదానుమిత్యవిషయత్వం సాజాత్యంచపదార్థవిభాజకోపాధిరూపేణ
తేనఘటాదేస్తాదాత్మ్యేనవ్యావృత్తత్వేపివిశేషస్యగుణాది శూన్యత్వేనే
తరభేదానుమితివిషయత్వేపిద్రవ్యాదేఃప్రమేయత్వాదినావిశేషసజాతీ
యత్వేపిచనక్షతి రిత్యనేనాంత్యపదార్థ మేవలక్షణంమన్యతే అత్రస్వత్వం
ప్రతియోగినివిష్టం నత్వనుయోగినివిష్టం అసంభవాపత్తేః సిద్ధ్యసిద్ధి
భ్యాంవ్యాఘాతాచ్చ అత్రైతద్విశేషస్తద్విశేషాద్భిద్యతే తాదాత్మ్యేనై
తద్విశేషాదిత్యాదికాదాచిత్కానుమితిమాదాయాసంభవవారణాయ
స్వభిన్నలింగజన్యత్వమనుమితౌవిశేషణం ఏతాదృశానుమితిస్వీకారే
ప్యేవస్వాత్మక లింగజ్ఞానజన్యేతరభేదానుమితివిషయత్వరూపయథా
శ్రుతస్వతోవ్యావృత్తత్వపరిత్యాగేఘటాదావతివ్యాప్తిర్బజతయోప
స్యత్తుఘటాదేస్తాదాత్మ్యేనవ్యావృత్తత్వేపీత్యనేన గ్రంథేనైతద్బోధ్యం విశే
షవాన్పరమాణుః విశేషాంతరభిన్నః పృథివీత్వాదిత్యనుమితిమాదా
యాసంభవవారణాయస్వవిశేష్యకత్వమనుమితౌవిశేషణం అత్రాక్షేపం
తిఅనుమిత్యవిషయత్వమిత్యత్ర అనుమితివిశేష్యభిన్నత్వనివేశేనైవ
పూర్వోక్తదోషవారణసంభవాత్ పృథక్స్వవిశేష్యకత్వనివేశోవ్యర్థ
ఇతి తత్రాన్యేప్రత్యవతిష్ఠంతే స్వవిశేష్యకత్వనివేశేత్రయాణాం సంబంధ
త్వంపరికల్ప్య స్వభిన్నలింగజన్యత్వస్వ విశేష్యకత్వస్వసమానజాతీయ
ప్రతియోగికభేద విధేయకత్వఏతత్త్రితయసంబంధేనస్వవిశిష్టానుమితికం
యత్స్వం తద్భిన్నత్వస్యైవలక్షణత్వస్వీకారసంభవాదనుమితివిషయ
తాద్యుపవనివేశో నాస్తీతిలాఘవమితి అథత్రయాణాంసంబంధవిధయా

నివేశే విశేష్యో ద్రవ్యాద్భిన్నః నిర్గుణత్వాత్ ఘటో విశేషాంతరాద్భిన్నః ఘటత్వాదిత్యాకారకసమూహాలంబనాత్మకానుమితి మాదాయాసంభవాపత్తిరితి చేన్నైవం యతో యథాశ్రుతేప్యేతద్దోషవారణాయ స్వసమానజాతీయభేదవిధేయతానిరూపితస్వనిష్ఠోద్దేశ్యతాకత్వం మిళితం ఏకవిశేషణమితి వాచ్యం తథాత్రాపి మిళితస్య సంబంధత్వం స్వీక్రియతాం తథా చ స్వభిన్నలింగజన్యత్వ స్వసమానజాతీయభేదనిష్ఠవిధేయతానిరూపితస్వనిష్ఠోద్దేశ్యతాకత్వ ఏతదుభయసంబంధేన స్వవిశిష్టానుమితికభిన్నత్వం పర్యవసన్నం యద్యేతద్విశేష స్తద్విశేషాద్భిన్నస్తాదాత్మ్యేనైతద్విశేషాత్ ఘటో విశేషాంతరభిన్నః ఘటత్వాదిత్యాకారకస్వభిన్నఘటత్వాత్మకలింగజన్య సమూహాలంబనాత్మకానుమితి మాదాయ తద్దోష తాదవస్థ్యమితి విభావ్యతే తదా స్వభిన్నలింగవిషయతాఘటితధర్మావచ్ఛిన్నజనకతానిరూపితజన్యతావచ్ఛేదకీభూతాయాః స్వసమాన జాతీయభేదనిష్ఠవిధేయతానిరూపితస్వనిష్ఠోద్దేశ్యతా తన్నిరూపకతాసంబంధేన స్వవిశిష్టానుమితికభిన్నత్వమేవ వక్తవ్యం విశేషణత్వపక్షేప్యేషైవ గతిరితి ఇదమత్రావధేయం స్వభిన్నలింగజన్యత్వాదేర్విశేషణతాకల్పేపి స్వవిశేష్యకత్వనివేశసార్థక్యం కథంచిదుపపాదయితుం శక్యమేవ తథాహి ఏతద్విశేష స్తద్విశేషాద్భిద్యతే తాదాత్మ్యేనైతద్విశేషాత్ ఘటో విశేషాంతరాద్భిద్యతే ఘటత్వాదితి సమూహాలంబనానుమితిం విశేషో ద్రవ్యాద్భిన్నో నిర్గుణత్వాద్ఘటో విశేషాంతరభిన్నః ఘటత్వాదితి సమూహాలంబనానుమితిం చాదాయాసంభవాపత్తిరితి స్వవిశేష్యకత్వనివేశనం తథాసతి సమానే చరమనిర్దిష్టస్య ఉద్దేశ్యతయా ప్రథమనిర్దిష్టస్య విధేయతయా స్వసజాతీయభేదవిధేయకత్వే స్వవిశేష్యకత్వావచ్ఛేదకత్వం లభ్యతే తద్వైశిష్ట్యే స్వభిన్నలింగజన్యత్వాన్వయబలాచ్చ స్వభిన్నలింగజన్యతావచ్ఛేదకత్వం స్వోద్దేశ్యతావచ్ఛేదకీభూతస్వసమానజాతీయ భేదవిధేయకత్వే లభ్యతే తథాచ స్వభిన్నలింగవిషయతాఘటిత ధర్మావచ్ఛిన్నజనకతా నిరూపితజ

స్యతావచ్ఛేదకీభూతం యత్స్వోద్దేశ్యకత్వావచ్ఛేదకస్వసమానజాతీయ
భేదవిధేయకత్వం తచ్ఛాబ్దబోధ్యమితిక భిన్నత్వమితిపర్యవస్యతి అయమేవ
జ్ఞాయమానపక్షే నతుపూర్వోక్తః నిరుక్తపగంపరాయాస్సంబంధస్వస్య
నివాదత్వాత్ పరంతుస్వసమానజాతీయభేద విధేయకానుమిత్యా విశే
ష్యత్వమిత్యత్రాప్యయమర్థోలభ్యతే త తాపివిశిష్టస్యవైశిష్ట్యమితిరీత్యా
స్వయన్వీకారే స్వసమానజాతీయభేదవిధేయకత్వ విశిష్టనిరూపితవిశేష్య
తావచ్ఛిన్నత్వంలభ్యతే తదంశేయోవిధేయ స్తస్యైవతద్విధేయకత్వవిశిష్ట
నిరూపిత విశేష్యతాస్వీకారేణ విశేషోద్రవ్యాద్భిద్యతే ఘటోవిశేషాత
రాద్భిద్యతే ఇతిసమూహాలంబనానుమితినిష్ఠాయావిశేషనిష్ఠ విశేష్య
తానిరూపకతాతస్యాం విశేషాంతరభేదవిధేయకత్వస్యావచ్ఛేదకత్వా
భావాత్ నాసంభవ ఇవసక్తిః నచతథాపి అత్రకల్పేస్వసమానజాతీయ
భేదవిధేయకత్వ తద్విశిష్టనిరూపితవిశేష్యతాయాం వా స్వభిన్నలింగజ
న్యతావచ్ఛేదకత్వంవైవక్షికమేవ సశాబ్దమితివాచ్యం స్వసమానజాతీ
యభేదవిధేయకత్వ విశిష్టానుమితౌ స్వభిన్నలింగజన్యత్వాన్వయబవా
త్స్వసమాన జాతీయభేదవిధేయకత్వే తదవచ్ఛేదకత్వలాభసంభవాత్
స్వభిన్నలింగజన్యత్వ విశిష్టానుమితి నిరూపితత్వస్యవిశేష్యతాయాంభానే
నస్వభిన్న లింగజన్యత్వేవిశేష్యతా నిరూపకతావచ్ఛేదకత్వస్య లబ్ధత
యోక్త దోషవారణాచ్చ తజ్జన్యతావచ్ఛేదకీ భూతాయా విశేష్య
తాతస్యా ఏవతజ్జన్యత్వ విశిష్టనిరూపితత్వాంగీకారేణైతద్విశేష
స్తద్విశేషాద్భిన్నః తాదాత్మ్యేనైతద్విశేషాద్ఘటోవిశేషాద్భిన్నోఘట
త్వాదితి సమూహాలంబనానుమితినిరూపితవిశేషనిష్ఠ విశేష్యతానిరూ
పకతాయాం ఘటత్వాత్మకలింగజన్యత్వావచ్ఛిన్నత్వానంగీకారాత్
వస్తుతస్తు స్వవిశేష్యకత్వం నగ్రంథకృదభిప్రేతం కిం తు ప్రామాదికం లేఖక
దోషాద్వాసమాగతం తథాహియద్యత్రస్వ విశేష్యకత్వమనుమితౌవిశే
షణంస్యాత్తర్హి స్వత్వం ప్రతియోగినివిష్టంస్యాత్ నత్వనుయోగినివిష్టమ

సంభవాపత్తేః ఏవంచసతిసమవాయేతి వ్యాప్తిర్వ్రజలేపాయతేతత్సమా
నజాతీయభేదాప్రసిద్ధ్యాతస్యవ్యపదేష్టుమశక్యత్వాత్తద్వారణాయ.
చసమవాయభిన్నత్వంసమవేతత్వం స్వసజాతీయభేదవత్త్వమిత్యాదివిశే
షణాంతరాన్వేషణే ప్రయాసగౌరవంస్వవిశేష్యకత్వానుపాదానేతు అను
యోగిన్యేవస్వత్వంనివేశ్యతే విశేషభిన్నలింగజన్యాయా ఘటోవిశేషాం
తరాద్భిన్న ఇత్యనుమితేః ప్రసిద్ధత్వాత్స్వసజాతీయపదస్య స్వసజాతీయాం
తరపరతాయాః లోకసిద్ధతయాసమవాయే చతదప్రసిద్ధ్యైవనాతివ్యా
ప్తిః కించయదిప్రతియోగివిశిష్టం స్వత్వమభిప్రేయాన్మహాదేవ స్తర్హి అ
నుమిత్యవిషయత్వమితినాభిదధీత కింతు అనుమితివిషయభిన్నత్వమిత్యే
వాభిదధ్యాత్ ఏవంహిగ్రంథకృతాంస్వరసః యత్రప్రతియోగివిశిష్టంస్వ
త్వమభిప్రయంతితత్రప్రతియోగిబోధకపదోత్తరం భిన్నాన్యాదిపదానిప్ర
యుంజతేనతు ప్రతియోగిబోధకపద మన్యేనజంనివేశయంతి యత్తుకేచి
దత్రబభ్రముః కదాచిదపికేనాపి స్వసమానజాతీయ భేదవత్తయానను
మితేంకురవిశేషాదావతివ్యాప్తివారణాయ మతద్వయేపిస్వసమానజా
తీయ భేదానుమితివిషయత్వ రూపవిశేషణాంతర ప్రక్షేపస్యావశ్యకత
యాతతఏవ సమవాయేనదోష ఇతిప్రతియోగివిశిష్ట్వనివేశోపియుజ్య
తఇతి తదనాలోచనవిజృంభితం అనాదౌ కాలేబ్రహ్మాండకోటిషు చానం
తాసు కశ్చిదపిచేతనస్సమాస్య లక్షణోపనీతేషుభూతభవిష్యన్నిఖిలవ
స్తుషు పృథివీత్వాద్యవచ్ఛిన్నేషు గంధవత్త్వాదిభిః పరస్పరభేదోననుమి
తఇత్యస్య మహాసాహసత్వాత్తదం కురవ్యక్తిమాత్రపక్షకానుమితేః
క్వచిదభావేప్యన్యాంకంతుతేరభావాత్ అన్యథాయద్వ్యక్తేస్స్వస్వే
తరభేదానుమితిస్తత్రైవాతివ్యాప్తేః దుర్వారత్వాపత్తేః అథస్వభిన్నలింగ
జన్యస్వసమానజాతీయభేదానుమిత్యవిశేష్యస్వస్యలక్షణత్వేగగనవృత్తి
రితరభిన్నః గగనానుయోగికసమవాయాదిత్యనుమితివిశేష్యతామా
దాయాసంభవః ప్రసజ్యతేఅతస్స్వమాత్రవిశేష్యకత్వపరంస్వవిశేష్యక

పదమావశ్యకం దర్శితానుమితౌ చస్వేతరశబ్దాదేరపి విశేష్యత్వాన్నా
నుపపత్తిః నచానుమిత్యవిశేష్యత్వ మిత్యత్రైవ అనుమితి నిరూపితస్వ
మాత్రవృత్తి విశేష్యతావచ్ఛిన్నత్వం వివక్ష్యతాం తావతాప్యుక్తదో
షవారణ ఇతివాచ్యం విషయభేదేవిషయతానాం భిన్నతయాగగనవృ
త్తిరితరభిన్న ఇత్యనుమితి నిరూపితయోః గగనవృత్తిత్వరూపైక ధర్మావ
చ్ఛిన్నయోరపి విశేషశబ్దార్థయోర్విశేష్యతయోర్భిన్నతయా విశేష
నిష్ఠవిశేష్యతాయా స్వమాత్రవృత్తిత్వానపాయాత్ ఉక్తదోషస్యా
నుమితౌ స్వేతరావిశేష్యకత్వవిశేషణేనైవ వారణీయత్వాత్ నచాను
మిత్యవిశేష్యత్వ మిత్యత్రానుమితినిరూపిత స్వేతరవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్నవి
శేష్యతావచ్ఛిన్నత్వమేవ వివక్ష్యతాం తావతాప్యుక్తదోషవారణసంభ
వాదితివాచ్యం స్వేతరావిశేష్యకత్వస్యానుమితివిశేషణత్వాపేక్షయా
తస్యలఘుత్వాభావాత్ ఉభయస్య ఉపాధ్యంతరాదూషకత్వాచ్చేతి
చేదత్రకేచిత్ స్వేతరావిశేష్యకత్వస్య అనుమితివిశేషణత్వేపి స్వేతరవృ
త్తిధర్మానవచ్ఛిన్నత్వం విశేష్యతావిశేషణమావశ్యకం అన్యథాగగనవృ
త్తివిశేషః పరమాణువృత్తి విశేషాద్భిద్యతేగగనానుయోగికసమవా
యాదిత్యనుమితేః శేష్యతామాదాయాసంభవాపాతాత్ తాదృశానుమి
తేరపి స్వేతరావిశేష్యకత్వాత్ ఉక్తవిశేషణేతు తాదృశానుమితినిరూ
పితవిశేషనిష్ఠ విశేష్యతావచ్ఛేదక కోటౌ స్వేతరశబ్దవృత్తేర్గగనవృత్తిత్వ
స్యఘటకత్వాన్నానుపపత్తిః ఏవంచ తేనైవగగనవృత్తిరితర భిన్న ఇత్యను
మితివిశేష్యతామాదాయప్రసక్తాసంభవస్యాపి వారణసంభవాత్ స్వేత
రావిశేష్యకత్వం వ్యర్థం విశేష్యతాయాం స్వేతరవృత్తి ధర్మానవచ్ఛిన్నత్వ
లాభశ్చస్వ విశేష్యకత్వపదేన స్వేతరవృత్తి ధర్మానవచ్ఛిన్నవిశేష్యతాక
త్వవివక్షయైవ అనుమితివిశేష్యత్వపదేన అనుమితినిరూపితస్వేతరవృత్తి
ధర్మానవచ్ఛిన్న విశేష్యతావచ్ఛిన్నత్వ వివక్షయాపినిర్వాహాదితితత్వర్థంస్వావి
శేష్యకపదం యత్తత్రవిశేషాణాం పరస్పరభేదానుమితి స్వభిన్నలింగ

జన్యాభ్యుపేయత ఇతిసమయం బధ్నంతి తే కేవలం విప్రలంభయంతిపా
మరాన్ సతిగగనపరిమాణ శబ్దాదావ్యాప్తిజ్ఞానేసతి చ హేతోర్గగ
నవృత్తివిశేష రూపపక్షధర్మతాజ్ఞానాదా లోకానాంజాయమానా
యాః పూర్వోక్తానుమితేః కస్యచిదున్మత్త కస్యసమయబంధమాత్రేణని
రోద్ధుమశక్యత్వాత్ నచతథాపిఏతద్విశేషశ్శబ్దశ్చ పరమాణువృత్తివిశే
షాద్భిద్యతే గగనానుయోగికసమవాయాత్ ఇత్యనుమితివిశేష్యతా
మాదాయా సంభవః ప్రసజ్యతే సచస్వేతరవృత్తిధర్మాన వచ్ఛిన్నత్వవి
శేషణే నశక్యతేవారయితుం ఏతద్విశేషత్వావచ్ఛిన్న విశేష్యతాయా
స్తథాऽవిధత్వాత్ కింతు స్వేతరావిశేష్యకత్వ విశేషణేనైవేతిస్వవిశేష్య
కపదమానన్యక మితివాచ్యం ఏవమప్యేతద్విశేషః పరమాణువృత్తివిశే
షాద్భిద్యతే గగనానుయోగికసమవాయా దిత్యనుమితివిశేష్యతామా
దాయాసంభవ వారణాయస్వసమానాధి కరణావృత్తిత్వేనభేదస్య విశే
షణీయతయా తేనైవోక్తదోష వారణసంభవాత్ తథాహిసతిహేతోః
వ్యాప్తిపక్ష ధర్మతాజ్ఞానాదాదగ్నితానుమితిర్భురపహ్నవాసాచ స్వేతరా
విశేష్యకాస్వేతరవృత్తిధర్మానవచ్ఛిన్న విశేష్యతాకాచేతి తద్విశేష్యతా
మాదాయాసంభవః ప్రసజ్యతే సచభేదేస్వసమానాధి కరణపదార్థాం
తరావృత్తిత్వ నివేశేనవార్యత పరమాణువృత్తివిశేషభేదస్యస్వసమా
నాధికరణశబ్ద పరిమాణాదిరూపపదార్థాం తరవృత్తిత్వాన్నదోషః ఏవం
చపూర్వోక్తానుమితివిషయీభూతస్యాపి భేదస్యస్వసమానాధికరణప
దార్థాంతరవృత్తిత్వేన అసంభవప్రసక్త్యభావాత్ స్వేతరావిశేష్యకత్వం
స్వేతరవృత్తి ధర్మానవచ్ఛిన్నత్వంచేత్యు భయమపినోపాదేయమేవత త్త
త్పరమాణునిష్ఠోయోవిశేషః తత్సమానాధికరణపదార్థాంతరావృత్తి
శ్చభేదః తద్విశేషేతరయావద్వృత్తిప్రతియోగిక స్తద్విశేషమాత్రవృ
త్తిభేదః తద్విశేషేతరపృథ్వీసమవేత ప్రతియోగికస్తద్విశేషజలపరమా
ణ్వాదివృత్తి విశేషసాధారణభేదఇత్యాదిః తదనుమాపకశ్చైతద్విశే

షేకశ్చిద్ధేతుశ్చాస్తి సహ్యేతద్విశేషమాత్ర వృత్తిరేవవక్తవ్యః అన్య
థావ్యభిచార ప్రసక్తేః తద్యథా ఏతద్విశేషేతరభేదేసాధ్యే ఏతత్పరమా
ణ్వనుయోగికసమవాయో సహేతుర్భవితుమర్హతి ఏతత్పరమాణువృ
త్తిరూపాదావ్యభిచారాదితిఏతద్విశేషత్వంచనవస్తుగత్యా ఏతద్విశేషా
దతిరిచ్యతేఘటాదౌతు నైవం ఏతత్కపాలసమవేతద్రవ్యత్వాదేరేత
త్కపాలసంయోగజన్యత్వాదేర్వాతత్రతదితరయావద్వ్యక్తిప్రతియో
గికభేదసాధకత్వసంభవాత్ తదితరయావద్వ్యక్తిప్రతియోగికభేదో
నామతదితరత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకైకభేదఃతత్తద్భేదకూటోవే
త్యన్యదేతత్ ఏవంచాత్రయదిప్రతియోగినివిష్టంస్వత్వం తదాఘటాదిక
మేవతాదృశంస్వం యద్యనుయోగినివిష్టం తదాస్వమేవ తద్విశేషః
తద్భిన్నలింగం ఘటత్వాది తజ్జన్యాస్వసమానాధి కరణావృత్తిభేదవిధే
యికాఘట ఇతరేభ్యోభిద్యత ఇత్యాద్యనుమితిస్తద్విశేష్యభిన్నత్వస్యవిశే
షేణత్వాల్లక్షణసంగతిః యదిచైవంవిశేషోద్రవ్యభిన్నో గుణశూన్యత్వా
దిత్యనుమితివిషయీభూతభేదస్యాపి విశేషసమానాధికరణరూపాద్యా
త్మకపదార్థాంతరవృత్తితయా తతఏవతాదృశానుమితి విషయత్వమా
దాయప్రసక్త దోషవారణసంభవాత్స్వ సమానజాతీయత్వ నివేశవై
యర్థ్యం అపిచఏతద్విశేషేతరభేదే సాధ్యేసహేతుదుర్భిక్షం సమవేత
త్వేసతిసదన్యత్వే సతిఏతత్పరమాణు భిన్నాసమవేతత్వాదేర్హేతుత్వసం
భవాత్కించిద్విశేషణవైశిష్ట్య ఘటితస్యచరూపాదౌ సర్వత్రదుర్లభ
త్వాదితిభావ్యతేతదాభేదేస్వసమానాధి కరణపదార్థాంతరావృత్తిత్వం
పరిత్యజ్యలింగే స్వసమానాధికరణ మాత్రవృత్తిభిన్నత్వం దేయంతథా
హిగగనానుయోగిక సమవాయస్తద్విశేషసమానాధి కరణమాత్రవృ
త్తిరేవ తద్విశేషస్యాపి తద్విశేషసమానాధికరణత్వాన పాయాదితిసత
ల్లింగకానుమితి మాదాయాసంభవః ఘటాదౌతుతద్ఘటసమానాధి
కరణమాత్రవృత్తి భిన్నంయద్ఘటత్వాది తజ్జన్యాయాస్వసజాతీయపటా

దిప్రతియోగిక భేదానుమితిస్తద్విశేష్యత్వాన్నాతివ్యాప్తిః ఏవంచగుణ
శూన్యత్వస్య తత్తద్విశేషసమానాధికరణేతరవృత్తిత్వాత్తద్ఘటకద్ర
వ్యభేదానుమితిమాదాయాసంభవవారణాయ స్వసజాతీయత్వవిశేష
ణసార్థక్యం అథైవంసతి ఏతద్విశేషతద్విశేషౌ విశేషాంతరాద్భిద్యేతే
ఏతద్విశేషతద్విశేషాన్యతరత్వా దిత్యనుమితివిశేష్యతామాదాయా
సంభవవారణాయస్వేతరావిశేష్యకార్థకంస్వవిశేష్యకపదమావశ్యకమే
వతాదృశానుమితేస్తత్తద్విశేషేతర విశేషాంతరవిశేష్యకత్వాన్నదో
షఇతిచేన్న స్వభిన్నేత్యస్యస్వావిషయకప్రతీతివిషయేత్యర్థాత్ అన్య
థాస్వేతరావిశేష్యకత్వస్యానుమితివిశేషణత్వేప్యేతద్విశేషౌ విశేషాం
తరాద్భిన్నౌ ఏతద్విశేషతద్విశేషాన్యతరత్వాత్ ఇత్యనుమితివిశేష్యతా
మాదాయాసంభవస్యదుర్వారత్వాత్ తథాచస్వసమానాధికరణమా
త్రవృత్తిభిన్నస్వావిషయకప్రతీతివిషయలింగజన్య స్వసజాతీయభేదా
నుమిత్యవిశేష్యత్వంపర్యవసన్నం ఏతద్విశేషస్యఏతద్విశేషత్వస్యఏత
త్పరమాణుసమవేతత్వాదేశ్చాపి తద్విశేషస్వరూపానతిరిక్తతయానై
తద్విశేషావిషయకప్రతీతివిషయత్వం ఏతద్విశేషతద్విశేషాన్యతరత్వా
దేరతద్విశేషాతిరిక్తత్వేప్యేతద్విశేషఘటితత్వాన్నతదవిషయకప్రతీ
తివిషయత్వం ఏతత్పరమాణ్వనుయోగికసమవాయాదేశ్చైతద్విశేషా
విషయకప్రతీతివిషయత్వేపిన తత్సమానాధికరణమాత్రవృత్తిభిన్నత్వం
గుణశూన్యత్వాదిహేతోస్తాదృశత్వేపినతత్సాధ్యభేదస్యస్వసజాతీయ
ప్రతియోగికత్వమితినకోపిదోషః తస్మాత్స్వవిశేష్యకపదం ప్రామాదిక
మేవేత్యాచక్షతే అథైవంరీత్యావిశేషేషు పరస్పరభేదవిషయకానుమి
తేస్స్వీకారే విశేషాంతరాపేక్షానాస్తీతి ముక్తావలీగ్రంథవిరోధ ఇతిచే
న్నాస్తివిరోధః నహితేనగ్రంథేనవిశేషాణాం వ్యావర్తకాంతరేణ పరస్ప
రభేదానుమితిరేవ నాస్తీత్యుచ్యతే యేనవిరోధస్స్యాత్ కింతువ్యావర్త
కాంతరమంతరేణాపి పరస్పరభేదసిద్ధిరిత్యేతావతైవ అనవస్థానిరాసాత్

సతివ్యాప్త్యాది జ్ఞానే జాయమానానుమితిర్న వార్యతే పరస్పర భేదస్యధ
ర్మిగ్రాహకమానేనైవ సిద్ధత్వాన్న తదనుమితి రితిచేదస్తు ధర్మిగ్రాహక
మానేనైవ తత్సిద్ధిః తథాపి తద్విశిష్టత్వావిశేషమాత్ర స్యత్వాత్తద
నుమితిర్న శక్యతే వారయితుం సిసాధయిషయా కదాచిదనుమితిస్స్యాత్తే
నసావారణీయా ప్రాథమిక భేదసిద్ధిస్తు ధర్మిగ్రాహకమానేనైవ నస్యైత
ద్విశేషస్త ద్విశేషాద్భిద్యతే తాదాత్మ్యేనైతద్విశేషాదిత్యనుమానేన
పూర్వోక్తదోషాత్ ఉత్తరకాలం తు నని వారయామః తస్మాదస్త్యేవ తే
షాం పరస్పర భేదానుమితిరత ఏవ విశేషాంతరాపేక్షానాస్తీత్యప్యుక్తం
సతు విశేషాంతరం నాస్తీతి యదపేక్షయా విశేషో నాస్తీత్యత్రాపి విశేషాపే
క్షా నాస్తీత్యర్థః అథైవమపి తత్తదవయవ భేదాత్పరస్పరం భేద ఇతి
గ్రంథస్య రసవిరోధః ఘటాకాశఘటత్వాది హేతుకానుమితిమా
దాయైవాతివ్యాప్తేర్వారణీయత్వాత్ తత్తదవయవ ఘటిత హేతో
స్తత్తద్ఘటాదివృత్తిసమానాధికరణమాత్ర వృత్తిత్వాదితిచేన్నాయము
క్తోవిరోధః హ్యయం గ్రంథో యథోపదర్శితస్యమహాదేవలక్షణస్యఘ
టాదావతివ్యాప్తి వారణాయప్రవృత్తః యేనవిరోధస్స్యాత్ కింతుపర
మాణువ్యావర్తకతయా విశేషా అవశ్యమభ్యుపేయాః ఇతివదివ్యన్విశ్వ
నాశః తర్హి ఘటాదీనాం కే వ్యావర్తకా ఇతిజిజ్ఞాసాయాం సంతి ఘటాదీనాం
వ్యావర్తకా ఇతిదర్శయితి తత్తదవయవభేదాదితి తావతా ఘటాదీనాం
తత్తదవయవాతిరిక్తవ్యావర్తకానాం నిరాసః స్వత ఏవ వ్యావృత్త ఇతి
చ ధర్మిగ్రాహక మానాతిరిక్తప్రమాణానపేక్ష ప్రాథమికసిద్ధివిషయపర
స్పరభేదక ఇత్యర్థః తదనుగుణం చేదం లక్షణం యథోపవర్ణితవిశేషణవిశి
ష్టలింగజన్యా హి సజాతీయభేదానుమితిః ప్రాథమికీ భవితుమర్హతి ఘటా
దిషు ప్రథమమేవ ఘటత్వాదినా పటాదీనాం భేదానుమితేః నతూక్తవిశే
షణరహితలింగ జన్యా తథాహి స్వభిన్నత్వరహితం స్వమేవ తేనచ విశే
షాంతర భేదానుమితిః ఏతద్విశేషే విశేషాంతర భేదసిద్ధ్యధీన వ్యాప్తిగ్రహా

దాసతిస్యా దేవంతద్ఘాన్నానాభిషిక్తత్వావిషయకప్రతీతివిషయత్వరూపస్య
ఏతద్విశేష త్వాదికతిపయలింగకవిశేషాం తరభేదానుమితిరపితథాఘట
త్వాదిలింగక పటాదిభేదానుమితిస్తు ఘటస్య క్త్యంతరగృహీతయావ్యా
ప్త్యైతద్ఘటవ్యక్తౌ ప్రథమమేవభవితుమర్హతీతి సర్వమనవద్యంపరంతు
ఏతద్విశేషో జలపరమాణువృత్తివిశేషాద్భిన్నః పృథివ్యనుయోగికసమ
వాయాజ్జలసమవేతత్వాభావాదిత్యనుమితి విశేష్యతామాదాయాసం
భవోదుర్వారః తాదృశలింగస్య ఏతద్విశేషావిషయక ప్రతీతివిషయ
త్వాదేతద్విశేష సమానాధికరణేతరఘటత్వాది వృత్తిత్వాచ్చకిం స్వ
వంరీత్యా తత్తదవయవభేదాదిత్యాదిగ్రంథో యదుక్తలక్షణస్య ఘటా
దావతివ్యాప్తి వారకతయాపియోజయితుశక్యః అతోఘటః పటాద్భి
ద్యతే కపాలసమవాయాత్తం త్వసమవేతత్వాదిత్యాద్యను మితివిశేష్య
తామాదాయాపితత్రాతి వ్యాప్తివారణసంభవాత్ కపాలసమవాయా
దేరప్యేతద్ఘటా విషయకప్రతీతివిషయత్వాదే తద్ఘటసమానాధికరణే
తరఘటాంతర వృత్తిత్వాచ్చ తస్మాదసంభవగ్రస్తమేవేదం లక్షణంయ
త్తూక్తంకేన చిత్స్వసజాతీయభేదపదస్య స్వేతరస్వసజాతీయయావత్ప్రతి
యోగిక భేదపరత్వాన్నోక్తానుమితి మాదాయాసంభవఇతి తన్నచారు
స్వభిన్న లింగజన్యత్వస్యయథా శ్రుతార్థపరత్వే ఏతద్విశేషోవిశేషాంత
రేభ్యోభిద్యతే ఏతత్పరమాణ్వనుయోగిక సమవాయాత్ ఏతద్విశేష
ఘటాన్యతరత్వాత్ ఇత్యనుమితివిశేష్యతా మాదాయాసంభవాపత్తేః
స్వావిషయక ప్రతీతివిషయస్వసమానాధి కరణమాత్రవృత్తి భిన్నలింగ
జన్యార్థకత్వే ఘటాదౌ తాదృశానుమితేరప్రసిద్ధేః తత్రఘటత్వాదేస్త
త్తద్ఘటా విషయకప్రతీతివిషయత్వేపి తత్తద్ఘటాసమానాధి కరణేతర
ఘటాంతరవృత్తిత్వేపిచ తద్ఘటేతరయావద్ఘటప్రతియోగికభేదసాధక
త్వాభావాత్ ఏతత్కపాల సమవాయాదేస్తత్తద్ఘటా సమానాధికరణ
మాత్రవృత్తిత్వాదిత్యాస్తాంవిస్తరః తస్మాద్విశేషేషుపరస్పర భేదాను

మితిస్వ్యభిష్ఠలింగేనకదాపినజన్యత ఇత్యభిప్రాయేణేదంలక్షణం అభి
ప్రాయమూలంతుమృగ్యం ॥ నిత్యసంబాధత్వమితి నిత్యత్వంవక్ష్యతేసం
బంధత్వం విశిష్టప్రతీతినియామకత్వం తచ్చప్రకారత్వవిశేష్యత్వాన్య
విషయతాశ్రయత్వం నచనిర్వికల్పకీయవిషయతా మాదాయఘట
త్వాదావతివ్యాప్తిరితివాచ్యం కించిద్విషయతానిరూపితత్వస్యాపివిష
యతావిశేషణత్వాత్ నచగగనాదినిష్ఠఘటత్వాభావాదిరూపస్వ
రూపసంబంధేతివ్యాప్తిరితివాచ్యం ప్రకారత్వవిశేష్యత్వాన్యతర వద్భి
న్నత్వస్యాపి విశేషణత్వాత్ నచసమవాయస్యాపికదాచిదస్మదాదిజ్ఞానే
నిత్యజ్ఞానేచ ప్రకారత్వాద్విశేష్యత్వాచ్చ అసంభవఇతివాచ్యం ప్రకా
రత్వవిశేష్యత్వాన్యవిషయతాయామేవస్వనిరూపకప్రకారత్వవిశేష్య
త్వాన్యతర వద్భిన్నవృత్తిత్వస్య నివేశనీయత్వాత్సమ వాయనిష్ఠా
యాంసంసర్గతాఖ్యా విషయతాతన్నిరూపక ప్రకారత్వవిశేష్యత్వయో
స్సమవాయే అభావాన్నదర్శితదోషః ఏవంచకించిద్విషయతా నిరూపిత
త్వంనోపాదేయమిత్యస్మద్గురుచరణసమ్మతః పరిష్కారః అథఘటసమవా
యకపాలయోర్యస్స్వరూపసంబంధస్సయదిసమవాయరూపస్తదాఘ
టసమవాయవాన్కపాలఇతి ప్రతీతినిరూపితస్వరూప సంబంధనిష్ఠసం
సర్గతానిరూపక ప్రకారతావద్భిన్నత్వ విరహాదసంభవః యద్యధికరణ
స్వరూపస్తదాతుల్యయుక్త్యాప్రమేయత్వవాన్సమవాయఇతిప్రతీతివిష
యస్వరూపసంబంధస్యాపిసమవాయరూపతయాతన్నిష్ఠసంసర్గతానిరూపి
తవిశేష్యతావద్భిన్నత్వవిరహాదసంభవ ఇతిచేద్భ్రాంతోసినహిస్వనిష్ఠ
విషయతానిరూపితప్రకారత్వవిశేష్యత్వాన్యతరవద్భిన్నత్వంలక్షణమితి
వయంబ్రూమః యేనాయమసంభవస్స్యాత్కింతుస్వనిరూపితప్రకారత్వ
విశేష్యత్వాన్యతరవద్భిన్నవృత్తిర్యావిషయతా ప్రకారత్వవిశేష్యత్వా
న్యతదాశ్రయత్వమిత్యేవ ఏవంచఘట సమవాయవాన్ కపాలఇత్యాది
ప్రతీతినిరూపితసంసర్గతామాదాయాలక్షణసమన్వయోమాభూత్ ఘట

వాన్కపాలఇత్యాదిప్రతీతివిషయతా మాదాయలక్షణసమన్వయఃకేన
వార్యతేఅథవా ప్రకారతాత్వవిశేష్యతాత్వవత్సంసర్గతాత్వస్యావ్యతిరి
క్తతయాస్వనిరూపిత ప్రకారత్వవిశేష్యత్వాన్యతరవద్భిన్నవృత్తిసంసర్గ
తాశ్రయత్వమేవసంబంధత్వమితిబోధ్యంయద్యపిసవాయఃప్రత్యక్షసిద్ధఏవ
నీలోఘటఇత్యాదౌ తస్యసంసర్గతయాభానా త్తథాపివి ప్రతిపన్నంప్రతి
ప్రథమతస్స్వరూప సంబంధాద్వ్యతిరిక్తస్త త్ప్రతీతివిషయఇతిప్రతిపాద
యితుమశక్యతయా తదర్థమనుమానందర్శయితుమాహ తత్ప్రమాణంత్వి
త్వితి సమవాయే ప్రమాణంత్విత్యర్థః ఉచ్యతఇతి శేషః గుణక్రియేతితథా
హీత్యాదిః గౌరవాదితి అథాత్రవపరీతమేవగౌరవం తథాహి నీలోఘటఇ
తిప్రతీతౌఘటస్యస్వరూపమేవసంసర్గః ఘటస్వరూపంచక్లృప్తమేవనకల్పనీ
యంతత్ప్రతీతి నిరూపితాచయాసంసర్గతా త్వయాస్వీకృతానమవాయే
నైవమయా ఘటస్వరూపేస్వీక్రియతే నాతోమమగౌరవం నచఘటవి
షయకప్రతీతౌ ఘటస్వరూపస్య పటవిషయకప్రతీతౌ పటస్వరూపస్యే
త్యనంతానాంసంసర్గత్వేగౌరవమితివాచ్యం తత్తత్ప్రతీతినిరూపితానాం
సమవాయేత్వయాస్వీకృతానామేవ సంసర్గతానాంతత్తత్స్వరూపేషుమ
యాస్వీకారాత్ నచవిషయభేదేన విషయతానాంభిన్నతయా తత్తత్ప్ర
తీతినిరూపితానాం సంసర్గతానాంభేదాపత్తిరితివాచ్యం విషయైక్యేపిని
రూపక విషయతా భేదేనవిషయతాభేదస్యావశ్యకతయాసమవాయని
ష్ఠానామపిసంసర్గతానాం ఘటపటాదివిశేష్యతాభేదేనభేదాదేకస్మి౯
బహువిషయతా కల్పనాపేక్షయాబహుష్వేకైకవిషయతాకల్పనస్యగు
రుత్వాభావాత్ ఘటపటకుడ్యకుసూలాఇత్యాకారకసమూహాలంబనప్ర
తీతౌ ఏకస్యామేవనానాస్వరూపాణాం సంబంధత్వకల్పనేగౌరవమిత్యపివ
రాస్తం తత్రాపిచతసృణాంసంసర్గతానాం ఏకస్మి౯త్వయాస్వీకారేణ
చతసృషువ్యక్తిషు ఏకస్యాస్సంసర్గతాయా స్స్వీకారే గౌరవాభావా
త్ తథాచాతిరిక్త సమవాయకల్పనాప్రయుక్త గౌరవంపరమ తిరిచ్యతే

అతస్స మవాయోనప్రామాణిక ఇతి చేదుచ్యతే అస్తితావదయంఘటో
యంఘటఇతిజ్ఞానాది మేఘటాఇతిజ్ఞానస్య ప్రత్యక్షరూపస్య శాబ్దరూపస్య
వావైలక్షణ్యమానుభావికం నతదపహ్నవమర్హతి తచ్చసమూహాలంబ
నేవిశేష్యతా భేదేనప్రకారతానాంభేదః నత్వేమేఘటాఇతిజ్ఞానే ఇతిసర్వ
కారైకైవనిర్వహతి తతశ్చతస్మిఞ్జ్ఞానే నానావిశేష్యతా నిరూపితైక
ప్రకారతా తన్నిరూపితాచసంసర్గతా సమవాయస్వీకర్తృభిరేకైవస్వీ
కార్యా స్వరూపసంబధవాదిభిస్తు తత్తద్వ్యక్తిస్వరూపాత్మకవిషయ
భేదాద్భిన్నా ఏవసంసర్గతాస్స్వీక్రియేరన్ ఇతిన్యాక్షమిదంగౌరవం నీలాః
పీతాఇత్యాది ప్రతీతిష్వపిబోధ్యం ఏవమసంతేషు భూతలాది స్వరూపేషు
రూపాది ప్రతియోగికత్వకల్పనాపేక్షయా ఏకస్మిన్సమవాయేతత్కల్ప
నాయాం లాఘవమతస్తమేవ ఆశ్రయనాశజన్యతా వచ్ఛేదకఘటకత
యాపి సమవాయసిద్ధిః స్వరూపసంబంధేనతద్వృత్తి కార్యనాశత్వస్య
జన్యతా వచ్ఛేదకత్వేపిధ్వంసస్యాపినాశ ప్రసంగాద్రూపాభావాదిసమ
రూపసమవాయ సత్త్వేసంబంధేనకథం తత్రరూపాభావః సంబంధస
త్వస్యైవ సంబంధేనసంబంధి సత్త్వవ్యాప్యత్వాదితి చేదత్రమహాదేవః
రూపనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయస్యైవరూప సంబంధతయావాయౌతద
భావః నచవిశిష్టస్యానతిరిక్తతయా విశిష్టసమవాయోపివాయావస్తీతి
వాచ్యం రూపనిరూపితత్వవిశిష్ట సమవాయనిరూపితాధికరణతాయా
ఏవరూపసంబంధతయాతస్యచవాయావభావాత్ ఇత్యాచష్టతత్రవిచా
ర్యతే కిమేతావతాసమవాయస్య కేవలస్యసంసర్గతా స్తీత్యభిప్రేతంనా
స్తీతివా ఆద్యేరూపనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వావచ్ఛిన్ననిరూపి
తాధికరణతా సంసర్గకరూపప్రకారకవాయు విశేష్యకబుద్ధేఃప్రమాత్వ
వారణేపి సమవాయసంసర్గక రూపప్రకారకబుద్ధేః ప్రమాత్వమవారి
తంద్వితీయే ధర్మిగ్రాహకమానవిరోధః విశిష్టబుద్ధిసంసర్గతయైవతత్సిద్ధేః
సంసర్గఘటకత్వాత్సం సర్గత్వమనపేతమితి చేదస్తు తథాపిరూపసంబంధా

భావస్యైవభవదుక్త రీత్యాతస్మృద్ధేః ప్రమాత్వాభావనియామకతయా రూపసమవాయ సత్వేపిరూపాభావాదితి రూపాభావస్యతన్నియామకత్వకథనవిరోధః నచరూపాభావాదిత్యస్యరూప నిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితాధికరణతాసంబంధేనరూపాభావాదిత్యర్థకల్పనయానవిరోధఇతివాచ్యం తాదృశార్థస్యాస్వరసతస్తద్వాక్యాదలాభేనకుసృష్టికల్పనాపత్తేః కించానంతస్వరూపాణాం సంసర్గతాస్వీకారేణగౌరవాద్ధిసమవాయః ప్రాగంగీకృతః యదిరూపనిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయ నిరూపితాధికరణతాయా ఏవసంబంధత్వంతదాధికరణతాయాఅధికరణస్వరూపానతిరిక్తతయా సంత్యానపాయాత్ సమవాయస్వీకార ఏవనిరర్థకః అథాధికరణతానాధికరణస్వరూపాకింత్వతిరిక్తాసా చనాధికరణ భేదాద్భిద్యతే మానాభావాత్కింతు సంబంధభేదాన్నిరూపకతావచ్ఛేదకభేదాచ్చ తథాచరూపవత్తాబుద్ధౌ సర్వత్రరూపనిరూపితత్వవిశిష్ట సమవాయత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితాధికరణతాయా ఏవసంసర్గతాస్వీక్రియతే ఘటత్వవిశిష్టబుద్ధౌ సర్వత్రఘటత్వనిరూపితత్వ విశిష్ట సమవాయత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితాధికరణతాయాఇతి స్వరూపాణాం సంసర్గతాస్వీకారాపేక్షయాలాఘవసమవాయమితిచేదప సిద్ధాంతాత్తథాహిఅధికరణతాయా అతిరిక్తత్వేవాదిభిరపిత త్త ద్విశేషధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపి తాధికరణతానాం అనన్యకల్పనీయానాం సామాన్యధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపితత్వంస్వీక్రియతే నత్వతిరిక్తాసామాన్యధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపితాధికరణతా కాచిదంగీకార్యా ప్రయోజనాభావాత్ ఏతచ్చవ్యాప్తివాదే పూర్వపక్షగ్రంథేభట్టాచార్యేణప్రకటితం ఏవంచతత్తద్రూపనిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితాయా అధికరణతాస్తత్తద్రూపనిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయత్వావచ్ఛిన్నవత్త్వాప్రతీత్యనురోధేనకల్పితాస్తాసామేవరూపనిరూపనిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయత్వపర్యాప్తనిరూపకతావచ్ఛేదకతాకత్వమపిస్వీక్రియతే తాభిరేవరూప

నిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్నవత్త్వప్రతీతేరపినిర్వాహాత్ సత్యధికరణతాంతరం ప్రయోజనాభావాత్ అన్యథా ఏకైకవ్యక్త్యాయావంతోధర్మాస్తద్వ్యక్తిత్వం తద్వ్యక్త్యేతద్వ్యక్త్యన్యతరత్వం ఏవంవ్యక్తిత్రయాన్యతమత్వం వ్యక్తిచతుష్టయాన్యతమత్వం ఇత్యాదిఏవంనీలత్వ రూపత్వ గుణత్వసత్తాభావత్వ ప్రమేయత్వాదిఏవంతదా శ్రయాన్యయావంతో వ్యక్తయఃప్రత్యేకం తత్తద్వ్యక్త్యన్యత్వ విశిష్టనీలత్వాది ఏవం తత్తద్ధర్మప్రకారక ప్రమావిశేష్యత్వాది తత్తద్విశిష్టనిరూపితాధికరణతానాం తత్తద్విశిష్టనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపితాధికరణ తానాంచభేదేమహా గౌరవప్రసంగాత్ మమతుతత్తద్వ్యక్తిత్వ విశిష్టనిరూపితాధికరణతాయా ఏవతద్వ్యక్తివృత్తియావద్ధర్మా వచ్ఛిన్ననిరూపితత్వం తద్వ్యక్తిత్వవిశిష్టనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపితాధి కరణతాయాఏవచతద్వ్యక్తివృత్తియావద్ధర్మా వచ్ఛిన్ననిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపితత్వం ఏవమేతద్వ్యక్తివృత్తిత్వవిశిష్టఘటత్వ నిరూపితాధికరణతాయాఏవఘటత్వనిష్ఠై తద్వ్యక్తివృత్తితావచ్ఛేదకీ భూతఘటత్వజాతిత్వాదియావద్ధర్మా వచ్ఛిన్ననిరూపితత్వం ఏతద్వ్యక్తిత్వవిశిష్ట ఘటత్వనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపితాధి కరణతాయాఏవచఘటత్వనిష్ఠై తద్వ్యక్తివృత్తితా వచ్ఛేదకీభూతయావ ద్ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపితత్వమితి వ్యక్తమేవ లాఘవం తతశ్చాధికరణతాయా అధికరణస్వరూపత్వమతే అతిరిక్తత్వమతేచ అధికరణభేదేనభిన్నతయా సమవాయాంగీకారేపి అనంతానాం సంసర్గతా స్వీకారోనాపేతఇతి తత్స్వీకారేగౌరవం దుర్వారమేవతస్మాదనుపపన్నం మహాదేవవచనం ॥ హరిరామస్తువాయౌ రూపవత్తాబుద్ధేఃప్రమాత్వమంజసా ప్రత్యాచఖ్యౌ ॥ తథాహి రూపనిరూపితోయస్సమవాయస్స యద్యపివాయౌతిష్ఠతి తథాపినాసౌవాయౌ రూపవత్త్వసం

బంధః ననుసమవాయేనవాయూరూపస్య సంబంధఇత్యుక్తేర్థః కింస
మవాయేన వాయ్వనుయోగిక ఇతి కింవారూపప్రతియోగిక ఇతిఆ
హోస్విద్వాయు విశేష్యకరూపప్రకారక బుద్ధౌసంసర్గో నతి నాద్యద్వి
తీయౌ అసంభవాన్నాపితృతీయః వాయూరూపవానితి భ్రమీయసంసర్గ
తాయాస్తత్ర దుర్వారత్వాత్ తాదృశప్రమీయసంసర్గతా తత్రనా
స్తీత్యర్థః ఇతిచేత్తస్యాపి వేదానీం అస్మాభిరాపాదనీయత్వా దితిచేదుచ్య
తేవాయ్వను యోగికత్వవిశిష్టసమవాయే రూపప్రతియోగికత్వంనాస్తీ
త్యర్థః సమవాయనిష్ఠయో ర్వాయ్వను యోగికత్వరూప ప్రతియోగిక
త్వయోర వచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావో నాస్తీతిఫలితోర్థః తతశ్చతత్సంబం
ధివిశేష్యకత్వే సతితత్ప్రకారకత్వంప్రమాత్వం తత్సంబంధిత్వంచ తత్ప్ర
తియోగికత్వా వచ్ఛిన్ననిరూపకతా కానుయోగిత్వం అతోవాయూ
రూపవానితి బుద్ధేర్నప్రమాత్వం కింతుభ్రమత్వం తచ్చతదభావవద్విశే
ష్యకత్వేసతి తత్ప్రకారకత్వం తత్ప్రతియోగికత్వవిశిష్ట తత్సంబంధినిష్ఠని
రూపకతాకాను యోగితాయాఏవతేనసంబంధేనతదభావం ప్రతివిరోధి
త్వాద్వాయౌ సమవాయేనరూపాభావో౽స్త ఏవేతితస్యభ్రమత్వమితివ
వంచాత్ర ముక్తావలీగ్రంథస్యాపి వస్తుతోరూపనిరూపితస్య సమవాయ
స్యవాయౌరూప సంబంధత్వాభావేనతత్సంబంధా వచ్ఛిన్నప్రతియోగి
తాకరూపాభావస్యవాయౌ సత్వాద్వాయూరూపవానితి బుద్ధేర్భ్రమ
త్వమేవన ప్రమాత్వమిత్యర్థకతయానానుపపత్తిరితిఉపాధ్యాయమతాను
యాయినస్తు విశిష్టబుద్ధౌవిశేష్యే అనుయోగితారూపసంబంధోవిశేష
ణేచతస్య ప్రతియోగితారూపసంబంధో భాసతఇతినియమేన వాయూ
రూపవానితి సంబంధవిధయాభాసమానే సమవాయేవిశేష్యానుయోగి
కత్వరూప ప్రతియోగికత్వే అపిసంబంధమర్యాదయాభాసేతే తయో
శ్చపరస్పరా వచ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావభాన మపిస్వీక్రియతే తతశ్చవా
యూరూప వానితిబుద్ధౌసంబంధ విధయాభాసమాన యోర్వాయ్వను

యోగికత్వ రూపప్రతియోగికత్వ యోర్భాసమానో యో వచ్ఛేద్యా
వచ్ఛేదకభావః తస్యబాధాన్నతస్యాః ప్రమాత్వమిత్యాహుః తన్న ప్రమా
త్వస్యపూర్వోక్తరీత్యానిర్వచనేనైవ అనతిప్రసంగే విశేషణ ప్రతియోగి
కత్వవిశేష్యానుయోగికత్వ యోస్తయోరవచ్ఛేద్యా వచ్ఛేదకభావస్యచ
విశిష్టబుద్ధివిషయతా స్వీకారస్యనిష్ప్రయోజనత్వాదితి దీధితికృన్మతా
నుయాయినః పరంతూపాధ్యాయమతానుసారేణ కథంచి న్మహాదేవ గ్రం
థో యోజయితుంశక్యతే తథాహి రూపనిరూపితత్వ విశిష్టసమవాయనిరూ
పితాధికరణతాయా ఇత్యస్య రూపప్రతియోగికత్వా వచ్ఛిన్నసమవా
యనిష్ఠనిరూపకతా కానుయోగితాయా ఇత్యర్థః తత్రచసమవాయఏవ
సంబంధః తత్రవిశేషణవిశేష్యయోస్సంబంధః ఇతరాంశ ఇతి విశిష్టేరూప
సంబంధత్వస్యప్రదేశ ఇతి ఏవంచాత్రరూపాభావాదితి ముక్తావళీగ్రంథ
స్యసమవాయేన రూపాభావాదిత్యేవార్థః నతురూపనిరూపితత్వ విశిష్ట
సమవాయనిరూపితాధికరణతాసంబంధేనరూపాభావాదితి ప్రయోజనా
భావాత్పూర్వోక్తరీత్యాసమవాయేనరూపాభావస్యవాయౌ వక్షితత్వా
దిత్యుపాధ్యాయ మతానుసారేణ మహాదేవగ్రంథో యుజ్యత ఇతిబోధ్యం
వైశిష్ట్యస్య చతత్రసత్వాదితి తస్యానిత్యత్వాంగీకారాదితిభావః ననుత
థాపి శ్యామ ఘటస్యపాకరక్తతా దశాయాంతత్రశ్యామ రూపవత్తా
బుద్ధిప్రసంగః పూర్వంవిద్యమానస్య శ్యామరూపస్యయస్సమవాయస్త
స్యేదానీమపి సత్వాదిత్యతఆహ మమత్వితి అయమాశయః కింపినష్ట
శ్యామ రూపేరక్తకాలా వచ్ఛిన్నత్వావగాహి ఇదానీంశ్యామోఘట
ఇతిప్రత్యయ ఆపాద్యతే ఆహోస్విచ్ఛ్యామోఘట ఇతిప్రత్యయస్త
దానీం ఆపాద్యతేవానాద్యః వినష్టశ్యామరూపస్య తత్కాలావచ్ఛిన్న
త్వాసంగీకారాత్ ద్వితీయేకింలౌకికప్రత్యక్షాత్మక ఉతాలౌకికప్రత్యక్షా
త్మకః ఆద్యేలౌకికప్రత్యక్షే విషయస్యకారణత్వాన్న తద్వత్తాబుద్ధిః
అలౌకికప్రత్యక్షంతు ఇష్యతఏవఏవంతస్య ప్రమాత్వమపిప్రమాత్వశరీరే

కాలానంతర్భావాదితిప్రపంచన తద్వత్తాబుద్ధిరిత్యస్యన తల్లౌకికప్రత్యక్ష మిత్యర్థః ననుయద్యభావస్య సంబంధాంతరంన స్వీక్రియతే తర్హి తస్యక స్సంబంధః భూతలస్వరూపమితి చేత్తర్హి ఘటవత్యపి భూతలేఘటాభావ లౌకికచాక్షుషాపత్తిః విషయస్యఘటాభావస్యసత్వాత్ నచతదానలౌ కికసన్నికర్ష ఇతివాచ్యం చక్షుస్సం యుక్తానుయోగికభూతలస్వరూపా త్మకవిశేషణతాయా అపితత్రసత్వాత్ నచఘటలౌకికచాక్షుషస్యప్రతి బంధకస్య సత్వాన్నతదాఘటాభావ చాక్షుషమితివాచ్యం ఘటలౌకిక చాక్షుషాభావ దశాయామేవ తస్యాపాదనీయత్వాత్ నహ్యసతోర్థ రత్ర్యంతర ఘటితసన్నికర్షాను భూయమానారోపజనక దోషఘోరటవ తిభూతలేఘటా భావలౌకికచాక్షుష మభ్యుపగమ్యతే తాంత్రికైః ఏవం తత్కాలోత్పన్నస్యఘటాభావస్యాపనీతభానాదేః ప్రమాత్వాపత్తిరితి విశే షణవిశేష్యసంబంధానాం త్రయాణామపిసత్వాన్నచప్రమాత్వస్యకాలా ఘటితత్వా దిష్యతఏవతస్య ప్రమాత్వమితివాచ్యం ఇదానీంఘటాభావవ ద్భూతలమిత్యాకారకస్య ఘటాభావే ఏతత్కాలావచ్ఛిన్నత్వావగాహి నోజ్ఞానస్యప్రమాత్వాపాదనాత్ యద్యపిఘటాభావే ఉపలక్షణవిధయా ఏతత్కాలావచ్ఛిన్నత్వావగాహినస్తాదృశజ్ఞానస్యప్రమాత్వ మిష్యతఏవ దేశాంతరవృత్తిత్వా వచ్ఛేదేనఘటాభావస్య ఏతత్కాలావచ్ఛిన్నత్వా బాధాత్ తథాపిఏతత్కా వానవచ్ఛిన్నత్వవిశిష్ట ఘటాభావ నిరూపితవై శిష్ట్యావగాహి నస్తాదృశజ్ఞాన స్యైవప్రమాత్వ మాపాదనీయంయ త్కాలా వచ్ఛేదేనయస్య సంబంధోయత్రవర్తతే తత్కాలావచ్ఛిన్న త్వవిశిష్టతన్నిరూపిత సంబంధస్య తత్రతావశ్యకత్వాదిత్యత ఆహ ఇత్థంచేతి అత్రతత్తత్కాలీనేత్యస్య ఘటాభావవద్భూతలమితిజ్ఞాన కాలీనేత్యర్థ మాహ మహాదేవః అద్వైతావతాతద్వద్విశేష్యక ఘటాభావప్రకారక జ్ఞానాధికరణకాలవిశిష్ట భూతలస్వరూపం తత్రఘటాభావస్యసంబంధఇ త్యాయాతం తథాచఘటకాలావచ్ఛేదేనఘటాభావవత్తావగాహినఃపూ

ర్వోపదర్శితోపనీత భానస్య ప్రమాత్వరిదుర్వారమేవ తాదృశజ్ఞానాధిక
రణకాలవిశిష్ట భూతలస్వరూపాత్మక సంబంధస్యతదానీమనపాయాత్
నచజ్ఞానపదం ప్రమాపరమితివాచ్యం తథాసతితజ్జ్ఞానస్యప్రమాత్వాసిద్ధే
తదధికరణకాల విశిష్టభూతలస్వరూపాత్మకసంబంధవత్వం తత్వత్వేచత
జ్జ్ఞానప్రమాత్వమిత్యన్యోన్యాశ్రయత్వాపత్తేః నచాత్రకాలస్యతత్త
ద్వ్యక్తిత్వేనైవసంబంధఘటకత్వం నతూక్తరూపేణతాదృశ కాలా
నాంపరిచాయకంతు ప్రమాత్వాభిమతతాదృశజ్ఞానాధికరణత్వమితినా
న్యోన్యాశ్రయ ఇతివాచ్యం ఏవమప్యేతాదృశ సంబంధస్యజ్ఞానకాల ఏవ
సంభవేన తాదృశజ్ఞానాధికరణత్వ పరిచితకాలవిశేష విశిష్టభూతలస్వరూ
పాత్మకసంబంధస్య తాదృశ జ్ఞానాత్ప్రాగ సంభావితతయాచక్షుస్సం
యుక్తవిశేషణతాయాః కారణత్వానుపపత్తేః నచఘటాభావ ప్రమా
సామగ్ర్యధికరణత్వమేవ పరిచాయకమితివాచ్యం తథాసతిఘటాభావ
ప్రమాసామగ్ర్యధికరణత్వపరిచితకాలవిశేష విశిష్టభూతలస్వరూపస్య
సామగ్రీకాలఏవసంభవేన ప్రమాకాలేతస్యా సంభావితతయాసన్నికర్ష
స్యకార్యకాలవృత్తితయాహేతుత్వసిద్ధాంతవ్యాకోపాత్ స్వపూర్వకా
లవిశిష్ట భూతలస్వరూపాత్మక సంబంధస్యప్రమాకాలేబాధితత్వేన ఘటా
సమవధానకాల మవగాహమానస్యేదానీం ఘటాభావవద్భూతలమితిజ్ఞా
నస్య ప్రమాత్వానాపత్తేశ్చ నచతాదృశప్రమాతత్సామగ్ర్యన్యతరాధి
కరణత్వమేవ కాలవిశేషపరిచాయక మితివాచ్యం ఏవమపిఘట సమవ
ధానకాలోత్పన్నస్య తత్సమవధానానధికరణ పూర్వాపరకాలావ
గాహినఃపూర్వదినే ఘటాభావవద్భూతలంపరదినే ఘటాభావవద్భూ
తలమిత్యుపనీతభానాదేః ప్రమాత్వాభావాపత్తేః పూర్వాపరకాలయో
స్తత్ప్రమాతత్సామగ్ర్యన్యతరాధికరణత్వరూపపరిచాయక ధర్మాక్రాంత
త్వాత్తదాక్రాంతఘటసమవధానకాలవిశిష్టభూతలస్వరూపాత్మకసంబం
ధే పూర్వాపరదినాత్మక కాలవిశేషావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్టనిరూపితత్వ

భాధాత్ నచ తాదృశ ప్రమాతత్సా మగ్ర్యన్యతరాధికరణ తాదృశప్ర మావిషయైతదన్యతరత్వం పరిచాయక మితివాచ్యం తథానతిఘటాసమ వధానకాలో త్పన్నస్యతత్కాలంఘటసమ వధానకాలంచఅవగాహ మానస్యేదానీం ఘటాభావవద్భూతలం పూర్వదినేఘటాభావవద్భూత లమిత్యాకారక సమూహాలంబనాత్మకజ్ఞానస్యపూర్వదినాంశేపిప్రమా త్వాప త్తేః ఇదానీంతనకాలస్యతాదృశప్రమా తత్సామగ్ర్యన్యతరాధి కరణత్వవత్పూర్వదినాత్మక కాలస్యాపితాదృశ ప్రమావిషయత్వేనపరి చాయక ధర్మాక్రాంతతయాతద్విశిష్ట భూతలాదిస్వరూప స్యాపిసంబంధ త్వానపాయాత్ అథతత్ప్రమావ్యా ప్తితత్సా మగ్ర్యన్యతరాధికరణకాల విశిష్ట భూతలాదిస్వరూపం తత్ప్రమావిషయీ భూతాభావస్య సం బంధ ఇత్యేవంత త్తద్వ్య క్తిత్వేన యద్రిప్రమాయాః కాలవిశేషపరిచా యకకోటిప్రవేశస్స్యాత్ తదాస్యాదయందోషఃవయంతుప్రమాత్వేనైవ ప్రమాంత్వత్రప్రవేశయామః తథాచతద్విశేష్య గత్వవిశిష్టఘటాభావ ప్రమాధికరణత్వ పరిచితకాలవిశేషావచ్ఛిన్న భూతలస్వరూపంఘటా భావస్యసంబంధః తథాచఘటసమవధాన కాలోత్పన్నస్య తత్సమవ ధానానధికరణ పూర్వాపరకాలావగాహినః పూర్వోపదర్శిత జ్ఞానస్యన ప్రమాత్వానుపప త్తిః పూర్వాపరదినాత్మక కాలయోరపిపురుషాంతర స్య యోగినామేవవాయద్ఘటా భావవద్భూతలమితిజ్ఞానం ప్రమాత్మకం తదధి కరణత్వా త్తద్విశిష్ట భూతలస్వరూపస్య సంబంధత్వా నపాయా దేవం ఘటానమవధాన కాలోత్పన్నస్య తత్కాలంఘటసమవధానకా లంచ అవగాహమానస్య పూర్వోపదర్శితజ్ఞానస్య నపూర్వదినాంశే ప్రమాత్వాప త్తిః పూర్వదినాత్మకకాలస్య ఘటాభావ ప్రమాధికరణ త్వాభావాత్ ఏవంచసామగ్రీప్రవేశోపి నక ర్తవ్యః లౌకికప్రత్యక్షాత్మ కప్రమోత్ప త్త్యవ్య వహితపూర్వక్షణస్యాపి పురుషాంతరీయతాదృశ ప్రమాధికరణత్వేన తద్విశిష్టభూతలాది స్వరూపస్యాపి సంబంధతయా

తదానీంతాకికసన్నికర్షస్య సూపపాదత్వాదితి చేన్న ఏవంసతి ఘటసమవ
ధానకాలోత్పన్నం యత్పూర్వదినేఘటాభావవద్భూతలంపరదినేఘటా
భావవద్భూతలమిత్యాకారకంప్రమాత్మకంజ్ఞానం చైత్రీయమతీతానా
గతవస్తుదర్శియోగియ్యం వా తదధికరణకాలవిశిష్ట భూతలస్వరూపస్యా
పి సంబంధత్వాపత్త్యా తత్కాలావగాహిన ఇదానీంఘటాభావవద్భూత
లమిత్యుపనీతభానాదేశ్చైత్రీయస్య మైత్రీయస్య వా ప్రమాత్వాపత్తేః
ప్రతిక్షణమేవయోగినామపికస్యచిత్ప్రమాజాయత ఇతి నియమా
భావేన యస్మిన్భూతలే ఘటాభావజ్ఞానం సమవధానానధికరణీభూత
ఏవకస్మింశ్చిత్క్షణే కస్యచిదపి జాతం తత్క్షణమనవగాహమానస్యకాలాంత
రోత్పన్నస్య తదానీంఘటాభావవద్భూతలమిత్యుపనీతభానాదేః ప్రమా
త్వానాపత్తేశ్చ తత్క్షణస్యపరిచాయక ధర్మానాక్రాంతతయా తద్విశిష్ట
భూతలస్వరూపస్య సంబంధత్వాభావాత్ నచతత్క్షణస్యాపితాదృశేశ్వర
ప్రమాధికరణత్వమస్త్యేవేతి వాచ్యం తస్యాస్సదాతనత్వేన తదధికరణత్వ
స్యఘట సమవధానకాలవ్యావృత్తత్వాభావాత్ అత్రోచ్యతేస్వానచ్ఛిన్న
త్వవిశిష్ట ఘటాభావవైశిష్ట్యావగాహి ప్రమాధికరణకాల విశేషవిశిష్ట
భూతలాదిస్వరూపంసంబంధః స్వపదంపరిచాయక కాలవిశేషపరం సర్వ
త్రాంతతో భగవత్ప్రమామాదాయ పరిచయసంపత్తిస్తథాహి యదా
యదాఘటసమవధానంభూతలే నాస్తి తత్తత్కాలావచ్ఛిన్నత్వవిశిష్టఘ
టాభావవైశిష్ట్య విషయకంతద్భూతల విశేష్యకంప్రమాత్మకంజ్ఞానంపర
మేశ్వరస్య ప్రసిద్ధ్యతీతితదధికరణత్వ పరిచితతత్తత్కాలవిశేష విశిష్టభూత
లస్వరూపస్య సంబంధత్వానిర్వాహః యదాతుభూతలేఘటసమవధానం
తత్కాలావచ్ఛిన్నత్వవిశిష్టవైశిష్ట్యజ్ఞానంన ప్రమాత్మకమితిసతత్కాలస్య
పరిచాయక ధర్మాక్రాంతతా ప్రమాత్వంచభ్రమభిన్నత్వం అతోఘట
కాలోత్పన్నస్య తత్కాలంఘటసమవధాన కాలంచానవగాహమానస్యేదా
నీంఘటాభావవద్భూతలంపూర్వదినేఘటాభావ వద్భూతలమితిసమూ

హాలంబనాత్మకజ్ఞానస్య పూర్వదినాంశే ప్రమాత్వేన తదధికరణకాల విశిష్టభూతలస్వరూపస్యాపిసంబంధత్వ ప్రాప్త్యాతాదృశసమూహాలంబనస్య తత్కాలావగాహిజ్ఞానాం తదస్యచతత్కాలాంశే ప్రమాత్వావత్తిస్తదానీం ఘటాభావలౌకికచాక్షుషావత్తిశ్చ లౌకికసన్నికర్షసత్వాదితిదూషణస్యానావకాశః పరంతుతస్మిన్ఘటసమవధానాధికరణత్వస్యాలఘోః కాలపరిచాయకస్య సంభవేనేదృశగురుధర్మానుసరణమఫలంనచ యస్మిన్ భూతలే ఘటసమవధానంకదాపినాస్తి తత్రసంబంధఘటకకాలవిశేషపరిచాయక ధర్మదుర్భిక్షమితివాచ్యం తద్భూతలస్వరూపస్యసర్వదైవఘటాభావ సంబంధతయాతత్ర సంబంధఘటకకాల విశేషాపేక్షావిరహేణతత్పరిచాయక ధర్మస్యసుతరామనపేక్షితత్వాదిత్యేత దేవాభిప్రేత్యగ్రంథకృతః అతఏవాగ్రేవక్ష్యతి ఘటకాలస్యసంబధాఘటకత్వాదితిఅన్యథా ఘటాభావజ్ఞానాభావకాలస్య సంబంధాఘటకత్వాదిత్యేవావక్ష్యత్ ఇదంతువివేచనీయం ఘటాసమవధానకాలవిశిష్ట భూతలస్వరూపంసంబంధ ఇత్యుక్తేకోర్థ ఇతిహిభూతలే ప్రతిక్షణంఏకైకం స్వరూపమస్తియస్యైతత్కాలీనం స్వరూపంసంబంధః ఏతత్కాలీనంనేతిన క్షుంశక్యతేఅథఘటాసమవధాన కాలస్సంబధతావచ్ఛేదక ఇతితదర్థ ఇతిచేత్తేయం సంబంధతా నామయస్యామవచ్ఛేదకో ఘటసమవధాన కాలః సంసర్గతాఖ్యావిషయతేతిచేత్ తర్హిఘటాభావవద్భూతల మితిజ్ఞానేకాలోపిసంసర్గఘటకతయాభాసతే భాసతఏవేతిచేత్స్వరూపేణ భాసతేఘటాసమవధానకాలత్వే నేతిచేత్కింఘటాసమవధాన కాలత్వంనామఘటసంయోగానవచ్ఛేదకత్వ మితిచేత్తర్హి ఘటాభావ వద్భూతలమితిజ్ఞానం భ్రమఏవస్యాత్తత్కాల స్యాపిదేశాంతరవృత్తి ఘటసంయోగావచ్ఛేదకత్వాత్తద్భూతలనిష్ఠఘటసంయోగానవచ్ఛేదకత్వమితిచేత్తర్హి కదాపిఘటాసంయుక్తేభూతలే యద్ఘటాభావజ్ఞానం తత్రసంసర్గస్ఫూర్తిస్తావత్తేః తత్రకాలవిశేషా విశేషితమేవభూతలస్వరూపం సంసర్గతయాభాసత ఇతిచేద్వ

షయతాపై చిత్ర్యప్రసంగాత్ నహికదాచిదపియద్ఘటాసంయుక్తంభూ
తలంయచ్చయుగాంతరేతత్సంయుక్తం తయోర్యఘటాభావవద్భూత
లమిత్యాకారకే జ్ఞానేతయోర్విషయతానాంన్యూనాధికసంఖ్యాకత్వ
మనుభవసిద్ధం సిద్ధాంతసిద్ధంవా అథమన్యసేత త్తత్కాలత్వే నైవకాలస్య
సంసర్గఘటకతయావిశిష్టబుద్ధివిషయత్వంతత్రచకదాచిద్ఘటసంయుక్తేభూ
తలేయద్ఘటాభావజ్ఞానంతస్మిన్ కాలేతన్నిష్ఠఘటసంయోగానవచ్ఛేదకకాలఏవత
ద్వ్యక్తిత్వేన సంసర్గఘటకతయావిశిష్టబుద్ధివిషయః కదాచిదపితదసం
యుక్తేతుస్వైరంసర్వఏవకాలఇతిఏవంచఘటికాలోత్పన్నం ఘటాభావవ
ద్భూతలమితిజ్ఞానం ప్రమైవతత్రఘటాసమవధానకాలస్యైవసంసర్గఘటకత
యాభానాద్ఘటకాలోత్పన్నమిదానీంఘటాభావవద్భూతలమితిజ్ఞానంతుభ్ర
మఃతత్రభాసమానఘటాసమవధానకాలవిశిష్టభూతలస్వరూపాత్మకసంబం
ధేతత్కాలావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్టఘటాభావ నిరూపితత్వబాధాదితితత్పృ
చ్ఛామఃసర్వత్రఘటాభావజ్ఞానే లౌకికాలౌకికాత్మకేకిమనుగతాతీతా
నాగతకాలవిశేషాణాం తత్తద్వ్యక్తిత్వేనభాసకమితిలౌకికసన్నికర్షస్యాప్ర
సక్తేఃసంసర్గోపస్థితేరనపేక్షితత్వాచ్చ అథఘటజ్ఞానాభావాదీనాం ఘటా
భావభాసకకారణానామేవజన్యతావచ్ఛేదకకోటౌఘటాసమవధానకాల
వ్యక్తివిశిష్టభూతలస్వరూప సంసర్గకత్వంనివిశత ఇతిచేత్కాలభేదేనకా
ర్యకారణభావానంత్యప్రసంగాత్ కించబహువారం ఘటసంయుక్తని
యుక్తేభూతలే వినష్టేపశ్చాత్తత్రయద్ఘటాభావజ్ఞానం మానసచాక్షుషా
దిరూపం ఉపనీతభానాద్యాత్మకంతత్రతాంతరాలికేషుఘట సమవధాన
కాలేషుకోవా సంసర్గఘటకతయాభానత ఇతివినిగమనావిరహః సర్వే
షామపిభానే సంసర్గతావచ్ఛేదకవిషయతానంత్యం కించఘటాభావలౌ
కికచాక్షుషేచక్షుస్సంయుక్తవిశేషణతాయాః కారణత్వందుర్వచంత
త్రయదివిశేషణతా భూతలస్వరూపాతదా ఘటకాలేకుతోనఘటాభావ
లౌకికప్రత్యక్షం యదితు కదాచిద్ఘటసంయుక్తంయద్భూతలం తత్రఘ

టాభావలౌకికచాక్షుషే. చక్షుస్సంయుక్తవృత్తిర్యః తన్నిష్ఠఘటసంబం
ధావచ్ఛేదకకాల విశిష్టతద్భూతలస్వరూపాత్మక విశేషణతాసంబంధ
స్తస్యకారణత్వం కదాచిదపిఘటాసంయుక్తం యద్భూతలంతత్రఘటా
భావప్రత్యక్షేచక్షుస్సంయుక్త వృత్తితద్భూతలస్వ రూపాత్మకసంబంధ
స్య కారణత్వమిత్యుచ్యతే తదా ప్రతియోగిభేదాదధి కరణభేదాదభావభే
దాచ్చ చక్షుస్సంయుక్తవిశేషణతాయాః కారణతాబాహుల్యమితిత
స్మాదభావ జ్ఞానేకాలవిశేషస్య సంసర్గఘటకతయాభానా భ్యుపగమోన
యుక్తిసహః కింతుభూతలస్వరూపాత్మకే సంబంధే భూతలానుయోగిక
త్వావచ్ఛేదేనయద్ఘటా భావప్రతియోగికత్వం తత్రకాలోనావచ్ఛేదకః
కింతు ఘటాసమవధానకాలఏవతస్య కాలికావ్యాప్యవృత్తిత్వాదేవంచ
ఘటాభావప్రతియోగికత్వ విశిష్టవిశేషణతానుయోగి విశేష్యకత్వేసతి
ఘటాభావప్రకారకత్వం ఘటాభావప్రమాత్వమతోన ఘటకాలావగా
హినఇదానీం ఘటాభావవద్భూతలమితిజ్ఞానస్యప్రమాత్వాపత్తిఃఏతత్కా
లావచ్ఛిన్నత్వ విశిష్టఘటాభావప్రతియోగికత్వస్య తద్భూతలానుయోగి
కత్వావచ్ఛేదేన బాధాదేవంద్రవ్యాధికరణకా భావలౌకికచాక్షుషంప్ర
తిచక్షుస్సం యుక్తానుయోగికత్వవిశిష్ట విశేషణతాయాఃప్రతియోగితా
సంబంధేన కారణత్వంఘటకాలేచ తద్భూతలానుయోగికత్వ విశిష్టని
రూపితప్రతియోగితాయాః ఘటాభావేఽసత్వాన్న తదాఘటాభావలౌ
కికచాక్షుషాపత్తిః ఏవంచఘటకాలస్య సంబంధాఘటకత్వాదిత్యుత్తర.
గ్రంథస్య తద్భూతలానుయోగికత్వా వచ్ఛిన్నఘటాభావప్రతియోగిక
త్వాత్మక సంబంధత్వేఘటకాలస్య అనవచ్ఛేదకత్వాదిత్యర్థఇతి అథవా
ఘటాభావవద్భూతలమితిజ్ఞానే విశేషణతాత్వేనవిశేషణతాసంసర్గకవిశే
షణతాత్వంచ అఖండోధర్మస్తచ్చ ఘటాసమవధానకాలభూతలస్వరూ
పోభయపర్యాప్తం ఘటాభావనిరూపితంచతేన రూపేణఘటాసమవధా
నకాలభూతలస్వ రూపయోరుభయోస్సం సర్గమర్యాదయాభానం ఏవం

చవిశేషణతాత్వ పర్యాప్త్యధికరణైకదేశ ఘటాసమవధానకాలనాశా
న్న ఘటకాలే ఘటాభావబుద్ధేః ప్రమాత్వం ఘటాభావలౌకికప్రత్యక్షాప
త్తిర్యాతాదృశ విశేషణతాత్వవిశిష్టసంసర్గకత్వం ఘటజ్ఞానాభావకార్య
తానవచ్ఛేదకమితినతస్య కార్యకారణభావానంత్యం బహువారం ఘటసం
యుక్తవియుక్తీభూతభూతలేవినష్టే పశ్చాద్ఘటాభావజ్ఞానం తత్రవిశేషణ
తాత్వేన అంతరాలికానాం సర్వేషామపి కాలానామసతిని యాంసుకేభ్య
పగమ్యతఏవ సంసర్గతయాభానం సంసర్గవిషయతాబాహుల్యేపి సంసర్గ
తావచ్ఛేదకీభూత విశేషణతాత్వవిషయతా ఏకైవ ద్రవ్యాధికరణకా
భావలౌకిక చాక్షుషం ప్రతి చక్షుస్సంయుక్తానుయోగిక విశేషణతాత్వ
విశిష్టస్య ప్రతియోగితాసంబంధేన కారణతాకల్ప్యతే ఇత్థంచఘటాభా
వనిరూపితత్వేన సామాన్యేన విశేషణతాత్వం కదాచిద్ఘటసమవహితంయద్భూత
లంతత్ర ఘటాసమవధానకాలాంతర్భావేణపర్యాప్తం యత్తు కదాచిద
పి నసమవధీయతే తత్రసంభావితసర్వకాలాంతర్భావేణ కాలానంతర్భావే
నైవ వాపర్యాప్తం ఘటత్వాభావనిరూపితత్వేనాకారేణతు పటాదిస్వ
రూపఏవపర్యాప్తం నఘటస్వరూపే ఉపాధ్యాయమతానుసారేణ తు ఘటా
భావప్రతియోగికత్వమపి ఘటాభావవిశిష్టబుద్ధౌ సంబంధమర్యాదయా
భాసతే ఘటాభావప్రతియోగికత్వం కదాచిద్ఘటసంయుక్తీభూతభూతలేతద
సమవధాన కాలాంతర్భావేణపర్యాప్తం కదాచిదపి తదసంయుక్తభూత
లేతుసంభావిత సర్వకాలాంతర్భావేణకాలానంతర్భావేనైవవాపర్యా
ప్తంఇతిరీత్యా సర్వదోషవారణం విశేషణతాత్వస్య ఘటాభావనిరూపిత
త్వంతు నైతన్మతేఆవశ్యకంవిశేషణతాత్వంతుస్వరూపత్వాపరపర్యాయం
సర్వమతేపి ఆవశ్యకమేవతస్యైవవిశిష్ట బుద్ధిసంసర్గతావచ్ఛేదకత్వాత్
సన్నికర్షనిష్ఠకారణతావచ్ఛేదకత్వాచ్చఏవం వైశిష్ట్యాతిరిక్తత్వవాదిమ
తేసంసర్గతావచ్ఛేదకంవిశేషణతాత్వమావశ్యకమేవేతిబోధ్యం ఏవంచ
ఘటకాలస్య సంబంధాఘటకత్వాదిత్యుత్తరగ్రంథోపిసాధు సంగచ్ఛతే

తత్తత్కాలీనతత్తద్భూతలాదికమిత్యస్యతత్తత్కాలతత్తద్భూతలాది
కోభయమిత్యర్థో౽వసేయః మమతు ప్రతిభాతి సామయికాభావస్థలే తదభా
వనిరూపితవిశేషణతాత్వం తదభావప్రతియోగికత్వమేవ తత్తద్భూత
లానుయోగికత్వావచ్ఛేదేన తత్తత్కాలఏవ పర్యాప్తమితి స్వీకర్తుముచి
తం ఆవశ్యకత్వాత్ తతఏవ సర్వదోషపరిహారాచ్చ వ్యాప్యవృత్త్యభావస్థ
లేతు అనంతకాలాపేక్షయా లాఘవేన తత్తదధికరణస్వరూపఏవ తత్పర్యా
ప్తమితి సర్వం సమంజసం అత్ర కేచిదాచక్షతే వ్యాప్యవృత్త్యభావస్థలే సర్వ
త్రైవ వా అభావస్వరూపసైక్యసంబంధత్వముచితం తత్రైవ తత్తదధికరణా
నుయోగికత్వ తత్తదభావప్రతియోగికత్వయోర్విశేషణతాత్వస్య చ స్వీ
కర్తుముచితత్వాత్ న చ వినిగమనావిరహః ఏకైకాభావసంబంధత్వస్య
అనంతాధికరణస్వరూపేషు కల్పనాపేక్షయా ఏకైకాభావస్వరూపఏవ క
ల్పయితుముచితత్వాత్ అథైతావద్బ్రహ్మాండే యావంతః పదార్థవ్యక్త
యః ప్రత్యేకం తత్తద్వ్యక్తిత్వాభావః తత్తద్వ్యక్తిద్వయాన్యతరత్వా
భావః తత్తద్వ్యక్తిత్రయాన్యతమత్వాభావః ఇతిరీత్యా ఏకైకస్యాం వ్య
క్తౌ వర్తమానానామభావానామసర్వజ్ఞదుర్జ్ఞేయసంఖ్యాకతయా తద్వ్య
క్తిరభావవతీత్యాకారికాయామభావత్వేన నిఖిలాభావానగాహిన్యాం
విశిష్టబుద్ధావభావస్వరూపాణామేవ సంసర్గతాస్వీకారే సంసర్గవిషయ
తాబాహుల్యం అధికరణస్వరూపస్య సంసర్గత్వే తు తదైక్యమితి లాఘవమి
తి చేన్న ఏకైకాభావం ప్రతి భావవ్యక్తీనామివ తత్తదభావభిన్నాభావవ్య
క్తీనామపి భూయసీనామధికరణతయా ఘటత్వాభావః ప్రమేయే ఘట
త్వాభావః ప్రమేయ ఇత్యాకారికాసు ప్రమేయత్వేన నిఖిల ప్రమేయప్ర
కారికాసు అధేయతాసంసర్గికాసు విశిష్టబుద్ధిషు అధేయతావచ్ఛేదక
సంబంధవిధయా అనంతభావవ్యక్త్యనంతాభావవ్యక్తిస్వరూపాణాం విష
యత్వకల్పనాపేక్షయా ఘటత్వాభావాదిస్వరూపస్య ఏకైకస్య విష
యత్వకల్పనాయాం లాఘవస్య వ్యక్తత్వాత్ పూర్వోక్తగౌరవం తు ఏత

ద్గౌరవా పేక్షయా అల్పీయ ఇతితదిష్యతఏవేతి నవ్యాస్తు విశేషణతాతిరి క్తైవఏకైకస్యాం ఘటాభావవద్భూతలమిత్యాదౌ బుద్ధౌ విశేషణతాత్వే నతద్భూతలానుయోగికత్వ ఘటాభావప్రతియోగి కత్వాభ్యాంతద్భూత లస్వరూపస్య తదభావస్వరూపస్యత ద్వ్యక్త్యసంఖ్యాకాభావాంతరా ణాంపరమాణ్వా కాశాద్యసంఖ్యాకనిత్య ద్రవ్యగుణాదీనాంమధ్యే కస్య సంసర్గమర్యాదయా భానమిత్యత్రవినిగమనా విరహాత్ప్రసంగాత్ నచోప స్థితత్వాద్విశేష్య విశేషణయోరన్యతరస్యైవసం సర్గతయా భానముచిత మితి వాచ్యం సంసర్గతయా భానే ఉపస్థితత్వస్యా ప్రయోజకత్వాత్ అభా వాంతరాణాం సంసర్గత్వేతిప్రసంగస్య భూతలాదిస్వరూపసంసర్గతాపక్ష ప్రసక్తాతి ప్రసంగవారక రీత్యైవవారణాత్ నచపూర్వోక్తనిత్యాని త్యవికల్పగ్రాసః పక్షద్వయేఽపిదోషాభావాత్ తథాహి వైశిష్ట్యస్యనిత్య త్వపక్షేన ఘటకాలే ఘటాత్యంతాభావబుద్ధిప్రసంగః తద్భూతలానుయో గికత్వ ఘటాభావ ప్రతియోగికత్వయోరవ చ్ఛేద్యావచ్ఛేదకభావస్య ఘ టాసమవధానా కాలావచ్ఛేదేనైవస్వీకారాత్ ఘటాభావనిరూపితత్వ విశిష్టవిశేషణ తాత్వస్య ఘటాభావప్రతియోగికత్వస్య వాతత్తత్కాలాం తర్భావేన పర్యాప్తిస్వీకారా ద్వాతద్దోషవారణాత్ నచానయోరీ త్యాభూతలస్వ రూపసంబంధతాపక్ష స్యైవప్రామాణ్యాపాదనసంభవాత్ అలం వైశిష్ట్యేతి రిక్తనయేతివాచ్యం తత్రవినిగమనావిరహ దోషస్యోక్త త్వాత్ అతఏవానిత్యత్వ పక్షోపియుజ్యతఏవ అనంతవైశిష్ట్యకల్పనాప్ర యుక్తగౌరవస్యైకైక విశిష్టబుద్ధావినిగమనా విరహప్రయుక్తానంఖ్యాక పదార్థసంసర్గతా కల్పనప్రయుక్తగౌరవా పేక్షయాల్పీయస్త్వాత్ తర్హి నిత్యత్వానిత్యత్వపక్షయోః కతరోజ్యాయానితి చేద నిత్యత్వపక్షఏవేత్యా వేహి విశేషణతాహి ధర్మిగ్రాహకమానసిద్ధసంసర్గతాకా సాదాచిదపి తయావియోగమర్హతి తతశ్చ ఘటాసమవధానకాలే భూతలేవర్తమాన ఘటాభావ విశేషణతాయద్ఘటకాలేపి స్యాత్తదానీమపితయానంబం

ధేచభవితవ్యం అతః నష్టైవసేతివాచ్యం కథంతర్హి సమవాయో వాయౌ
రూపస్యసంబంధః ఘటస్యపాకరక్తతాదశాయాం తత్రశ్యామరూపస్య
సమవాయోనసంబంధః తస్యాపిధర్మిగ్రాహక మానసిద్ధసంబంధతాక
త్వావిశేషాదితి చేద స్తిపశేషః సహివాయూరూపవానితి ప్రతీతివిషయ
సంబంధతయా సమవాయస్సిద్ధః యేనవాయౌ సమవాయేన రూపసంబం
ధేనభవితవ్యంస్యాత్ ఘటితుపూర్వముత్పన్న లౌకికప్రత్యక్షాత్మికా పా
కరక్తతాకాలోత్పన్నోప నీతభానాత్మికా వాయూశ్యామో ఘటఇతి ప్రతీ
తిస్తద్విషయ సంబంధతయాయద్యపి సమవాయస్సిద్ధః తథాపినతేన
పాకరక్తతా దశాయాంశ్యామరూప సంబంధేనభవితవ్యం. ॥
శ్యామరూపస్య నష్టత్వాత్స తిహిప్రతియోగిని తన్నిరూపితసంబంధతా
వాచ్యా ప్రకృతేతు ఘటాసమవ ధానకాలోత్పన్న లౌకికప్రత్యక్షాత్మికా
తత్సమవధానకాలోత్ప న్నోపనీతభానాద్వ్యాత్మికా వాయౌ ఘటాభావ
వద్భూతలమితి ప్రతీతి స్తద్విషయతయా ప్రసిద్ధ్యంతీవిశేషణతా ఘటస
మవధాన దశాయాంప్రతియోగిని ఘటాభావే సతివానుయోగినిభూతలే
స్వయమపిజీవం తీకథంధర్మిగ్రాహకమాన సిద్ధసంబంధతాంవిజహ్యాత్
తస్మాన్నష్టైవ సాతదానీమిత్యేవం సిద్ధేవిశేషణతానామనిత్యత్వే తాసా
మనుగమకం విశేషణతాత్వం అతిరిక్తమంగీకార్యమస్య ధాచక్షుస్సం
యుక్తవిశేషణ తాదేరనుగతకారణత్వానుపపత్తేః తదేవచాభావవిశి
ష్టబుద్ధౌసంసర్గతావచ్ఛేదకమితినకోపిదోష ఇతిప్రాహురాస్తాంవిస్తరః ॥
ద్రవ్యాదిష ట్కాన్యోన్యాభావవత్వమితిద్రవ్యాదీనాంషట్కాః స్వార్థక
కప్ప్రత్యయేనవ ద్రూపాయేన్యోన్యాభావా స్తద్వత్వం ద్రవ్యాదిషట్క
న్యద్రవ్యత్వాద్య వచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాన్యో న్యాభావవత్వంవాకే
చిత్తుద్రవ్యాదిషట్కస్యాన్యోన్యా భావఇత్యనేనద్రవ్యత్వాద్య వచ్ఛిన్న
ప్రతియోగితాకత్వం అన్యోన్యాభావేదుర్లభం తావత్ప్రతియోగితాకా
న్యోన్యాభావ స్యైవతత్త్వరనతోలాభాత్ తత్రద్రవ్యత్వాదేరవచ్ఛేదక

త్వానంభవాత్ అతో(ద్రవ్యాదిసిష్ఠా షట్కత్వసంఖ్యైవప్రతియోగితా వచ్ఛేదకత్వేన వివక్షితేత్యాహుః సాచసంఖ్యాద్రవ్యాద్యన్యతమత్వరూ పేతినయుక్తం అన్యతమత్వఘటకభేదషట్క సైవలక్షణత్వసంభవేనత దవచ్ఛిన్నభిన్నభేదస్య లక్షణత్వేనాభిధానస్య శిరోవేష్టనేననాసికాస్పర్శ నతుల్యత్వాత్ కింత్వపేక్షాబుద్ధివిశేషవిష యత్వరూపా ద్రవ్యత్వగుణ త్వాది సామాన్య లక్షణాజన్యతావద్విషయక సమూహాలంబనాత్మక యత్కించిద్బుద్ధి వ్యక్తివిషయత్వరూపావా తద్విష యతానాంచ ప్రత్యే కంవిశ్రాంతా నామపియద్యపితద్బుద్ధివ్యక్తి విషయతాత్వేనరూపేణ వ్యాసజ్యవృత్తి తాయాశ్చస్వీకారేణతావత్సు పర్యాప్తిరభ్యుపేయతే తథాపితద్బుద్ధి విషయతాత్వావచ్ఛిన్నస్య సేహపర్యాప్తిసంబంధేనప్రతి యోగితావచ్ఛేదకత్వం అభిప్రేతంతథానతిపర్యాప్తి సంబంధావచ్ఛిన్న తాదృశసంఖ్యానిష్ఠ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాక భేదస్యద్రవ్యాదావపి సత్వేనాతివ్యాప్త్యాపత్తేః కింత్వాశ్రయతాసంబంధే నేతిబోధ్యంఅథవా భావత్వమత్ర ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వేనాభిమతం తచ్చసమవాయై కార్థసమవాయాన్యతరసంబంధేనసత్తావత్త్వ రూపంసత్తానమయిత్వే నత్తాసామానాధి కరణ్యాన్యతరవత్త్వాదరూపంవా యత్తుభావభిన్నత్వస్య అభావత్వరూపత్వే భావత్వరూపవిశేషణతా జ్ఞానశూన్యకాలే ఘటోనా స్తీతిప్రతీత్యనాపత్తిరిత్యాక్షిపంతి తదజ్ఞానవిలసితం నహినయంనజ్పదో ల్లిఖితప్రతతి ప్రకారీభూతమభావత్వమిూ దృశమిత్యాచక్ష్మహే యేనేయ మనుపపత్తిస్స్యాత్ నహిభావభిన్నత్వంనన్వత నజ్పదోల్లిఖితప్రతీతౌ ప్రకారీభవితుమర్హతి ఘటాభావూనాస్తీత్యాదౌ ఘటస్యాపినజల్లేఖాత్ కింతుఅనుయోగితా విశేషరూపమేవాభావత్వం భావాభావసాధారణ్యే నతమల్లిఖితప్రతీతౌ ప్రకారః భావభిన్నత్వంతు భావవ్యావృత్తంన త్తుమప దార్థస్యలక్షణం తస్యఘటోనాస్తీతిప్రతీతివిషయత్వా నంభవూనాస్త్వకం క్షతిమావహతి నచానుయోగితావిశిష్ట స్యైవనజల్లేఖేఘటాభావపటా

భావాదిబుద్ధినామభావాంశేనుగతత్వంనస్యాదనుయోగితానాంప్రత్య
భావవ్యక్తివిశ్రాంతత్వాదితివాచ్యంఅనుయోగితాత్వస్యానుయోగితా
నాంఅనుగమకస్యాఖండోపాధిరూపస్యాంగీకారాదథవానాస్తీతిప్రతీతి
ప్రకారీభూతమభావత్వమఖండోపాధిః అతోనానుపపత్తిస్తస్యానుగత
త్వాత్ అథవాఘటోనాస్తి ఘటాభావవద్భూతలమిత్యాది ప్రతీతావ
భావత్వమేవనవిషయః కింత్వత్యంతాభావత్వం తచ్చానుయోగితావిశే
షరూపం అఖండోపాధిరూపంవేత్యన్యదేతత్ ఏతేననిరుక్తాన్యతరసం
ధావచ్ఛిన్నసత్తానిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాకభేదస్యతత్సంబం
వచ్ఛిన్నసత్తానిష్ఠప్రతియోగితాకాభావస్యవాఘటోనాస్తీతిబుద్ధ
కారత్వమంగీకృత్య తదుపరిఘటోనాస్తీతి ప్రతీతౌఘటప్రతియోగికస
త్తాభావవాన్ సత్తావచ్ఛేదవాన్వావిషయోవాచ్యః తత్రసత్తాభావవ
నిత్యత్రఅభావత్వంసత్తాభావవత్త్వం ఏవంసత్తావచ్ఛేదవానిత్యత్రభేదత్వ
ఘటకమభావత్వం సత్తావచ్ఛేదవత్త్వమితిరీత్యా విషయతావస్థా
మాశంక్య యేకేచిదిహ జాత్యఖండోపాధ్యతిరిక్త పదార్థస్యస్వరూ
తఃప్రకారతానాస్తీతిస్వయమన్యత్రవ్యవహరంతోపిఘటోనాస్తీత్యా
బుద్ధౌ దర్శితసత్తాభావసత్తావచ్ఛేదయోస్స్వరూపతః ప్రకారతాంస్వీ
కృత్యఅత్రవ్యాః ప్రాహురితిపరప్రోక్తవ్యాజేన స్వయమప్యనిర్భరతా
స్సమాదధతే తేకేవలంవిప్రలంభయంతి పామరానిత్యపధేయంకించయ
దిసిరవచ్ఛిన్నప్రకారతాశ్రయీభూతం ఘటోనాస్తీతిప్రతీతివిషయీ
భూతంఅభావత్వం స్యాత్తర్హితస్యాఖండత్వం కేనవారణీయం ఇదమేవహి
జాతేరఖండోపాధేశ్చాఖండత్వంయన్నిరవచ్ఛిన్నప్రకారతాశ్రయత్వం
నామతద్ధాచసిద్ధం నాస్తీతిప్రతీతిప్రకారీభూతధర్మస్యాఖండోపాధితయా
తత్రసత్తాప్రతియోగికత్వకల్పనంతుకిమర్థమితినజానీమః యేపునరిహాఖం
డోపాధిర్న విశ్వనాథపంచాననస్యాభిప్రేత ఇతిభ్రామ్యంతి తేజాత్యఖం
డోపాధ్యతిరిక్తపదార్థజ్ఞానస్య కించిద్ధర్మప్రకారకత్వనియమాత్ ఇత్యు

కరితనముక్తావళిగ్రంథే అఖండోపాధిగ్రహణం ప్రదర్శ్యప్రమాపఋత
వ్యాకినచపదార్థాధిక్యం సామాన్యాంతర్భూతత్వాత్ యదపితాదృశవ
త్త్వాభావరూపం సత్త్వావచ్ఛేదకరూపంవా అభావత్వమనుపస్థితమపిప్రకారః
విశేషణభేదేన విశిష్టజ్ఞానహేతుతాయా భేదాదితప్తైరేవప్రోక్తం తదపిన
ప్రకారతాసంబంధేన తత్పురుషీయబుద్ధింప్రతి విషయతాసంబంధేనత
త్పురుషీయజ్ఞానస్య కారణత్వమితిరీత్యా విశేషణజ్ఞానకారణతాయావిశే
షణభేదేస్య భిన్నత్వాన్నచపురుష భేదేనకారణతాభేదాపత్తిః ఇతివా
చ్యంపురుషాణామపి విశేషణతయాతద్భేదేనకారణతాభేదస్యావశ్య
వక్తవ్యత్వాత్ యత్త్వన్యోన్యాభావత్వస్యాభావగర్భస్యాగ్రేవక్తవ్యత
యాఅభావత్వస్యాన్యోన్యాభావత్వగర్భత్వే అన్యోన్యాశ్రయత్వాపత్తి
రితిశైశ్చిదాక్షిప్తం నతత్క్షోదక్షమం అన్యోన్యాభావత్వస్యఅభావత్వగ
ర్భస్యాగ్రేనిర్వక్తవ్యత్వేపి భావత్వావచ్ఛిన్న తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛి
వచ్ఛిన్నప్రతియోగితా కోయస్తద్వత్వరూపప్రకృత లక్షణశరీరేఅభా
వత్వప్రవేశే ప్రయోజనాభావాత్ యదప్యభావస్యభావ భిన్నత్వరూప
త్వేఅభావోనభావ ఇతివాక్యాద్బోధానుపపత్తిః ఉద్దేశ్యతావచ్ఛే
దకవిధేయ యోరైక్యాదితితన్న ఇష్టత్వాత్ తత్రాభావ పదస్యా
భావపదవాచ్యత్వవిశిష్టార్థకత్వస్వీకారాద్వా తస్మాద్భావభిన్నత్వమభా
వలక్షణం యుక్తమేవ నజల్లేఖితప్రతీతిప్రకారీభూతం అభావత్వంత్వఖండో
పాధిరూపమనుయోగితాత్వానుగతానుయోగితారూపంవానచతాదృ
శాఖండోపాధౌ ప్రమాణాభావః భావాభావసాధారణన ఞుల్లేఖిప్రతీతే
రేవప్రమాణత్వాత్ నచఘటోనాస్తీతిప్రతీత్యా దర్శితసత్త్వావచ్ఛేదకవత
త్త్వస్యైకస్యైవ ప్రకారోస్త్వితివాచ్యం భావాసంగ్రహాత్ అభావప్రత్య
యోహివిశిష్ట వైశిష్ట్యమర్యాదానాతిశేత ఇతినియమేనప్రతియోగ్య
విశేషితా భావతాకప్రత్యక్షస్యాప సిద్ధాంతత్వాచ్చ ఇదంతమఇత్యా
దావపికే ఞోభావత్వేనైవభానం నతుతద్వత్త్వేనేత్యంగీకారాదథ

వాంశభావప్రత్యయ ఇత్యస్యాభావత్వవిశిష్టప్రత్యయ ఇత్యర్థాన్నేదంతమ
ఇతి ప్రతీత్యనుపపత్తిః తత్ర చాభావత్వాదిరూపతద్వ్యక్తిత్వవిశిష్టో భేద ఇ
త్యుచ్యతే తర్హి ఘటాభావవిశిష్టం సత్తాం చ ద్భేదం తద్వ్యక్తిత్వేనావగాహ
మానస్తద్వ్యక్తిర్నాస్తీతి ప్రత్యయో పి ఘటత్వవిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహి
స్యాన్న చాభావత్వస్య ఖండోపాధిత్వే ఘటత్వాదేరస్య ఖండోపాధిత్వం
స్యాదితి వాచ్యం విశేష్యనిష్ఠప్రకారతాశ్రయత్వే సతి స్వరూపసంబంధేన
వర్తమానత్వాత్మకా ఖండోపాధిత్వేనావచ్ఛిన్నప్రకారతాశ్రయత్వాం
శస్యేష్టత్వాత్ ద్రవ్యగుణకర్మసు వర్తమానస్య ఖండధర్మస్య సమవాయే
నైవవృత్తిసంభవే స్వరూపసంబంధేన వర్తమానత్వాంశస్య ఆపాదనా
సంభవాత్ అత ఏవ ద్రవ్యగుణకర్మస్వేవ వర్తమానమఖండరూపం జాతిరి
యత్తు సామాన్యాదౌ యత్ర క్వచిదపి కృతాస్పదం తద్ద్రవ్యగుణకర్మసు
వర్తమానమవర్తమానం వా ఖండోపాధిరిత్యప్యుచ్యతే సామాన్యాదౌ
సమవాయాభావేన తత్ర స్వరూపసంబంధేనైవ వృత్తేర్వక్తవ్యత్వాదితి సి
ద్ధాంతసారః । మూలే సంసర్గాన్యోన్యాభావభేదవత్త్వితి సంసర్గశబ్దస్తాదా
త్మ్యాతిరిక్తసంబంధపరః అథవా వృత్తినియామకసంబంధపరః తాదాత్మ్యా
తిరిక్తవృత్తినియామకసంబంధస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వానంగీ
కారాత్ అన్యోన్యశబ్దస్తాదాత్మ్యపరః సంసర్గాన్యోన్యాభ్యామభావ
స్య సంసర్గాన్యోన్యాభావః అనవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వం తృతీయార్థః తత
థా చ తాదాత్మ్యాతిరిక్తసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావః తా
దాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావశ్చేత్యర్థః ఇదం చ ధ్వం
సప్రాగభావయోరత్యంతాభావవిరోధితామతే శ్యామఘటే సమవా
యేన రక్తో నాస్తి రక్తఘటే సమవాయేన శ్యామో నాస్తీతి ప్రతీతౌ ప్రాగ
భావధ్వంసయోరేవ విషయతయా తయోరపి సమవాయసంబంధావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితాకత్వమస్తీత్యభ్యుపగమేన కేచిత్తు సంసర్గశబ్దః ప్రాగ
భావాదిషు త్రిషు రూఢః అన్యోన్యశబ్దశ్చ భేదే తథా చ సంసర్గశ్చాన్యోన్యశ్చ

సంసర్గాన్యోన్యా తౌచతావభావౌచేతిద్వంద్వా త్పరంకర్మధారయ ఇతి ప్రాహుః అన్యేతు అన్యోన్యేనాభావః అన్యోన్యాభావః తాదాత్మ్యసం బంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావ ఇత్యర్థః సంసర్గ శ్చాన్యోన్యాభావ శ్చేతిద్వంద్వః సంసర్గశబ్దస్తు ప్రాగభావాదిత్రయపర ఇత్యాహుః ఏతదుభ యమపిసంసర్గారోపజన్య ప్రతీతివిషయాభావత్వం సంసర్గాభావత్వమితి ప్రాచీననిరుక్త్యననురోధే. ॥ అన్యోన్యాభావస్యేతి ఏకావిధాయస్యసఏ కవిధ స్తస్యభావ స్తత్వం ననుకిమిదంవిధాయామేకత్వంనతావత్తద్వ్య క్తిత్వం అవ్యావర్తకత్వాత్ ద్రవ్యాదావపితథావిధైక విధత్వసత్వేన తస్యాపివిభాగాసంభవప్రసంగాత్ నచైకాస్వభిన్నధర్మా సమానాధికర ణావిధాధర్మోయస్యేతి స్వభిన్నధర్మాసమానాధికరణధర్మవత్త్వంధర్మద్వ యశూన్యత్వ పర్యవసితమేకవిధత్వమితివాచ్యం అన్యోన్యాభావేఽప్యన్యో న్యాభావత్వ ప్రమేయత్వయోర్ద్వయోస్సత్వాత్ నచైకాయత్కించిద్ధర్మ నిష్ఠన్యూనవృత్తితానిరూపకభిన్నావిధా అసాధారణధర్మోయస్యేతివ్యు త్పత్త్యాయత్కించిద్ధర్మనిష్ఠన్యూనవృత్తితానిరూపక భిన్నాసాధారణధ ర్మైకత్వంతత్ సచాసాధారణధర్మః ప్రకృతేఽన్యోన్యాభావత్వమేవ ఏతా దృశైకవిధత్వం అన్యోన్యాభావత్వావచ్ఛిన్నస్య విభాగాసంభవే హేతు రేవేతివాచ్యం అన్యోన్యాభావత్వస్యాపి ఘటత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగి తాకత్వాదినిష్ఠ న్యూనవృత్తితానిరూపకత్వాత్ ఏవమన్యేపిపక్షాస్సుఘ రంతోఽపిస్వతఏవప్రతిహన్యంతే ఉచ్యతే ఏకాపరస్పరావిరుద్ధా విధాః స్వస్వవృత్తిత్వేనావశ్యవక్తవ్యతయేష్యమాణధర్మసామాన్యరూపా యస్యే తివ్యుత్పత్త్యా పరస్పరావిరుద్ధావశ్య వక్తవ్యత్వప్రకారకేచ్ఛావిషయీ భూతస్వవృత్తి ధర్మసామాన్యకత్వమేక విధత్వమితిప్రాప్తం తచ్చవిభా గాసంభవేహేతుః తథాహి అన్యోన్యాభావవృత్తిత్వేనావశ్యవక్తవ్యత యామే ధర్మాఇష్యంతే గ్రంథకృతాతాదాత్మ్య సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతి యోగితాకత్వాభావత్వప్రమేయత్వాదయః నతేపరస్పరవిరుద్ధాః యే

తుపరస్పరవిరుద్ధాభు టత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వాదయః నతేవ క్తవ్యతయేష్యం తేతేషాంవిశిష్య వక్తుంబోద్ధుంవా కల్పకాలస్యాపర్యా ప్తత్వాత్ యద్యఘటత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వ ఘటత్వాన్యధ ర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వాభ్యాం విభాగస్సంభవతి తథాపిసతథా విభాగస్స్వారసికః తథాసతిపటత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వతదన్య ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వాభ్యామేవ మేకైకధర్మమాదాయత దవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వతదన్య ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వా భ్యాంవిభాగసంభవేన తత్రకంఠస్మనూ దాయ విభాగఃక్రియతామిత్యత్ర నియామకాభావాత్ యద్యపివ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగి తాకత్వతదన్య ధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా కత్వాభ్యాంవిభాగశ్శక్యతే కర్తుంతథాపితావ పిధర్మానవ క్తవ్యతయా గ్రంథకృతేష్యతే అత్యంతా భావసాధారణత్వాత్ యేఃత్విష్యతే తేనతాభ్యాంవిభాగః క్రియతఏవే తినానుపపత్తిగంధః స్యాదేతత్ నసంసర్గాన్యోన్యాభావచ్ఛేదత ఇతిమూలే చరమనిర్దిష్టా న్యోన్యాభావవిభాగా భావబీజకేంకాయాః ప్రథమనిర్దిష్ట సంసర్గాభావ విభాగకాలేకథముక్తి రితిచేద త్రకేచిత్ అభావస్తుద్వివిధా న్యోన్య సంసర్గాభావభేదత ఇత్యేవమూలపాఠః ఏవంచముక్తావశ్యామన్య న్యోన్యస్యైత్యేవ ప్రతికధారణం అన్యోన్యాభావసంసర్గా భావభేదాదిత్యర్థ ఇత్యేవచవివరణమపి పాఠాంతరంతుప్రామాదిక మిత్యాహుః అన్యేతు సంసర్గాభావ విభాగానంతర కాల ప్రసక్తికామపితదా శంకామిత్యేవని రాకృతమా సకేః లాఘువాయ వాక్యాంతరప్రయుక్త భావాయచఅస్య త్తరత్ర ఏతద్వాక్యప్రయోగేత ద్విభాగాసంభవాదితి వంచమ్యంతా న్వయయోగ్యం తద్విభాగోనకృత ఇత్యాదికంశబ్దాంతర మవశ్యంప్ర యోక్తవ్యంస్యాత్ తథాచాక్షరగౌరవం భిన్నవాక్యప్రయుక్తిశ్చనచా త్రసంసర్గాభావవిభాగే అన్యోన్యాభావ విభాగాసంభవస్య హేతుత్వా భావాత్క ధమన్వయఇతివాచ్యం ద్వితీయాంతసంసర్గాభావ పదోత్తరా

ధ్యాహృత్యైవ కారబోధితేనసంసర్గాభావేతరాభావకర్తృకత్వాభావేన సంసర్గాభావేతరాభావకర్తృక విభాగాభావవిశిష్టత్వేనవా విశేషితేఘాత్వర్థవిభాగేత దన్వయసంభవాత్ తావతానవిశేషణే హంతిన్యాయేనవిశేషణాం శేతస్యప్రయోజకతాలాభసంభవాత్ అథవాఽభావత్వావచ్ఛిన్న విభాగోత్తరకాలీన సాధర్థ్యనిరూపణపూర్వ కాలోత్తరోయోలట్ప్రత్యయ వివక్షితవర్తమానకాలః తద్విశిష్టవిభాగత్వావచ్ఛేదేనసంసర్గాభావనిష్ఠకర్తృతాయాః నిరూపకతాసంబంధేనాన్వయః తేనాస్మిన్ కాలే సంసర్గాభావాతిరిక్తస్య విభాగోనాస్తీతిలభ్యతే తతశ్చవర్తమానకాలీన విభాగత్వవ్యాపకత్వ విశిష్టనిరూపకతా సంబంధేనసంసర్గాభావకర్తృతా విశేషితవిభాగత్వవిశిష్టే తద్విభాగాసంభవప్రయోజ్యత్వం భాసమానంవిశేషణాం శమాదాయపర్యవస్యతీతిబోధ్యం అస్మద్గురుచరణాస్తువిభాజ్యతా వచ్ఛేదకీభూతసంసర్గాభావత్వస్య అన్యోన్యాభావత్వగర్భతయాతద వచ్ఛిన్నస్యైవప్రథమం విభాగోయుక్తః నతుసంసర్గాభావత్వావచ్ఛిన్నస్యేత్యాశంకాయాం తస్యయదివిభాగః క్రియతేతదాప్రథమమేవ విభాగోయుక్తస్స్యాత్ నత్వేవాత ద్విభాగః క్రియతే తస్యైకవిధత్వాత్ అతశ్చతద్విభాగాసంభవాత్ సంసర్గాభావంవిభజత ఇత్యర్థ ఇతిరీత్యా గ్రంథంసమర్థయంతి అన్యోన్యాభావభిన్నాభావత్వమితి ఇదంచ సమనియతాభావానాంభేదపక్షే అన్యథాకపిసంయోగాత్యంతాభావస్యవ్యాప్యవృత్తేః కపిసంయోగిభేదాభిన్నత్వాసంభవేపి ఘటత్వాత్యంతాభావస్యఘటభేదాభిన్నతయా అవ్యాప్యవృత్తేఃనుతభాపిఘటత్వాత్యంతాభావస్యస్వాత్యంతాభావవద్భేదస్యావచ్ఛిన్న భిన్నభేదాత్మకత్వాదవ్యాప్తిర్గుర్వారాసచస్వాత్యంతాభావాత్యంతాభావవస్వాత్మకోనతు స్వాత్యంతాభావవద్భేదస్యావచ్ఛిన్న భిన్నభేదావపీతివాచ్యం యథాహి స్వజ్ఞానేస్వాత్యంతాభావాజ్ఞానాత్ స్వాత్యంతాభావోనాస్తీతి జ్ఞానాచ్చస్వాత్యంతాభావాత్యంతాభావః స్వాత్మకః తథాస్వజ్ఞానేస్వావచ్ఛి

న్నభేదాజ్ఞానాత్ స్వావచ్ఛిన్నభిన్నోఽనాయమితి జ్ఞానాచ్చ స్వావచ్ఛిన్నభి
న్నభేదస్య ఏవం స్వజ్ఞానే స్వాత్యంతాభావవానయమితి జ్ఞానాత్స్వా
త్యంతాభావవద్భేదస్యచ స్వాత్మకతాయా యుక్తిసిద్ధత్వాత్ । ఏవం కపిసం
యోగాత్యంతాభావస్య స్వరూపసంబంధేన స్వాత్యంతాభావవద్భేదరూ
పత్వాసంభవేఽపి వృత్త్యనియామకసంబంధస్య అభావప్రతియోగితావచ్ఛే
దకత్వపక్షే విషయితాసంబంధేన యస్స్వాత్యంతాభావస్తద్వద్భేదరూ
పత్వేఽతివిరహః ఏవం కపిసంయోగాత్యంతాభావస్య కేవలాన్వయితయా
స్వరూపసంబంధేన తదవచ్ఛిన్నభేదాప్రసిద్ధావపి విషయితాసంబంధేన త
దవచ్ఛిన్నభేదప్రసిద్ధ్యా విషయితాసంబంధేన స్వావచ్ఛిన్నభిన్నభేదాత్మ
కత్వమక్షతమేవ ఏవం సర్వేషామేవ అత్యంతాభావానాం ధ్వంసప్రాగభా
వయోశ్చ తథాత్వాదసంభవః కింబహునా జగతఏవ తథాత్వాదప్రసిద్ధిరి
తి న చ తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాభిన్నప్రతియోగితా
నిరూపకత్వం అన్యోన్యాభావభిన్నత్వం తచ్చ ఘటత్వాత్యంతాభావాదౌ
ఘటత్వనిష్ఠప్రతియోగితాయా నానైవేత్యవ్యాప్తిరితి ఏవంచ ఘటత్వా
త్యంతాభావ ఘటభేదయోరభేదేఽపి నక్షతిరితి వాచ్యం ఏవం సత్యన్యోన్యా
భావస్యాపి కించిద్విశిష్టస్వాత్యంతాభావ విషయితాది సంబంధావచ్ఛి
న్నస్వాత్యంతాభావాదినిష్ఠస్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా
నిరూపకత్వేనాదాయాతివ్యాప్తిః ప్రతియోగితాయాం భావవృత్తిత్వ
విశేషణేన వారణేఽపి ఘటభేదాదేస్స్వాభావాభావాత్మకతయా స్వాభా
వాత్మకస్వప్రతియోగితావచ్ఛేదకరూప భావనిష్ఠతాదాత్మ్యాతిరిక్తసం
బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వాదతివ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్ నచ ఘ
టభేదస్య ఘటత్వాత్యంతాభావరూపత్వాల్లక్ష్యత్వమితి వాచ్యం అలక్ష్య
భూతస్య భేదస్యైవాప్రసిద్ధత్వాత్ సంయోగిభేదస్యాపి స్వసమనియత
ద్రవ్యత్వాభావాభిన్నత్వాదితి చేత్ ఉచ్యతే సమనియతాభావయోర్భేదఏవే
తి సఘటభేద ఘటత్వాత్యంతాభావయోరైక్యం ఏవం స్వాత్యంతాభావాత్యం

తా భావస్య స్వాత్మకత్వేపి స్వాత్యంతా భావవద్భేదస్య స్వాదతిరిక్తఏవ
సతు స్వాత్మకఏషః సంయోగాదేస్స్వా భావవద్భేదరూపత్వా సంభవేన
ర్వత్రైవ తస్యాతిరిక్తత్వకల్పనాత్ నచైకత్రాసంభవమాత్రేణ సర్వత్ర
తథాకల్పనే గగనాదేస్స్వాభావా భావరూపత్వా భావేన ఘటాదేరపి
స్వాభావా భావ రూపతానస్యాదితి వాచ్యం గగనాదేరపి స్వాభావా భావ
రూపతాయా నాథాదిభిరుద్ఘుష్టత్వాత్ స్వాభావవద్భేదస్యస్వస్మాదతిరి
క్తత్వపక్షో భట్టాచార్యాణామ్యుక్తిఏవం సంయోగిభిన్న భేదోనసంయో
గరూపః వృత్తేస్తస్యావచ్ఛేదకమనంతర్భావైవ ప్రతీతేః అతస్సర్వత్రై
వస్వావచ్ఛిన్న భిన్న భేదస్య స్వాదతిరిక్తఏవేత్యాశయేనేదంలక్షణం అథ
వాన్యోన్యా భావత్వాత్యంతా భావత్వాదేః పరస్పర సామానాధికరణ్యే
పిశుపదైయసంకరేపీతిన్యాయ్యేనవిభాగోపపత్తిః తథాచ తాదాత్మ్యసం
బంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగిత్వానిరూపితం అనుయోగిత్వంసంసర్గా భావ
త్వంతథాచ ఘటభేదేయా ఘటనిష్ఠ తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతి
యోగితా నిరూపితానుయోగితా సాన్యోన్యా భావత్వమిత్యుచ్యతేయా
తుఘటత్వనిష్ఠసమవాయ సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితా నిరూపితా
నుయోగితా సాత్యంతా భావత్వమితిచ ఏవంఘటభేదనిష్ఠాయా విషయి
తాసంబంధావచ్ఛిన్నస్వాత్యంతా భావాదినిష్ఠస్వరూపసంబంధావచ్ఛి
న్నప్రతియోగితా నిరూపితానుయోగితా సాత్యంతా భావత్వ రూపేతి
నానుపపత్తిగంధః ఏతచ్చసంసర్గా భావత్వం భావా భావసాధారణంఘ
టా భావోనాస్తీత్యాది ప్రతీతిసిద్ధానుయోగితాయా అపీవృత్తత్వాత్
యదిచతద్వ్యావృత్తినిర్వాచ్యం తదా భావభిన్నత్వ మపివిశేషణందే
యంతత్రభావ సాధారణ్యపక్షే అన్యోన్యా భావభిన్న మన్యోన్యా భావత్వ
భిన్నంతాదాత్మ్య సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితానిరూపితానుయోగి
తాభిన్న యదభావత్వం తత్సంసర్గా భావత్వమిత్యర్థః తద్వ్యావృత్తత్వప
క్షేతుఅన్యోన్యా భావభిన్నత్వేసత్యభావత్వంతత్రఅన్యోన్యా భావ భిన్నత్వం

చ తాదాత్మ్య సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగిత్వానిరూపి తానుయోగి త్వంఅభావత్వం భావభిన్నత్వం ఏవమన్యోన్యాభావత్వం తాదాత్మ్యసం బంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావత్వంఇత్యత్రాప్యన్యోన్యాభావత్వస్య భావసాధారణ్యాపత్తేః తాదృశప్రతియోగితాకంతాదృశ ప్రతియోగితాని రూపకంయదభావత్వమనుయోగిత్వంతదన్యోన్యాభావత్వమిత్యర్థః తదావ్య వృత్తిత్వపక్షేతు తాదృశప్రతియోగితాకత్వేసత్యభావత్వం తత్ తా దృశప్రతియోగితాకత్వంచ తాదృశప్రతియోగితానిరూపితానుయోగి త్వాభావత్వం భావభిన్నత్వంతచ్చ భావనిష్ఠతాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛి న్నప్రతియోగితా నిరూపితానుయోగితా విశిష్టత్వం నాతఅత్రాశ యుక్తిబోధ్యా అత్రతాదాత్మ్యమసాధారణోధర్మః సచఘటఃపటోనే త్యాదౌ ఘటత్వాది తస్యచతాదృశప్రతీతౌ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక త్వంస్వవిషయభాసతే ఏకప్రతియోగి విశేషణధర్మవిధయా అన్యథ్వసం బంధవిధయా తత్ర వసమ స్వరూపతఃస్వ్తీయంతు తాదాత్మ్యత్వేనరూ పేణతాదాత్మ్యత్వంత్వఖండోధర్మః వటితదావ్యావృత్తి స్వేసతి పటవృత్తి త్వాభావసంయోగినస్సంయోగేనాభావప్రతియోగితా వచ్ఛేదకత్వంతు వసంయోగస్యతే నరూపేణాతోనతత్రాతివ్యాప్తిరితికేచిత్ భట్టాచార్య మతానుయాయినస్తు తాదాత్మ్యమేకమాత్రవృత్తిధర్మః సచతద్వ్యక్తి త్వాదిరూపస్సఏవచనీలో ఘటఇత్యాదౌసంసర్గః సంసర్గతావచ్ఛేద కంచైకమాత్రవృత్తిత్వం అతోనబహువ్యక్తి విశేష్యకజ్ఞానే సంసర్గాన నుగమః ఘటఃపటోనేత్యాదౌచసఏవప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధః సంబంధతావచ్ఛేదకంచైకమాత్రవృత్తిత్వం అతోనానానుగమః ఏవంసం యోగినస్సంయోగేన అభావేనాతివ్యాప్తిప్రసక్తిఃసంయోగస్యైకమా త్రవృత్తిత్వాభావాదిత్యాహుః అథాస్మిన్మతే ఏకమాత్రవృత్తిసంబం ధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావత్వమన్యోన్యాభావత్వమితిప్రాప్తం తత్రైకమాత్ర వృత్తిత్వంస్వప్రతియోగి వృత్తిత్వస్వసామానాధికర

ణోభయసంబంధేన భేదవిశిష్టాన్యోన్యం ప్రతిభిన్నాన్వత్తిత్వ మిత్యాదిరూపసంసర్గమేవ భేదఘటితంచేత్యాత్త శ్రీయోదుర్గాగ ఇతి చేన్న స్వసామానాధికరణ్యా స్వాభావసామానాధికరణ్యోభయసంబంధావచ్ఛిన్న వ్యాప్యవృత్తి పదార్థత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకాభావవత్త్వస్యైవ భేదాద్య ఘటితస్యనిర్వచన సంభవాత్ అత్రచ వ్యాప్యవృత్తిత్వనివేశాత్ ఘటాది నిష్ఠతద్వ్యక్తిత్వేతాదృశోభయసంబంధేన సంయోగాదేస్సత్వేపినక్షతిః వ్యాప్యవృత్తిత్వంచ కాలికసంబంధావచ్ఛిన్న త్వాభావవిశిష్టావచ్ఛిన్న వృత్తిత్వాభావవత్వం కాలికసంబంధావచ్ఛిన్న త్వాభావనివేశాచ్చ వ్యతిరేకిధర్మమాత్రస్య కాలేవచ్ఛిన్నవృత్తికత్వేపినక్షతిః అత్రసర్వ తాభావత్వం అనుయోగితానతుభావభిన్నత్వం తేనసతాదాత్మ్యాంతర్భావ ప్రసక్తిరితిబోధ్యం వినాశ్యభావత్వమితి ననుఘటోత్పత్తేః పూర్వం ఘటాభావబుద్ధేరత్యంతాభావవిషయకత్వేనైవోపపత్తావతిరిక్త ప్రాగభావేమానాభావః నచఘటోభవిష్యతీతి ప్రతీతివ్యవహారాత్తత్రమానం వర్తమానప్రాగభావ ప్రతియోగిత్వస్యైవ భవిష్యత్పదార్థత్వాత్ వర్తమానాంత్యంతాభావ ప్రతియోగిత్వస్య తథాత్వేకదాచిదప్యే తద్దేశాసంబంధినివస్తునితద్వస్త్విహభవిష్యతీతి వ్యవహారాపత్తేరితివాచ్యం వర్తమానకాలధ్వంసాధికరణసమయమాత్రవృత్తిత్వాదేరేవభవిష్యత్వరూపత్వసంభవాన్నచోత్పన్నస్యోత్పత్తేః పునరావృత్తివారణాయన అవశ్యకఇతివాచ్యంఘటవతికపాలేభావిఘటప్రాగభావసమవహితయా కపాలత్వాద్యవచ్ఛిన్న ఘటితసామాన్యసామాగ్ర్యా ఘటత్వావచ్ఛిన్నోత్పత్తి వారణాయద్రవ్యం ప్రతిద్రవ్యస్యప్రతి బంధకతాయాః కౢప్తతయా తతఏవోత్పన్నఘటవ్యక్తేః పునరుత్పత్తివారణసంభవాత్ వ్యాప్యధర్మావచ్ఛిన్నే జననీయే వ్యాపకధర్మావచ్ఛిన్న జనకసామగ్ర్యా అపేక్షితత్వాత్ నచద్రవ్యం ప్రతిద్రవ్యస్య ద్రవ్యోత్పత్తికాలోత్పత్తికధ్వంసానాంవా ప్రతిబంధకత్వమిత్యత్ర వినిగమనావిరహః ప్రత్తిరితివాచ్యం

ప్రాగభావవాదినో౽పి తద్ఘటవ్యక్తిప్రతితద్ఘటప్రాగభావ వ్యక్తేస్తద్వ్య
క్తిత్వేన కారణత్వముచ్యతాం తత్కాలోత్పన్నానంత పవపరమాణు
సంయోగప్రాగభావానాం వేత్యత్ర వినిగమనావిరహాపత్తే ర్దుర్వారత్వా
త్ అథతద్ఘటవ్యక్తి ప్రాగభావస్య తత్కాలోత్పన్న పపసపరమాణుసం
యోగప్రాగభావానాంచ సమనియతత్వేన అభిన్నతయా న కారణభేదః
నహా కారణతావచ్ఛేదక భేద ఇతి న వినిగమనావిరహప్రసక్తిః యదిచపవస
కరమాణుసంయోగ ప్రాగభావస్య పరమాణు సాధారణత్వాత్ నతద్ఘట
ప్రాగ భావసమనైయత్యం తత్కాలోత్పన్నక్రియా ప్రాగభావస్య ఏకవ్య
క్తిమాత్రవృత్తిత్వేనన సమనైయత్యసంభవః ప్రాగభావస్యానేకవ్యక్తి
ప్రతియోగికత్వ మపసిద్ధాంత ఇతి మన్యసే తథాపి తద్ఘటవ్యక్తి ప్రాగభావ
స్య స్వపదార్థాంతర ప్రాగభావమాదాయ వినిగమనావిరహప్రసక్తిస్తద్ఘ
టోత్పత్తి ప్రతియోగికత్వాదినావ్యతి స్తద్ఘటోత్పత్త్యభావః తద్ఘటకారణాభావ
ప్రయోజ్యస్తద్ఘటోత్పత్త్యభావత్వాదిత్యేతాదృశధర్మగ్రాహక మానసి
ద్ధతద్ఘటవ్యక్తి కారణతాకత్వస్యైవ వినిగమకత్వాత్ ప్రతియోగిభూ
తతద్ఘటోపస్థిత్యధీనోపస్థితికతయా లఘునా తద్ఘటవ్యక్తి ప్రాగభావేన
ప్రాగభావాంతరాణామన్యథాసిద్ధత్వాదితి చేత్ప్రపాఠి ద్రవ్యాభావత్వా
పేక్షయా ద్రవ్యోత్పత్తికాలోత్పత్తిక ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నాభావస్యస్వ
సామానాధికరణ్యస్వసమాన కాలోత్పత్తికత్వోభయ సంబంధేనద్ర
వ్యాదివిశిష్ట ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్నా భావత్వాపర్యవసితస్య గురుతయా కార
ణతావచ్ఛేదక త్వాసంభవేపి వినిగమనావిరహప్రసక్తేః కించనిపుణతరవివే
చనాయాం ఉత్పన్నస్య ఘటస్య పునరుత్పత్త్యాపత్తిరిత్య పార్థకం వచనం
తథాహి ఉత్పన్నస్య ఘటస్య కిమవస్థానక్షణేషు పునరుత్పత్తిరాపాద్యతే
ప్రధ్వంసక్షణేషువా ఆద్యే ఉత్పత్తిర్నామ ఆద్యక్షణసంబంధః సచక్షణద్
శావచ్ఛేదేన ఆద్యక్షణావృత్తిత్వం ఆద్యక్షణావచ్ఛేదేనకించి ద్దేశవృత్తి
త్వం ... ఉభయథాపిసా ద్వితీయాదిక్షణేషు ఘటాదావపాద్యమా

నాత్తత్క్షణేప్యావృత్త్యాపత్తేః ప్రాగ్వృత్తిశేషాంశస్య సిద్ధత్వాద్ద్వితీ
యాదిక్షణేప్యావృత్త్యత్వం పునరశక్యాపాదనం తద్ధి తద్ఘటాధికరణక్షణత్వం
సానధికరణత్వే సతి తద్ఘటాధికరణత్వం తత్రచవిశేష్యాంశ స్సిద్ధఏవవిశే
షణంపునరాపాదనీయం నచతత్సంభవతి తథాహి ప్రథమక్షణస్యఘ
టానధికరణత్వం తావద్దుర్వారం తత్పూర్వత్వంసామగ్ర్యా స్సంపన్నత్వా
త్ తస్యచక్షణస్య ద్వితీయక్షణేధ్వంసోపి తథాతత్కాలావస్థాయిపదార్థ
సముదాయాత్మకతత్క్షణఘటకీభూతస్య కస్యచిత్పదార్థస్య స్వనాశకబ
లాదుత్పద్యమానం ప్రధ్వంసముపరోద్ధుమస్మాక మసమర్థత్వాత్ ఏవ
గ్రంథకృద్వక్ష్యమాణేష్వపిక్షణోపాధిషు పూర్వపూర్వక్షణధ్వంసోద్వితీ
యాదిక్షణే దుర్వారః స్ఫుటీభవిష్యతి చేదముపరిష్టాదేవముత్పన్నస్య
ప్రథమక్షణత్వం స్వస్యయత్కాలిక సంబంధేనాధికరణత్వం ద్వితీయక్ష
ణస్యకథంకారం వారణీయం ఏతేనప్రధ్వంసక్షణేషు తదుత్పత్తిరపినాప
త్తిపథమారోహతి ఉక్తరీత్యా ఉద్యత్వాపాదనాసంభవాత్ ధ్వంసస్య
ప్రతియోగివిరోధితయా ఘటితత్క్షణసంబంధాపాదనాసంభవాచ్చ
ప్రతియోగివ్యక్త్యపధాయకయావత్కారణానాంతదానీమసంభవా
చ్చతస్మాదర్థసమాజగ్రస్తపదోత్పన్నస్య పునరుత్పత్త్యభావఇతిసతదర్థం
ప్రాగభావకల్పనా యత్తు సహస్రతంతుకపటస్థలేతత్పటవ్యక్తేఃపటాం
తరాధికరణతంతుషువారణాయ సమవాయేనతత్పటవ్యక్తిం ప్రతిబహూ
నాంతంతూనాంతంతుసంయోగానాం వాతత్తద్వ్యక్తిత్వేనకారణత్వ
కల్పనాపేక్షయా ప్రాగభావాంగీకార ఆవశ్యకః కించప్రాగభావాంగీకా
రేపిత్రిచతురేషుతంతుషుసంయుక్తమాత్రేషు తత్పటవ్యక్తేరుత్పత్తివార
ణాయతద్వ్యక్తిం ప్రతితద్వ్యక్తిసమవాయికారణచరమసంయోగ
వ్యక్తేస్తద్వ్యక్తిత్వేన కారణతాయాఆవశ్యకతయా తేనైవపటాంతరాధి
కరణతంతుషుతద్వ్యక్త్యాపత్తివారణసంభవఇతివాచ్యం సమవాయేన
తత్పటవ్యక్తిం ప్రతితత్సంయోగవ్యక్తేస్సమవాయేనహేతుత్వే తత్పటా

ధికరణతంత్వంత రేవ్యభిచారాపత్త్యా కాలికసంబంధేనైవ హేతుతాయా వాచ్యత్వేన పటాంతరాధికరణతంతుషు తద్వ్యక్త్యాప త్తేర్దుర్వారత్వాది తిమహాదేవగ్రంథేస్థితం తత్తుతద్గ్రంథపర్యాగేదూషితప్రాయం తద్గ్రంథే హిపంయోగ నిరూపణేకార్యతా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న యత్కించిద్వ్య క్త్యధికరణయావద్వ్యక్తి నిష్ఠాభావప్రతియోగిత్వ స్యైవవ్యభిచారిప దార్థత్వముక్తంనచేహతాదృశవ్యభి చారస్సంభవతితతశ్చ ప్రాగభావ ప్రామాణిక ఇతిచేదుచ్యతే అస్తుసమవాయేనైవ తత్సంయోగవ్యక్తే స్తత్పటవ్యక్తిం ప్రతికారణతా తథాపి ప్రాగభావప్రాదుర్భావః యథా హితత్సంయోగ వ్యక్తిరూపవిశేష సామగ్రీమనపేక్ష్యైవతంతుసంయో గత్వాద్యవచ్ఛిన్న ఘటితసామాన్యసామగ్రీ పూర్వతంతుషు తత్పటవ్య క్తిముత్పాదయతి తథాపటాంతరాధికరణతంతు ష్వపితాంతుంనోత్పా దయేత్ పూర్వతంతుషుతత్పటవ్యక్త్యుపధాయకతావచ్ఛేదకత్వేనక్లృప్త ధర్మావచ్ఛిన్నా నాతత్రాబాధాత్ తత్తత్పటవ్యక్త్యుపధాయకంకించి త్పటాంతరాధికరణతంతువ్యావృత్తం తత్పటాధికరణయావత్తంతుసా ధారణమన్వేష్టవ్యం తదేవప్రాగభావశబ్దితమితి ననుతత్తద్వ్యక్తిసమవే తసత్తాన్యూన్యం ప్రతితత్తద్వ్యక్తేస్తాదాత్మ్యేన కారణతాస్వీకారేణై క్తప్రాగభావసిద్ధి ప్రత్యాశాతథాహి సమస్యాపితంతూనాం తతద్గ తరూపరసాదిసాధారణ్యేనతత్తత్సమవేత సత్త్వావచ్ఛిన్నం ప్రతితత్త ద్వ్యక్తేః కారణతావాచ్యా కార్యతావచ్ఛేదకాక్రాంతా చతత్పట వ్యక్తిరపి తథాచసమవాయేన తత్పటవ్యక్తిం ప్రతిసమవాయేన కాలిక విశేషణతయా వాకారణీభూతయాతచ్చరమసంయోగవ్యక్త్యా తత్పట వ్యక్త్యాజననీయాయాం తత్పటవ్యక్తివృత్తితత్తత్తంతు సమవేతత్వావచ్ఛి న్నకార్యతా నిరూపితకారణతాశ్రయీభూతానాం తావత్తంతువ్యక్తీ నాంతాదాత్మ్య సంబంధేనఅన్యతమత్వేన రూపేణతత్సంయోగవ్యక్తిని ష్ఫలవ్యాప్య తావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టత్వరూపసహకారిత్వ స్వీకారేణై

నపటాంతరాధికరణతంతుషు తత్పటవ్యక్తివారణసంభవాత్ ప్రాగభా
వస్యేతరో నిరర్థక ఇతి చేదత్ర బ్రూమః ఉత్పన్నే తస్మిన్నపహ్రస తంతుకేవ
టే తచ్చరమసంయోగాతిరిక్తయత్కించిత్సంయోగనాశేన వినష్టేపి
యుక్తానామేవావయవానాం సంయోగాంతరేణ పునరుత్పత్స్యమానా
పటవ్యక్తిః పూర్వపటవ్యక్త్యాత్మికైవ కుతో నోత్పద్యతే తద్వ్యక్తిత్వా
వచ్ఛిన్న కారణీభూతాయాశ్చరమసంయోగవ్యక్తే సదవస్థత్వాత్ పట
వ్యక్తిష్టపటత్వాది సామాన్యధర్మావచ్ఛిన్న కారణతావచ్ఛేదకీభూతత
త్సంయోగత్వాద్యవచ్ఛిన్నానామపి సత్వాత్ నచపటాంతరోత్పత్తిదశే
పూర్వపటవ్యక్తేరుత్పత్తిర్నాపాదయితుం శక్యా తత్క్షణస్య తత్పటవ్యక్త్య
ధికరణక్షణధ్వంసాధికరణత్వాదితి వాచ్యం యతోనయం తత్పటవ్య
క్తేర్నిరుక్తముత్పత్తిమిదానీమాపాదయామః కింత్వాపాద్యమానా
యాః పటవ్యక్తేస్తద్వ్యక్తిత్వ సామగ్ర్యాస్సత్వ ఇష్టాపదార్థే కార్యతావ
చ్ఛేదకధర్మేచ ప్రయోజకత్వాదతశ్చ పూర్వవ్యక్తివిగతవ్యక్తిత్వప్ర
యోజకమిదానీమవర్తమానం కిమపి కారణమన్వేష్టవ్యం తచ్చ ప్రాగభా
వాతిరిక్తం మృగ్యం ఏవం చ ప్రాగభావకారణతయైవ సర్వత్రాతిప్రసంగ
భంగే తద్వ్యక్తిసమవేతసత్తాసామాన్యం ప్రతి తద్వ్యక్తేః తాదాత్మ్యేన
కారణత్వేత్యభ్యుపగమమాత్రం గ్రంథకృతామిత్యుపేక్ష్యమితి చైన్న
వంఘటాదికం ప్రతి కపాలసంయోగాదేః కారణతావిలోపప్రసంగః అసం
యుక్తయోః కపాలయోః ఘటప్రాగభావరూపవిశేషసామగ్రీవిరహేణై
వఘటాపాదనాసంభవాదితి వాచ్యం కపాలసంయోగోత్పత్తేః ప్రాక్తత్క
పాలయోః ఘటోత్పాదస్య ప్రాగభావకారణతయా వారయితుమశక్య
త్వాత్ కార్యమాత్రవృత్తిజాతేః కార్యతావచ్ఛేదకత్వనియమేన
వినిగమనావిరహేణ కపాలసంయోగదండాదీనాం సర్వేషామపి తదవ
చ్ఛిన్నం ప్రతి కారణతాయా ఆవశ్యకత్వాత్ కదాచిదప్యసంయుక్తయోః
కపాలయోః ఘటత్వావచ్ఛిన్నాభావే తత్తత్ప్రాగభావవ్యక్త్యభావ

కూటస్య ప్రయోజకత్వే గౌరవాచ్చ ఏవం తత్ఘటవ్యక్తిం ప్రతి తత్తత్కపాల
సంయోగవ్యక్త్యాదీనామపి కారణతా న ప్రాగభావకారణతయాం చరితార్థా
త తత్తత్కపాలయోరేవ ఉత్పత్స్యమానఘటవ్యక్తేః ఏతత్సంయోగాద్యు
త్పత్తేః పూర్వముత్పత్త్యాపత్తేః ప్రాగభావకారణతయా వారణాసంభవాత్
ఏవం గుణాదౌ సంయోగత్వావచ్ఛిన్నాభావే తత్తత్సంయోగప్రాగభావ
వ్యక్త్యభావకూటస్య ప్రయోజకత్వే గౌరవాత్ కార్యమాత్రవృత్తిజాతేః
కార్యతావచ్ఛేదకత్వే నియమాచ్చ సంయోగత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ద్రవ్య
త్వేన కారణతా ఆవశ్యకీ చైవమపి సురభ్యసురభ్యవయవారబ్ధద్రవ్యే
గంధప్రాగభావాభావాదేవ గంధాపత్తివారణాత్ తయోః పరస్పరప్ర
తిబధ్యప్రతిబంధకభావో న స్యాదితి వాచ్యం తత్రాపి సురభిత్వాద్యవచ్ఛి
న్నాభావే తత్తత్సురభిప్రాగభావవ్యక్త్యభావకూటస్య ప్రయోజకత్వక
ల్పనాపేక్షయా సురభిగంధత్వావచ్ఛిన్నస్య ప్రయోజకత్వే లాఘవా
త్ న చ సురభిత్వాద్యవచ్ఛిన్నం ప్రతి సురభిప్రాగభావత్వేన కారణత్వం క
ల్ప్యతామితి వాచ్యం తథాపి తాదృశేన తద్విరహేణ సురభీతరగంధాభా
వత్వేన కారణతయా అవారణాత్ సురభ్యసురభ్యవయవారబ్ధేపి క్వచి
ద్ద్రవ్యే భావి పాకోత్పత్స్యమానసురభిప్రాగభావసంభవేః తదానీం సు
రభిత్వావచ్ఛిన్నాభావే సురభిప్రాగభావత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య ప్ర
యోజకత్వాసంభవాచ్చ అపి చ సామాన్యధర్మావచ్ఛిన్నాభావో నక్వాచి
దపి ప్రాగభావవ్యతిరేకాన్నిశ్చేతుం శక్యః తస్య కార్యవ్యతిరేకనిశ్చయైక
నిశ్చేయత్వాత్ అతస్సామాన్యరూపేణ ప్రాగభావస్య కారణతాం క్వచిదపి
న కల్పయితుం శక్యా కిం తు తత్తత్ప్రాగభావవ్యతిరేకాత్ తద్వ్యక్తివ్యతి
రేకస్తు నిశ్చేయః తద్వ్యక్త్యుత్పాదనిశ్చయేన తత్తత్ప్రాగభావవ్యక్తే
ర్వినష్టత్వాజ్ఞానాత్ తత్పటవ్యక్తివినాశోత్తరకాలం తత్పటసమవాయి
సూత్రన్యాయాం పటాంతరవ్యక్తౌ తద్వ్యక్తిత్వవారణాయైవ హి తస్య కా
రణత్వకల్పనం తత్ర తద్వ్యక్తేః పూర్వప్రాగభావవ్యక్తిజన్యత్వాభావజ్ఞా

నాచ్ఛక్యమేవ సత్త్వేవమసంయుక్తయోః కపాలయోః ఘటప్రాగభా
వసామాన్యాభావస్సురభ్యసురభ్యవయవారబ్ధద్రవ్యేచ సురభిగంధా
దిప్రాగభావ సామాన్యాభావౌవానిశ్చేతుంశక్యేతే భావిఘటాదిసంభా
వనయాతత్ప్రాగభావస్యాపిసంభావితతయా తదభావస్యప్రమాణాంత
రానధిగమ్యత్వాత్ అద్వైతమేతద్ఘటవ్యక్తిరూపరసాదిస్వక్తేరభావో
పినఘటాంతరేతద్రూపరసాదిప్రాగభావస్యవ్యతిరేకేణ నిశ్చేతుంశ
క్యతేతద్రూపాదివ్యక్త్యుత్పత్తివ్యతిరేకనిశ్చయైకవిశ్చేయత్వాత్ తత్త
త్ప్రాగభావస్య కేనాం వ్యతిరేకస్య అతశ్చతత్తద్వ్యక్తిసమవేతసత్వా
మాన్యంప్రతి తత్తద్వ్యక్తేః కారణతాపియుక్తి సిద్ధాస్యాదితిచేదిష్టమే
వైతదస్మాకం తద్ఘటవ్యక్తిభేదస్యైవతద్రూపాద్యుత్పత్తివ్యతిరేకేప్ర
ప్రయోజకత్వస్య గ్రంథకృతామభిప్రేతత్వాదితి * ॥ జన్యాభావత్వమితి
ననుకిమిదంజన్యత్వం నతావత్ప్రాగభావప్రతియోగిత్వం వినాశ్యభావ
త్వయోః ప్రాగభావత్వశరీరే ప్రవేశనత్వస్య ఘటకతయాన్యోన్యాశ్రయాత్
నాపికాలికసంబంధేన ఘటత్వాదిమత్వంజన్యత్వం ప్రాగభావస్యాపికాలో
ధితయా గంధకృతాగ్రేవక్ష్యమాణత్వేన తత్రాతివ్యాప్తేః నచస్వోత్త
రవృత్తిప్రతియోగికత్వం ప్రాగభావేవినాశిత్వం ఏవం స్వపూర్వవృత్తి
ప్రతియోగికత్వం ధ్వంసేజన్యత్వమితివాచ్యం ఉత్తరత్వపూర్వత్వయోః
క్రమేణధ్వంస ప్రాగభావత్వగర్భత్వాత్ కించఘటప్రాగ భావధ్వంసః
ఘటతద్ధ్వంసోభయరూపః తాభ్యామేవఘటప్రాగభావోధ్వస్తఇతిప్రతీ
త్యుపపత్తేః ఘటప్రాగభావధ్వంసస్యాతిరిక్తత్వేతస్యధ్వంసత్వనిర్వాహా
యప్రాగభావప్రతియోగిత్వస్వీకారంస్యావశ్యకతయాప్రాగభావస్యానేక
ప్రతియోగికతాయాఅపసిద్ధాంతత్వేనఘటప్రాగభావాపేక్షయాతద్ధ్వం
సప్రాగభావస్యాతిరిక్తత్వేచతస్యప్రాగభావత్వనిర్వాహాయధ్వంసప్రతియో
గిత్వస్వీకారేచానవస్థాపత్తేః ఏవంఘటధ్వంసప్రాగ భావఃఘటతత్ప్రాగ
భావోభయరూపః తాభ్యామేవఘటధ్వంసోభవిష్యతీతిప్రతీత్యుపపత్తేః

తస్యాతిరిక్తత్వే ప్రాగభావత్వానిర్వాహాద్యధ్వంసప్రతియోగిత్వేచధ్వం
సస్యానేకప్రతియోగికతాయా అపసిద్ధాంతత్వేః ఘటధ్వంసాపేక్షయా
ఘటధ్వంస ప్రాగభావధ్వంసస్యాతిరిక్తత్వే అనవస్థాపత్తేః ఏవంచ ఘటో
ఘటప్రాగభావప్రతియోగికధ్వంసాత్మకః ఘటధ్వంసప్రతియోగికప్రా
గభావాత్మకశ్చ సంవృత్త ఇతి వినాశప్రతియోగిత్వం ధ్వంసే ప్రాగభావప్ర
తియోగిత్వంచ ప్రాగభావేతివ్యాప్తం ననుభావభిన్నధ్వంసప్రతియోగి
త్వం ప్రాగభావలక్షణే ప్రవిష్టం భావభిన్నప్రాగభావప్రతియోగిత్వం
చధ్వంసలక్షణే నాతఃపరస్పరమతివ్యాప్తిః ప్రాగభావేతు ఘటధ్వంసా
త్మకోయో ఘటప్రాగభావధ్వంసః భావభిన్నస్తత్ప్రతియోగిత్వమాదా
యలక్షణసంగతిః ధ్వంసేచ ఘటప్రాగభావాత్మకోయో ఘటధ్వంసప్రాగ
భావః భావభిన్నస్తత్ప్రతియోగిత్వమాదాయేతి చేన్న ఏవమపి ఘటానధి
కరణభూతలాదినిష్ఠే ఘటప్రాగభావాత్యంతాభావే ఘటధ్వంసాత్యంతా
భావేచ అతివ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్ తయోరపిస్వాత్యంతాభావాత్మకో
యో ఘటప్రాగభావః ఘటధ్వంసశ్చ భావభిన్నస్తత్ప్రతియోగిత్వాదితి *
ఉచ్యతే ధ్వంసత్వం ప్రాగభావత్వంచ ద్వివిధం ఏకం భావాభావసాధారణం
అన్యచ్చతద్వ్యావృత్తం తత్ర ప్రథమమనుయోగితా విశేషరూపమఖం
డోపాధిరూపంవా ఘటోధ్వస్తః ఘటప్రాగభావోధ్వస్తః ఘటోభవి
ష్యతి ఘటధ్వంసో భవిష్యతీతి ప్రతీతిసాక్షికం సనిరుక్తిమపేక్షతే ద్వితీ
యంతు నిర్వాచ్యం అతస్తన్నిర్వక్తి విశ్వనాథః వినాశ్యభావత్వం జన్యా
భావత్వమితిచ తత్ర వినాశ్యభావత్వం ధ్వంసత్వశబ్దపరిభాషిత విలక్షణాను
యోగితానిరూపిత ప్రతియోగిత్వేసత్యభావత్వం జన్యాభావత్వంతు ప్రా
గభావత్వశబ్దపరిభాషితవిలక్షణానుయోగితానిరూపిత ప్రతియోగిత్వే
సత్యభావత్వం నతయోః పరస్పరఘటకతా నవాపరస్పరస్మిన్నతివ్యాప్తిః
తథాహి ఘటో యద్యపిధ్వంసరూపస్తథాపి సఘటధ్వంసనిష్ఠప్రతియో

గితానిరూపితం అనుయోగిత్వంధ్వంసత్వాఖ్యం ఘటే అతోనప్రాగభావ
లక్షణస్య ధ్వంసేతివ్యాప్తిః ఏవంఘటోయద్యపిప్రాగ భావరూప స్తథాపి
నఘటప్రాగ భావనిరూపితమనుయోగిత్వం ప్రాగభావత్వాఖ్యం అతో
నప్రాగభావేతివ్యాప్తిః ఏవంఘటప్రాగభావాత్యంతా భావాత్యంతాభా
వోయద్యపి ఘటప్రాగభావః తథాపిఘటప్రాగభావాత్యంతా భావని
ష్ఠప్రతియోగితాని రూపితమనుయోగిత్వం ఘటప్రాగభావేనప్రాగభా
వత్వాఖ్యం కింత్వత్యంతాభావాఖ్య మితినఘటప్రాగ భావాత్యంతాభా
వేధ్వంస లక్షణస్యాతివ్యాప్తిః ఏవంఘటధ్వంసాత్యంతా భావేప్రాగభా
వలక్షణస్యాతి వ్యాప్తివారణంబోధ్యం ఉభయోర్లక్షణయోర్ఘటేతివ్యా
ప్తివారణాయ లక్షణద్వయేప్యభావత్వం నివేశితంతచ్చభావ భిన్నత్వా
యద్యప్యత్ర భావభిన్నత్వనివేశే ప్రాగభావత్వశబ్దఘటిత భాషితావిలక్షణా
నుయోగిత్వమేవ ప్రాగభావలక్షణముచితం ఏవంధ్వంసత్వశబ్దఘటితభాషి
తంవిలక్షణానుయోగిత్వమేవధ్వంసలక్షణం ఘటాదావతివ్యాప్తేర్భావభి
న్నత్వవిశేషణేనవారణాత్ తథాపిలక్షణస్యలక్షణాంతరాదూషకత్వా
త్ అవైయర్థ్యం తత్రగురుభూతలక్షణాశ్రయణప్రయోజనంతుప్రాగ
భావస్య ధ్వంసత్వనిరూపకత్వం ధ్వంసస్యప్రాగభావత్వ నిరూపకత్వంఇతి
విషయపరిజ్ఞానమేవ ప్రాగభావత్వధ్వంసత్వ రూపానుయోగితావిశేషప
రిజ్ఞానరూపం పూర్వలక్షణప్రయోజనం త్వనేనాపినిర్వాహాతి ఏవంప్రాగ
భావత్వధ్వంసత్వయోరఖండోపాధిత్వపక్షే ధ్వంసత్వావచ్ఛిన్ననిరూపి
తప్రతియోగితాశ్రయత్వేసత్యభావత్వం ప్రాగభావత్వం ప్రాగభావతా
వచ్ఛిన్ననిరూపితప్రతియోగితాశ్రయత్వే సత్యభావత్వంధ్వంసత్వంఇ
తిలక్షణ ఘటకీభూతేధ్వంసత్వప్రాగభావత్వేఅఖండోపాధి రూపేఇత
యోఃపరస్పరం ఘటకతానవాతద్ఘటితలక్షణయోఃపరస్పరఘటకతాని
వాపరస్పరస్మిన్నతివ్యాప్తిః తథాహిఘటోయద్యపి ధ్వంసరూపఃతథాపిఘ

టనిష్ఠాయా ఘటధ్వంసనిష్ఠప్రతియోగితా నిరూపకతావచ్ఛేదకంస
ధ్వంసత్వం తథాసతి ఘటధ్వంసోధ్వస్త ఇతి ప్రతీత్యాపత్తేః కింతుప్రాగభా
వత్వం ఘటధ్వంసో భవిష్యతీతి ప్రతీతేః అతోనప్రాగభావలక్షణస్యధ్వంసే
తివ్యాప్తిః ఏవంధ్వంసలక్షణస్యప్రాగభావేతివ్యాప్తివారణాది కమప్యూ
హనీయం నిత్యేతి నిత్యత్వంప్రాగభావాప్రతియోగిత్వేసతిధ్వంసాప్రతి
యోగిత్వం సంసర్గాభావత్వమన్యోన్యాభావభిన్నాభావత్వం ధ్వంసేప్రా
గభావేన్యోన్యాభావేచాతివ్యాప్తి వారణాయత్రీణి విశేషణానినను
పూర్వోక్తరీత్యా ఘటాత్మకప్రాగభావప్రతియోగిత్వాదేవనఘటప్రాగ
భావేతివ్యాప్తిః ఏవంఘటాత్మకధ్వంసప్రతియోగిత్వాదేవ ఘటధ్వంసే
నాతివ్యాప్తిరితి ప్రాగభావాప్రతియోగిత్వ ధ్వంసాప్రతియోగిత్వయో
రన్యతరవైయర్థ్యం నచభావభిన్నప్రాగభావాప్రతియోగిత్వంభావభిన్న
ధ్వంసాప్రతియోగిత్వంచ వివక్షితామితి వాచ్యం పరస్పరవిశేషణసార్థక
త్వాయతన్నివేశస్యాయుక్తత్వాత్ యదిచఘటాత్యంతాభావేఘటా
త్మకధ్వంసప్రాగభావప్రతియోగిత్వ వ్యాప్తివారణాయ తద్విశేషణమా
వశ్యకమితిమన్యతే తదాఘటధ్వంసాత్యంతాభావేతత్ప్రాగభావాత్యం
తాభావేచ అవ్యాప్తిరితిచేత్ ప్రాగభావత్వనిరూపిత ప్రతియోగితా
శూన్యత్వస్య ప్రాగభావత్వావచ్ఛిన్ననిరూపిత ప్రతియోగితాశూన్యత్వ
స్యవాప్రాగభావాప్రతియోగిత్వపదార్థత్వాత్ ధ్వంసత్వనిరూపిత
ప్రతియోగితా శూన్యత్వస్యధ్వంసత్వావచ్ఛిన్ననిరూపితప్రతియోగి
తాశూన్యత్వస్య వాధ్వంసాప్రతియోగిత్వ పదార్థత్వాచ్చసర్వానుపప
త్తిపరిహారాత్ ననుకిమిదంతాదృశప్రతియోగితా శూన్యత్వంనతావత్తా
దృశప్రతియోగిత్వ ప్రతియోగికాభావవత్త్వం తాదృశ ప్రతియోగితా
భేదమాదాయ ప్రాగభావేతివ్యాప్తేః నాపితదత్యంతాభావవత్త్వంఆ
త్మాశ్రయాత్ ఉచ్యతేనేహ భావాభావ సాధారణం నాస్తీత్యాది ప్రతీతి

గోచరీభూత మనుయోగితా వి●నయావచ్ఛిన్నఘటత్వోపాధి రూపంవాత్యం
తాభావత్వం నిరుచ్యతే కింతు తద్వ్యావృత్తం తత్రతదాను యోగితావి
శేషాది రూపవత్త్వాత్యంతాభావత్వస్య ఘటకత్వేపి నక్షతిః న్నచైవంవిలక్ష
ణానుయోగితాశ్రయత్వే సతి భావభిన్నత్వమేవభావవ్యావృత్తం అత్యం
తాభావత్వమిత్యుచ్యతామితి వాచ్యం ఘటధ్వంసాత్యంతాభావోనాస్తి
ఘటప్రాగభావాత్యంతాభావోనాస్తీత్యాది ప్రతీత్యాధ్వంస ప్రాగభావ
యోరపితాదృశాత్యంతాభావత్వసత్వాత్ తద్వ్యావృత్తస్యైవేహ నిర్వా
చ్యత్వాదితి సర్వంచతురస్రం *॥